

PISA

Platforma pentru Inițiative
de Securitate și Apărare

STUDIU

DEMOCRAȚIA SUB ASEDIU

**PROVOCĂRI LA ADRESA
SECURITĂȚII NAȚIONALE
ȘI CONTRACARAREA
AMENINȚĂRILOR HIBRIDE
ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

STUDIU REALIZAT DE PISA ÎN CADRUL PROIECTULUI DCAF – CONSOLIDAREA GUVERNĂRII
SECTORULUI DE SECURITATE ÎN MOLDOVA, FINANȚAT DE SUECIA

STUDIU: Democrația sub asediu.
**Provocări la adresa securității naționale
și contracararea amenințărilor hibride
în Republica Moldova**

Studiu realizat de PISA în cadrul proiectului
DCAF – Consolidarea guvernării sectorului de
securitate în Moldova, finanțat de Suedia

Chișinău 2025

Despre PISA

Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA) este o organizație neguvernamentală independentă, dedicată promovării unei Moldove sigure și reziliente. PISA oferă expertiză prin analize, instruiți, publicații și evenimente, contribuind la supravegherea democratică și la implicarea publicului în sectorul de securitate și apărare. Prin educație, cercetare și advocacy, organizația susține consolidarea capacităților instituționale și societale, implicarea societății civile în guvernanta, sporirea gradului de informare privind problemele de securitate și îmbunătățirea eficienței politicilor publice și a asistenței internaționale, cu accent pe domenii precum Femeile, Pacea și Securitatea (FPS), comunicarea strategică, reforma sectorului de securitate și guvernanta democratică.

Studiul **Democrația sub asediu. Provocări la adresa securității naționale și contracararea amenințărilor hibride în Republica Moldova** își propune să identifice principalele amenințări hibride cu care Republica Moldova s-a confruntat în perioada 2020–2025, să evalueze impactul lor asupra funcționării instituțiilor statului și a coeziunii sociale și să formuleze concluzii și recomandări relevante pentru consolidarea rezilienței naționale. Totodată, el urmărește să contribuie la sensibilizarea opiniei publice, a factorilor de decizie și a partenerilor internaționali, în special din Uniunea Europeană și NATO, în ceea ce privește natura, amploarea și posibilele scenarii generate de evoluțiile dintr-un context de război hibrid.

DCAF – Geneva Centre for Security Sector Governance a sprijinit studiul și a oferit asistență metodologică, în cadrul proiectului **„Consolidarea guvernării sectorului de securitate în Moldova”**, finanțat de Suedia.

Autori: Sanda SANDU (Capitolul 1, 4 și 9), Elena MÂRZAC (Capitolul 7, 8 și 10), Natalia ALBU (Introducere, Capitolul 6), Florin GÎSCĂ (Capitolul 1, 8 și 10), Viorel ALBU (Capitolul 5), Vadim VIERU (Capitolul 1), Alexandru DEMIANENCO (Capitolul 1), Ion MANOLE (Capitolul 2), Iuliana DRĂGĂLIN (Capitolul 3)

Coordonator: Rodica PANȚA

ISBN: 978-9975-48-276-9

Declinare de responsabilitate

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat opiniile sau pozițiile oficiale ale PISA, DCAF, Guvernului Suediei sau ale instituțiilor partenere.

Cuprins

Introducere

De la fragilitate la reziliență: premisele Studiului 6

Capitolul 1

Instrumentalizarea drepturilor democratice: de la libertăți deturnate la arme ale destabilizării 17

Capitolul 2

Alegeri capturate: manipularea electorală ca armă hibridă împotriva democrației 47

Capitolul 3

Economia fragilă: de la șantaj financiar la arme hibride împotriva suveranității 58

Capitolul 4

Corupția și justiția: între vulnerabilitate și reziliență 80

Capitolul 5

Criza permanentă: șantajul hibrid și dependența energetică a Republicii Moldova 93

Capitolul 6

Apărarea în zona gri: presiuni hibride asupra sectorului militar 105

Capitolul 7

Capturarea spațiului informațional: de la pluralism distorsionat la instrumente de control hibrid 122

Capitolul 8

Instrumentalizarea identității: religia, limba și memoria istorică în mâinile propagandei 138

Capitolul 9

Războiul fără tancuri: spațiul cibernetic sub atac 148

Capitolul 10

Societatea civilă sub presiune: de la delegitimare la constrângere 161

Concluzii

174

Bibliografie

179

INTRODUCERE. DE LA FRAGILITATE LA REZILIENȚĂ: PREMISELE STUDIULUI

Este evident că Federația Rusă nu va renunța curând la acțiunile ostile la adresa Republicii Moldova. Prin urmare, va trebui să învățăm să trăim în condițiile unui război hibrid de lungă durată și înaltă intensitate.

(Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova, Hotărâre Nr. 391 din 15.12.2023)

CONTEXT

Într-un mediu geopolitic marcat de incertitudine și tensiuni crescânde, Republica Moldova se confruntă cu o gamă variată de amenințări hibride, ale căror efecte includ subminarea stabilității economice, sociale și politice a statului. Aceste acțiuni hibride reflectă o strategie coerentă de extindere a influenței Federației Ruse în regiune, urmărind consolidarea controlului ideologic, destabilizarea instituțiilor democratice și reducerea capacității Chișinăului de a acționa independent în plan intern și extern.

Invazia Federației Ruse în Ucraina a reprezentat un moment definitoriu pentru securitatea regională, expunând și amplificând vulnerabilitățile Republicii Moldova. Acest eveniment a determinat o reevaluare rapidă a mediului de securitate, unde reacția națională a fost inițial una preponderent reactivă, construită pe principiul *învățării prin practică (learning by doing)*, în lipsa unui cadru strategic proactiv și coerent. Gestionarea simultană a unor crize de natură sanitară, umanitară, economică și informațională, în condițiile unor capacități instituționale limitate, a scos în evidență lipsa unei abordări holistice asupra securității naționale și inexistența unui mecanism eficient de prevenire și avertizare timpurie. Acest lucru a fost subliniat în ultimii ani în mod repetat, atât de rapoarte instituționale cât și de studii independente. De exemplu, un studiu realizat în 2021 recomanda crearea unui sistem integrat și funcțional de avertizare, colectarea și analiza sistematică a datelor privind riscurile hibride, precum și investiții în consolidarea capacității instituționale – inclusiv formare, suport logistic și modernizarea cadrului normativ^[1]. Serviciul de Informații și Securitate a publicat mai multe rapoarte privind ingerințele străine^[2].

[1] A se vedea: D. Mânzărari. Un model de avertizare timpurie: Spre un mecanism de avertizare timpurie pentru Republica Moldova.

https://ipre.md/wp-content/uploads/2021/03/RO_Studiu_Avertizare-timpurie_EWM_final_13.04.2021_final.pdf

[2] Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova. <https://sis.md/ro/content/imixtiunea-extern%C4%83-%C3%AEn-procesele-electorale-din-republica-moldova>

Deși unele recomandări au fost implementate, totuși evaluarea constantă a amenințărilor hibride rămâne incertă.

Politicile de răspuns au fost adaptate pe parcurs, asumând riscuri semnificative și adesea fiind influențate de presiunea unor amenințări hibride, ceea ce a condus la adoptarea deciziilor fără analize strategice prealabile. Totuși, răspunsul instituțional s-a consolidat treptat, beneficiind de sprijinul UE, al statelor membre și al NATO, iar deschiderea în 2023 a Misiunii de Parteneriat a Uniunii Europene în Republica Moldova și activitatea acesteia în suportul capacității de gestionare a crizelor și combatere a amenințărilor hibride a marcat un pas esențial în creșterea rezilienței sectorului de securitate.

Adoptarea unui cadru politic și juridic adaptat noii realități de securitate, inclusiv recunoașterea explicită a Federației Ruse drept sursă majoră de amenințare, și aprobarea Strategiei Naționale de Apărare (SNA) în decembrie 2024^[3] au consacrat printre obiectivele - cheie dezvoltarea unui sistem performant de avertizare timpurie a riscurilor și amenințărilor hibride. În paralel, percepția publică și instituțională asupra securității Republicii Moldova s-a schimbat, acordând o atenție sporită dimensiunii militare, chiar dacă pe parcursul conflictului din Ucraina nu au existat indicii credibile privind o amenințare militară directă. Totuși, în perspectiva alegerilor parlamentare din toamna anului 2025 și în funcție de evoluțiile de pe frontul ucrainean, nu poate fi exclusă intensificarea acțiunilor destabilizatoare ale Federației Ruse, inclusiv prin transformarea deliberată a Republicii Moldova într-o *zonă gri*.

Într-un mediu internațional fragmentat, cu schimbări semnificative în prioritățile geopolitice globale și în special în regiunea Mării Negre, presiunile hibride asupra democrației și statului de drept se amplifică. Exemple recente, precum cel din Georgia, arată riscul instrumentalizării actorilor interni pentru subminarea democrației – un scenariu ce evidențiază urgența consolidării rezilienței societății civile în Republica Moldova. Riscurile hibride se manifestă adesea prin forme subtile sau indirecte, precum ingerințele în procesele electorale, așa cum s-a observat recent în România, evidențiind necesitatea consolidării instituțiilor statului.

[3] Strategia Națională de Apărare pentru anii 2024-2034 aprobată de Parlamentul Republicii Moldova, Hotărâre Nr. 319 din 26-12-2024. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146655&lang=ro

PREMISE ALE STUDIULUI

Republica Moldova reprezintă un studiu de caz relevant privind confruntarea directă, continuă și multidimensională cu instrumentele hibride utilizat de Federația Rusă. Deși capacitatea de gestionare a acestor provocări rămâne parțial limitată, analiza detaliată a amenințărilor hibride din perspectiva Republicii Moldova oferă o înțelegere practică a riscurilor actuale, și lecții utile pentru adaptarea politicilor de securitate, întărirea capacității instituționale și mobilizarea societății în fața unor provocări complexe, persistente și aflate în continuă evoluție. Premisa acestui studiu este aceea că experiența acumulată de Republica Moldova constituie o sursă importantă de lecții, aplicabile nu doar la nivel național ci și în alte contexte similare.

Astfel, deși analiza este centrată pe cazul Republicii Moldova, caracterul său ilustrativ oferă un cadru util de reflecție pentru alte state. Vulnerabilitățile identificate, tacticile hibride utilizate de Federația Rusă și răspunsurile autorităților de la Chișinău pot constitui un set de lecții utile pentru consolidarea rezilienței. Experiența Republicii Moldova nu trebuie privită ca un caz izolat, ci ca un laborator strategic, din care pot fi extrase învățăminte relevante pentru anticiparea, prevenirea și contracararea formelor contemporane ale războiului hibrid.

În literatura de specialitate, numeroase analize internaționale inclusiv cercetările Institutului Tony Blair pentru Schimbările Globale, propun seturi de recomandări generale pentru contracararea amenințărilor hibride^[4]:

- **Echilibrarea dintre moderarea conținutului și protejarea libertății de exprimare.** Combaterea războiului informațional presupune consolidarea unui parteneriat responsabil între autoritățile publice, societatea civilă și platformele digitale. Acest parteneriat ar trebui să urmărească identificarea și neutralizarea campaniilor de manipulare și dezinformare în paralel cu protejarea dreptului la liberă exprimare și cu promovarea unui discurs public democratic și echilibrat.
- **Dezvoltarea unei cooperări multisectoriale, atât la nivel central, cât și local.** Eficiența răspunsului la amenințările hibride depinde de colaborarea strânsă între instituțiile statului, organizațiile societății civile și actorii privați în vederea gestionării rapide și coordonate a riscurilor emergente.

[4] Russia's Hybrid Threat: Insights from Moldova. <https://institute.global/insights/geopolitics-and-security/russias-hybrid-threat-insights-from-moldova>

- **Consolidarea rezilienței instituționale și sociale.** Reziliența în fața influenței externe maligne presupune implementarea unor reforme structurale, printre care se numără asigurarea independenței sistemului judiciar, întărirea capacităților de aplicare a legii pentru combaterea criminalității organizate și alocarea de resurse adecvate pentru susținerea comunităților vulnerabile. Astfel de măsuri contribuie la diminuarea vulnerabilităților exploatate de propaganda și dezinformarea rusă.

Lista formulată de acest institut este valoroasă, deoarece sintetizează bune practici validate în contexte diverse și oferă un cadru de referință pentru elaborarea de politici naționale. Utilitatea sa pentru Republica Moldova constă în faptul că aceste principii pot fi adaptate la specificul vulnerabilităților interne și la constrângerile geopolitice ale statului, servind atât ca instrument de evaluare, cât și ca ghid pentru acțiune strategică. Totuși, aplicarea acestor măsuri este îngreunată de limitările semnificative legate de resursele disponibile și de capacitatea instituțională, ceea ce face necesară formularea unor răspunsuri adaptate, pragmatice și orientate spre acțiune proactivă în fața amenințărilor hibride exercitate de Federația Rusă.

Republica Moldova a definit în documentele sale strategice obiective clare de combatere a războiului hibrid și contracărare a amenințările cu caracter hibrid. Cu toate acestea, vulnerabilitățile rămân complexe și sunt exploatate în funcție de contextul intern și cel extern. Aceste vulnerabilități sunt strâns interconectate și modelate de intențiile strategice ale regimului de la Kremlin, devenind instrumente cu potențial de impact major. Studiul identifică câteva tipuri de vulnerabilități:

- **Instrumente economice și energetice:** Deși influența economică a Rusiei a scăzut în ultimele decenii, aceasta continuă să fie folosită prin propagandă economică și amenințări energetice.
- **Propaganda și dezinformarea:** Republica Moldova rămâne expusă manipulărilor informaționale care amplifică polarizarea socială și erodează încrederea publică în instituțiile democratice și în capacitatea de apărare a țării.
- **Separatismul transnistrean:** Prezența trupelor rusești în regiunea transnistreană și potențialul utilizării lor în scopuri ostile mențin conflictul înghețat ca sursă constantă de instabilitate.
- **Regiuni pro-ruse:** UTA Găgăuzia reprezintă o altă zonă strategică pentru

influența Moscovei, dar și Nordul țării, care și-a arătat vulnerabilitatea față de coruperea electorală în contextul alegerilor din toamna anului 2024.

- **Dimensiunea religioasă:** Prin intermediul acesteia Federația Rusă influențează spațiul public din Republica Moldova. Într-un stat, precum Republica Moldova, în care peste 90% din populație se identifică drept creștin-ortodoxă, Biserica deține un capital simbolic și o autoritate morală superioară multor instituții ale statului, conform sondajelor de opinie. Biserica Ortodoxă din Moldova, aflată canonic subordonată Patriarhiei Moscovei, devine un instrument eficient de legitimare a narațiunilor anti-occidentale, de contestare a valorilor democratice și de promovare a unei identități geopolitice alternative – contrare aspirațiilor europene ale Republicii Moldova.

Federația Rusă urmărește cultivarea deliberată a unui sentiment de insecuritate în Republica Moldova. Prin valorificarea vulnerabilităților interne, autoritățile de la Kremlin încearcă să consolideze narațiunea unui stat slab sau *fragil*, care necesită protecție din partea unei puteri externe – în acest caz, Federația Rusă. Pentru atingerea acestui obiectiv strategic, sunt utilizate tactici precum *Războiul Mental*, care presupune modelarea percepțiilor colective în scopul inducerii fricii, neîncrederii și paraliziei decizionale, și *Controlul Reflexiv*, o metodă prin care adversarul este determinat să ia decizii care servesc, de fapt, interesele strategice ale agresorului. Ambele tactici vizează distorsionarea proceselor de luare a deciziilor și slăbirea coeziunii sociale, alimentând nesiguranța și confuzia în rândul populației și al elitelor politice.

Identificarea și evaluarea continuă a instrumentelor și tacticilor utilizate de Federația Rusă prin intermediul actorilor *proxy*^[5] este esențială. Acești actori pot include organizații politice, grupuri economice, asociații civice, lideri de opinie sau structuri religioase, care sunt influențate, finanțate ori coordonate pentru a promova obiectivele strategice ale unei puteri străine și pentru a submina securitatea națională din interior. Monitorizarea sistematică a acestor dinamici permite anticiparea riscurilor emergente și dezvoltarea unor mecanisme de răspuns adaptate specificului amenințărilor hibride cu care se confruntă Republica Moldova.

[5] NOTĂ: Entități sau persoane locale, formale ori informale, care acționează în numele sau în sprijinul unui actor extern, mascându-i implicarea directă.

special prin utilizarea instrumentarului hibrid. În acest context, este esențial ca eforturile naționale și cele europene să se axeze pe înțelegerea profundă a acestor amenințări și pe formularea unor răspunsuri eficiente, bazate pe evidențe și bune practici validate.

OBIECTIVELE STUDIULUI

Prezentul studiu își propune să identifice principalele amenințări hibride cu care Republica Moldova s-a confruntat în perioada 2020–2025 și să evalueze impactul lor asupra funcționării instituțiilor statului și a coeziunii sociale. Amenințările hibride investigate combină mijloace convenționale și neconvenționale, vizând manipularea percepțiilor, erodarea încrederii în instituții și exploatarea vulnerabilităților sistemice.

Studiul și propune nu doar să analizeze în mod independent mecanismele și particularitățile amenințărilor hibride care vizează Republica Moldova, ci și să formuleze concluzii și recomandări relevante pentru consolidarea rezilienței naționale. Totodată, el urmărește să contribuie la sensibilizarea opiniei publice, a factorilor de decizie și a partenerilor internaționali, în special din Uniunea Europeană și NATO, în ceea ce privește natura, amploarea și posibilele scenarii generate de evoluțiile dintr-un context de război hibrid.

Obiective specifice ale studiului:

- Conturarea actorilor și instrumentelor hibride – identificarea actorilor statali și non-statali implicați, precum și a mijloacelor utilizate (militare, economice, informaționale, cibernetice, etc.) în exercitarea presiunii hibride asupra Republicii Moldova;
- Evidențierea unor scenarii de impact – analiza dinamicii posibilelor evoluții ale amenințărilor hibride, în funcție de contextul intern și regional;
- Evidențierea necesității de dezvoltare și consolidare a unui mecanism funcțional de avertizare timpurie, conceput pentru a permite detectarea, monitorizarea și gestionarea coordonată a amenințărilor hibride;
- Formularea de recomandări și măsuri de răspuns menite să completeze și să consolideze măsurile existente de contracarare a amenințărilor hibride, cu aplicabilitate pe termen mediu și lung;
- Propunerea unei agende de cercetare și acțiune viitoare – identificarea direcțiilor prioritare pentru aprofundarea studiilor privind războiul hibrid și consolidarea unei rețele de expertiză multidisciplinară în securitatea națională.

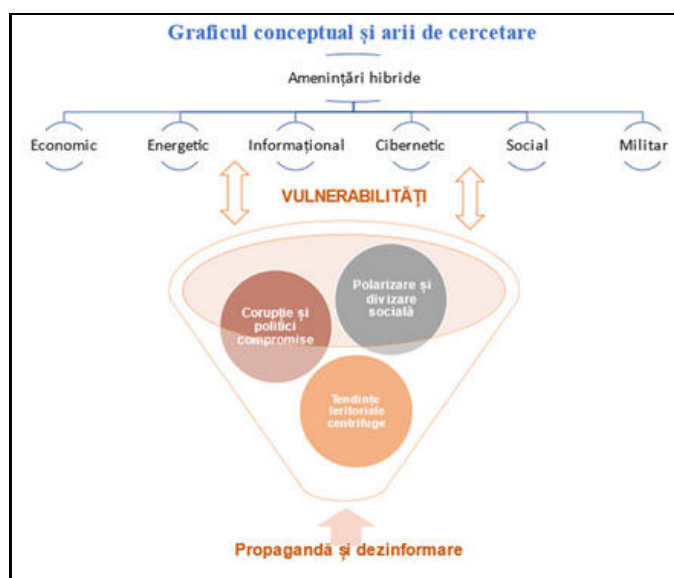
Fiecare stat sau entitate expusă amenințărilor hibride își poate construi un cadru conceptual propriu de evaluare, adaptat vulnerabilităților și contextului său național. Totuși, eficiența reală în contracararea acestor amenințări necesită o abordare comună, bazată pe cooperare internațională și schimb de expertiză între parteneri. O gândire sistemică presupune o înțelegere integrată a arhitecturii tactice și a instrumentarului utilizat de Federația Rusă în desfășurarea războiului hibrid.

METODOLOGIA DE CERCETARE

Cadrul conceptual al studiului

Înțelegerea și gestionarea eficientă a amenințărilor hibride necesită o fundamentare conceptuală solidă care să cuprindă complexitatea interdependențelor dintre diferitele domenii sensibile ale arhitecturii de securitate națională. În cazul Republicii Moldova, aceste amenințări nu se manifestă izolat, ci în mod integrat și coordonat, generând efecte cumulative asupra unor dimensiuni critice precum securitatea informațională, energetică, economică, juridică și teritorială. Construirea unui cadru conceptual coerent reprezintă un pas esențial pentru analiza logicii interne a acestor fenomene, a relațiilor cauzale dintre ele și a mecanismelor prin care pot fi amplificate sau, dimpotrivă, contracarate. De exemplu, spațiul informațional (propaganda, dezinformarea) este strâns legat de securitatea cibernetică și valorile democratice. Atacurile informaționale online pot submina încrederea publicului în instituțiile statului, pot polariza discursul public și pot alimenta tensiuni sociale ce duc la proteste antiguvernamentale sau la diminuarea coeziunii sociale.

În mod similar, securitatea energetică și sistemul economic sunt interdependente. Dependența de surse externe și vulnerabilitățile infrastructurale amplifică riscurile economice și politice. Perturbările majore din sectorul energetic nu doar afectează funcționarea serviciilor critice, ci pot genera instabilitate socială și politică, oferind astfel oportunități actorilor ostili de a accentua fragilitatea statului.

Corupția și erodarea normelor statului de drept constituie puncte de presiune exploatate sistematic de actori ostili pentru a submina instituțiile democratice. Prin infiltrarea și manipularea proceselor decizionale, finanțarea ilicită a partidelor politice sau discreditarea proceselor electorale, aceste vulnerabilități devin canale eficiente de influență și destabilizare.

În același timp, amenințările de natură militară la adresa Republicii Moldova – inclusiv utilizarea tacticilor neconvenționale îndreptate împotriva capacităților de apărare (cum ar fi compromiterea infrastructurii de comunicații militare sau campaniile de dezinformare direcționate către personalul din sectorul apărării), sunt profund corelate cu *dinamici teritoriale centrifuge*^[6]. Acest caracter sistemic și interconectat al amenințărilor hibride relevă nevoia unei *abordări integrate*, care să consolideze atât reziliența sectorială, cât și capacitatea generală de rezistență a statului în fața acțiunilor ostile. Doar o arhitectură de securitate națională adaptată, flexibilă și bazată pe cooperare interinstituțională și cu societatea civilă poate răspunde eficient acestor provocări complexe și în continuă evoluție.

TERMENI ȘI CONCEPTE

Studiul utilizează o serie de termeni care necesită clarificare conceptuală, pentru a preveni eventualele ambiguități terminologice:

Amenințarea este intenția sau capacitatea unui actor (statal/non-statal) de a produce daune majore statului sau sistemului instituțional. Aceasta poate fi activă sau potențială, poate fi vizibilă sau ascunsă, strategică sau oportunistă. De exemplu, o campanie de dezinformare orchestrată de Kremlin pentru a submina încrederea în alegeri, respectiv compromiterea aderării la UE.

Amenințările hibride sunt conceptualizate ca un ansamblu de tactici care îmbină metode convenționale și neconvenționale, utilizate în mod coordonat pentru a exploata vulnerabilitățile existente în diverse sectoare – militar, economic, tehnologic și informational, etc. Aceste acțiuni urmăresc atingerea unor obiective strategice prin generarea de riscuri directe asupra securității naționale, ordinii constituționale, infrastructurii critice și bunăstării populației.

[6] NOTĂ: Procesele sau forțele din interiorul unui stat care slăbesc coeziunea teritorială și promovează separarea, autonomia sau chiar secesiunea unor regiuni.

Riscul reprezintă posibilitatea ca o amenințare să se concretizeze și să afecteze negativ obiectivele strategice, stabilitatea instituțională sau coeziunea socială. Nivelul de risc este determinat de interacțiunea dintre vulnerabilitățile existente, gradul de expunere și capacitatea de reacție a actorilor implicați. Un exemplu relevant este probabilitatea ca manipularea informațională să genereze instabilitate socială în perioada premergătoare alegerilor.

Vulnerabilitatea este o caracteristică internă a statului sau societății ce poate fi exploatată de o amenințare. Aceasta poate fi structurală, instituțională, socială sau tehnologică; reduce reziliența; expune la riscuri și pericole. De exemplu, lipsa unui mecanism de avertizare timpurie și ca urmare capacități limitate de reacție rapidă.

Pericolul este o situație sau stare ce poate produce un efect dăunător asupra securității statului sau a persoanei. Acesta include riscuri latente sau evidente ce vizează interesele strategice ale statului. Pericolul poate fi cu efect iminent sau realizat și determină o reacție sau pierderi. De exemplu, blocarea unei instituții critice printr-un atac cibernetice cu efecte asupra ordinii publice.

Mai nou este termenul **lawfare**, ce se referă la utilizarea strategică și deliberată a normelor juridice – naționale sau internaționale – ca instrument de confruntare, constrângere sau subminare a unui stat, în scopuri politice, militare sau ideologice. De exemplu: (-) inițierea de acțiuni legale nefondate pentru a bloca operațiuni guvernamentale sau parteneriate internaționale; (-) folosirea dreptului internațional pentru a crea narative ce justifică acțiuni agresive (de ex.: „protecția cetățenilor ruși în străinătate”).

METODOLOGIA STUDIULUI

Pentru analiza cadrului de manifestare a amenințărilor hibride în Republica Moldova, studiul a utilizat o metodologie mixtă, combinând metode calitative și cantitative. Procesul de cercetare a fost structurat în două etape principale: colectarea datelor și analiza acestora.

Colectarea datelor:

- **Analiza documentară:** revizuirea surselor de specialitate, incluzând studii academice, rapoarte oficiale, politici publice și strategii naționale și internaționale relevante pentru fenomenul amenințărilor hibride.

- **Interviuri semistructurate:** desfășurarea interviurilor cu experți independenți și reprezentanți ai instituțiilor naționale relevante în vederea obținerii de perspective asupra percepției riscurilor hibride, capacității de răspuns instituțional și rolului actorilor non-statali.
- **Chestionare și sondaje:** utilizarea instrumentelor cantitative pentru a evalua nivelul de percepție publică și instituțională asupra diferitelor tipuri de amenințări hibride.
- **Analiză AI a dezinformării online:** cu ajutorul unor instrumente bazate pe inteligența artificială, au fost identificate și evaluate campaniile de manipulare și propagandă desfășurate în mediul digital cu referire la Republica Moldova.

Analiza datelor:

- **Analiză calitativă tematică:** aplicată pentru interpretarea datelor provenite din interviuri, surse documentare și observație, evidențiind tipologii de amenințări și modele de reacție instituțională.
- **Analiză cantitativă de bază:** procesarea datelor colectate au fost procesate statistic pentru a evidenția tendințe și corelații semnificative.
- **Modelarea scenariilor:** au fost elaborate 2 scenarii prospective (unul optimist și altul pesimist^[7]) privind posibila evoluție a amenințărilor hibride în Republica Moldova până în anul 2030, cu accent pe impactul asupra securității naționale.
- Având în vedere complexitatea fenomenului analizat, am ținut cont de următoarea **structură în cadrul capitolelor:** context și premise, tactici utilizate (instrumente și metode de operare identificate, actori implicați (statali și non-statali), contramăsuri sau acțiuni de răspuns, scenarii probabile, concluzii și recomandări.

LIMITE ȘI CONSTRÂNGERI ALE STUDIULUI

Elaborarea prezentului studiu privind tipologiile amenințărilor hibride la adresa Republicii Moldova s-a desfășurat într-un context metodologic și operațional complex, supus mai multor limitări obiective și constrângeri de ordin practice:

- **Accesul limitat la date clasificate sau sensibile:** Evaluarea tipologiilor de amenințări hibride s-a realizat preponderent în baza surselor deschise, ceea

[7] NOTĂ: Metoda de planificare a scenariilor, care include variante optimiste, realiste, pesimiste și improbabile, este utilizată frecvent în analiza situațiilor de criză, managementul riscurilor și planificarea strategică. Aceasta abordare ajută la pregătirea decidenților pentru o gamă largă de posibile evoluții, identificând punctele critice, vulnerabilitățile și oportunitățile în fiecare variantă de evoluție a situației. Este o practică acceptată în domenii precum securitate națională, managementul dezastrelor, economie și planificare organizațională.

ce limitează accesul la informații strategice, operaționale sau de intelligence care ar putea reflecta nivelul real de vulnerabilitate sau răspuns instituțional.

- **Valabilitate temporală limitată:** Contextul regional și național este extrem de fluid (ex: evoluțiile din Ucraina, alegerile din Republica Moldova în 2025), ceea ce poate influența rapid relevanța constatărilor și scenariilor prezentate în raport.
- **Evaluare inegală între domenii:** Deși studiul abordează mai multe domenii (economic, energetic, militar etc.), gradul de profunzime și disponibilitatea datelor variază semnificativ de la un sector la altul, ceea ce poate afecta echilibrul analitic și coerența evaluării transversale.
- **Riscuri de actualizare:** Având în vedere dinamica rapidă a instrumentarului hibrid (inclusiv AI, deepfakes, noi tehnici de manipulare electorală) sau reieșind din anumite considerente de a evita interpretări eronate, este posibil ca unele forme emergente de amenințări să nu fi fost încă incluse în analiza prezentă.

În pofida acestor constrângeri, studiul oferă un punct de pornire pentru o reflecție strategică și contribuie la înțelegerea mecanismelor de acțiune ale amenințărilor hibride în contextul Republicii Moldova.

I. INSTRUMENTALIZAREA DREPTURILOR DEMOCRATICE: DE LA LIBERTĂȚI DETURNATE LA ARME ALE DESTABILIZĂRII

CONTEXT ȘI PREMISE

Republica Moldova este o democrație tânără, încă marcată de vulnerabilități în funcționarea instituțiilor democratice și în protejarea efectivă a drepturilor omului. Valorile democratice și principiile drepturilor omului sunt în continuare neînțelese de populația formată în perioada sovietică (61% din populație născută până la declararea independenței), ceea ce îngreunează procesul de integrare a acestora în viața socială și politică. Acest proces de adaptare are limite firești, dar și riscuri semnificative, mai ales când drepturile și libertățile fundamentale sunt distorsionate și instrumentalizate de actori externi, cu scopul de a submina securitatea națională, de a discredita valorile democratice și de a eroda încrederea publicului în instituțiile statului.

Viziunile geopolitice persistente dintre orientarea pro-europeană și cea pro-rusă continuă să influențeze profund viața politică și socială. Exploatate prin campanii de influență externă, aceste diviziuni au creat un teren propice pentru atacuri hibride ce urmăresc destabilizarea instituțiilor democratice aflate încă în stadiu incipient de consolidare.

Încă de la formarea sa ca stat independent, Republica Moldova se confruntă cu o provocare majoră la adresa suveranității sale: existența regiunii separatiste transnistrene. Acest teritoriu, aflat în afara controlului autorităților constituționale, reprezintă principalul obstacol în calea integrării depline a țării și a populației sale.

Regiunea transnistriană reprezintă un teritoriu din estul Republicii Moldova, situat pe malul stâng al râului Nistru, unde autoritățile constituționale de la Chișinău nu își exercită controlul efectiv din anul 1992, în urma conflictului armat. Această regiune funcționează de facto ca o entitate separată, autoproclamată „Republica Moldovenească Nistreană”, cu structuri proprii de administrație, securitate și justiție, însă nerecunoscută pe plan internațional. Situația generează un conflict înghețat, menținut prin prezența forțelor militare ruse și prin lipsa unei soluții politice durabile.

Această lipsă de coerență juridică se reflectă direct în condițiile din instituțiile de detenție din regiunea transnistreană, unde abuzurile asupra persoanelor private de libertate rămân nepedepsite și greu de documentat. Un raport al Asociației Promo-LEX, publicat în 2025^[8], arată că spațiul minim alocat deținuților rămâne sub standardele internaționale, iar orice plângere privind tortura sau relele tratamente este cenzurată de administrație.

De asemenea, **libertatea de circulație** a cetățenilor, a jurnaliștilor și a fermierilor este subminată printr-o rețea extinsă de posturi de control, amplasate sub pretextul „codului de alertă teroristă”^[9]. Încălcarea drepturilor fundamentale include reținerea arbitrară a jurnaliștilor și a oamenilor de cultură, taxarea abuzivă a fermierilor din raionul Dubăsari^[10] și lipsa unor garanții procesuale minime în cazul oricărei acuzații. Practicile de intimidare, însușite de structurile neconstituționale, afectează inclusiv spațiul educațional: școlile cu predare în limba română din regiune se confruntă cu tarife exagerate la utilități, presiuni financiare, hărțuiri aplicate cadrelor didactice și militarizarea excesivă a învățământului, un fenomen semnalat frecvent în școlile subordonate Tiraspolului^[11].

Astfel, lipsa unor mecanisme eficiente de protecție a drepturilor face ca cei care le încalcă să nu fie trase la răspundere sau autoritățile de la Tiraspol nu poartă vreo responsabilitate. În aceste condiții, autoritățile legitime de la Chișinău se confruntă cu limite evidente: chiar dacă se dorește asigurarea accesului la justiție în regiunea transnistreană, în practică nu dispun de mijloacele necesare pentru a realiza acest lucru.

Conform tabelului privind starea libertății în Republica Moldova se evidențiază o polarizare evidentă între Republica Moldova și regiunea Transnistreană, controlată de administrația de la Tiraspol.

[8] Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Retrospectiva anului 2024. <https://promolex.md/raport-%D7%80-drepturile-omului-in-regiunea-transnistreana-a-republicii-moldova-retrospectiva-anului-2024/>

[9] Codul „roșu” de amenințare teroristă vs libera circulație și regimul Zonei de Securitate. <https://zonadesecuritate.md/codul-rosu-de-amenintare-terorista-vs-libera-circulatie-si-regimul-zonei-de-securitate>; Consolidarea posturilor de control ilegale sub pretextul „codului de alertă teroristă”. În: Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Chișinău: Promo-Lex, 2025, pp. 36-37.

[10] Fermierii din Dubăsari, din nou împiedicați de Tiraspol în lucrările agricole, AGROEXPERT, 6 august, 2023. <https://agroexpert.md/rus/v-moldove/fermierii-din-dubasari-din-nou-impiedicati-de-tiraspol-in-lucrarile-agric>;

Fermieri din Dubăsari, despre taxele impuse de Tiraspol: „Dacă statul nu se implică, nu văd cum vom continua activitatea”. <https://moldova.europalibera.org/a/fermieri-din-dubasari-despre-taxele-impuse-de-tiraspol-daca-statul-nu-se-implica-nu-vad-cum-vom-continua-activitatea-/32788674.html>

[11] A se vedea: Școlile cu predare în limba română din regiunea transnistreană sunt ținta unei noi campanii de denigrare în mass-media controlată de Tiraspol. <https://promolex.md/scolile-cu-predare-in-limba-romana-din-regiunea-transnistreana-sunt-tinta-unei-noi-campanii-de-denigrare-in-mass-media-controlata-de-tiraspol/>

Această discrepanță structurală creează un paradox: chiar dacă Republica Moldova este evaluată global, prezența unei regiuni separatiste necontrolate scade percepția generală asupra nivelului libertăților pe întreg teritoriu al Republicii Moldova.

Tabelul 1. Starea libertății

Starea libertății	Transnistria, regiunea necontrolată					REPUBLICA MOLDOVA				
Statutul	Not Free					Partial Free				
Anul	2025	2024	2023	2022	2021	2025	2024	2023	2022	2021
Nivelul/gradul de libertate	17/100	17/100	18/100	18/100	20/100	60/100	61/100	62/100	62/100	61/100
Drepturile* politice	7	7	6	6	6	3	3	3	3	3
Libertățile civile*	6	6	6	6	6	3	3	3	3	3
*Scoring Key (1 = cel mai bun, 7 = cel mai rău)										

Sursa: Elaborat de autor conform datelor Freedom House[12]

În acest context, se evidențiază un aspect critic pentru înțelegerea amenințărilor hibride în Republica Moldova:

- **Exploatarea vulnerabilităților democratice:** Federația Rusă instrumentalizează lipsa libertăților din Transnistria pentru a promova narativul unui stat fragil și divizat, justificând propria prezență militară ca „garant” al securității regiunii.
- **Războiul informațional și percepțiile internaționale:** scorul scăzut de libertăți în Transnistria alimentează campanii de dezinformare menite să decredibilizeze Chișinăul pe plan extern.
- **Interconexiunea libertăți – securitate:** Lipsa spațiului civic și a libertății de exprimare creează un teren fertil pentru manipulare, propagandă și mobilizare artificială a populației împotriva Chișinăului.

Lipsa valorilor democratice și a libertăților fundamentale din regiunea transnistreană amplifică vulnerabilitățile Republicii Moldova, subminând stabilitatea politică și socială a întregii țări. Într-un spațiu unde impunitatea și cenzura predomină, se creează condiții pentru fluxuri financiare ilicite și

[12] Moldova. <https://freedomhouse.org/explore-the-map?type=all&year=2025&country=MDA>

propagarea unor narațiuni care opun drepturile omului și democrația așa-numitelor „valori tradiționale”. În acest context, orice măsuri de consolidare a instituțiilor și contracarare a amenințărilor hibride trebuie să includă monitorizarea și sancționarea încălcărilor grave ale drepturilor omului din stânga Nistrului, unde situația este greu de documentat fără sprijin coordonat național și internațional.

TACTICI DE OPERARE A AMENINȚĂRILOR HIBRIDE CARE EXPLOATEAZĂ DREPTURILE OMULUI ȘI VALORILE DEMOCRATICE

Elementul central al tacticilor analizate în acest capitol este exploatarea drepturilor și libertăților fundamentale, combinată cu vulnerabilitatea generată de reacția întârziată a instituțiilor. Aceste practici fac parte dintr-un model de război informațional și de destabilizare, în care chiar mecanismele democratice sunt deturnate împotriva democrației. Astfel, libertățile menite să asigure pluralismul, dezbaterea și participarea publică devin instrumente de subminare sistemică.

Modelul utilizat urmărește un scop dual:

- Exploatarea limitelor drepturilor și libertăților în interesul unor puteri străine;
- Transformarea drepturilor și libertăților în ținte ale măsurilor de contracarare aplicate de autoritățile publice.

Scopul final este provocarea unui răspuns disproporționat din partea statului, astfel încât măsurile de contracarare să pară represive și îndreptate împotriva drepturilor fundamentale. În acest mod, statul este împins într-o capcană retorică și politică: orice reacție fermă riscă să fie interpretată drept limitare a libertăților, iar lipsa de reacție este văzută ca slăbiciune. Astfel, drepturile și libertățile devin nu doar un mijloc de penetrare strategică, ci și o țintă, vulnerabilizată chiar prin măsurile menite să le protejeze.

Una dintre cele mai răspândite astfel de practici este abuzarea libertății de asociere. Diverse structuri - de la organizații ale societății civile până la partide sau blocuri politice - au fost înființate și gestionate pentru a exercita influență externă și pentru a coordona ori remunera executanți locali.

În anul 2024, organizația necomercială (ONC) „Evrazia” a fost utilizată drept paravan pentru facilitarea mai multor acțiuni ilicite în Republica Moldova^[13]. Prin intermediul acestei organizații au fost instruite persoane pentru participarea la proteste violente (vezi informația de mai jos privind subminarea libertății de întrunire pașnică)^[14]. Resursele acestei organizații au fost utilizate pentru a plăti prestatori de servicii și executanți locali^[15]. ONC Evrazia, înregistrată în anul 2024 în Federația Rusă, este de facto o organizație neguvernamentală controlată de guvernul Federației Ruse (GONGO), care își desfășoară activitatea pe teritoriul Republicii Moldova, deși nu are o sucursală înregistrată oficial^[16].

Libertatea de asociere a fost instrumentalizată mai ales în sfera politică, fiind folosită pentru influențarea proceselor electorale democratice. În acest scop au fost lansate și coordonate mai multe formațiuni politice, precum și campaniile și mesajele mai multor candidați electorali la alegerile prezidențiale din 2024^[17]. Partide, blocuri politice sau candidați independenți, au beneficiat de mecanisme de corupere electorală care, conform estimărilor sociologilor, au influențat până la 15%-20% din alegători^[18]. În sprijinul acestor candidați a fost pus în funcțiune un mecanism amplu, coordonat din exterior prin agenți locali. Procesul a fost facilitat de entități precum „Evrazia”, dar și prin alte resurse logistice externe, inclusiv rețele de call-centre^[19].

[13] Republic of Moldova: Council lists further 5 individuals and 1 entity for destabilising actions. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/10/14/republic-of-moldova-council-lists-further-5-individuals-and-1-entity-for-destabilising-actions/>; U.S. Department of the Treasury, Russia-related Designations; Issuance of Russia-related General Licenses and Amended FAQ. In: Annual Report of Blocked Property. <https://ofac.treasury.gov/recent-actions/20240913>

[14] Cei peste 100 de tineri instruiți în Rusia pentru dezordini în masă în Moldova nu-și vor putea implementa planul: 88 percheziții în țară și o captură de 1.600.000 lei.

<https://procuratura.md/pccocs/pccocs/comunicate/comunicate-de-presa/cei-pest-100-de-tineri-instruiti-rusia-pentru-dezordini-masa>

[15] Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a Referendumului republican. Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova, p. 8. <https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport SIS Public Interferenta in procesul electoral.pdf>

[16] Registrul de stat al unităților de drept privind organizațiile necomerciale înregistrate. <https://www.asp.gov.md/sites/default/files/date-deschise/date-statistice/2025/rsud/RSON.xlsx>

[17] Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a Referendumului republican. Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova, p. 2. <https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport SIS Public Interferenta in procesul electoral.pdf>

[18] Sociologul Vasile Cantarji, despre fenomenul „voturilor de la buton” în scrutinul din R. Moldova. <https://moldova.europalibera.org/a/in-esenta-sociologul-vasile-cantarji-despre-fenomenul-voturilor-de-la-buton-in-scrutinel-din-r-moldova/33172063.html>; Care ar fi fost rezultatele alegerilor de pe 20 octombrie dacă nu exista Șor? Răspunsul unui sociolog. <https://www.zdg.md/stiri/politic/care-ar-fi-fost-rezultatele-alegerilor-de-pe-20-octombrie-daca-nu-exista-sor-raspunsul-unui-sociolog/>

[19] Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a Referendumului republican. Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova, p. 4.

→ **Delegitimarea libertății de întrunire pașnică (inclusiv dreptul de a protesta)** în câteva moduri:

- I) recrutarea de participanți plătiți la proteste și simularea sprijinului public pentru anumite platforme sau agende politice;
- II) răspândirea fricii în rândul grupurilor social vulnerabile, folosind instigatori la violență antrenați pentru confruntări cu forțele de ordine;
- III) generarea unui climat de nesiguranță și instabilitate socio-politică, transformând întrunirile inițial pașnice în focare de tensiune.

Participare plătită la proteste: Din 2022, au fost documentate cazuri recurente de stimulare financiară a participării la întruniri. În ultimii ani, practica protestatarilor plătiți s-a intensificat, fiind asociată în special cu protestele organizate de reprezentanți ai rețelei a lui Ilan Șor^[20]. Conform investigațiilor jurnalistice, sumele oferite variaua între 20 și 100 EUR per persoană, în funcție de durata participării la protest, care putea oscila între 2-3 ore și 24-48 de ore în cazul manifestațiilor continue^[21].

O altă metodă de recompensare a participanților la proteste a fost prin oferirea de plăți lunare distribuite în sistem piramidal. Acest sistem implica o schema de introducere ilegală a banilor în țară, distribuirea banilor prin coordonatori către aproximativ 138 de mii de persoane mobilizate prin remunerare (confirmate de poliție). Plățile au fost operate prin intermediul „Promsvyazbank” PSB Bank, bancă deținută de statul rus^[22]. Sistemul de plăți a exploatat și vulnerabilități legate de permeabilitatea financiară a regiunii transnistrene. Această schemă complexă de influențare a participării la proteste evidențiază nu doar caracterul artificial al mobilizării și deturnarea exercitării libertății de întrunire, ci și riscurile majore pe care le generează pentru integritatea proceselor democratice. Întrunirile cu participanți plătiți se intensifică cu precădere în campaniile electorale sau în preajma unor decizii politice sensibile. Acestea simulează sprijin popular pentru a influența percepția publică sau deciziile instituționale. Prin frecvența sporită și mesajele intens mediatizate, aceste întruniri creează un zgomot informațional

[20] NOTĂ: Ilan Șor, om de afaceri și politician moldo-israelian, fost primar de Orhei și lider al Partidului „Șor”, a fost condamnat în lipsă la 15 ani de închisoare pentru fraudă și spălare de bani, în urma implicării sale în „furtul miliardului”, după ce a fugit din țară în 2019.

[21] Protestatari în chirie. Investigație ZdG sub acoperire: Ne-am infiltrat printre protestatarii lui Șor și vă arătăm, din interior, cum sunt plătiți oamenii aduși organizat la Chișinău și cum funcționează mașinăria de protest. <https://www.zdg.md/investigatii/ancheta/video-protestatari-in-chirie-investigatie-zdg-sub-acoperire-ne-am-infiltrat-printre-protestatarii-lui-sor-si-va-aratam-din-interior-cum-sunt-platiti-oamenii-adusi-organizat-la-chisinau-si-cum-fun/>

[22] Briefing de presă susținut de șeful Inspectoratului General al Poliției. <https://www.zdg.md/stiri/live-mai-multi-tineri-cu-finantarea-lui-ilan-sor-si-sub-paravanul-ong-ului-evrazia-au-trecut-instruiri-la-moscova-pentru-a-crea-destabilizari-in-r-moldova-spun-oamenii-legii/>

artificial, menit să ofere legitimitate unor agende controversate sau să discrediteze adversarii politici. Participanții plătiți contribuie la umplerea spațiului informațional cu o narațiune construită, care poate părea autentică, în absența unor mecanisme de verificare a surselor și motivațiilor reale ale manifestațiilor.

Organizarea și instruirea pentru proteste violente: Poliția a prezentat de-a lungul timpului mai multe cazuri de recrutare și instruire a instigatorilor pentru generarea de violențe și confruntări cu forțele de ordine. În 2023, șapte persoane au fost arestate pentru pregătirea și coordonarea unei rețele de protestatari violenți. Cele șapte persoane au fost condamnate penal în 2024 pentru pregătirea dezordinilor în masă^[23]. În vara anului 2024, peste 300 de tineri din Republica Moldova au fost instruiți în Federația Rusă pentru organizarea de proteste violente. Conform Poliției, instruirea a inclus tehnici de manipulare a mulțimii, confruntarea cu forțele de ordine, precum și aspecte teoretice și practice, fiind susținută de experți politici afiliați partidului „Edinaya Rossiya”. Un alt grup a fost antrenat în 2024 în Bosnia și Herțegovina (Republica Srpska, Banja Luka), în tabere specializate, unde au fost pregătiți pentru diverse tactici, inclusiv confecționarea de explozibil, utilizarea dronelor și tehnici de luptă. Această instruire a fost realizată de instructori legați de grupurile ruse private de mercenari „Ferma” și „Wagner”^[24].

Dreptul la întrunire beneficiază de un cadru legal permisiv, în care nu este necesară autorizarea din partea administrației publice. În același timp, legea privind întrunirile 26/2008 interzice expres prin articolul 8, întrunirile care incită la discriminare sau violență publică, urmăresc încălcarea drepturilor și libertăților altor persoane, săvârșirea infracțiunilor, încălcarea ordinii publice, îndeamnă la război de agresiune, la ură națională, rasială, etnică sau religioasă. Întrunirile violente sunt o raritate în Republica Moldova. De exemplu, Raportul „Libertatea întrunirilor 2024” elaborat de CRP și Promo-LEX^[25] constată că în 2024 nu a fost nici un protest non-pașnic. Doar în circa 3% din întrunirile monitorizate s-au înregistrat cazuri izolate de agresiune verbală sau fizică. Începând din luna iunie 2025, participarea remunerată la întruniri, precum și remunerarea pentru participarea la întruniri, reprezintă contravenții^[26], pedepsite cu amendă și privarea de dreptul de

[23] Cei șapte bărbați, reținuți în martie 2023 pentru pregătirea dezordinilor în masă și-au aflat sentința. <https://www.procuratura.md/stiri-si-mass-media/comunicate-de-presa/cei-saptebarbati-retinuti-martie-2023-pentru-pregatirea>

[24] Cei peste 100 de tineri instruiți în Rusia pentru dezordini în masă în Moldova nu-și vor putea implementa planul: 88 percheziții în țară și o captură de 1.600.000 lei. <https://politia.md/ro/content/cei-pest-100-de-tineri-instruiti-rusia-pentru-dezordini-masa-moldova-nu-si-vor-putea>

[25] Raport. Libertatea întrunirilor 2024, p. 6. <https://promolex.md/raport-libertatea-intrunirilor/>

[26] Art. 47/2 Coruperea privind întrunirile organizate, Cod Contravențional. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150003&lang=ro

a deține o anumită funcție sau de dreptul de a desfășura o anumită activitate pentru o perioadă, dacă prin acea întrunire se urmărește publicitate politică sau scopuri ilicite.

Republica Moldova are deja experiența tragică a unor proteste deturnate în acțiuni violente, așa cum s-a întâmplat pe 7 aprilie 2009. În acea zi, manifestațiile inițial pașnice, generate de nemulțumiri față de rezultatele alegerilor parlamentare, au fost infiltrate și manipulate de grupuri bine organizate și antrenate, care au provocat deliberat escaladarea tensiunilor. Acțiunile violente s-au soldat cu pierderi umane și numeroase pagube materiale, iar simboluri esențiale ale statului au fost grav afectate. Clădirile Parlamentului și Președinției au fost incendiate și devastate, iar în haosul creat au fost distruse documente de importanță istorică și juridică, inclusiv Declarația de Independență a Republicii Moldova. Aceste evenimente au demonstrat vulnerabilitățile critice ale statului în fața tacticilor hibride de destabilizare, unde nemulțumirile sociale autentice pot fi exploatare și transformate în crize majore cu impact politic, instituțional și simbolic.

→ **Abuzarea libertății de gândire, de conștiință și de religie:** Libertatea de gândire, conștiință și religie, fundament al unei societăți democratice, a fost utilizată abuziv pentru manipularea opiniei publice și influențarea proceselor electorale, urmărind menținerea unor segmente largi ale societății, în special din mediul rural, sub influența unor factori externi care controlează mesajele transmise prin intermediul cultelor religioase.

Reprezentanți ai cultelor religioase, în special ai Bisericii Ortodoxe din Moldova, subordonate Patriarhiei Moscovei, s-au implicat activ în campania electorală pentru alegerile prezidențiale și Referendumul privind integrarea europeană. Aceștia au promovat mesaje antioccidentale - prezentarea Uniunii Europene drept o amenințare la adresa suveranității și identității naționale; anti-LGBT - utilizarea retoricii despre „protejarea valorilor tradiționale” pentru a mobiliza electoratul conservator; pro-ruse – promovarea ideii că apropierea de Rusia ar garanta stabilitatea, pacea și „respectul față de tradiție”. De exemplu, în campaniile electorale din 2024, în mai multe localități rurale, preoții au distribuit materiale electorale, au rostit predici cu conținut politic sau au invitat credincioșii să voteze împotriva „orientării europene imorale”, asociind valorile occidentale cu „decadență” sau „pericol spiritual”. În unele cazuri, bisericile au devenit platforme de distribuție pentru pliante electorale sau mesaje audio-video coordonate,

sincronizate cu narativele din media pro-Kremlin^[27]. Astfel de mesaje au coincis frecvent cu platformele unor candidați pro-ruși sau conservatori, precum și cu campaniile de dezinformare lansate online, consolidând o rețea de propagandă integrată. Aceste practici evidențiază riscul ca spațiul religios, lipsit de reglementări clare privind implicarea în campanii electorale, să devină un instrument de influență externă și de subminare a proceselor democratice, mai ales în comunitățile vulnerabile, unde biserica are o autoritate socială și morală covârșitoare^[28].

→ **Abuzarea libertății de circulație** în scopul transportării ilicite de bani, instruirea peste hotare a unor persoane pentru proteste violente și confruntări cu forțele de ordine, transportarea organizată a alegătorilor (ilegală).

- **Transportarea de bani cu proveniență obscură.** Conform investigațiilor poliției, pe parcursul anului 2024, mai multe persoane din Republica Moldova care au participat la evenimente în Federația Rusă au transportat bani în numerar la întoarcerea în țară. Sumele transportate au fost de până la 10 mii EUR de persoană – suma maximă care poate fi introdusă în țară de o persoană fizică fără obligația de a fi declarată. Deși valoarea în sine nu depășește pragul legal, autoritățile publice au semnalat caracterul suspect al provenienței fondurilor și al utilizării acestora. La 22.04.2024, într-o singură zi, poliția Republicii Moldova a confiscat aproape 1 milion EUR de la participanții la care au revenit în Republica Moldova de la evenimentul de lansare a blocului politic pro-rus „Victorie” desfășurat în Federația Rusă. Conform poliției, banii proveneau din surse obscure, iar transportatorii aveau rol de cărăuși. După revenirea în Republica Moldova, banii urmau a fi colectați de la transportatori și erau destinați inclusiv pentru finanțarea protestelor plătite și coruperii electorale^[29].

[27] Reports that the pro-Romanian branch of Moldova's Orthodox Church accused clergy from the Moscow-aligned church of campaigning against an EU referendum.

<https://www.reuters.com/world/europe/minority-wing-moldovan-orthodox-church-accuses-priests-lobbying-against-europe-2024-09-26/>; Promo-LEX Observation Mission – Documents clergy involvement in electoral campaigns, notably favoring candidate Igor Dodon, in violation of constitutional provisions separating religion and state. <https://promolex.md/en/promo-lex-finds-an-increased-number-of-derogatory-materials-and-more-intense-black-pr-involvement-of-religious-cults-in-the-election-campaign-and-subtle-masking-of-donors/>; Tandfonline article “The Role of Religion in Moldovan Populist Mobilization Strategies” – Offers academic insight into how religious messaging has been used to shape collective identities and political preferences.

[https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Agcd%3A8%3A32760264/detailv2?](https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Agcd%3A8%3A32760264/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Acrawler&id=ebsco%3Adoi%3A10.1080%2F10758216.2022.2085578&link_origin=www.google.com)

[sid=ebsco%3Aplink%3Acrawler&id=ebsco%3Adoi%3A10.1080%2F10758216.2022.2085578&link_origin=www.google.com](https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Agcd%3A8%3A32760264/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Acrawler&id=ebsco%3Adoi%3A10.1080%2F10758216.2022.2085578&link_origin=www.google.com)

[29] Misiunea Promo-LEX de observare a alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional din 20 octombrie, pp. 125-126. <https://promolex.md/raport-final-misiunea-promo-lex-de-observare-a-alegerilor-prezidentiale-si-a-referendumului-constituțional-din-20-octombrie-3-noiembrie-2024/>; Misiunea de observare. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie.

https://promolex.md/wp-content/uploads/2024/10/Raportul-nr.4_MO_Alegeri-preziden%C8%9Biale-%C8%99i-referendum-constitu%C8%9Bional-2024.pdf

- **Transportarea organizată a alegătorilor.** Legislația Republicii Moldova interzice transportarea organizată a alegătorilor spre secția de votare în ziua votării, în scopul determinării acestora să își exercite drepturile electorale și este sancționată contravențional. Cu toate acestea, în turul 2 al alegerilor prezidențiale din 2024 au avut loc mai multe episoade de transportare organizată a alegătorilor pe teritoriul țării dar și la secțiile de votare din afara țării. Pe teritoriul țării, a fost observată transportarea alegătorilor din regiunea transnistreană (aflată în afara controlului autorităților constituționale) spre secțiile de votare amplasate pe teritoriul controlat de autoritățile constituționale.^[30] În afara teritoriului Republicii Moldova a fost constatată transportarea organizată cu autocarul și avionul a cetățenilor moldoveni de peste hotare spre secții de votare din Federația Rusă, Republica Belarus și Turcia^[31].

Această metodă de influențare a rezultatelor electorale este cu atât mai îngrijorătoare cu cât are potențialul de a decide rezultatul scrutinului. De exemplu, în turul 2 al alegerilor prezidențiale, o diferență de 1% a însemnat mai puțin de 15.000 de voturi exprimate.

→ **Exploatarea valorilor tradiționale pentru a delegitima drepturile omului și valorile democratice.** De mai mulți ani, o parte din politicienii, liderii religioși și mass-media din Republica Moldova, apropiați de Federația Rusă, promovează și exploatează noțiunea de „valori tradiționale”. Conceptul este promovat ca o contrapondere la ceea ce este perceput drept influență occidentală sau schimbări sociale rapide și urmărește denaturarea instituției drepturilor omului și a valorilor democratice. Noțiunea de „valori tradiționale” nu este clar definită, fiind alimentată de narațiuni externe, în special din Rusia, unde este parte a ideologiei promovate de stat ca o alternativă la valorile liberale occidentale. Deși „valorile tradiționale” pot fi, în unele contexte, compatibile cu drepturile omului și chiar pot susține justiția socială, în practică ele sunt frecvent utilizate de state, lideri politici sau religioși pentru a justifica discriminarea, excluderea și încălcarea drepturilor fundamentale. Referințele la familie, religie și identitate națională sunt adesea folosite pentru a influența opinia publică și a polariza societatea, exploatând temerile și nemulțumirile grupurilor conservatoare, în special în ceea ce privește respectarea drepturilor minorităților, precum comunitatea LGBTQ+.

[30] Misiunea Promo-LEX de observare a alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional din 20 octombrie, p. 6, p. 95. <https://promolex.md/raport-final-misiunea-promo-lex-de-observare-a-alegerilor-prezidentiale-si-a-referendumului-constitucional-din-20-octombrie-3-noiembrie-2024/>

[31] Ibidem, p. 94.

Această retorică alimentează confuzia și suspiciunea față de drepturile omului și modelează treptat percepțiile sociale și opțiunile politice ale unei părți considerabile a populației. Prin prezentarea constantă a valorilor democratice ca fiind „străine”, „impuse din afară” sau chiar „periculoase”, se consolidează o viziune autoritară asupra ordinii sociale, în care drepturile și libertățile sunt percepute ca inutile sau dăunătoare. Astfel, se creează un teren fertil pentru respingerea reformelor democratice, slăbirea solidarității față de grupurile vulnerabile și pentru acceptarea unei conduite politice bazate pe excludere, intoleranță și obediență față de lideri autoprocamați „protectori” ai tradiției. În timp, acest proces contribuie la erodarea spiritului civic, la divizarea profundă a societății și la orientarea electoratului spre opțiuni politice autoritare, populiste sau eurosceptice.

→ **Tactici aplicate în regiunea transnistreană.** În stânga Nistrului, tacticile de influență și destabilizare sunt puse în aplicare printr-un regim care funcționează în afara cadrului constituțional. Controlul exercitat asupra populației și restrângerea libertăților fundamentale creează un spațiu favorabil recrutării de forțe și propagării mesajelor ostile. Lipsa de transparență și opacitatea structurilor responsabile de detenție și securitate se traduc în rețineri arbitrare, tratamente inumane și cenzură constantă, menținând un climat de teamă în care drepturile și libertățile individuale sunt deturnate în scop politic, iar vocile critice sunt reduse la tăcere.

În paralel, autoritățile neconstituționale aplică tactici de constrângere financiară a resurselor locale: taxe ilegale la punctele de control, posturi neautorizate care blochează circulația persoanelor și bunurilor, precum și rețele de finanțare netransparente^[32]. Crearea și menținerea unor așa-zise „reguli vamale” locale presupune plata unor sume usturătoare din partea fermierilor și a operatorilor economici, direcționate ulterior către activități subversive. Tiraspolul interzice accesul jurnaliștilor independenți și filtrează orice material critic, consolidând astfel monopolul informațional în regiune^[33].

O altă linie tactică este legată de pregătirea unor grupuri de tineri pentru acțiuni violente.

[32]Radiografia ultimilor 17 ani de «combateră a extremismului» în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Document de opinie, Chișinău: Asociația Promo-LEX, 2024).

<https://promolex.md/wp-content/uploads/2024/06/Radiografia-ultimilor-17-ani-de-%E2%80%9Ecombatere-a-extremismului%E2%80%9D-%C3%AEn-regiunea-transnistrean%C4%83-a-Republicii-Moldova.pdf>

[33]Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, p. 41.

https://soros.md/wp-content/uploads/2025/02/raport-dort_2024_ro.pdf

Structurile paramilitare și de forță se implică direct în organizarea de tabere de antrenament, exercitând influență asupra elevilor printr-un discurs militar-patriotic. Recrutarea cadrelor din rândul generației tinere, supuse unei îndoctrinări intense, facilitează deturnarea protestelor pașnice și desfășurarea unor acțiuni de forță menite să creeze instabilitate^[34].

În plus, regiunea transnistreană se remarcă prin introducerea ideologiei militariste în școlile subordonate Tiraspolului. Limitarea dreptului la educație în limba română, suprataxarea instituțiilor care funcționează după curriculumul național și persecuțiile la adresa cadrelor didactice transformă actul educațional într-o formă de control ideologic, frânând orice inițiativă de integrare cu restul țării. Elevii sunt familiarizați de la vârste fragede cu retorica ostilă Chișinăului și valorilor democratice, ceea ce pavează drumul către o loialitate necondiționată față de structurile separatiste.

Toate aceste tactici, desfășurate sub umbrela unui regim de impunitate, evidențiază un veritabil „laborator” al manipulării hibride, care se menține prin cenzură, militarizare și exploatarea vulnerabilităților economice. Prin încălcarea drepturilor omului, susținerea rețelelor paramilitare și blocarea accesului presei independente, regiunea se transformă într-o sursă permanentă de potențială destabilizare pentru Republica Moldova, putând fi activată oricând pentru subminarea eforturilor de integrare europeană și consolidare a statului de drept.

Tabelul 1. Tactici hibride și contramăsuri strategice

Dimensiune vizată	Amenințare hibridă	Impact	Măsuri de contracarare
Amenințări privind instituții democratice & spațiu civic	Instrumentalizarea drepturilor și a vulnerabilităților instituționale pentru a forța răspunsuri disproporționate	Instrumentalizarea drepturilor și a vulnerabilităților instituționale pentru a forța răspunsuri disproporționate Eroziunea încrederii publice, delegitimarea statului, polarizare	Protocoale de intervenție proporțională; comunicare publică proactivă; cadru interinstituțional pentru protejarea spațiului civic
Proces electoral (2024→2025)	Corupere electorală, rețele coordonate extern (call-centre, finanțări opace), transport organizat al alegătorilor	Deturnarea până la 15-20% din opțiuni; rezultate influențate; contestarea legitimității	Anchete financiare, sancționarea transportului organizat; înghețarea/urmărirea fluxurilor; monitorizare electorală extinsă

[34] Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, p. 41.
https://soros.md/wp-content/uploads/2025/02/raport-dort_2024_ro.pdf

ONG paravan	ONC „Evrazia” (GONGO) folosită pentru recrutare, finanțare, instruire și propagandă	Crearea de rețele locale de influență și mobilizare plătită	Verificare statut/beneficiari reali; transparență finanțări; sancționarea activităților subversive
Organizarea și achitarea protestatarilor pentru a participa la proteste	Participare plătită; infiltrare cu instigatori; antrenarea tinerilor pentru violențe	Simulare sprijin popular; incidente violente; pretext pentru restricții generale	Incriminarea plății pentru participare (art. 47 ² CC, iun. 2025); identificarea și condamnarea rețelelor violente; standarde de dispersare proporțională
Amenințări asupra spațiului informațional & „valori tradiționale”	Dezinformare, propagandă, campanii online; folosirea „valorilor tradiționale” contra drepturilor omului	Polarizare, normalizarea opțiunilor autoritare, decredibilizarea parcursului european	Reziliență informațională & media literacy; sprijin pentru jurnalism independent; sancționarea media care difuzează propagandă externă
Regiunea transnistreană – drepturile omului	Regim separatist cu impunitate, cenzură, detenții abuzive, posturi de control	Mediu de recrutare/antrenamen; blocaje de circulație; presiuni asupra jurnaliștilor și oamenilor de cultură	Presiune diplomatică (OSCE/UE), acces monitorizare; sesizarea mediatorilor; mecanisme de protecție pentru victime
Educație în stânga Nistrului	Taxe ilegale (7–15\$/tonă), pseudo-reguli vamale, rețele netransparente	Slăbirea agenților economici; finanțarea activităților subversive	Mecanism de compensare pentru fermieri; expunerea publică a abuzurilor; condiționarea facilităților de respectarea drepturilor omului
Economie locală & fermieri (Dubăsari)	Finanțare, recrutare, instruire în Rusia/Bosnia; coordonare politică și logistică	Proteste orchestrate; rețele de influență; escaladare potențială a violenței	Investigații penale/financiare; extinderea sancțiunilor; neutralizarea logisticii (tabere, plăți)

Sursa: creat de autor

ACTORI

1. Ilan Șor și rețeaua pe care a creat-o și o întreține

Ilan Șor este un om de afaceri și politician moldo-israelian, cunoscut pentru implicarea sa în cel mai mare scandal financiar din istoria Republicii Moldova, cunoscut drept „furtul miliardului”. Fost primar al orașului Orhei și lider al Partidului „Șor”, el a fost condamnat definitiv, în lipsă, la 15 ani de închisoare pentru fraudă și spălare de bani, după ce a fugit din țară în 2019. În prezent, aflat în exil, Ilan Șor continuă să exercite influență asupra politicii din Republica Moldova prin formațiuni politice cu orientare pro-rusă, fiind vizat de sancțiuni internaționale pentru acțiuni de destabilizare a țării. Ilan Șora folosit un sistem piramidal de distribuire a resurselor financiare pentru mobilizarea unor mase de oameni la proteste și demonstrații menite să creeze impresia unui val popular de nemulțumire, exploatând vulnerabilitățile sociale și economice ale populației.

2. Structurile politice susținute de Federația Rusă

Structurile politice susținute de Federația Rusă, precum Blocul „Victorie” și formațiunile afiliate, au fost folosite ca vehicule pentru promovarea narațiunilor anti-UE și pentru contestarea legitimității autorităților moldovenești și erodarea sprijinului public pentru direcția europeană a țării. Prin discursuri populiste și dezinformare sistematică, aceste entități politice au alimentat polarizarea socială și fragilizarea democrației.

3. ONC-ul „Evrazia”, o organizație de tip GONGO^[35]

Această entitate a jucat un rol esențial în arhitectura influenței hibride, funcționând ca o interfață pentru a facilita fluxurile financiare din Rusia, a instrui activiști și a forma o rețea de influență locală. Această entitate a fost instrumentală în organizarea de proteste, finanțarea campaniilor de dezinformare și recrutarea de tineri pentru instruire în acțiuni violente, desfășurate atât în Rusia, cât și în alte locații externe. În mod special, recrutarea și antrenarea tinerilor în tabere specializate a ridicat riscuri majore pentru securitatea internă a Republicii Moldova, creând premisele pentru acțiuni de destabilizare viitoare.

4. Partidele și blocurile politice, inclusiv candidați „independenți”

Acestea au jucat un rol esențial în procesul de deturnare a proceselor electorale^[36]. Sprijinite de resurse externe și rețelele de influență ale Federației Ruse, aceste formațiuni au promovat strategii de corupere a alegătorilor, organizarea transportului ilegal al votanților și manipularea opiniei publice prin mesaje de propagandă agresivă.

5. Biserica Ortodoxă, prin reprezentanți loiali Patriarhiei Moscovei

Unii reprezentanți ai clerului s-au implicat direct pentru a amplifica narațiunile iliberale, contribuind la crearea unui discurs antioccidental și la consolidarea segmentului electoral susceptibil la influențe externe și la răspândirea unor mesaje care slăbesc coeziunea societală și valorile democratice.

6. Actorii politici pro-ruși din Republica Moldova

Actorii politici pro-ruși din Republica Moldova sunt partide, lideri politici, grupări

[35] NOTĂ: O organizație de tip GONGO (Government-Organized Non-Governmental Organization) este o structură care se prezintă drept organizație neguvernamentală (ONG), dar care este, de fapt, creată, controlată sau finanțată de autorități guvernamentale. Scopul principal al unei GONGO este, de regulă, să promoveze agenda guvernului, să creeze aparența existenței unei societăți civile independente sau să influențeze discursul public și politic.

[36] Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a Referendumului republican. Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova.

https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport_SIS_Public_Interferenta_in_procesul_electoral.pdf

sau organizații care promovează, deschis sau subtil, interesele Federației Ruse în plan politic, economic, cultural sau informațional. Ei se caracterizează printr-o orientare geopolitică spre Est, prin opoziția față de integrarea europeană și, adesea, printr-un discurs ce valorifică teme precum „valorile tradiționale”, neutralitatea militară sau legăturile istorice și culturale cu Rusia. Un fenomen tot mai vizibil în ultimii ani este schimbarea tacticii de legitimare a discursurilor pro-ruse în Republica Moldova, prin raportarea nu doar la Federația Rusă, ci și la lideri și partide extremiste sau suveraniste din Europa și SUA. Dacă anterior actorii pro-ruși din Moldova priveau Rusia ca un model politic, iar Uniunea Europeană și Statele Unite erau descrise ca exemple negative, „decadente” și „imorale”, în prezent, discursul pro-rus se racordează la curentele extremiste și antieuropene din interiorul UE, care promovează o viziune suveranistă. Astfel, figuri politice precum Viktor Orbán, Robert Fico, Marine Le Pen, Giorgia Meloni sau George Simion sunt citate frecvent de politicienii moldoveni afiliați intereselor Moscovei, pentru a justifica opoziția lor față de parcursul european al țării.

7. Partidele extremiste și suveraniste din Parlamentul European

Chiar dacă partidele suveraniste și partidele cu orientare favorabilă Rusiei din UE nu vizează direct Republica Moldova în agenda lor, ele creează un cadru favorabil actorilor pro-ruși locali. Spre exemplu, în Parlamentul European, partidele care fac parte din grupurile ID (Identitate și Democrație) sau ECR (Conservatori și Reformiști Europeni), unde se regăsesc Alianța pentru Unirea Românilor (AUR), partidul Adunarea Națională din Franța, Frații Italiei (Fdi) prezidat de Giorgia Meloni, Alianța Civică Maghiară (Fidesz) condus de Victor Orbán) — au votat împotriva mai multor rezoluții și decizii privind sprijinirea Republicii Moldova, inclusiv pachete financiare de ajutor și rezoluții de condamnare a agresiunii ruse în Ucraina ^[37]. La votul privind „Sprijinirea reformelor și rezilienței Republicii Moldova” din 2023, peste 130 de europarlamentari, în mare parte din grupurile menționate, au votat împotriva sau s-au abținut, ceea ce demonstrează existența unui front politic ostil care afectează indirect securitatea Republicii Moldova.

Mai mult, aceste partide blochează sau sabotează inițiative în Consiliul UE sau Comisia Europeană, fie prin retorică, fie prin presiune politică asupra guvernelor statelor membre, împiedicând o reacție fermă și unitară a UE în fața tentativelor de destabilizare a Republicii Moldova.

[37]Strengthening Moldova's resilience against Russian interference ahead of the upcoming presidential elections and a constitutional referendum on EU integration. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2024-0016_EN.html

8. Guvernele statelor membre UE aliniate retoricii pro-ruse

Spre exemplu, guvernul ungar condus de Viktor Orbán s-a opus repetat sancțiunilor împotriva Rusiei și a condiționării sprijinului financiar pentru Ucraina și Republica Moldova^[38], iar Robert Fico a contestat public legitimitatea sprijinului occidental pentru Ucraina și Moldova^[39], creând un precedent periculos care alimentează discursul antieuropean al partidelor pro-ruse moldovenești. Actorii politici pro-ruși din Republica Moldova folosesc activ acest nou tip de „referințe” occidentale pentru a-și legitima propriile poziții. Ei invocă deschis faptul că „Europa însăși” are lideri care „nu vor să sprijine Ucraina și Moldova”, „nu vor refugiați” și „apără valorile tradiționale”, prezentându-se astfel ca parte a unui curent european majoritar. În acest mod, prin racordarea la lideri ca Orbán, Meloni sau Le Pen, actorii ostili integrării europene a Moldovei își normalizează acțiunile și discursul, pretinzând că nu sunt izolați, ci că urmează o tendință „europeană”, amplificând astfel confuzia, dezamăgirea și euroscepticismul în rândul populației. În continuare descriem mecanismul de operare al organizației „Evrazia”, fondată în 2024, ca instrument al influenței hibride rusești. Sub conducerea lui Ilan Șor, centrul de coordonare din Moscova asigură logistică, finanțare și sprijin strategic pentru destabilizarea proceselor democratice din Republica Moldova. Organizația recrutează ambasadori și influenceri locali pentru promovarea propagandei pro-Kremlin și diseminarea dezinformării, în timp ce grupuri de sabotaj sunt instruite pentru acțiuni directe de destabilizare. „Evrazia” acționează ca un instrument de soft-power, promovând Uniunea Economică Eurasiatică ca alternativă la integrarea europeană a Moldovei, folosind dezinformarea și influența politică.

Fig. 1. Prezentarea proiectului Evrazia

Sursa: Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a referendumului republican, p. 16.
https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport_SIS_Public_Interferenta_in_procesul_electoral.pdf

[38] Orbán pulls out; the EU renews 17 sanctions packages against Russia for another six months, eunews, 27 Jun2025. <https://www.eunews.it/en/2025/06/27/orban-pulls-out-the-eu-renews-17-sanctions-packages-against-russia-for-another-six-months/>

[39] A se vedea: Victoria lui Fico în Slovacia nu este o veste bună nici măcar pentru cei care l-au votat (Marína Gálisová, jurnalistă). <https://moldova.europalibera.org/a/slovacia-condusa-de-robert-fico-se-va-opune-acceptarii-ucrainei-sau-r-moldova-in-ue-marina-galisova-jurnalista/32622436.html>; Robert Fico: West Used Ukraine in Failed Effort to Weaken Russia. <https://slovakmonitor.com/robert-fico-west-used-ukraine-in-failed-effort-to-weaken-russia/>; Slovakia's Fico doubts Trump's Ukraine plan. <https://www.euractiv.com/section/politics/news/slovakias-fico-doubts-trumps-ukraine-plan-pushes-for-less-western-aid/>

Proiectul Șor este coordonat de Ilan Șor, cu implicarea Federației Ruse, în special prin intermediul serviciilor de securitate (FSB). Ilan Șor joacă rolul central, fiind finanțator și lider al blocului politic „Victorie”, care reunește partide pro-ruse și lideri locali loiali. Organizația non-guvernamentală „Evrazia”, controlată de aliați ai lui Ilan Șor, este folosită pentru recrutare, instruire și propagandă în Republica Moldova. Dmitry Peskov, purtătorul de cuvânt al Kremlinului, și Alena Arshinova, deputată în Duma de Stat, oferă suport politic și logistic^[40]. Acest proiect are ca scop discreditarea vectorului european al Moldovei și a influențat alegerile prezidențiale și Referendumului prin metode hibride.

Fig. 2. Prezentarea proiectului Șor

Sursa: Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a referendumului republican, p. 16. https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport_SIS_Public_Interferenta_in_procesul_electoral.pdf, editat de autor

ACTORII TRANSNISTRENI ȘI STRUCTURILE PARAMILITARE

În regiunea transnistreană, puterea reală este concentrată în mâinile unui ansamblu de instituții neconstituționale care funcționează fără nicio supraveghere externă sau internă. Așa-numitele ministere ale afacerilor interne și securității, combinate cu structurile paramilitare, exercită un control cvasitotal asupra instituțiilor și a vieții sociale. În virtutea acestei autorități nelegitime, aceste entități se implică direct în recrutarea tinerilor pentru diverse activități „patriotice” și

[40] Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a referendumului republican, p. 16. https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport_SIS_Public_Interferenta_in_procesul_electoral.pdf

militare, sub pretextul apărării regiunii de influențe străine sau al perpetuării tradițiilor locale. Menținerea unei atmosfere de teamă este posibilă prin rețineri arbitrare, interogatorii brutale și sistemul penitenciar lipsit de garanții minime. În paralel, există asociații paramilitare și grupuri de veterani care, sub acoperirea unor inițiative civice, promovează un discurs anti-occidental, coordonează activități de pregătire pentru lupta armată și întrețin retorica ostilă față de Chișinău.

Un rol important îl au și politicienii sau funcționarii de la Tiraspol care, chiar dacă nu beneficiază de recunoaștere internațională, controlează rețeaua economică locală și structurile administrative. Aceștia mențin legături cu lideri ai criminalității organizate, ale căror interese se extind uneori și pe malul drept al Nistrului. Profiturile derivate din taxarea fermierilor, din impunerea unor tarife ilegale pentru tranzitul de mărfuri și din afacerile conduse de grupări infracționale sunt canalizate ulterior în mecanisme de finanțare care sprijină mișcările protestatare violente sau coruperea factorilor de decizie. Printr-un monopol aproape total asupra spațiului mediatic regional, acești actori pot propaga narațiuni defăimătoare la adresa Republicii Moldova, a Uniunii Europene și a oricărei entități care nu recunoaște legitimitatea structurilor separatiste.

În același registru, o serie de organizații nonguvernamentale și organizații de tineret, sponsorizate și controlate de administrația locală și de partenerii săi externi, completează aparatul de control. Aceste grupări participă la activități de propagandă, contribuie la difuzarea mesajelor antioccidentale și urmăresc radicalizarea unor segmente de populație. Ele colaborează strâns cu diverse servicii secrete străine, extinzându-și influența dincolo de limitele regiunii și oferind un punct de sprijin suplimentar pentru factorii externi interesați de destabilizare ^[41].

În sfera religioasă, Biserica Ortodoxă subordonată patriarhiei ruse, cooperează adesea cu autoritățile transnistrene, promovează ideea unei regiuni amenințate de forțe ostile, legitimează militarizarea societății și condamnă inițiativele democratice sau activitățile organizațiilor cu finanțare occidentală. Clericii fideli acestei linii apar frecvent în presă, validând retorica de tip propagandistic, demonizând drepturile și libertățile individuale și prezentând valorile democratice ca fiind incompatibile cu „tradițiile” locale ^[42].

[41] Молодёжное крыло партии «Обновление». <https://www.obnovlenie.info/molodezhnoe-krylo>

[42] В Приднестровье подписан договор о сотрудничестве армии и Церкви. <https://pravoslavie.ru/54242.html>

În acest mediu, toți acești actori – paramilitari, lideri politici locali, interfețe economice și religioase, se susțin reciproc, constituind o arhitectură de putere menținută prin impunitate și intimidare. Respingerea oricărui control extern și sabotarea dialogului cu autoritățile constituționale ale Republicii Moldova devin mecanismele-cheie pentru a conserva echilibrul existent. Mai mult, menținerea unui discurs permanent despre o „amenințare” la adresa securității regiunii justifică atât finanțările clandestine, cât și cooperarea la nivel subteran cu rețelele criminale, care profită din plin de lipsa unei supravegheri independente. Astfel, regiunea transnistreană furnizează un mediu propice pentru operațiuni de influență și activități criminale transfrontaliere, care pot fi activate oricând în vederea slăbirii sau destabilizării Republicii Moldova.

IMPACT

Impactul acestor strategii a fost profund și multidimensional, subminând fundamentele democrației și ale securității naționale. Pe de o parte, Republica Moldova a fost martora unei tentative de destabilizare sistematică a instituțiilor sale democratice prin utilizarea protestelor ca instrument de presiune politică. Pe de altă parte, fluxurile financiare ilegale și activitățile de corupere electorală au subminat integritatea procesului democratic, deturnând o proporție semnificativă a voturilor în favoarea unor actori politici pro-ruși. În același timp, utilizarea protestelor violente și recrutarea tinerilor pentru acțiuni destabilizatoare a contribuit la un climat de nesiguranță și a amplificat diviziunile sociale, accentuând astfel vulnerabilitățile Republicii Moldova în fața influenței hibride rusești. În esență, impactul poate fi sintetizat prin următorii pași:

- Amplificarea artificială a simpatiei și susținerii populare pentru anumite idei și interese.
- Crearea unui context favorabil pentru destabilizarea ordinii publice prin instigarea unor manifestări violente.
- Inițierea de către Guvern a unor măsuri (unele doar tentative) de restricționare a libertății de întrunire, cu efecte asupra tuturor întrunirilor.

Prin utilizarea resurselor financiare externe, grupurile de influență și actorii afiliați Federației Ruse au orchestrat o serie de acțiuni care au distorsionat procesul electoral, generând o creștere artificială a susținerii populare pentru anumite partide și candidați. Spre exemplu, la alegerile prezidențiale din 2024, au fost documentate scheme care au deturnat până la 20% din voturi în beneficiul unor candidați specifici, inclusiv prin transportarea organizată a alegătorilor și

participarea plătită la proteste^[43].

Această manipulare electorală a fost susținută de o finanțare ilegală masivă, estimată la peste 90 milioane lei, utilizată pentru coruperea politică din 2024, propagandă și activități de destabilizare^[44].

Consecințele asupra stabilității sociale și politice sunt alarmante. Republica Moldova a devenit scena unor proteste violente și orchestrate, în care participanții erau instruiți să provoace forțele de ordine și să creeze haos. În 2024, peste 300 de tineri au fost antrenați în Rusia pentru astfel de acțiuni, ceea ce a condus la incidente precum vandalizarea instituțiilor publice^[45]. Mai mult, aceste activități au fost susținute de organizații neguvernamentale paravan, cum ar fi ONG „Evrazia”, care au utilizat metode ilegale de finanțare și mobilizare, acționând în afara cadrului legal din Republica Moldova^[46]. Aceste acțiuni au indus un climat de frică și nesiguranță în rândul populației, alimentând narativele de dezinformare care pun în conflict valorile democratice cu așa-zisele „valori tradiționale” promovate de actori externi.

De asemenea, instrumentele de influență hibridă au încercat să fragmenteze coeziunea națională și să submineze vectorul european al țării. Prin amplificarea tensiunilor regionale, cum este cazul UTA Găgăuzia, factorii externi au sprijinit crearea de enclave politice loiale intereselor ruse. De exemplu, alegerile locale din Găgăuzia au fost manipulate prin finanțări ilegale^[47] și presiuni asupra liderilor locali, consolidând influența Rusiei asupra regiunii. Acest model de intervenție, combinat cu propagandă și atacuri la adresa drepturilor omului, a creat un teren fertil pentru destabilizare pe termen lung. Tacticile menționate anterior au fost potențate de infiltrarea și influențarea mass-mediei și a spațiului informațional din Republica Moldova.

[43] Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a referendumului republican. Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova.

https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport_SIS_Public_Interferenta_in_procesul_electoral.pdf

[44] Corupere electorală, finanțare ilegală și spălare de bani: 78 de percheziții în mai multe localități ale țării și două persoane reținute.

<https://politia.md/ro/politia-actiune/corupere-electorala-finantare-ilegala-si-spalare-de-bani-78-de-perchezitii-mai>

[45] Idem.

[46] Council Decision (CFSP) 2024/2701 of 14 October 2024 amending Decision (CFSP) 2023/891 concerning restrictive measures in view of actions destabilising the Republic of Moldova. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202402701

[47] Precizări privind episodul - alegerile bașcanului UTA Găgăuzia.

<https://www.procuratura.md/anticoruptie/ru/comunicate/comunicate-de-presa/precizari-privind-episodul-alegerile-bascanului-uta-gagauzia>

De exemplu, mai multe investigații au arătat că în 2023, Ilan Șor a cheltuit peste 200.000 de dolari pentru campanii publicitare pe rețelele sociale, menite să destabilizeze alegerile locale și să împiedice integrarea europeană a Republicii Moldova, în ciuda sancțiunilor impuse de Statele Unite^[48]. Această manipulare a spațiului informațional a contribuit la polarizarea societății și la creșterea neîncrederii în instituțiile statului, facilitând astfel implementarea altor acțiuni destabilizatoare.

Impactul încălcărilor drepturilor omului din regiunea transnistreană asupra securității naționale

Rețeaua de factori care destabilizează Republica Moldova este puternic amplificată de situația din regiunea transnistreană, unde drepturile omului sunt grav încălcate. Absența oricărui control constituțional, rata ridicată a detenției (391,67 deținuți la 100.000 de locuitori față de 235 în dreapta Nistrului) și spațiul minim alocat pe deținut (2 m² față de standardul internațional de 4 m²) reprezintă elemente care perpetuează impunitatea și favorizează influențe externe ostile^[49]. Prin aceste disfuncționalități, regiunea ajunge să ofere un mediu de antrenament și recrutare pentru acțiuni subversive, pe care grupurile de interese străine le pot orchestra împotriva Republicii Moldova.

Documentarea efectuată în 2024 de către Promo-LEX arată că 21,4% din totalul deținuților din stânga Nistrului se află în așa-numitul „arest preventiv” – o măsură abuzivă care, în practică, se prelungește prin proceduri pur formale^[50]. Lipsa unor mecanisme independente de raportare a relelor tratamente, dublată de refuzul sistematic al administrației de a coopera cu organisme internaționale, amplifică riscul ca drepturile fundamentale să fie exploatate în scop geopolitic. Orice voce critică din zonă, fie că aparține jurnaliștilor independenți sau activiștilor civici, este rapid neutralizată prin intimidare ori reținere arbitrară. În consecință, propaganda și dezinformarea prind rădăcini mai ușor în aceste condiții, iar tensiunile sociale pot fi manevrate la comandă pentru a genera proteste violente sau presiune politică.

Subfinanțarea cronică a „sistemului penitenciar” ilegal (doar 20.913 dolari cheltuiți în 2024 pentru medicamente și îngrijiri medicale, echivalent cu aproximativ 11,74

[48] A US-Sanctioned Oligarch Ran Pro-Kremlin Ads on Facebook—Again.

<https://www.wired.com/story/ilan-shor-facebook-ads-moldova-elections/>

[49] Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. p. 13.

https://soros.md/wp-content/uploads/2025/02/raport-dort_2024_ro.pdf

[50] Ibidem, p. 15

dolari anual per deținut) accentuează vulnerabilitatea deținuților, punându-le direct în pericol sănătatea și viața. În același timp, rapoartele relevă că peste 300 de tineri au fost instruiți în acțiuni violente, iar aproximativ 53 de posturi de control împiedică libera circulație a persoanelor și bunurilor^[51]. Aceste date arată o regiune susceptibilă de a fi folosită ca poligon de testare pentru tacticile hibride care vizează destabilizarea Republicii Moldova.

Fermierii din raionul Dubăsari plătesc taxe nelegitime, iar agenții economici sunt constant supravegheați și constrânși prin așa-numite „legislații” locale. Impunerea unor taxe suplimentare (între 7 și 15 dolari per tonă de grâne, de exemplu) afectează direct supraviețuirea afacerilor agricole, și oferă regimului de la Tiraspol un flux financiar care se poate redirecționa către rețele de influență sau grupuri de presiune politică.

Un alt plan de impact este marcat de limitările severe ale dreptului la educație. În cele opt școli cu predare în limba română din regiune, tarifele la utilități sunt de până la cinci ori mai mari față de restul instituțiilor. În 2024, aproape 1.900 de elevi s-au confruntat cu un mediu ostil, iar investigațiile arată că retorica antioccidentală se intensifică în școlile subordonate Tiraspolului, unde militarizarea educației și îndoctrinarea politică stau la baza curriculumului^[52]. Consecința directă este formarea unei generații predispuse la manipulare și ostilă ideii de coeziune națională, ceea ce subminează perspectivele unei reconcilierii și reintegrări veritabile.

În sfera socială și culturală, accesul la produsele media independente sau la programele de alfabetizare este puternic restricționat. Conform rapoartelor, aproape 200 de tineri vorbitori de limbă rusă au solicitat să se transfere în școlile cu predare în limba română, însă suportul acordat acestora a fost limitat, iar structurile transnistrene i-au pus sub presiune, prin amenințări la adresa familiilor^[53]. Totodată, zone întinse din stânga Nistrului rămân practic închise pentru ONG-uri sau instituții de presă, fapt ce amplifică riscul ca regimul să ascundă încălcări ale drepturilor omului, inclusiv posibile rețele de crimă organizată.

[51] Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. p. 13.

https://soros.md/wp-content/uploads/2025/02/raport-dort_2024_ro.pdf

[52] Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, p. 52.

https://soros.md/wp-content/uploads/2025/02/raport-dort_2024_ro.pdf

[53] Ibidem, p. 59

CONTRAMĂSURI

Încercările instituțiilor publice de a contracara amenințările hibride ce foloseau participarea plătită la proteste au transformat libertatea de întrunire în ținta mai multor restricții.

- **Codificarea legislației pentru a sancționa participarea plătită la proteste:** În luna iunie 2025, Parlamentul a adoptat un pachet de amendamente^[54] pentru modificarea unor acte normative privind combaterea eficientă a fenomenului corupției electorale și a aspectelor conexe acestuia. În acest pachet a fost inclusă și adoptarea unui nou articol în Codul Contravențional (art.47², Coruperea privind întrunirile organizate) prin care se sancționează cu amendă și cu privarea de dreptul de a deține o anumită funcție sau de dreptul de a desfășura o anumită activitate pentru primirea sau/și darea de mijloace financiare în scopul participării la întruniri organizate dacă prin această participare se urmărește a) încălcarea ordinii publice sau periclitarea activității instituțiilor publice; b) încălcarea moralității publice, a drepturilor sau a libertăților fundamentale ale altor persoane; sau c) publicitatea politică.
- **Restricționarea sau suprimarea unor astfel de proteste plătite,** cu consecința directă de restricționare a dreptului la libera întrunire. De exemplu, în timpul stării de urgență (în octombrie 2022, Comisia pentru Situații Excepționale a modificat cadrul legal pe durata stării de urgență (prin derogare temporară de la Convenția Europeană a Drepturilor Omului în baza art. 15) prin excluderea Autorităților publice locale (APL) din procedura legală de sistare și dispersare a întrunirilor. Ulterior, pe 16.10.2022, Poliția și Carabinierii au intervenit în forță pentru a sista și dispersa o întrunire organizată de exponenți ai grupării Șor (încălcând parțial dreptul la libera întrunire pașnică)^[55]
- **Identificarea și sancționarea persoanelor care pregăteau acțiuni violente la întruniri publice.** În septembrie 2024, șapte inculpați acuzați de planificarea de tulburări în masă au fost condamnați la pedepse cu închisoarea cuprinse între 3 ani și 3 ani și 5 luni într-un penitenciar semi-închis^[56]. Aceștia fuseseră reținuți în 2023^[57] pentru acuzații de recrutare, plată și instruire a altor persoane în vederea comiterii de acțiuni violente în timpul întrunirilor publice.

[54] Legea pentru modificarea unor acte normative (combaterea eficientă a fenomenului corupției electorale și a aspectelor conexe acestuia) 100/2025 (art.47²). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148941&lang=ro

[55] Raport privind situația libertății întrunirilor în Republica Moldova în 2022. <https://cpr.md/2023/02/11/raport-privind-situatia-libertatii-intrunirilor-in-republica-moldova-in-2022/>

[56] Comunicat de presă. Procuratura Generală, 30.09.2024. <https://www.procuratura.md/stiri-si-mass-media/comunicate-de-presa/cei-sapte-barbati-retinuti-martie-2023-pentru-pregatirea>

[57] Urmărire penală terminată în privința celor 7 bărbați reținuți la 11 martie, în dosarul dezordinilor în masă. <https://www.facebook.com/watch/?v=885351169198823>

- **Stoparea fluxurilor financiare ilegale** care alimentau participarea plătită Inspectoratul General al Poliției a deconspirat o schemă de transportare ilegală a banilor din Federația Rusă, care erau utilizați inclusiv pentru a finanța participarea plătită la proteste), ca urmare a scăzut numărul și amploarea protestelor suspectate de implicare a participanților plătiți. Această măsură a fost cea mai eficientă în încercarea de a contracara utilizarea protestelor plătite^[58].
- O contramăsură esențială împotriva infiltrării și influențării spațiului mediatic este **dezvoltarea și consolidarea mecanismelor de reziliență informațională și alfabetizare media**. Investițiile în educația civică și campaniile de conștientizare pot reduce impactul dezinformării și manipulării informaționale. În același timp, instituțiile statului, precum Serviciul de Informații și Securitate (SIS) și Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CA), încearcă să aplice măsuri pentru identificarea și sancționarea rapidă a instituțiilor media implicate în dezinformare și propagandă externă. În 2024, SIS a recomandat instituțiilor de stat să intensifice monitorizarea online și să fie dezvoltate capacitățile instituționale pentru contracararea campaniilor de dezinformare străină, considerând că doar o abordare integrată poate asigura stabilitatea mediului informațional și consolidarea democrației în Moldova^[59].

MĂSURI SPECIFICE PENTRU REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

Deși contextul regional rămâne extrem de complicat, autoritățile constituționale ale Republicii Moldova și o parte dintre actorii internaționali au inițiat, începând din 2022, măsuri menite să diminueze abuzurile asupra drepturilor omului din regiunea transnistreană. Eforturile s-au intensificat în 2024, când incidentele cu impact major, cum ar fi agravarea restricțiilor la libera circulație, creșterea presiunilor asupra fermierilor din raionul Dubăsari și militarizarea tot mai agresivă a educației, au impus o regândire a intervenției autorităților. Contramăsurile au vizat în special trei direcții prioritare: îmbunătățirea mecanismelor de monitorizare, asigurarea unor pârghii mai puternice de protecție a victimelor și impunerea unor presiuni diplomatice coordonate asupra Tiraspolului.

[58] Poliția a confiscat peste 1 milion de euro de la zeci de pasageri veniți de la Moscova. <https://moldova.europalibera.org/a/politia-a-confiscat-pest-1-milion-de-euro-de-la-zeci-de-pasageri-veniti-de-la-moscova/32917227.html>

[59] Raport privind activitățile de prevenire a amenințărilor hibride în Republica Moldova. <https://sis.md/rapoarte-activitate>; Raport privind monitorizarea mass-media în campania electorală. Chișinău: CA, 2024, p. 15-18.

Un prim demers a constat în recenta relansare a unor platforme de dialog, precum ședințele grupurilor de lucru (cele pentru educație, economie și protecție socială^[60]), după mai bine de doi ani de stagnare. Implicarea directă a fermierilor la reuniunile grupului de lucru pe agricultură și mediu a vizat expunerea clară a taxelor ilegale și a abuzurilor la care sunt supuși, astfel încât reprezentanții Tiraspolului să nu mai poată nega existența acestor practici. Totodată, Biroul Politici de Reintegrare (BPR)^[61] a sesizat repetat mediatorii internaționali (OSCE, UE) și observatorii formatului „5+2”, subliniind că noile impuneri financiare, precum și rețeaua extinsă de puncte de control, contravin flagrant oricărui efort de apropiere între cele două maluri.

Ca reacție la practica declarării drept „indezirabile” a persoanelor incomode regimului, BPR a cerut, în iulie și septembrie 2024, includerea chestiunii pe agenda negocierilor în formatul „1+1”, insistând pe un angajament clar al Tiraspolului de a înceta reținerile arbitrare, confiscarea materialelor jurnalistice și amenințarea oamenilor de cultură sau a jurnaliștilor. În același timp, Guvernul Republicii Moldova a notificat statele și organizațiile internaționale partenere, cerându-le să intensifice monitorizarea și să reacționeze public atunci când reprezentanții comunității media și ai societății civile sunt împiedicați să intre în regiune.

Pe palierul educației, principala contramăsură a autorităților a fost să sprijine financiar instituțiile de învățământ cu predare în limba română, pentru a face față tarifelor discriminatorii la utilități și costurilor mari de transport școlar, impuse de Tiraspol. Guvernul a alocat fonduri suplimentare pentru acoperirea unor reparații minore, compensarea taxelor de transport și consolidarea echipelor didactice, menținând un dialog direct cu directorii școlilor. În urma insistențelor Ministerului Educației și Cercetării și ale BPR, grupul de lucru pentru educație s-a reunit după o pauză îndelungată, abordând inclusiv problema recunoașterii diplomelor și clarificarea statutului juridic al contractelor de închiriere a spațiilor școlare^[62].

[60] NOTĂ: Grupurile de lucru sectoriale pentru consolidarea măsurilor de încredere sunt formate din experți de profil din partea Chișinăului și Tiraspolului, sub coordonarea reprezentanților politici și au menirea de a elabora propuneri și mecanisme de soluționare a unor probleme tehnice și actuale cu care se confruntă locuitorii de pe ambele maluri ale Nistrului, contribuind la crearea unor condiții propice pentru desfășurarea negocierilor privind reglementarea politică a conflictului. Fiecare grup de lucru din partea Chișinăului are un conducător desemnat la nivelul unui secretar de stat al ministerului responsabil/șef sau șef adjunct al instituției din subordinea Guvernului. Platformele de dialog în procesul de negocieri privind reglementarea. Transnistreană. <https://gov.md/ro/informatii-utile>

[61] NOTĂ: Biroul Politici de Reintegrare (BPR) este o structură a Guvernului Republicii Moldova, responsabilă de elaborarea, coordonarea și implementarea politicilor statului privind reintegrarea teritorială a țării, în contextul reglementării conflictului transnistrean. BPR este subordonat direct Viceprim-ministrului pentru Reintegrare, care este și reprezentantul politic principal în procesul de negocieri cu Tiraspolul.

[62] Prima ședință a grupurilor de lucru pentru educație din acest an. <https://www.gov.md/ro/comunicate-de-presa-bpr/prima-sedinta-grupurilor-de-lucru-pentru-educatie-din-acest>

Pentru a combate politicile de „recrutare” militară a minorilor, BPR a comunicat oficial, în toamna lui 2024, recomandări directorilor de școli și părinților privind posibilitățile de a-și lua copiii în evidență militară pe malul drept al Nistrului, precum și pașii prin care pot contesta eventualele abuzuri ale structurilor paramilitare. În același sens, Ministerul Apărării a promovat mai energic informarea părinților despre drepturile pe care le au, inclusiv dreptul de a schimba reședința pentru copiii care nu vor să devină subiecți ai înrolării forțate. Deși aceste acțiuni nu au eliminat presiunea exercitată de Tiraspol, inițiativa Guvernului a creat precedentul unei reacții mai ferme, dând posibilitatea unor demersuri legale mai coerente în momentul în care părinții raportează intimidările primite.

În domeniul libertății de circulație, Guvernul a reacționat la impunerea noilor taxe vamale ilegale printr-un mecanism de compensare pentru fermierii din raionul Dubăsari^[63]. După o testare inițială în 2024, mecanismul a fost completat de alocări suplimentare, asigurând acoperirea costurilor suportate de agricultori. Deși această soluție este una temporară, oficialii de la Chișinău speră să o transforme într-un instrument de tranziție, menit să mențină viabili agenții economici afectați până la obținerea unei soluții negociate. Totodată, BPR și Ministerul Finanțelor au analizat extinderea proiectului de compensare și pentru alte categorii de agenți economici, însă, până la finele lui 2024, aceste propuneri se aflau doar la nivel de discuții interinstituționale.

În privința detențiilor ilegale și a torturii, cea mai frecventă contramăsură a statului rămâne solicitarea intervenției diplomatice și a monitorizării internaționale. Pentru a spori presiunea, la sfârșitul anului 2024, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene a pregătit un set de argumente juridice, prin care condamnă deschis refuzul Tiraspolului de a permite accesul delegațiilor OSCE în penitenciare. Documentul a fost transmis partenerilor internaționali și agreat, la nivel declarativ, de mai multe organizații, inclusiv de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, care și-a reiterat îngrijorarea față de neexecutarea cauzelor ce vizează drepturile fundamentale în regiunea transnistreană.

Cu toate acestea, punerea în aplicare a contramăsurilor rămâne limitată de lipsa unei strategii coerente și a unei instituții guvernamentale suficient de puternice pentru a coordona integral problematica transnistreană.

[63] Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, p. 33. https://soros.md/wp-content/uploads/2025/02/raport-dort_2024_ro.pdf

BPR are un rol esențial, dar competențele sale actuale și capacitatea administrativă nu permit intervenții pe măsura încălcărilor din regiune. Eforturile Guvernului de a crea un mecanism permanent de consultare interinstituțională și de a condiționa orice formă de facilități către agenții economici din stânga Nistrului de respectarea drepturilor omului se lovesc încă de reacția agresivă a Tiraspolului, care utilizează controlul frontierei interne și sprijinul tacit al Moscovei.

Dincolo de negocierile politice, soluțiile parțiale, precum mecanismele de compensare financiară pentru fermieri, majorările bugetare acordate școlilor cu predare în limba română sau consolidarea dialogului cu mediatorii OSCE, arată că autoritățile de la Chișinău încep să răspundă mai ferm abuzurilor structurale din regiune. Totuși, lipsesc măsurile care să abordeze direct problema impunității, să confere asistență juridică de urgență victimelor și să creeze un cadru extins de monitorizare internațională. În absența acestora, contramăsurile rămân, deocamdată, preponderent reactive și insuficiente pentru a opri practicile ilegale și încălcările grave ale drepturilor omului din stânga Nistrului.

SCENARIUL

Scenariul 1. Destabilizare prin participare plătită la proteste și incitare la violență: Un număr mare de participanți plătiți la proteste și mediatizarea ulterioară pot induce impresia unei mișcări de protest mai ample decât este în realitate. Persoane special instruite și / sau plătite se pot infiltra la întruniri pentru a provoca incidente: atacuri asupra forțelor de ordine, distrugerea proprietății publice și incitarea la violență, provocarea unor revolte populare mai ample (similar scenariului protestelor din 7 aprilie 2009 din Chișinău).

Scenariul 2. Măsuri legislative care restricționează dreptul la întrunire pentru toată populația: Pentru a preveni participarea plătită și riscul de violențe la proteste, Guvernul/Parlamentul va introduce măsuri restrictive de amploare, care vor afecta și alte întruniri publice, restricționând astfel, în mod disproporționat, dreptul întregii populații la libera întrunire.

Scenariul 3. Influențarea alegerilor prin rețele subversive sub acoperirea organizațiilor societății civile: Sub acoperirea unor organizații ale societății civile, rețele criminale și exponenții publici ai acestora ar putea primi sprijin financiar, logistic și informațional pentru a influența decisiv rezultatele alegerilor parlamentare din 2025, facilitând astfel ascensiunea unor actori politici care reprezintă interesele Federației Ruse.

Scenarii adiționale: Post alegeri parlamentare 2025 - Legea privind agenții străini să fie votată de noul Parlament și aplicată în Republica Moldova. Cuplată cu atacurile privind finanțarea USAID, această măsură va porni un val de represiuni și persecuții asupra societății civile din Republica Moldova, sub pretextul securității naționale. Această lege, dublată de atacuri orchestrate asupra donatorilor internaționali, ar submina direct dreptul la asociere, la liberă exprimare și la participare activă în viața publică. În același timp, confuzia creată între susținerea financiară externă legitimă și „interferența” politică malițioasă ar putea fi exploatată de regimuri autoritare sau de structuri corupte pentru a limita criticile și a consolida mecanismele de control. În contextul unei societăți cu vulnerabilități democratice precum Republica Moldova, un asemenea pachet legislativ ar putea avea consecințe grave: marginalizarea organizațiilor care monitorizează încălcările drepturilor omului, consolidarea puterii actorilor anti-democratici și intensificarea intimidării grupurilor civice independente.

O variantă a acestui scenariu ar fi ca legea să nu fie votată, însă în mod tacit să fie aplicate măsuri împotriva societății civile (controale, amenințări, denigrări etc.) astfel încât să nu contravină flagrant cu procesul de integrare europeană, pentru ca noul Guvern să continue să beneficieze de suport extern din partea UE, însă societatea civilă să fie limitată în activitatea sa.

CONCLUZII

Tacticile hibride analizate în acest capitol se bazează în mod esențial pe exploatarea drepturilor și libertăților fundamentale, folosind principii și standarde democratice ca instrumente de acoperire pentru acțiuni ostile. Actorii implicați în astfel de strategii se infiltrează în spațiul civic, profită de garanțiile constituționale și internaționale privind libera exprimare, dreptul la întrunire sau participarea publică, pentru a promova mesaje manipulative și a destabiliza în mod subtil încrederea în instituțiile democratice. Aceste acțiuni sunt amplificate de slăbiciunile instituționale, în special de reacția lentă, incoerentă sau excesiv de prudentă a autorităților, care ezită să intervină de teamă să nu încalce drepturile garantate sau să fie percepute ca represive.

Spațiul informațional fragmentat și lipsa unei comunicări publice eficiente permit proliferarea unor narațiuni ostile, adesea disimulate sub forma unor inițiative civice sau revendicări legitime. Ambiguitatea juridică și morală a acestor acțiuni le face dificil de sancționat, iar răspunsurile reactive ale statului riscă adesea să fie tardive, sau disproporționate, alimentând și mai mult sentimentul de polarizare și

neîncredere. În acest context, devine clar că apărarea democrației nu poate fi realizată doar prin mecanisme clasice de securitate, ci presupune o abordare coordonată, echilibrată și rezilientă, care să întărească instituțiile, să protejeze spațiul civic autentic și să demonteze eficient tentativele de subminare a valorilor democratice. Situația drepturilor omului în regiunea transnistreană nu poate fi privită doar ca un incident izolat de încălcare a normelor internaționale, ci și ca un catalizator al vulnerabilităților care pot fi exploatate strategic. Fără o intervenție coordonată la nivel național și internațional pentru limitarea abuzurilor, combaterea cenzurii și protecția persoanelor supuse detenției ilegale, regiunea continuă să rămână o zonă de risc major pentru întreaga Republică Moldova, fiind folosită de actori externi drept canal privilegiat pentru destabilizare și trafic de influență.

RECOMANDĂRI

- **Evitarea răspunsului disproporționat și asigurarea protecției efective a drepturilor fundamentale:** Orice limitare a drepturilor trebuie să respecte principiile legalității, necesității și proporționalității. Doar așa se poate evita alimentarea narațiunilor de victimizare și de persecuție promovate de actorii ostili, care exploatează orice exces instituțional pentru a-și consolida mesajele manipulative. Autoritățile publice trebuie să elaboreze protocoale clare de intervenție, care să garanteze că măsurile de contracarare a amenințărilor hibride nu afectează în mod arbitrar libertatea de exprimare, dreptul la întrunire sau participarea civică.
- **Consolidarea culturii de reziliență democratică:** Inițiativele de educație civică, media literacy, trebuie extinse și adaptate. Publicul trebuie ajutat să înțeleagă cum pot fi apărate valorile democratice în fața manipulării, fără a cădea în capcana radicalizării sau neîncrederii în instituții. În acest context este necesară, formarea funcționarilor publici privind gestionarea drepturile omului și libertăților într-un context de securitate complex.
- **Consolidarea transparenței și participării în procesul decizional:** Deschiderea instituțiilor către consultări publice reale și includerea activă a societății civile în elaborarea politicilor privind securitatea informațională și protejarea democrației pentru a preveni derapajele autoritare justificate prin securitate națională.
- **Protejarea pluralismului și combaterea discursului manipulator:** Sprijinirea jurnalismului independent și a alfabetizării media pentru asigurarea unui climat democratic sănătos, în care cetățenii pot discerne între exprimarea legitimă și manipularea ostilă.

Autoritățile trebuie să evite măsuri arbitrare împotriva mass-media și să favorizeze transparența.

- **Crearea unui cadru interinstituțional pentru protejarea spațiului civic:** Instituirea unor mecanisme de cooperare între autoritățile centrale, administrația publică locală și societatea civilă pentru monitorizarea și prevenirea instrumentalizării abuzive a drepturilor în scopuri destabilizatoare.

II. ALEGERI CAPTURATE: MANIPULAREA ELECTORALĂ CA ARMĂ HIBRIDĂ ÎMPOTRIVA DEMOCRAȚIEI

CONTEXT ȘI PREMISE

Într-o democrație modernă, organizarea alegerilor la un interval de câțiva ani este o condiție sine qua non. Totodată, voința poporului, fiind baza puterii de stat, se exprimă prin organizarea unor alegeri libere și corecte. Lupta politică între diverse forțe și curente politice este una firească și încurajată pentru a identifica cele mai bune soluții pentru problemele comunității.

Actorii politici întotdeauna au recurs în campaniile electorale la manipulare, în scopul obținerii suportului, simpatiei și a votului alegătorului. Însă, în condițiile interferențelor străine, a riscurilor pentru securitatea națională și regională, legate de războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei și al războiului hibrid împotriva Republicii Moldova, manipularea electorală reprezintă o problemă extrem de serioasă pentru viitorul Republicii Moldova.

Polarizarea societății moldovenești rămâne o realitate, iar manipularea electorală este unul dintre cele mai eficiente instrumente de a continua și menține o societate divizată și antagonizată, precum și un stat slab și sărac. Astfel, manipularea electorală devine o vulnerabilitate tot mai serioasă, extrem de utilizată și eficientă pentru influențarea alegerilor prin diverse tehnici de dezinformare, propagandă sau interferențe străine și finanțare ilegală din surse obscure.

Republica Moldova are condiții perfecte pentru astfel de fenomene, datorită realităților ce țin de lipsa controlului autorităților constituționale asupra (cca 11%) unei părți din teritoriul suveran al țării, adică regiunea transnistreană dar și a unor relații tensionate cu UTA Găgăuză din ultimii ani^[64]. Manipularea electorală poate contribui la influențarea rezultatelor alegerilor. Aceasta poate afecta procesul democratic și submina încrederea cetățenilor în democrație, stat de drept și implicit în alegeri. Factorii care contribuie la impactul negativ al fenomenului respectiv sunt:

[64] Relația dintre Chișinău și Comrat poate fi restabilită? Deputat: „Nu este o situație fără ieșire”
<https://tv8.md/2025/06/11/video-relatia-dintre-chisinau-si-comrat-poate-fi-restabilita-deputat-nu-este-o-situatie-fara-iesire/283234?co>

1. Corupția politică și electorală

Corupția politică și electorală în Republica Moldova s-a manifestat tot mai intens de la o campanie la alta, compromițând grav principiile unor alegeri libere și corecte, în special șansele egale pentru toți concurenții electorali. Proveniența și volumul real al resurselor financiare utilizate în scopuri electorale au rămas extrem de limitate, fiind practic întotdeauna doar estimate aproximativ, deoarece au fost cheltuite în toate domeniile sociale și politice posibile^[65]. Un exemplu emblematic îl reprezintă Partidul „Șor”, care a fost implicat în multiple campanii de finanțare ilegală cu bani proveniți din surse obscure, fapt ce a dus în 2023 la declararea sa drept neconstituțional și dizolvarea acestei formațiuni politice^[66]. De asemenea, în alegerile prezidențiale din 2020 și cele parlamentare din 2021 s-a înregistrat transportarea organizată a alegătorilor din regiunea transnistreană, însoțită de suspiciuni privind oferirea de bani în schimbul votului^[67]. Totodată, s-au înregistrat tentative de corupere a diverselor grupuri profesionale,^[68] precum tineri, preoți, profesori sau fermierii din UTA Găgăuzia, prin intermediul unui ONG din Rusia (EVRAZIA). O metodă extrem de inovativă și eficientă a fost și activitatea unor parcuri de distracții în Orhei și regiunea UTA Găgăuzia, asociate acelorași forțe politice ghidate de la Moscova de către controversatul politician Ilan Șor, care au organizat numeroase activități și evenimente gratuite^[69] cu caracter politic camuflate pentru diverse grupuri de cetățeni.

Un alt fenomen frecvent, devenit sistemic, este utilizarea resurselor administrative de către funcționari publici pentru a susține formațiuni politice sau anumiți candidați, astfel unii încălcând grav neutralitatea instituțiilor publice.

[65] Investigație RISE Moldova. <https://www.rise.md/video-bumerang-cu-bani-electorali/>; Cum a fost fraudat referendumul. Rețeaua lui Șor, de partea lui Stoianoglo. În slujba Moscovei (II): o nouă investigație ZdG sub acoperire. <https://www.zdg.md/investigatii/ancheta/video-cum-a-fost-fraudat-referendumul-reteaua-lui-sor-de-partea-lui-stoianoglo-in-slujba-moscovei-ii-o-noua-investigatie-zdg-sub-acoperire/>

[66] Hotărâre privind controlul constituționalității Partidului Politic „Șor” (sesizarea nr. 184h/2022). https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_10_2023_184h_2022_rou.pdf

[67] În regiunea transnistreană s-au înregistrat multiple cazuri de transport organizat. <https://promolex.md/promo-lex-continua-sa-fie-inregistrata-transportarea-organizata-a-alegatorilor-la-cel-putin-32-de-sectii-de-votare-este-in-crestere-numarul-cazurilor-de-fotografiere-a-buletinelor-de-vot-si-au-fost/>; Ce spune CEC despre transportarea organizată a alegătorilor din Transnistria. <https://agora.md/stiri/54689/ce-spune-cec-despre-transportarea-organizata-a-alegatorilor-din-transnistria>; Oferirea de recompense și transportarea alegătorilor au caracterizat procesul electoral din regiunea transnistreană”. Promo-LEX despre cele 608 secții de votare. <https://newsmaker.md/ro/oferirea-de-recompense-si-transportarea-alegatorilor-au-caracterizat-procesul-electoral-din-regiunea-transnistreana-promo-lex-despre-cele-608-sectii-de-votare>; Poliția semnalează activități de transportare a alegătorilor la secțiile de votare din țară și de peste hotare. <https://moldova.europalibera.org/a/politia-semnaleaza-activitati-de-transportare-a-alegatorilor-la-sectiile-de-votare-din-tara-si-de-peste-hotare/33185692.html>; Constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului. https://promolex.md/wp-content/uploads/2021/03/Policy_Brief_Constituire_SV_Transnistria.pdf

[68] „Voluntarii” discreditării referendumului - cum Șor destabilizează situația din Moldova prin proiectul Eurasia. <https://anticoruptie.md/ro/investigatii/social/voluntarii-discreditarii-referendumului-cum-sor-destabilizeaza-situatia-din-moldova-prin-proiectul-eurasia>

[69] Atracțiile de la OrheiLand, unde accesul este gratuit pentru toți, îi ademenesc pe mii de copii și adulți, <https://www.infotag.md/rebellion-ro/318282/>

Fenomenul este prezent în toate campaniile electorale și la majoritatea actorilor politici cu acces la resurse administrative, care abuzează de funcții și resurse publice^[70]. Campaniile au fost marcate de distribuirea de „cadouri sociale” – pachete alimentare sau produse de strictă necesitate, inclusiv prin magazine „sociale”, prezentate drept ajutor umanitar, dar care maschează tentative de corupere a alegătorilor^[74]. Totodată, au fost documentate rețele informale de persoane plătite să transporte și să distribuie bani din surse externe obscure^[73], să recruteze alegători, inclusiv din diaspora, afectând grav procesul democratic. Aceste practici sistemice arată că fenomenul corupției electorale se adaptează constant și rămâne o amenințare majoră pentru integritatea alegerilor din Republica Moldova.

2. Finanțarea ilegală și resursele financiare provenite din surse obscure, inclusiv din străinătate. Numeroasele cazuri de transportare a banilor din Rusia prin intermediul cetățenilor pe post de curieri, utilizarea unor carduri și conturi în băncile rusești din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, implicarea ilegală și lipsită de transparență în campania electorală a unor grupuri neînregistrate în modul stabilit de lege, activitatea netransparentă a unor surse media sunt indiciile care reflectă cheltuirea unor sume enorme și implicarea unui număr mare de cetățeni în campania electorală cu bani din surse obscure, inclusiv din afara țării^[73]. Prezența și funcționarea unui sistem bancar paralel, aflat în afara oricărui control din partea autorităților constituționale, favorizează circulația banilor din surse obscure și nu permite o evidență sau contabilizare a sumelor reale cheltuite în scopuri electorale cu caracter ilegal și în mod netransparent. Observatorii, jurnaliștii, inclusiv cei de investigație, precum și reprezentanții structurilor de stat, la alegerile prezidențiale din 2024 au semnalat, raportat sau documentat o posibilă corupere a cca 138000 alegători,^[74] ce reprezintă 8,8% din numărul total al participanților la vot (1564495).

[70] Utilizarea resurselor administrative în campaniile electorale din Republica Moldova: lipsa reglementării legale explicite și structura fenomenului.

https://promolex.md/wp-content/uploads/2021/03/Resurse_administrative_Policy_Paper.pdf

[71] Investigație RISE Moldova. <https://www.rise.md/prezidentiale2016/culisele-afacerii-magazine-electorale/>; Magazinele lui Șor: Business electoral pe spatele pensionarilor. <https://www.zdg.md/investigatii/ancheta/magazinele-lui-sor-sociale-sau-electorale/>; Finanțarea politică și electorală de către „părți terțe”.

https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/04/Document-de-politici_Finantarea_parti-terte_Promo-LEX.pdf

[72] Activiștii lui Șor, prinși pe aeroportul de la Chișinău cu sume uriașe. Câți bani aveau în bagaje.

<https://info1.md/activistii-lui-sor-prinsi-pe-aeroportul-de-la-chisinau-cu-sume-uriae-cati-bani-aveau-in-bagaje/>

[73] Curierul lui Șor la Moscova. <https://www.rise.md/articol/curierul-lui-sor-la-moscova/>

[74] Curierat de bani marca „Șor”: Peste 130 mii de dolari, aduși ilegal de la Moscova de peste 50 de pasageri.

<https://tv8.md/2024/05/15/video-curierat-de-bani-marca-sor-pest-130-mii-de-dolari-adusi-ilegal-de-la-moscova-de-pest-50-de-pasageri/257520>; Schemă de „curierat cu bani” de la Moscova: Zeci de percheziții în privința oamenilor afiliați grupării Șor. <https://agora.md/2024/06/03/schema-de-curierat-cu-bani-de-la-moscova-zeci-de-perchezitii-in-privinta-oamenilor-afiliati-gruparii-sor-audio>

Au fost înregistrate inclusiv organizarea unor zboruri charter prin care alegătorii moldoveni au fost transportați din Rusia spre secții de votare din Belarus, Azerbaidjan și Turcia. De asemenea, au fost estimate sume de peste 200 mil. euro, provenite ilegal și netransparent din surse străine (Federația Rusă) și cheltuite pentru scopuri electorale, adică cca 7 euro pentru fiecare alegător din Republica Moldova care a participat la vot.

3. Dezinformarea și știrile false. O societate divizată între Est și Vest este extrem de vulnerabilă la manipularea electorală și favorizează desfășurarea campaniilor de dezinformare, un fenomen tot mai des întâlnit în Republica Moldova dar și alte state. Numeroase resurse media clasice și grupuri online ce folosesc rețele de socializare, au acces la surse de finanțare netransparente, sunt foarte bine organizate și coordonate contribuind eficient la distribuirea informațiilor false sau manipulative. Dezinformarea și știrile false pot influența opinia alegătorilor și într-un final rezultatele alegerilor.

4. Utilizarea discursului instigator la ură. Discursul de ură contribuie semnificativ la procesele de manipulare electorală, fiind utilizat ca un mijloc de influențare a alegătorilor prin emoții, frică sau neîncredere, având drept scop polarizarea societății și decredibilizarea oponenților sau concurenților politici. Astfel, țintele principale ale discursului de ură în campaniile electorale devin membrii și simpatizanții forțelor politice, dar și anumite grupuri sociale sau de cetățeni. Discursul de ură este amplificat prin știrile false și mass-media, inclusiv surse online. Acesta contribuie la reducerea sau înlocuirea dezbaterilor publice cu educarea sentimentului de frică, neîncredere, agresivitate și ură. La rândul lor, acestea influențează modul în care alegătorii votează. Astfel, „votul conștient” este înlocuit cu „votul emoțional”, obținut prin dezinformare și manipulare electorală.

Tabelul 1: Manipularea electorală și măsuri de contracarare

Dimensiune vizată	Amenințare hibridă	Impact	Măsuri de contracarare
Corupția politică și electorală	Crearea, organizarea și menținerea unor rețele de persoane plătite care sunt implicate în diverse acțiuni de protest, destabilizare, distribuire de informații false și participarea organizată la alegeri.	Alterarea principiului șanselor egale și a votului egal în alegeri. Influențarea rezultatelor alegerilor.	Monitorizarea, analizarea și acțiuni eficiente și ferme pentru educarea cetățenilor privind riscurile fenomenului și acțiuni eficiente pentru stoparea fenomenului de corupere electorală.

Finanțarea ilegală și resurse financiare din surse obscure	Interferențe ilegale, netransparente și străine în procesele democratice interne. Utilizarea infrastructurii bancare străine aflate ilegal pe teritoriul necontrolat de autoritățile constituționale (Transnistria).	Compromiterea proceselor democratice și a încrederii populației în instituțiile statului, valorile democrației autentice și a principiilor statului de drept. Activitatea și finanțarea generoasă a unor rețele și grupuri organizate capabile să corupă actori politici și alegători, astfel să influențeze rezultatele finale ale procesului electoral.	Campanii de informare și educare civică privind explicarea riscurilor și a caracterului ilegal al utilizării banilor din surse obscure în scopuri politice. Implicarea eficientă a liderilor locali și a diverselor grupuri în eforturile de comunicare și combatere a fenomenului de corupere electorală.
Promovarea discursului de ură	Polarizarea societății și cultivarea neîncrederii în justiție și instituțiile statului.	Înlocuirea dezbatelor publice cu inducerea sentimentului de frică, agresivitate, neîncredere și ură între diverse grupuri din societate.	Monitorizarea discursului de ură, implicarea liderilor locali în campanii de educare pentru a păstra „votul conștient” și a preveni „votul emoțional”.
Polarizarea societății	Dezinformarea, propaganda, știrile false în mass-media, promovarea urii.	Subminarea încrederii cetățenilor în alegeri, procesele democratice, lege și ordine publică. Polarizarea societății, neîncrederea între diverse grupuri ale societății. Vulnerabilitate maximă pentru influențarea rezultatelor alegerilor.	Educație civică și electorală, inclusiv prin intermediul presei, identificarea și sancționarea autorilor de știri false, a discursului de ură și a dezinformării. Responsabilizarea instituțiilor statului, presei și a actorilor politici.
Teritorializarea fenomenului de manipulare	Metodele de manipulare politică și electorală sunt adaptate pentru diverse regiuni.	Consolidarea unor enclave ce rămân în afara controlului autorităților constituționale (Transnistria) și creșterea tensiunilor între administrațiile unor regiuni (UTA Găgăuzia și unele unități administrativ-teritoriale, aflate sub controlul unor actori politici din opoziție) și autoritățile centrale.	Politici, măsuri și mesaje clare, eficiente de interacțiuni, inclusiv adaptarea mesajelor și comunicarea cu populația din diverse regiuni prin intermediul presei, societății civile și al liderilor locali.

Sursa: creat de autor

TACTICI UTILIZATE

- **Dezinformarea și știrile false:** Se răspândesc informații false și discursul de ură pentru a influența opinia publică. Informațiile false țintesc diverse grupuri de cetățeni și alegători.
- **Propaganda mediatică:** Mass-media afiliată sau finanțată din surse obscure promovează un anumit vector politic, un partid/candidat și denigrează oponenții. Mesajele și informațiile sunt adaptate pentru fiecare categorie sau grup social aparte.
- **Coruperea alegătorilor:** Alegătorii sunt bine organizați și coordonați, fiind totodată recompensați, sau, după caz influențați cu bani, produse sau favoruri.
- **Utilizarea resurselor financiare ilegale provenite din surse obscure:** Sume enorme de bani din surse obscure sunt aduse ilegal în țară și cheltuite în mod netransparent în campania electorală.

ACTORI IMPLICAȚI

- **Partide politice** sau/și diverse grupuri de persoane, inclusiv subiecți fără înregistrare electorală în calitate de participant, recurg la manipulare pentru a obține votul și suportul alegătorilor și de a influența rezultatele alegerilor.
- **Mass-media** clasică și resursele online ajută anumite grupuri de interes și partide politice. Contribuie la promovarea stării generale de neîncredere și frică prin distribuirea știrilor false și formarea unor opinii distorsionate în societate.
- **Factori externi** – finanțarea generoasă, ilegală și netransparentă a unui larg spectru de grupuri și grupări, inclusiv resurse media, care se implică direct sau indirect în procesele sociopolitice, economice, sociale și culturale mai ales în perioada electorală sau pentru a influența campania și rezultate alegerilor, utilizând inclusiv vulnerabilitățile la nivel regional și administrativ, pe care le are Republica Moldova^[75].

[75] Bani rusești pentru Găgăuzia prin regiunea transnistreană. <https://zonadesecuritate.md/video-bani-rusesti-pentru-gagauzia-prin-regiunea-transnistreana/>

ȚINTE

- **Alegătorii indeciși** sunt cei mai vulnerabili la manipulare prin știri false, propagandă și dezinformare.
- **Alegătorii tineri** sunt vizați în online, preponderent prin intermediul rețelelor sociale cu mesaje adaptate.
- **Alegătorii din mediul rural sau cel subdezvoltat.** Accesul redus la surse alternative și independente de informare, precum și cultura sau educația politică slab dezvoltată, face ca această categorie destul de numeroasă să fie o țintă sigură a eforturilor de manipulare electorală.
- **Alegătorii din diasporă,** deși această categorie de alegători au rămas întotdeauna conectată la realitățile din Republica Moldova, în ultimii ani observăm adaptarea mesajelor și pentru această categorie. Diverse surse media, controlate de anumite forțe politice interne cât și externe, țin să influențeze votul alegătorilor aceștia fiind tot mai numeroși în diasporă.

IMPACT

Manipularea electorală are efecte negative asupra societății, contribuind astfel la dezvoltarea unor fenomenelor periculoase, precum divizare, ură, frică sau neîncredere, indiferență, emigrare. Toate acestea au un impact negativ și asupra climatului economic și social, cu efecte grave asupra democrației și stabilității politice. Problemele legate de eficiența guvernării și a fenomenului corupției se mențin, în ciuda unor eforturi și promisiuni oficiale, dar și a sprijinului oferit de UE în procesul de apropiere și integrare a Republicii Moldova. Acestea ar fi unele dintre cele mai principale cauze ale situației grave sub aspect social și demografic, deoarece nu se înregistrează o stopare a fenomenului de emigrare din țară.

Republica Moldova rămâne în continuare o țară divizată din punct de vedere teritorial și societal, iar manipularea electorală este un instrument perfect prin care divergențele dintre diverse grupuri de cetățeni sunt menținute și agravate. O societate divizată va rămâne vulnerabilă la amenințările externe de securitate și nu va reuși niciodată să concentreze energia necesară pentru dezvoltare sustenabilă. Partidele politice, sau grupările afiliate, care au acces la resurse generoase financiare obscure, dar și la media, finanțate cu bani ilegali, sunt favorizate în raport cu alte formațiuni și actori politici. De asemenea, continuarea utilizării în mod abuziv a resurselor administrative în scop electoral reprezintă un fenomen omniprezent în campaniile electorale, fapt ce contribuie la favorizarea formațiunilor care au acces la banii și resursele publice.

Pentru o eficiență reală și credibilitate maximă, combaterea și sancționarea corupției electorale trebuie realizată la pachet cu lupta împotriva cazurilor de utilizare abuzivă a resurselor administrative.

Prin metodele de manipulare electorală se urmărește scăderea încrederii în procesele electorale, în instituțiile statului de drept, a justiției și a democrației în general, respectiv are loc, sau cel puțin se urmărește prioritar, compromiterea procesului de integrare europeană, care este unul vital pentru supraviețuirea Republicii Moldova. Subminarea sau întârzierea procesului de integrare europeană ar însemna totodată și scăderea interesului și a potențialului economic și investițional al Republicii Moldova, fapt ce ar vulnerabiliza și mai mult securitatea acestui teritoriu în mod special, dar și a regiunii Mării Negre în general.

MĂSURI DE RĂSPUNS

Manipularea electorală poate fi combătută cu eforturile și instrumentele legale și eficiente ale instituțiilor statului și societății:

- **Adoptarea unui cadru legal adecvat** - implicarea tuturor actorilor interesați și relevanți în consultările privind adoptarea unor norme legale și proceduri eficiente și clare de prevenire, identificare, combatere și sancționare a fenomenelor negative care au drept scop manipularea electorală.
- **Reglementarea activității mass-media** – crearea unui cadru juridic, care să asigure independența presei și totodată să contracareze și să sancționeze eficient dezinformarea. Trebuie reglementată activitatea și responsabilizarea surselor media, inclusiv a celor online, în vederea impunerii și respectării unor norme deontologice, unor standarde și a unor criterii obligatorii pentru toți participanții și producătorii de conținut.
- **Monitorizarea electorală și a proceselor democratice** – organizațiile naționale și internaționale pot contribui enorm la prevenirea fraudelor electorale și îmbunătățirea permanentă a cadrului legal. Recomandările acestora rămân a fi extrem de valoroase pentru procesul de îmbunătățire rapidă a cadrului legal electoral.
- **Consolidarea instituțiilor implicate** – atât CEC, cât și alte instituții de stat implicate în procesul electoral au nevoie să se consolideze și să se adapteze la realitățile și provocările politice și sociale în așa mod încât să rămână instituții eficiente, credibile și independente, capabile să asigure condiții egale tuturor concurenților electorali și să păstreze încrederea alegătorilor în procesele electorale democratice.

- **Educația civică și electorală** – procesul de educare cetățenească trebuie cultivat eficient începând cu sistemul educațional. Totodată, alegătorii trebuie informați permanent despre riscurile manipulării și importanța eforturilor de verificare a informației pentru a obține un vot conștient și responsabil. Eforturile de educație electorală non-partizantă trebuie multiplicat și realizate nu doar de către organizații neguvernamentale sau instituții media independente, ci și de către toate structurile relevante ale statului.
- **Responsabilizarea partidelor politice** – finanțarea partidelor din banii publici ar putea fi un instrument eficient de condiționare, dar și impunere a unor standarde obligatorii pentru comportamentul partidelor politice. Atât în campaniile electorale cât, și în afara acestora, partidele politice și liderii acestora nu ar trebui să admită promovarea sau distribuirea materialelor, discursurilor, informațiilor sau mesajelor false, denigratoare sau instigatoare la ură.
- **Investigarea sub toate aspectele a cazurilor raportate sau sesizate** – toate cazurile înregistrate, raportate sau sesizate de către organele și structurile abilitate ale statului, trebuie finalizate operativ și eficient cu aplicarea sancțiunilor prevăzute de legislația națională față de toți actorii electorali și non-electorali care încalcă normele legale, distribuie sau promovează știri false și discurs instigator la ură. Consolidarea permanentă a capacităților de documentare, investigare și atragere eficientă la răspundere juridică a persoanelor implicate în cazuri de corupere a alegătorilor și informarea periodică a societății despre transparența procesului și progresul investigării cazurilor de corupere electorală.
- **Colaborarea internațională.** În ultimele decenii, suportul și sprijinul partenerilor internaționali a fost foarte important și apreciat de către cetățenii Republicii Moldova. În condițiile proceselor avansate de integrare europeană a Republicii Moldova, sprijinul UE și contribuția partenerilor internaționali vor continua să susțină eforturile societății de combatere a manipulării electorale.

Tabelul 2. Tactici de manipulare electorală

Tactici utilizate	Actorii implicați	Țintele vizate	Impactul asupra societății	Măsurile de răspuns
Dezinformarea și știrile false – răspândirea intenționată a informațiilor false și a discursului de ură.	Partide politice, grupuri informale, mass-media afiliată, surse externe.	Alegători indeciși, tineri, din rural, diasporă.	Polarizare socială, frică, ură, neîncredere.	Reglementarea și responsabilizarea mass-mediei, educație civică, sancționarea surselor false.
Propaganda mediatică – promovarea unor mesaje favorabile pentru unii și denigrarea oponentilor.	Mass-media clasică/online, partide politice, influenceri online.	Alegători din toate categoriile (mesaje adaptate).	Formarea unor opinii distorsionate, neîncredere în instituții.	Monitorizarea mass-mediei, educație electorală, standarde deontologice.
Coruperea alegătorilor – recompensarea sau influențarea prin bani, produse sau favoruri.	Partide politice, grupări organizate, actori cu interese obscure.	Alegători vulnerabili din zone rurale și cu educație politică redusă.	Erodarea încrederii în procesul electoral, favorizarea partidelor corupte.	Investigarea și sancționarea cazurilor, responsabilizarea partidelor.
Utilizarea fondurilor ilegale – finanțare obscură și netransparență a campaniilor.	Factori externi, grupuri de interese, partide.	Întregul electorat (campanii extinse).	Dezechilibru electoral, influențarea ilegală a rezultatelor, stagnare democratică.	Consolidarea CEC și a organelor de control, colaborare internațională, transparență financiară.

Sursa: creat de autor

Scenariile posibile pentru următoarele alegeri includ atât perspective optimiste, cât și riscuri semnificative. Este previzibilă persistența interferențelor externe, în special prin utilizarea resurselor financiare substanțiale și netransparente provenite din surse obscure. Metodele de influențare, susținere și finanțare a campaniei electorale, inclusiv formele de corupere și manipulare a alegătorilor, vor fi tot mai sofisticate și adaptate contextului actual. Totodată, prin eforturi susținute și coerente, societatea poate dezvolta mecanisme eficiente de apărare împotriva corupției proceselor electorale și a manipulării electorale, prin intermediul eforturilor societății civile, al investigațiilor jurnalistice și al reacțiilor eficiente ale instituțiilor statului.

Datorită intensificării dezbaterilor publice, campaniilor de educație civică și implicării autorităților în prevenirea și sancționarea practicilor ilegale, este de așteptat o creștere a gradului de conștientizare al caracterului ilegal și periculos al corupției electorale în rândul populației.

Adoptarea unui cadru normativ robust, consolidarea capacităților instituționale, desfășurarea de anchete riguroase, monitorizarea electorală activă, educația cetățenească și cooperarea internațională constituie măsuri esențiale pentru combaterea manipulării electorale și întărirea rezilienței democratice. Prin eforturi susținute și coerente, societatea poate dezvolta mecanisme eficiente de apărare împotriva corupției proceselor electorale.

CONCLUZII

Fenomenul manipulării electorale nu este unul izolat și caracteristic numai pentru Republica Moldova. Tot mai evident și mai des sunt observate elemente ale acestuia nu numai în unele țări post-sovietice, precum Georgia sau Ucraina, dar și în țări membre ale Uniunii Europene. Acest fenomen devine un instrument extrem de eficient al războiului hibrid, prin care anumite forțe sau state străine încearcă să influențeze votul și opțiunea alegătorilor și astfel să influențeze rezultatele alegerilor. Metodele alese sunt adaptate și aplicate diferit pentru fiecare scrutin în parte.

Republica Moldova rămâne extrem de vulnerabilă la interferențele externe directe sau indirecte în alegeri datorită divizării teritoriale și societale. Manipularea electorală este unul din instrumentele perfecte ale războiului hibrid împotriva Republicii Moldova și reprezintă o amenințare reală și serioasă la adresa stabilității, democrației și securității Republicii Moldova. Ar putea fi chiar vorba despre o amenințare existențială pentru Republica Moldova. Astfel, autorităților statului le revine obligația de a lupta eficient în acest război informațional și de a combate legal, transparent și eficient fenomenul manipulării electorale. Eforturile instituțiilor statului vor fi susținute de societate și parteneri, însă anume autoritățile trebuie să adopte un comportament responsabil, pro activ și eficient. Doar prin măsuri eficiente de educare, informare, conștientizare, monitorizare, prevenire și comunicare procesele electorale în Republica Moldova pot deveni mai libere, mai corecte și mai transparente.

III. ECONOMIA FRAGILĂ: DE LA ȘANTAJ FINANCIAR LA ARME HIBRIDE ÎMPOTRIVA SUVERANITĂȚII

CONTEXT ȘI PREMISE

În analiza fenomenului amenințărilor hibride asupra Republicii Moldova, dimensiunea economică se conturează drept un vector esențial al vulnerabilității sistemice. Slăbiciunile structurale acumulate în perioada postsovietică, în special în domeniul guvernantei corporative, al supravegherii financiare și al autonomiei energetice, au generat condiții favorabile pentru acțiuni de influență externă. Astfel, se impune o examinare atentă a modului în care aceste vulnerabilități economice au fost instrumentalizate în cadrul strategiilor hibride de destabilizare.

Rezultatele cercetării evidențiază faptul că fraudele bancare de amploare, administrarea netransparentă a întreprinderilor de stat și dependențele externe – comerciale, energetice și logistice, au fost exploatate de actori ostili în vederea subminării suveranității economice și a coeziunii instituționale. Aceste riscuri au fost amplificate de interferențe sistemice precum șantajul economic, manipularea lanțurilor de aprovizionare, susținerea financiară a rețelelor politice afiliate intereselor Kremlinului și utilizarea dezinformării pentru erodarea încrederii în instituțiile statului. În acest context, dimensiunea economică a Republicii Moldova nu doar reflectă o fragilitate de fond, ci reprezintă și o componentă centrală a ecuației de securitate hibridă care afectează stabilitatea și orientarea strategică a statului.

Amenințările hibride la adresa economiei Republicii Moldova s-au manifestat printr-un ansamblu de tactici subversive aplicate de grupuri de interese politico-oligarhice, companii off-shore și actori economici cu susținere externă. Aceștia au exploatat vulnerabilitățile structurale ale instituțiilor statului și ale cadrului de reglementare. Printre tacticile identificate se numără: fraudele financiare de proporții (inclusiv deturnarea fondurilor bancare), mecanismele de spălare a banilor, capturarea instituțională, atacurile asupra patrimoniului public prin preluări abuzive (cunoscute sub denumirea de „raider attacks”), embargourile comerciale impuse de state terțe, șantajul energetic și corupția sistemică, care afectează grav guvernanta corporativă și transparența decizională.

Un sistem bancar puternic, independent și incoruptibil reprezintă un pilon esențial al securității economice naționale, acționând ca un scut împotriva ingerințelor externe și al destabilizării interne.

În cazul Republicii Moldova, realitatea a contrazis această teorie. Amenințările recente au scos la iveală deficiențe structurale grave. Anchetele ulterioare au arătat că autoritățile de supraveghere financiară și cele judiciare fie au fost depășite de situație, fie capturate de interese politice, permițând fraudele să aibă loc cu impunitate.

Un alt aspect relevant îl constituie absența răspunderii în rândul conducerii de nivel înalt. Niciun oficial din domeniul bancar sau din procuratură nu a fost sancționat pentru neglijența sau complicitatea care a permis desfășurarea acestor scheme. Mai mult, unii dintre cei implicați direct au fost ulterior promovați în funcții-cheie. Această lipsă de sancționare evidențiază modul în care corupția sistemică și politizarea justiției au slăbit capacitatea statului de a-și proteja activele naționale critice și de a menține încrederea publică.

Capacitatea de supraveghere a autorităților de reglementare a fost adesea slăbită de influențe necorespunzătoare și de hotărâri judecătorești controversate. În acest climat opac, au devenit posibile preluări ostile („raider attacks”), facilitate de lacunele legislative și tehnice din registrul de acționari, care au permis transferuri frauduloase de acțiuni ale băncilor și companiilor către noi proprietari, subminând grav dreptul de proprietate. Probleme similare de guvernare se regăsesc și în întreprinderile de stat. În sectoare strategice precum energia, transporturile sau telecomunicațiile, numeroase companii de stat au fost administrate netransparent, afectate de numiri politice în funcțiile de conducere și de procese de privatizare lipsite de claritate. Astfel de practici au erodat controlul public asupra infrastructurilor critice și au creat condiții favorabile pentru fraudă, risipă și abuz de resurse.

În ansamblu, această degradare a guvernării economice reflectă o vulnerabilitate instituțională profundă, cu efecte directe asupra securității naționale și încrederii publice. De asemenea, vulnerabilitățile externe ale economiei moldovenești au fost exploatate de actori ostili. Dependența energetică și piața comercială limitată au oferit pârghii de presiune economică din exterior.

Spre exemplu, în 2013, pe fundalul apropierii Republicii Moldova de un acord de Asociere cu UE, Federația Rusă a interzis importul de vinuri moldovenești – un bun de export strategic, ca măsură de presiune politică. Oficial, autoritățile ruse au invocat motive sanitare. Totodată, Moscova a amenințat cu reducerea livrărilor de gaze naturale, de care Moldova depindea aproape integral. Pe termen lung, Rusia a utilizat livrările de gaze și variațiile de preț ca instrumente de presiune economică strategică. Această „armă energetică” a perpetuat o dependență care slăbește suveranitatea economică a Moldovei, a generat datorii istorice controversate față de Gazprom și a complicat eforturile de integrare în piața energetică europeană.

Primul test major după 2014 a fost restricțiile comerciale impuse de Rusia ca reacție la orientarea pro-europeană a Republicii Moldova (semnarea Acordului de Asociere și DCFTA în 2014). Embargoul rusesc asupra produselor agricole moldovenești din 2014–2015 a afectat puternic agricultura locală, evidențiind riscul dependenței de o singură piață și determinând scăderea drastică a exporturilor moldovenești către CSI, de la circa 30% în 2014 la sub 15% în 2023 (către Rusia doar 2-3%). Aceste restricții, combinate cu secete severe (precum cea din 2020), au demonstrat necesitatea diversificării exporturilor și creșterii rezilienței sectorului agricol. În acest context, orientarea strategică spre piața UE (care în prezent preia 65% din exporturi, față de 53% în 2014) a permis reducerea vulnerabilităților comerciale externe.

La aceste restricții comerciale s-au adăugat șocurile energetice, Moldova fiind dependentă aproape integral de gazul rusesc până în 2022. Manipulările livrărilor și creșterea bruscă a prețurilor de către Gazprom în 2021, amplificate de invazia Rusiei în Ucraina în 2022, au provocat o criză energetică gravă, marcată de întreruperi frecvente și creșterea semnificativă a costului vieții^[76].

Pandemia COVID-19 (2020–2021) a expus vulnerabilitățile lanțurilor de aprovizionare și ale sistemului de sănătate, Republica Moldova confruntându-se cu întârzieri la importuri și penurii de medicamente și echipamente medicale. Situația s-a agravat odată cu izbucnirea războiului din Ucraina în 2022, care a perturbat suplimentar rutele de aprovizionare și a crescut presiunea asupra serviciilor medicale și sociale din cauza fluxului mare de refugiați.

[76]DG Trade.

https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/92191a54-ce6f-4b22-916b-599db7ac4013_en?filename=EU-Moldova-factsheet-2024.pdf

Criza de securitate generată de războiul din Ucraina a avut efecte economice complexe asupra Moldovei, Ucraina fiind anterior unul dintre principalii parteneri comerciali. Închiderea porturilor ucrainene a obligat Republica Moldova să redirecționeze fluxurile comerciale prin România, în special prin portul Giurgiulești, utilizând coridoarele logistice alternative sprijinite de Uniunea Europeană. Totuși, instabilitatea persistentă din regiune continuă să creeze incertitudine economică pentru Republica Moldova. Mai mult, războiului din Ucraina a amplificat aceste probleme: rutele de import prin țara vecină au fost întrerupte, cauzând deficit la unele medicamente și forțând autoritățile să recurgă la logistica alternativă (redirecționarea transportului prin România, identificarea de noi furnizori).

În paralel, valul de peste 100 de mii de refugiați ucraineni intrat în 2022 a crescut cererea asupra serviciilor sociale și a sistemului medical autohton, accentuând presiunile asupra unui sistem deja fragil. În ansamblu, tacticile utilizate de actori ostili, precum fraudele financiare, capturarea instituțiilor, corupția endemică, șantajul comercial și energetic, dar și instabilitatea regională cauzată de război, au exploatat vulnerabilitățile sistemice ale Republicii Moldova. Aceste vulnerabilități includ lipsa de transparență, guvernanta slabă și politizarea structurilor statului. Impactul acestor acțiuni s-a manifestat în trei direcții majore: prin acapararea resurselor publice prin deturnarea fondurilor și a patrimoniului statului, slăbirea suveranității economice prin crearea de dependențe externe și pierderea controlului asupra sectoarelor strategice, și erodarea încrederii cetățenilor în instituțiile statului prin discreditarea și blocarea funcționării acestora. Prin acumularea acestor riscuri, statul a devenit tot mai vulnerabil din interior, iar securitatea sa economică și parcursul de dezvoltare durabilă sunt expuse unor amenințări grave și persistente.

Deși economia Republicii Moldova s-a confruntat cu o multitudine de condiții care puteau submina profund suveranitatea și stabilitatea internă, statul a reușit să mențină direcția reformelor și să înregistreze progrese notabile. În pofida acestor provocări, economia moldovenească a demonstrat o remarcabilă capacitate de adaptare în urma crizelor recente, înregistrând o revenire pozitivă după pandemie (+13,9% PIB în 2021) și o stabilizare macroeconomică în 2023 (+0,7% PIB). Reformele structurale sprijinite de FMI, Uniunea Europeană și Banca Mondială au consolidat semnificativ sistemul bancar, transparentizând structura acționariatului și întărind supravegherea financiară.

Totodată, dezvoltarea accelerată a sectorului IT și creșterea venitului pe cap de locuitor – de la aproximativ 2.800 USD în 2014 la circa 6.600 USD în 2023 – reflectă un potențial latent important al economiei Republicii Moldova, chiar dacă persistă unele provocări structurale.

Scopul acestui capitol este de a analiza conexiunile dintre fraudă financiară, vulnerabilitatea sistemului financiar-bancar, dependența de sistemele de plăți externe, gestionarea defectuoasă a activelor statului și expunerea comercială ca factori determinanți în destabilizarea economică a Republicii Moldova. Prin investigarea celor trei piloni esențiali ca, fraudă financiară și spălarea banilor, manipularea activelor publice și riscurile comerciale asociate lanțurilor de aprovizionare, cercetarea oferă o perspectivă critică asupra modului în care actori interni și externi pot influența suveranitatea economică a statelor aflate în tranziție. Utilitatea acestui demers constă în evidențierea mecanismelor prin care vulnerabilitățile economice pot fi exploatare, contribuind astfel la dezvoltarea unor politici publice mai reziliente și a unor mecanisme de protecție instituțională adaptate contextului regional.

În contextul proliferării amenințărilor hibride care vizează Republica Moldova, devine esențială analiza sistematică a actorilor implicați în aceste activități, a rolurilor pe care le dețin, precum și a mijloacelor prin care acționează. În literatura de specialitate, abordarea tipologică a actorilor permite nu doar înțelegerea arhitecturii rețelelor de influență ci și identificarea punctelor vulnerabile în structura de reziliență a statului. Tabelul propune o clasificare a actorilor relevanți – interni și externi – implicați în operațiuni hibride, evidențiind principalele funcții, instrumente și forme de manifestare ale acestora în raport cu contextul politico-economic și instituțional al Republicii Moldova. Această tipologie contribuie la fundamentarea teoretică a studiului și facilitează o analiză integrată a riscurilor de securitate emergente.

Tabelul 1. Clasificarea actorilor relevanți în operațiuni hibride asupra Republicii Moldova

Actor intern	Rol și explicație (succintă)	Actor extern	Rol și explicație (succintă)
Partide politice pro-ruse	Promovează agenda anti-UE și destabilizare socială.	Rusia	Coordonator principal al activităților hibride.
Oligarhi și grupuri influente locale	Exploatează corupția în interes propriu și pro-rus.	Actori privați și intermediari ruși	Finanțează ilegal partidele pro-ruse.
Mass-media afiliată Federației Ruse din Republica Moldova	Promovează constant dezinformarea și propaganda rusă.	Organizații și ONG-uri finanțate de Rusia	Finanțează activități culturale și sociale pro-ruse.
Administrația publică și instituții slabe sau corupte	Permit infiltrarea externă și influența rusă.	Diplomați și politicieni ruși	Exercită presiuni diplomatice și politice directe.
Regiuni autonome sau separatiste (Transnistria și Găgăuzia)	Instrumentalizate pentru destabilizare internă.	Gazprom și alte companii strategice rusești	Manipulează economia și energia pentru presiune politică.

Sursa: creat de autor

Contextul amenințărilor hibride la adresa Republicii Moldova este rezultatul unei strategii și al unor tactici convenționale (tradiționale) precum presiuni economice, influență politică și campanii diplomatice și neconvenționale (metode asimetrice, indirecte), cum ar fi dezinformarea, atacurile cibernetice, manipularea opiniei publice, organizate și coordonate de către actorii externi, care a fost amplificată și a prins contur începând cu evenimente-cheie, cazurile „furtul al miliardului” și „Laundromatul rusesc”. Aceste cazuri răsunătoare de fraudă bancară și spălare masivă de bani au destabilizat profund economia și sistemul financiar moldovenesc, evidențiind vulnerabilitățile critice ale instituțiilor statului.

Vulnerabilitățile identificate au fost apoi exploatate strategic prin tactici de susținerea continuă a partidelor politice pro-ruse, care primesc sprijin financiar direct și suport logistic de la actori privați și intermediari ruși, apropiați Kremlinului.

În paralel, oligarhii și grupurile influente locale, folosind pârghiile corupției sistemice consolidate în urma furtului miliardului, au facilitat în mod activ influența externă rusească în sfera politică și cea economică. Ca urmare, această interdependență între factorii interni corupți și sprijinul extern strategic a consolidat o stare persistentă de vulnerabilitate și subminare a suveranității statului.

Instrumentarea spațiului informațional joacă un rol esențial în această strategie. Mass-media din Republica Moldova afiliată Federației Ruse a utilizat în mod constant propaganda și dezinformarea pentru a alimenta tensiunile interne și a influența percepțiile publice, iar organizațiile și ONG-urile finanțate de Rusia susțin acest proces prin activități culturale și educaționale pro-ruse, amplificând polarizarea socială.

În același timp, influența prin instrumente diplomatice se manifestă prin presiuni directe asupra autorităților statului, inclusiv sub forma unor amenințări politice legate de securitatea națională și integritatea teritorială a Republicii Moldova. În acest context, regiuni cu statut de autonomie culturală, precum Găgăuzia, sau teritorii separatiste, cum este Transnistria, sunt exploatate ca pârgii strategice de destabilizare internă, amplificând vulnerabilitățile de ordin politic și de securitate ale statului.

Pe plan economic, controlul strategic este exercitat de către Gazprom și alte companii rusești, care manipulează piața energetică prin majorarea arbitrară a prețurilor și restricționarea livrărilor de resurse energetice. Această tactică urmărește generarea crizelor interne și a nemulțumirilor sociale pentru a forța guvernul Republicii Moldova spre decizii politice favorabile Moscovei.

Astfel, în lipsa unor măsuri eficiente de contracarare, combinația dintre corupția internă, sprijinul acordat anumitor forțe politice și exploatarea tensiunilor regionale rămâne un factor de vulnerabilitate pentru Republica Moldova, cu potențial de a afecta stabilitatea politică și securitatea statului.

SCANDALUL FRAUDELOR BANCARE ȘI „LAUNDROMATUL RUSESC”

În ultimul deceniu, Moldova s-a aflat în centrul a două scandaluri financiare majore: fraudă bancară din 2014 și schema de spălare de bani „Laundromat rusec”. Fraudă bancară a presupus dispariția a circa 1 miliard USD din trei bănci (echivalentul a cca 12% din PIB-ul țării), lovind grav sistemul financiar și forțând intervenția statului. Paralel, între 2010 și 2014, prin „Laundromat” au fost spălate până la 70 de miliarde USD provenite din Rusia prin bănci moldovenești, utilizând hotărâri judecătorești falsificate pe datorii fictive emise de instanțe compromise^[77]. Schema „Laundromatului” a facilitat spălarea a zeci de miliarde de dolari din Rusia prin intermediul instanțelor și băncilor moldovenești, folosind companii-paravan din jurisdicții precum Cipru și Regatul Unit. Consecințele acestor operațiuni au fost profunde, imaginea guvernării a fost pătată în percepția publicului, încrederea populației în instituțiile financiare a fost erodată, iar partenerii internaționali și creditorii și-au manifestat îngrijorarea.

Aceste evenimente au expus vulnerabilități majore ale cadrului de supraveghere financiară și ale guvernantei corporative din Republica Moldova, subliniind corupția sistemică și influența politică în sectorul bancar. Impactul imediat a fost pierderea încrederii publicului și a partenerilor internaționali în instituțiile financiare și capacitatea autorităților moldovenești de reglementare și supraveghere.

Pe termen lung, sectorul bancar moldovenesc a fost profund afectat, fiind necesară intervenția Fondului Monetar Internațional și a Uniunii Europene, care au condiționat asistența financiară de implementarea unor reforme structurale. Au fost introduse reglementări mai stricte privind transparența proprietății și guvernanta băncilor, iar Banca Națională a Moldovei a inițiat procese de consolidare a supravegherii și monitorizare mai atentă a fluxurilor financiare.

Totuși, în ciuda acestor reforme, provocările fundamentale persistă și se manifestă prin mai multe aspecte critice. În primul rând, transparența limitată continuă să împiedice identificarea rapidă și eficientă a beneficiarilor reali ai unor tranzacții complexe. Acest lucru facilitează perpetuarea schemelor de spălare a banilor și a fraudelor financiare.

[77] The Russian Laundromat Exposed, August 22, 2014. <https://www.occrp.org/en/project/the-russian-laundromat-exposed>
[78] Idem.

În al doilea rând, influențele politice rămân pronunțate. Ele afectează deciziile de management și supravegherea instituțiilor financiare. Această situație perpetuează riscul capturării instituționale. În al treilea rând, lipsa responsabilizării reale a actorilor implicați în scandaluri financiare rămâne o problemă majoră. Aceasta contribuie la menținerea unei culturi a impunității și încurajează potențiale fraude viitoare.

Recuperarea sumelor fraudate a fost minimală, iar majoritatea persoanelor-cheie implicate au evitat până în prezent consecințe legale semnificative^[79]. Aceste probleme indică faptul că vulnerabilitățile structurale ale sistemului bancar și ale celui judiciar moldovenesc rămân prezente și necesită măsuri suplimentare, incluzând reforme legislative profunde, implementarea riguroasă a normelor internaționale de combatere a spălării banilor, consolidarea independenței instituțiilor de reglementare și supraveghere și întărirea mecanismelor judiciare pentru a asigura aplicarea efectivă a legii și sancționarea reală a persoanelor responsabile^[80].

MANIPULAREA ÎNTREPRINDERILOR DE STAT PENTRU A SLĂBI CONTROLUL NAȚIONAL ASUPRA INDUSTRIILOR CRITICE

De ce este important cazul moldovenesc?

Întreprinderile de stat din Republica Moldova, active în sectoare strategice precum energia, telecomunicațiile și transportul, s-au dovedit a fi susceptibile la manipulare, ceea ce a afectat controlul național asupra acestor industrii critice. Schema „Laundromatului rusesc” a demonstrat cât de vulnerabile pot fi aceste entități în fața rețelelor de spălare a banilor, implicând direct instituții de stat în facilitarea fluxurilor financiare provenite din surse necunoscute. Acest episod a scos în evidență faptul că în democrațiile imature și în statele afectate de corupție sistemică, instituțiile publice slabe pot deveni actori-cheie în operațiuni financiare ilicite.

[79] Moldova – 6-Financial Sector.

<https://www.privacyshield.gov/ps/article?id=Moldova-Financial-Sector#:~:text=Foreign%20investors%27%20share%20in%20Moldovan,correspondent%20relationship%20with%20Moldovan%20banks; Republic of Moldova: Technical Assistance Report-Design Considerations for a New Bank Liquidation Framework.>

<https://www.imf.org/en/Publications/technical-assistance-reports/Issues/2024/07/12/Republic-of-Moldova-Technical-Assistance-Report-Design-Considerations-for-a-New-Bank-551452>

[80] Republic of Moldova: Sixth Reviews Under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements.

<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2024/12/19/Republic-of-Moldova-Sixth-Reviews-Under-the-Extended-Credit-Facility-and-Extended-Fund-559769>

Între 2010 și 2014, tentativele guvernamentale de privatizare au fost marcate de controverse, lipsă de transparență și interferențe politice. Relevante au fost cazurile Băncii de Economii (BEM) pentru scheme masive de fraudă, implicând împrumuturi fictive și transferuri frauduloase, sub influența intereselor private și concesiunii Aeroportului Internațional Chișinău, „MetalFeros”, supuse manipulării politice și tranzacțiilor dubioase.

„Laundromatul rusesc” a utilizat sistemul judiciar moldovenesc pentru validarea unor tranzacții fictive, facilitând spălarea unor sume uriașe. Aceste evenimente au scos în evidență deficiențe majore în guvernanta și reglementare, generând presiuni internaționale semnificative pentru reforme instituționale și guvernanta întreprinderilor de stat^[81].

La rândul său, „Metalferos” a fost folosită de diferite grupuri influente și oligarhi locali ca un mecanism central pentru finanțarea ilegală a activităților politice și economice, constituind un element cheie al schemelor asociate „furtului miliardului” și „Laundromatului rusesc”. Compania era implicată activ în scheme care presupuneau exportul ilegal de metal uzat și metale feroase, adesea prin intermediul unor firme-paravan, pentru a ascunde profituri uriașe destinate intereselor unor oligarhi și grupuri influente.

Sub îndrumarea UE, Republica Moldova a început să se alinieze la normele internaționale privind gestionarea întreprinderilor de stat. Modificările legii privind achizițiile publice a extins anumite norme de transparență la serviciile publice și la întreprinderile de stat, iar în 2018 au fost introduse standarde minime de transparență pentru întreprinderile de stat (de exemplu, obligativitatea publicării informațiilor financiare de bază ridicat)^[82]. Cu toate acestea, punerea în aplicare a rămas o provocare. Recunoscând progresele limitate, Parlamentul European și Comisia au solicitat în mod repetat reforme mai profunde. Această presiune externă, inclusiv înghețarea temporară a asistenței macrofinanciare a UE în 2018, a determinat guvernul Republicii Moldova să adopte o foaie de parcurs privind reforma întreprinderilor de stat.

[81] Bertelsmann Stiftung's Transformation Index (BTI) 2014., Moldova Country Report.

<https://bti->

[project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2014_MDA.pdf#:~:text=The%20entanglement%20of%20political%20office,state%20capture%20and%20political](https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2014_MDA.pdf#:~:text=The%20entanglement%20of%20political%20office,state%20capture%20and%20political)

[82] Insight: Billion dollar bank scam shakes faith in little Moldova's pro-EU leaders.

<https://www.reuters.com/article/world/insight-billion-dollar-bank-scam-shakes-faith-in-little-moldova-s-pro-eu-leaders-idUSKCN0QF1KA/>

În ciuda reformelor, persistă provocări semnificative în cadrul întreprinderilor de stat din Moldova. Începând cu 2024, Comisia Europeană a remarcat că reformele în acest sector sunt încă în curs de desfășurare, îndemnând autoritățile să accelereze procesul de privatizare și să reducă intervenția statului pe piețe. Multe întreprinderi de stat mari continuă să fie afectate de transparență redusă și influență politică. Deși au fost adoptate măsuri legislative și au fost implementate standarde internaționale privind transparența și guvernanta corporativă, aplicarea acestora rămâne parțială și inefficientă, menținând riscul utilizării abuzive a activelor publice în scopuri private sau politice. Recuperarea fondurilor deturnate în urma crizei din 2014 rămâne limitată, ceea ce evidențiază necesitatea unor reforme judiciare urgente.

Cercetările actuale, susținute și de alte analize și rapoarte relevante, indică faptul că Republica Moldova a învățat lecții dureroase din manipularea întreprinderilor de stat și a instituțiilor publice în contextul fraudei bancare. Ca răspuns, au fost introduse măsuri concrete precum un nou cadru legislativ pentru guvernanta corporativă, audituri obligatorii, sporirea transparenței financiare și inițiative de depolitizare a consiliilor de administrație. În paralel, supravegherea bancară a fost consolidată prin alinierea la standarde internaționale, în special în ceea ce privește identificarea beneficiarilor reali și responsabilizarea conducerii instituțiilor financiare.

Rolul FMI, al Băncii Mondiale și al UE a fost esențial, aceste instituții condiționând asistența financiară și tehnică de realizarea unor reforme structurale și îmbunătățirea guvernantei. Presiunile externe au accelerat implementarea reformelor și au impus adoptarea unor standarde mai ridicate decât cele existente anterior.

Cu toate acestea, implementarea reformelor se confruntă cu provocări majore, inclusiv persistența corupției, rezistența instituțională și întârzierile în aplicarea practică a noilor reglementări. Problemele privind tragerea la răspundere în cazurile majore de corupție și interferențele politice continue indică faptul că progresul realizat până în prezent este încă fragil.

Astfel, deși Republica Moldova a făcut pași importanți spre consolidarea guvernantei economice și prevenirea fraudelor financiare majore, transformarea reală și durabilă necesită continuarea eforturilor pentru aplicarea completă și

eficientă a reformelor, depolitizarea instituțiilor-cheie și întărirea capacităților instituționale. Numai printr-un angajament politic și instituțional solid se poate asigura o guvernare transparentă și responsabilă pe termen lung.

COMERȚUL, MANIPULAREA FINANCIARĂ ȘI VULNERABILITĂȚILE LANȚULUI DE APROVIZIONARE ÎN MOLDOVA POST-2014

Există și exemple de influență externă cu impact pozitiv, iar inițiativele Uniunii Europene în domeniul guvernării economice și al reformei instituționale demonstrează capacitatea actorilor internaționali de a contribui la reducerea unor vulnerabilități sistemice. Republica Moldova, fiind o economie mică și deschisă, resimte puternic influențele externe în sectorul comercial. Uniunea Europeană este în prezent principalul partener comercial al țării, acoperind 53,7% din comerțul total în 2023 și în 2024 peste 74% din exporturile moldovenești se îndreaptă spre piața UE, reflectând o orientare occidentală tot mai pronunțată. Integrarea comercială cu UE (prin Acordul DCFTA) a adus acces extins la piața europeană și eliminarea multor tarife, iar Bruxelles-ul a adoptat și măsuri temporare de liberalizare totală a importurilor pentru produsele agricole moldovenești^[83] (inițial în iulie 2022, prelungite până la 24 iulie 2025) – măsuri menite să sprijine economia Moldovei în contextul războiului din Ucraina.

Există dezechilibre comerciale persistente și riscuri de influență geopolitică. Moldova înregistrează deficite comerciale cronice, importând mult peste nivelul exporturilor. De exemplu, schimburile cu China au depășit \$1 miliard în 2023 și 1,14 miliarde de dolari în 2024, însă balanța comercială este puternic defavorabilă Moldovei (exporturi nesemnificative față de volumele de import). O astfel de dependență de importuri ieftine poate crea vulnerabilități economice. Rusia, odinioară piață-cheie pentru produsele moldovenești, și-a diminuat rolul comercial direct, însă rămâne un factor de risc^[84]. Totodată, războiul din Ucraina – a perturbat grav rutele de export și aprovizionare, forțând redirectionarea comerțului moldovenesc (de exemplu, prin România). Per ansamblu, dependența de câțiva parteneri majori expune sectorul comercial al Republicii Moldova atât unor riscuri (volatilitate externă, constrângeri politice), cât și unor avantaje (acces preferențial la piețe externe și asistență din partea acestora).

[83] Moldova Trade Study: Analysis of Trade Competitiveness.

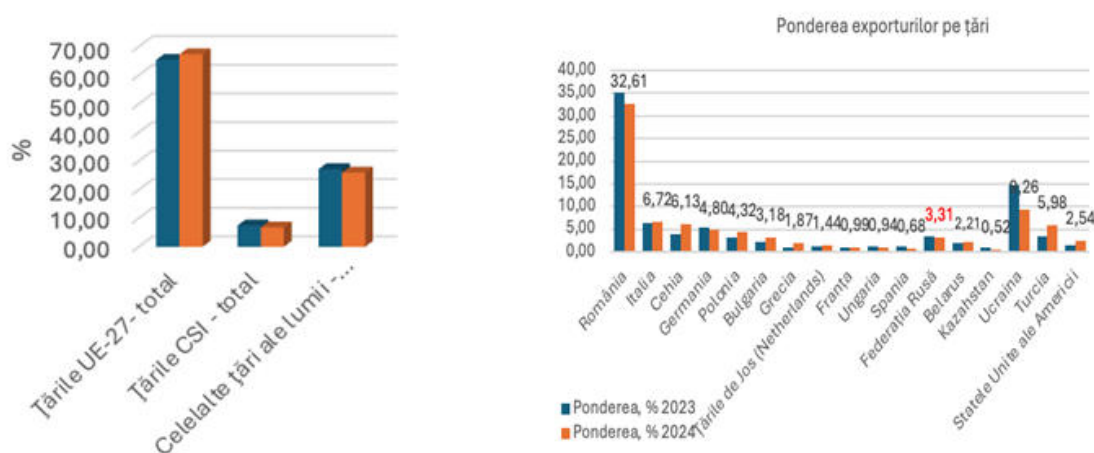
[84] Moldova fights back against Russia's food bans.

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/266831467999092058/pdf/103995-REPF-Moldova-Trade-Study-Note-1-Analysis-of-Trade-Competitiveness.pdf>

În concluzie, profilul comercial al Republicii Moldova este influențat și de unii factori externi, direct și indirect, iar gestionarea acestor dependențe este esențială pentru securitatea sa economică.

Sectorul agricol și alimentară este un domeniu vital pentru economia Republicii Moldova (aproximativ 10% din PIB și o mare parte din ocuparea forței de muncă), dar este vulnerabil atât la fenomenele climatice, cât și la perturbările accesului pe piață. Interdicțiile de import din Rusia din 2014-2015 au ilustrat riscul dependenței excesive de o singură piață de export pentru produsele agricole. Atunci când Rusia și-a închis granițele, producătorii moldoveni au fost nevoiți să găsească rapid noi piețe de desfacere^[85].

Fig. 1. Ponderea exporturilor Republicii Moldova

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova^[86]

Aceste embargouri, combinate cu secete periodice (de exemplu o secetă severă în 2020, embargoul din 2022), au impus restructurii sanitare și au cauzat venituri agricole volatile și au subliniat nevoia de diversificare. De asemenea, diverse bariere non-tarifare au fost folosite intermitent: listarea selectivă a companiilor acceptate, controale vamale stricte și cerințe tehnice dificil de îndeplinit, toate având scopul de a descuraja comerțul direct.

În timpul pandemiei COVID-19, agricultura s-a confruntat cu probleme legate de lanțul de aprovizionare, cum ar fi întârzieri în importul de semințe și inputuri și dificultăți în transportul produselor către piețe pe fondul blocajelor.

[85]Trade and Economic Security. https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/moldova_en#:~:text=of%20Moldova%E2%80%99s%20total%20trade&b

[86]Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldova-in-luna-decembrie-2024-s-9539_61660.html

Vulnerabilitatea sectorului a fost subliniată și mai mult de războiul din Ucraina: istoric, Moldova a folosit porturile ucrainene de la Marea Neagră (în special Odesa) pentru a-și exporta surplusul de recoltă. Atunci când aceste rute au fost blocate în 2022, exporturile agricole moldovenești riscau să se strice sau să fie vândute cu discounturi mari. Moldova a reușit să redirecționeze o mare parte din comerțul său prin România - de exemplu, prin portul dunărean Giurgiulești, unde traficul de mărfuri s-a dublat în 2022^[87].

Securitatea energetică este, fără îndoială, partea cea mai sensibilă. Statul nu dispune de resurse interne de combustibili fosili și, din punct de vedere istoric, a depins aproape în întregime de gazele naturale importate din Federația Rusă. Această dependență de gaz stă, de asemenea, la baza producerii de energie electrică: o singură centrală pe gaz din epoca sovietică din Transnistria a furnizat cea mai mare parte a energiei electrice din Moldova, folosind gaz subvenționat efectiv de Gazprom.

O astfel de configurație a lăsat Republica Moldova vulnerabilă la întreruperile aprovizionării sau la creșterile de prețuri. Federația Rusă a recurs în mod repetat la politicile energetice, în special în domeniul gazelor naturale, ca instrument de presiune geopolitică asupra statelor dependente de importuri. La sfârșitul anului 2021, Gazprom^[88] a majorat brusc prețurile și a amenințat că va întrerupe furnizarea de gaze către Moldova, pe fondul disputelor privind plățile și al tensiunilor politice, ceea ce a determinat Republica Moldova să declare stare de urgență și să caute surse alternative de aprovizionare.

Invazia la scară largă a Ucrainei în 2022 a declanșat apoi cel mai rău scenariu: rutele tradiționale de tranzit al gazelor și comerțul cu energie electrică au fost bulversate. Până la sfârșitul anului 2022, Federația Rusă a redus și, în cele din urmă, a oprit exporturile de gaze către Republica Moldova. Perturbările simultane din Ucraina și Transnistria au dus la scăderea importurilor de energie electrică.

[87] NRC Policy Brief: Socioeconomic Impact on the Moldovan Economy since the War in Ukraine September 2023. <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/socio-economic-impact-on-the-moldovan-economy/policy-brief.pdf#:~:text=Giurgiulesti%20port%3A%20Giurgiulesti%20port%20in,Ukrainian%20ports%2C%20global%20cereal%20prices>

[88] NOTĂ: Gazprom este o companie rusă controlată majoritar de către statul rus. Guvernul Federației Ruse deține peste 50% din acțiunile Gazprom prin intermediul Agenției Federale pentru Administrarea Proprietății de Stat (Rosimushchestvo). Astfel, controlul asupra Gazprom aparține în mod direct guvernului rus, care influențează deciziile strategice ale companiei, inclusiv politica de export și prețurile aplicate gazului natural livrat altor țări. Acest control permite Rusiei să folosească Gazprom și ca instrument de influență geopolitică.

Rezultatul a fost o criză energetică acută - s-au înregistrat pene de curent continue, iar prețurile la energie pentru consumatori au crescut dramatic, contribuind la o criză a costului vieții.

Sectorul sănătății din Republica Moldova depinde în mare măsură de medicamentele și materialele medicale importate, o dependență care a devenit problematică în timpul crizelor recente. La începutul COVID-19 în 2020, perturbările lanțului global de aprovizionare au îngreunat aprovizionarea cu echipamente de protecție personală (PPE), ventilatoare și chiar anumite produse farmaceutice. Dimensiunea redusă a țării și influența limitată asupra achizițiilor au făcut ca aceasta să fie nevoită să se bazeze adesea pe donatorii internaționali (UE, OMS, agențiile ONU) pentru aprovizionarea cu produse esențiale precum vaccinurile și EPP. Când războiul Rusiei în Ucraina a început în 2022, lanțurile de aprovizionare cu medicamente din Republica Moldova s-au confruntat cu un stres suplimentar. Înainte de război, o parte semnificativă a importurilor farmaceutice din Republica Moldova și a rutelor de tranzit treceau prin Ucraina. Organizația Mondială a Sănătății a observat că sistemele de achiziții și aprovizionare cu medicamente din Moldova s-au dovedit „nerezistente” în fața situației de urgență, în special pentru că multe lanțuri de aprovizionare erau legate prin Ucraina^[89].

Conflictul a perturbat livrările de anumite medicamente și echipamente medicale, determinând Moldova să caute o logistică alternativă (de exemplu, redirecționarea livrărilor prin România sau aprovizionarea de la furnizori diferiți). În plus, afluxul de refugiați ucraineni (peste 100 000 găzduiți în 2022) a generat o creștere a cererii de servicii medicale și medicamente în Republica Moldova.

Sectorul sănătății din Republica Moldova este profund dependent de importurile de medicamente și materiale medicale, ceea ce îl face vulnerabil în fața perturbărilor externe. Crizele recente, precum pandemia COVID-19 și războiul din Ucraina, au scos în evidență slăbiciunea lanțurilor logistice regionale și globale, afectând aprovizionarea stabilă cu echipamente esențiale, produse farmaceutice și vaccinuri. Blocarea rutelor tradiționale prin Ucraina din cauza conflictului armat a accentuat suplimentar aceste vulnerabilități.

[89] WHO Operational Review of the Republic of Moldova's approach to noncommunicable diseases during the emergency response to the 2022 influx of Ukrainian refugees. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/380583/WHO-EURO-2025-11285-51057-77667-eng.pdf?sequence=1#:~:text=,chains%20were%20linked%20to%20Ukraine>

Pe lângă acestea, Republica Moldova s-a confruntat și cu alte crize care au amplificat presiunile asupra sistemului sanitar. Criza energetică din perioada 2021 și 2023, cauzată de reducerea livrărilor de gaze naturale din partea Rusiei, a afectat grav spitalele și instituțiile medicale, evidențiind riscul dependenței energetice. În același timp, valul semnificativ de refugiați ucraineni început în 2022 a generat o presiune suplimentară majoră asupra infrastructurii sanitare și a aprovizionării cu medicamente.

Inflația ridicată și criza financiară din 2022-2023 au contribuit și ele la scăderea accesibilității produselor medicale esențiale, generând dependență suplimentară față de sprijinul extern. Aceste vulnerabilități multiple au fost exploatate de actori externi, în special de Federația Rusă, prin campanii de dezinformare și propagandă menite să submineze încrederea în autoritățile naționale și în partenerii occidentali.

Accentuând tensiunile interne și destabilizarea social, vulnerabilitățile sectorului sănătății din Republica Moldova au devenit o pârghe subtilă, dar eficientă, în cadrul strategiilor de influență geopolitică a adversarilor externi. Crizele care s-au suprapus începând cu 2014 au determinat o agendă amplă de reforme în Republica Moldova, fiind susținută de asistență internațională extinsă. Aceste eforturi au vizat creșterea rezilienței economice - prin extinderea opțiunilor comerciale, fortificarea sistemului financiar și securizarea lanțurilor de aprovizionare - și abordarea lacunelor de guvernare care au făcut Moldova vulnerabilă în primul rând.

Sectorul financiar-bancar al Republicii Moldova s-a dovedit a fi unul dintre cele mai sensibile și vulnerabile componente ale economiei naționale, fiind expus atât riscurilor interne, cât și influențelor externe directe și indirecte. Crizele și scandalurile recente, precum „furtul miliardului” și „Laundromatul rusesc”, au evidențiat clar vulnerabilitățile structurale profunde ale sistemului. În contextul acestor evenimente, identificarea și înțelegerea acestor vulnerabilități devine esențială pentru consolidarea rezilienței financiare și prevenirea unor noi crize economice.

Astfel, principalele vulnerabilități ale sectorului financiar-bancar al Republicii Moldova includ:

- Fraudă și corupție
- Influență politică și oligarhică
- Concentrare excesivă a proprietății și expuneri la părți afiliate
- Dependență de băncile corespondente externe
- Digitalizare slabă
- Capacitate redusă de intermediere financiară
- Slăbiciuni structurale în prevenirea spălării banilor
- Vulnerabilitate față de influențele geopolitice externe
- Implementare inefficientă a reformelor
- Control și manipulare externă

Principalele vulnerabilități includ existența unor fraude și practici de corupție facilitate de lipsa unei guvernante corporative eficiente și de transparența redusă a acționariatului bancar. Aceste aspecte au permis derularea unor scheme masive de fraudă și spălare a banilor, afectând profund stabilitatea financiară.

Influența politică și oligarhică exercitată asupra băncilor moldovenești constituie o altă vulnerabilitate majoră, întrucât deciziile instituțiilor financiare sunt adesea dictate de interese particulare și grupuri influente, subminând independența și eficiența sistemului.

Concentrarea excesivă a proprietății bancare și expunerile mari față de părți afiliate au generat riscuri sistemice semnificative. Acestea s-au concretizat prin colapsul mai multor instituții financiare importante, având impact major asupra întregii economii. De asemenea, dependența semnificativă de băncile corespondente externe a crescut vulnerabilitatea Moldovei, mai ales când reputația sistemului bancar moldovenesc a fost compromisă de scandalurile financiare, limitând accesul țării la operațiuni financiare internaționale. Slaba digitalizare a sistemului financiar moldovenesc restrânge capacitatea de adaptare și competitivitatea, împiedicând dezvoltarea unor servicii moderne și eficiente. Această situație agravează problemele de intermediere financiară, limitând accesul la credite pentru IMM-uri și populație și încetinind creșterea economică.

Sistemul bancar moldovenesc mai prezintă și slăbiciuni structurale semnificative în domeniul prevenirii spălării banilor, având o capacitate insuficientă de monitorizare și depistare a tranzacțiilor suspecte, ceea ce îl face vulnerabil la criminalitatea financiară transfrontalieră.

Totodată, vulnerabilitatea față de influențele geopolitice externe, în special față de presiunile și ingerințele venite dinspre Federația Rusă, reprezintă o sursă constantă de instabilitate și risc economic. Aceste influențe externe includ nu doar presiuni politice și economice directe, dar și posibilități de control și manipulare prin intermediul unor acționari netransparenți și speculații financiare cu scop destabilizator.

În fine, implementarea inefficientă și întârziată a reformelor necesare în sectorul financiar-bancar, precum și incapacitatea sistemului judiciar de a asigura tragerea la răspundere rapidă și eficientă a persoanelor implicate în fraude majore, mențin aceste vulnerabilități și limitează încrederea în capacitatea autorităților de a gestiona corect și transparent sectorul financiar.

Criza bancară din Republica Moldova din 2014, cunoscută sub denumirea de „furtul miliardului”, a constituit un moment de cotitură pentru stabilitatea economică și financiară a țării. Deși impactul imediat a fost sever, modalitatea în care autoritățile și partenerii internaționali au gestionat această criză oferă lecții valoroase și un exemplu pozitiv de gestionare a unei crize financiare majore. Inițial, autoritățile moldovenești au reacționat rapid prin închiderea celor trei bănci afectate direct (Banca de Economii, Unibank și Banca Socială), prevenind astfel extinderea imediată a crizei.

Ulterior, pentru restabilirea încrederii în sistemul bancar, Moldova a beneficiat de sprijin consistent din partea Fondului Monetar Internațional (FMI), Uniunii Europene și Băncii Mondiale. Acest sprijin extern a fost condiționat de implementarea unor reforme structurale semnificative în sistemul financiar-bancar moldovenesc.

Printre cele mai importante măsuri implementate se numără consolidarea independenței Băncii Naționale a Moldovei, introducerea unor standarde mai stricte de transparență și supraveghere a acționariatului bancar, precum și crearea Depozitarului Central Unic pentru identificarea beneficiarilor efectivi ai băncilor. Aceste reforme au contribuit la reducerea drastică a riscului repetării unor fraude similare. În paralel, autoritățile moldovenești au atras investitori străini strategici în sectorul bancar, care au adus cu sine experiență, transparență și bune practici internaționale de guvernare corporativă.

Astfel, până în prezent, sistemul bancar moldovenesc și-a recăpătat stabilitatea și încrederea atât internă, cât și externă. Pentru a înțelege mai bine natura și amploarea vulnerabilităților cu care s-a confruntat sistemul financiar și economic al Republicii Moldova, Tabelul 2 sintetizează principalele acțiuni și evenimente cu impact major, împreună cu efectele produse și măsurile de contracarare implementate de autorități. Prin observarea comparativă se poate urmări cum s-a manifestat riscul sistemic, ce dimensiune de vulnerabilitate a fost afectată (economică, financiară, instituțională sau geopolitică) și în ce măsură reacțiile autorităților au fost reactive sau preventive. Se observă că multe dintre reforme au fost inițiate ca răspuns la crize majore (ex. fraudă bancară din 2014, scandalurile legate de spălarea banilor sau presiunile externe), ceea ce indică un model reactiv de guvernare. Cu toate acestea, anumite inițiative, precum digitalizarea serviciilor bancare sau diversificarea rutelor comerciale, reflectă și o abordare strategică mai proactivă.

Concluzia care se desprinde din analiza datelor din Tabelul 2 este că, deși Republica Moldova a realizat pași importanți în direcția consolidării cadrului instituțional și a transparenței, răspunsurile la vulnerabilitățile sistemice rămân adesea fragmentare, lente sau condiționate de intervenția partenerilor internaționali.

Vulnerabilitățile structurale ale Republicii Moldova se agravează sub presiunea influenței externe și a celei interne. Instituțiile nu reușesc să gestioneze eficient crizele economice și sociale. Partidele politice pro-ruse și grupurile oligarhice exploatează activ nemulțumirile populației, generând proteste ample și instabilitate socială. Regiunile Transnistria și UTA Găgăuzia devin centre de tensiune maximă, iar amenințările separatiste escaladează. În paralel, mass-media controlată de Federația Rusă intensifică campaniile de dezinformare, reușind să polarizeze și mai mult societatea moldovenească. În aceste circumstanțe, Republica Moldova riscă să cadă din nou sub influența dominantă a Rusiei, anulând progresele făcute spre integrarea europeană și revenind într-un cerc vicios al instabilității și corupției sistemice.

Acțiuni identificabile	Impact	Măsuri de contracarare implementate
Frauda masivă în trei bănci moldovenești („furtul miliardului”)	Pierdere a 12% din PIB; colaps financiar major; scăderea încrederii publice	Lichidarea băncilor implicate; anchete judiciare internaționale și naționale
Lipsa transparenței acționariatului	Crearea condițiilor pentru fraude și spălare de bani	Înființarea Depozitarului Central Unic; introducerea obligației de identificare transparentă a beneficiarilor efectivi
Influență politică și oligarhică	Coruperea sistemului decizional și subminarea stabilității financiare	Reforma legislativă pentru independența Băncii Naționale și instituțiilor de reglementare
Concentrarea proprietății bancare și expunerea mare la părți afiliate	Risc sistemic și fragilitate financiară	Limitarea creditării către părțile afiliate; atragerea investitorilor străini și diversificarea acționariatului
Deficiențe în supravegherea și prevenirea spălării banilor	Implicarea în scheme internaționale de spălare de bani („Laundromatul rusec”)	Consolidarea cadrului legislativ AML/CFT; cooperare internațională sporită în monitorizarea tranzacțiilor suspecte
Slaba capacitate tehnologică (digitalizare limitată)	Ineficiență și acces limitat la servicii bancare modern	Proiecte de modernizare și introducerea serviciilor bancare digitale, plăți instantanee (ex. MIA)
Dependența de băncile corespondente externe	Izolarea financiară internațională și dificultăți tranzacționale	Restabilirea încrederii prin reforme AML/CFT și îmbunătățirea reputației internaționale
Implementarea lentă și incompletă a reformelor inițiale	Menținerea unor vulnerabilități persistente și risc de recidivă	Asistență tehnică și financiară condiționată de progres real din partea FMI, UE și Băncii Mondiale
Manipularea externă a pieței financiare și influența geopolitică	Instabilitate economică și presiune politică	Reducerea influenței externe prin diversificarea relațiilor comerciale și financiare; transparență sporită și supraveghere strict
Restricții și embargouri comerciale externe	Perturbarea gravă a comerțului internațional și a lanțurilor logistice; reducerea veniturilor agricole și dificultăți logistice majore	Diversificarea partenerilor comerciali; redirecționarea fluxurilor comerciale prin alte rute (România, portul Giurgiulești); măsuri proactive de liberalizare a comerțului cu UE
Blocarea rutelor tradiționale de tranzit (Ucraina)	Pierderi comerciale și dificultăți logistice severe	Reorganizarea rutelor logistice prin alternative regionale; investiții în infrastructura portuară și logistic

Într-un scenariu optimist, Republica Moldova va beneficia de sprijin consistent și strategic din partea Uniunii Europene și a partenerilor internaționali pentru depășirea vulnerabilităților structurale. Reformele administrative și judiciare vor fi implementate cu succes, ce va duce la stabilitatea economică și politică a țării. Remarcăm, în unele domenii, ca cel economic, social, și mai lent în justiție, reformele se implementează cu succes, instituțiile publice devin mai reziliente, iar mecanismele anticorupție încep să funcționeze eficient, chiar în pofida continuării eforturilor din partea actorilor externi de a influența situația și a împiedica parcursul european al statului Republica Moldova. Acest context pozitiv duce la consolidarea stabilității economice și sociale, reducând capacitatea actorilor externi și interni pro-ruși de a destabiliza țara.

În paralel, Republica Moldova își reduce dependența energetică prin interconectarea cu rețelele europene, diminuând astfel influența Gazprom, a cărei licență a fost retrasă, și a altor companii strategice rusești. Retragerea licenței Moldovagaz marchează o rupere semnificativă a legăturilor directe de gaze dintre Chișinău și Moscova. În ansamblu, decizia ANRE consolidează orientarea Chișinăului către integrarea energetică europeană și slăbește dependența de Rusia, dar agravează tensiunile bilaterale. Rușii își pierd un client semnificativ de gaze și un vehicul de influență, iar Moldova își asumă logistica noilor surse de aprovizionare (inclusiv investiții în stocuri și infrastructură complementară). Odată cu aceste progrese, coeziunea socială crește, societatea moldovenească devine mai puțin vulnerabilă la dezinformare și propagandă, iar procesul de integrare europeană avansează semnificativ, oferind Moldovei un cadru solid pentru securitate, dezvoltare economică și democrație stabilă. Economia Republicii Moldova a fost marcată profund de vulnerabilități structurale în domenii esențiale precum comerțul, sectorul financiar-bancar, agricultura, energia și sănătatea. Dependența ridicată de anumiți parteneri externi, în special Rusia, a expus Moldova la multiple influențe directe și indirecte, punând în pericol stabilitatea economică și securitatea națională.

Șocurile pandemiei și ale războiului din Ucraina au expus fragilitățile critice ale lanțului de aprovizionare al Moldovei - de la alimente și combustibil la medicamente - dar au și catalizat eforturile de a le aborda. Experiența a împins Moldova să se conecteze mai rapid la rețelele europene de aprovizionare, fie prin schimbarea rutelor comerciale (de exemplu, redirecționarea exporturilor din Odesa către porturile românești).

În același timp, sprijinul și cooperarea cu Uniunea Europeană și alți parteneri occidentali au avut un rol pozitiv esențial, contribuind la atenuarea unora dintre aceste vulnerabilități prin măsuri de liberalizare comercială, asistență financiară și tehnică, precum și prin sprijin logistic și umanitar. Cu toate acestea, gestionarea eficientă și sustenabilă a riscurilor existente necesită în continuare reforme structurale profunde și constante, o mai mare transparență instituțională și consolidarea rezilienței în fața provocărilor interne și externe. În pofida acestor progrese notabile, este esențială continuarea reformelor structurale și menținerea unui angajament ferm și constant față de standardele internaționale pentru a consolida reziliența și dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova.

RECOMANDĂRI

- Autoritățile trebuie să continue eforturile de consolidare a independenței și eficienței instituțiilor financiare și judiciare, prioritizând aplicarea legislației anticorupție și promovând transparența decizională.
- Extinderea relațiilor comerciale și energetice cu parteneri diversificați este crucială pentru a reduce vulnerabilitatea față de presiunile geopolitice și economice externe.
- Investițiile în infrastructură logistică, portuară și de transport, împreună cu dezvoltarea capacităților interne de producție, vor reduce vulnerabilitățile lanțurilor de aprovizionare și vor spori stabilitatea economică generală.
- Implementarea accelerată a soluțiilor digitale în sectorul financiar-bancar va îmbunătăți intermedierea financiară, va reduce vulnerabilitatea la fraude și va consolida încrederea cetățenilor și partenerilor externi.
- Continuarea colaborării active și susținute cu FMI, Uniunea Europeană, Banca Mondială și alți parteneri internaționali rămâne esențială pentru implementarea eficientă a reformelor și asigurarea unei dezvoltări economice durabile și sustenabile.

Prin implementarea acestor recomandări, Republica Moldova va putea să-și consolideze semnificativ reziliența economică și să-și asigure o dezvoltare robustă, capabilă să facă față cu succes provocărilor complexe interne și externe.

IV. CORUPȚIA ȘI JUSTIȚIA: ÎNTRE VULNERABILITATE ȘI REZILIENȚĂ

CONTEXT ȘI PREMISE

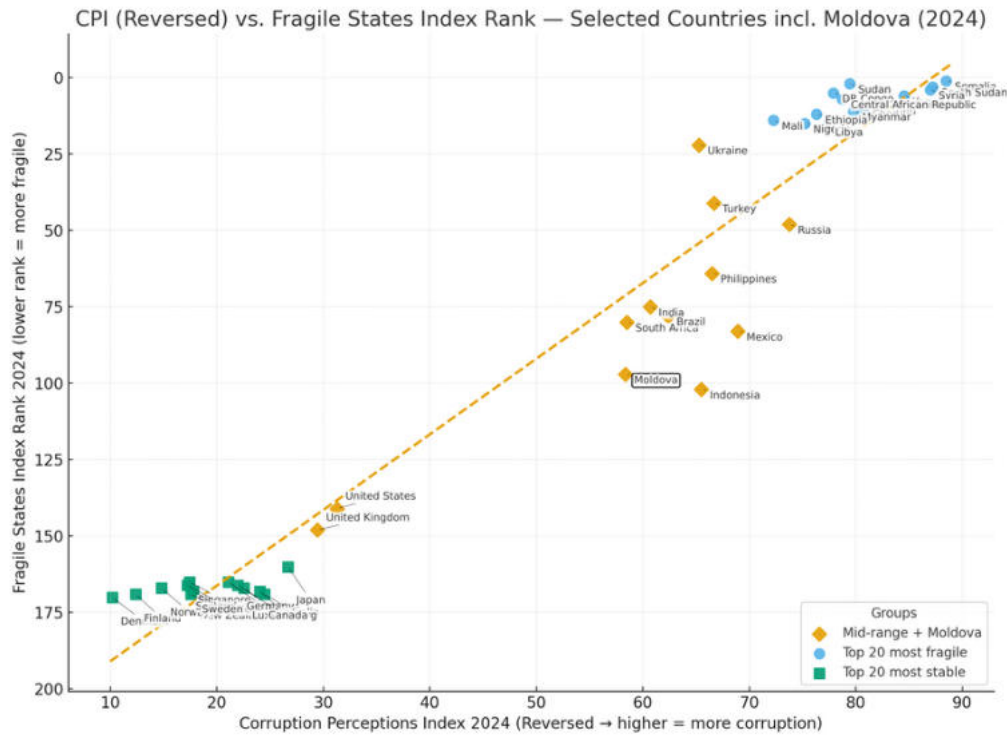
În Republica Moldova, corupția reprezintă un element structural al sistemului politic și economic, cu ramificații profunde asupra modului în care se exercită puterea și se formează instituțiile. Analizele comparative internaționale evidențiază că nivelul corupției este strâns interconectat cu arhitectura regimului politic, influențând distribuția puterii, gradul de centralizare decizională și eficiența mecanismelor de guvernare. Datele corelate din Transparency International – Corruption Perceptions Index (CPI) și Varieties of Democracy (V-Dem) indică o relație consistentă între intensitatea corupției și configurația instituțională a statului: modificări în percepția publică și în indicatorii de integritate tind să fie asociate cu schimbări în natura și funcționarea regimului politic.

Din perspectiva teoriei instituționale, corupția poate fi interpretată ca un mecanism informal de redistribuire a resurselor și de exercitare a influenței^[90]. În acest sens, ea acționează nu doar în zona economică, prin distorsionarea piețelor și alocarea ineficientă a resurselor, ci și în zona politică, prin modelarea comportamentului elitelor și a relațiilor dintre instituții. Studiile empirice pe seturi de date cross-country arată că variațiile semnificative ale scorului CPI într-un interval de timp relativ scurt corespund, în medie, unor schimbări în gradul de pluralism politic, independența judiciară și participare civică.

Aplicând acest cadru analitic asupra Republicii Moldova, se observă o serie de evoluții cuantificabile. Între 2012 și 2023, scorul CPI a crescut de la 36 la 42, în paralel cu îmbunătățirea unor indicatori precum transparența bugetară (de la 7,64 la 9,41) și extinderea serviciilor publice digitale. Aceste modificări nu pot fi interpretate izolat, ci trebuie analizate împreună cu dinamica altor factori, precum independența justiției, libertatea presei și gradul de captură instituțională. În pofida progreselor punctuale, indicatorii referitori la independența sistemului judiciar și pluralismul mediatic au înregistrat doar creșteri marginale, ceea ce sugerează persistența unor structuri informale cu influență asupra procesului decizional.

[90] A se vedea: D.C. North. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990; D. Acemoglu, J. A. Robinson. *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York: Crown Publishers, 2012

Fig. 1. Indicele percepției corupției vs. Indicele statelor fragile (2024).

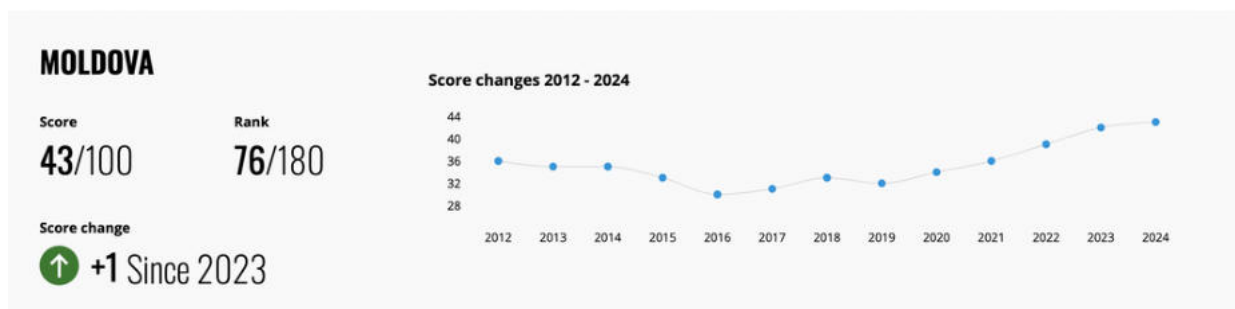
Sursa: creat de autor

Implicații strategice

Pentru Republica Moldova, diminuarea corupției are o dublă relevanță strategică:

- Consolidarea democratică, reducerea rețelelor cleptocratice crește competiția politică reală și reduce controlul informal al elitelor asupra instituțiilor statului.
- Reducerea vulnerabilității externe și o administrație mai transparentă și un sistem judiciar independent limitează capacitatea actorilor externi de a destabiliza statul prin corupție, finanțări ilegale și capturarea instituțiilor.

Fig.2 Indicele de percepție a corupției pentru Republica Moldova

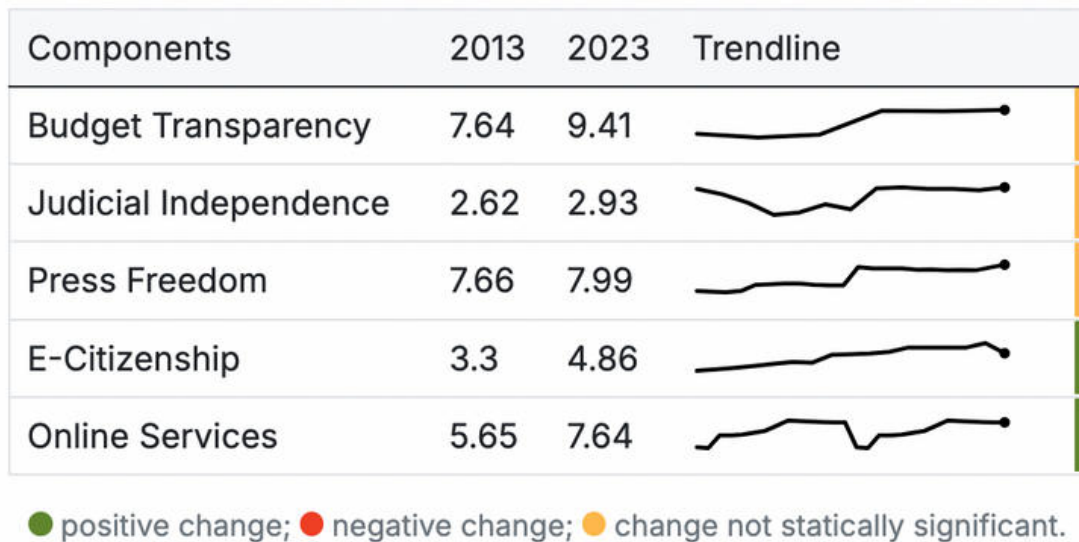

Sursa: Transparency International, Indexul de Percepție a Corupției, evoluția 2012-2024^[91]

[91] Transparency International Moldova. [90] A se vedea: D.C. North. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990; D. Acemoglu, J. A. Robinson. *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York: Crown Publishers, 2012

Graficul privind Indicele de Percepție al Corupției arată o tendință pozitivă în reducerea percepției corupției în Republica Moldova din 2012 până în 2023. Scorul a crescut de la 36 în anul 2012 la 42 în 2023, iar Republica Moldova se situează pe locul 76 din 180 de țări în 2023. Aceasta reprezintă o îmbunătățire cu 3 puncte față de 2022, indicând eforturi continue și eficiente în combaterea corupției. Deși aceste date sugerează progrese în lupta împotriva corupției, scorul relativ scăzut și poziția în clasament subliniază că Republica Moldova încă se confruntă cu provocări semnificative în domeniul justiției, iar eforturile de reformă ale guvernului trebuie menținute și intensificate pentru a consolida încrederea publicului și a îmbunătăți guvernanta.

Fig. 3. Evoluția unor indicatori de guvernanță și democrație în Republica Moldova între 2013 și 2023

Sursa: Corruption risk forecast, Moldova^[92]

Această evoluție pozitivă a indicatorilor anticorupție nu reprezintă doar o schimbare statistică, ci semnalează o transformare structurală: diminuarea rețelelor de influență coruptă erodează mecanismele autoritare care au frânat progresul democratic. În măsura în care Republica Moldova reușește să continue reducerea corupției, ea nu doar se apropie de standardele europene, ci se eliberează de moștenirea practicilor autoritare și de vulnerabilitatea la manipulări externe. În termeni practici, fiecare punct câștigat în clasamentele internaționale anticorupție înseamnă un pas în plus spre o democrație funcțională și un stat mai rezilient.

[92] Moldova. [91] Transparency International Moldova. [90] A se vedea: D.C. North. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 1990; D. Acemoglu, J. A. Robinson. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty. New York: Crown Publishers, 2012

Tabelul 1. Tactici hibride și contramăsuri strategice

Tactici	Amenințare hibridă	Impact	Măsuri de contracarare
Mituirea politicianilor și oficialilor	Politicieni corupți, oligarhi locali, agenți de influență pro-ruși	Decizii politice favorabile intereselor externe; subminarea agendei pro-europene	Vetting extins la funcții executive și legislative; monitorizare activă a averilor și conflictelor de interese
Finanțarea partidelor pro-ruse	Grupul Șor, Blocul „Victorie”, structuri afiliate Moscovei	Modificarea balanței politice prin mecanisme ilegale; influențarea proceselor electorale	Control strict al finanțării campaniilor; plafonarea și transparența donațiilor; verificări interinstituționale în timp real
Capturarea mediului de afaceri	Companii locale și mixte controlate de rețele pro-ruse	Dependență economică; blocarea inițiativelor economice independente	Legislație anti-monopol aplicată strict; audit independent al contractelor publice și concesiunilor
Manipularea proceselor electorale	ONG-uri paravan, rețele din Transnistria, comisii electorale infiltrate	Fraudarea votului; delegitimarea rezultatelor	Crearea unui Centru Electoral pentru Integritate; observatori internaționali cu mandat extins
Influențarea justiției	Media pro-rusă, rețele sociale controlate indirect	Polarizare socială; erodarea încrederii publice în instituții	Unitate Națională de Analiză Media; fact-check zilnic; reglementarea transparenței în finanțarea mass-mediei
Influențarea justiției	Judecători/procurori compromiși, intermediari politici	Impunitate pentru corupți; blocarea dosarelor strategice	Continuarea vetting-ului; mecanisme de suspendare automată pentru incompatibilitate de integritate
Spălare de bani și transferuri prin offshore	Rețele financiare opace, „prestatori de servicii”	Finanțarea ilegală a partidelor și protestelor; destabilizare economică	Joint Financial Intelligence Task Force; acorduri operative de schimb de date cu jurisdicții offshore
Activități prin infrastructura diplomatic	Ambasada și Consulatul Federației Ruse	Coordonarea logistică și financiară a operațiunilor hibride	Monitorizare discretă; limitarea numărului de personal cu imunitate diplomatică; dialog internațional pentru reducerea abuzului de statut diplomatic

TACTICI

Federația Rusă a utilizat corupția drept un instrument pentru a influența politica internă și politica externă a Moldovei încă de la obținerea independenței acesteia față de Uniunea Sovietică. Cu toate acestea, în ultimii ani, transformarea corupției într-un instrument de război hibrid al Rusiei a devenit mai intensă și implică utilizarea practicilor corupte pentru a influența obiectivele strategice de politică externă. Tacticile utilizate de Federația Rusă în Republica Moldova se încadrează într-un model teoretic bine documentat în studiile despre corupția ca instrument de control politic și influență geopolitică. Literatura de specialitate descrie corupția sistemică nu doar ca rezultat al slăbiciunilor instituționale interne, ci și ca mecanism deliberat de modelare a regimului politic și a orientării strategice a unui stat ^[93].

Federația Rusă a utilizat corupția în Republica Moldova pentru a submina forțele politice pro-vestice ale țării, pentru a împiedica integrarea și cooperarea acesteia în structurile europene și euro-atlantice și pentru a menține sfera sa de influență în regiune. Corupția, în calitate de instrument de război hibrid al Rusiei în Moldova, include următoarele tactici:

- Mituirea politicienilor și oficialilor pentru a influența deciziile politice în favoarea Rusiei.
- Cooptarea afacerilor moldovenești prin practici corupte, pentru a exercita influență economică.
- Finanțarea partidelor politice care susțin interesele Rusiei.
- Angajarea în spălare de bani și alte infracțiuni financiare pentru a submina economia Moldovei.
- Coruperea alegătorilor și crearea unui sistem piramidă de fraudare a alegerilor și Referendumului din 2024.
- Utilizarea partidelor politice, ONG-urilor și instituțiilor media simpatetice intereselor rusești pentru a propaga mesaje de divizare și pentru a obstrucționa reformele anticorupție.
- Influențarea cazurilor legale cheie și asigurarea că actorii corupți sau cei aliniați agendelor externe evită responsabilitatea. Raportul SIS relevă că Federația Rusă finanțează clandestin partide și campanii, folosind metode precum transferuri prin conturi offshore și utilizarea sistemului de plăți MIR.

[93] A se vedea: J. S. Hellman, G. Jones, D. Kaufmann. Seize the State, Seize the Day: State Capture, Corruption, and Influence in Transition. In: Policy Research Working Paper No. 2444. Washington, DC: The World Bank. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/770861468739470707/seize-the-state-seize-the-day-state-capture-corruption-and-influence-in-transition>

- Specularea nemulțumirilor economice pentru a alimenta deziluzia față de instituțiile democratice și pentru a sprijini alternativele pro-Ruse.
- Interpol, investigațiile internaționale privind corupția „carousel” au scos la iveală plăți ilegale către oficiali pentru a scoate fugari din lista Interpol Red Notice^[94], utilizând mecanisme destinate protejării solicitanților de azil. Aceste tactici demonstrează complexitatea rețelelor de corupție și conexiunile lor la nivel internațional.

Influența externă în anul 2024 s-a realizat cu utilizarea platformelor, agenților de influență și instrumentelor tipice unei imixtiuni hibride, conform raportului SIS^[95]. Platformele principale utilizate au fost entitatea „Evrazia” și așa numitul bloc „Victorie”; agenții de influență au fost și rămân a fi grupul criminal organizat „ȘOR”, persoanele afiliate acestuia și alte persoane aflate sub sancțiuni internaționale, dar și aflate în căutare națională și internațională; instrumentele utilizate includ finanțări clandestine de către centrele subversive externe, dezinformare, corupție, finanțarea ilegală a campaniilor electorale, tentative de destabilizare, acțiuni de sabotaj și altele.

Imixtiunea rusă a fost exercitată pe multipli vectori, printre care:

- amplificarea tendințelor radicale, de natură separatist-autonomistă;
- ingerința Federației Ruse în procesul electoral din Republica Moldova;
- operațiuni subversive derulate de serviciile speciale ruse;
- exploatarea elementelor de crimă organizată.

În anul 2023 a fost destructurată schema de influențare a alegerilor și de destabilizare: În acest context, Serviciul de Informații și Securitate, de comun cu Centrul Național Anticorupție, Procuratura Anticorupție și Ministerul Afacerilor Interne au derulat mai multe măsuri de competență în cadrul cauzelor penale, în cadrul cărora s-a stabilit caracterul continuu al acțiunilor subversive și realizate de către Ilan Șor și grupul condus de acesta, dimensiunea de documentare fiind următoarea:

- au fost acumulate probe în peste 160 volume de dosare penale, dintre care 63 trimise în judecată;
- în dosarul penal privind finanțarea ilegală au fost documentate date în privința utilizării de către grupului criminal „ȘOR” a cca 200 mil. de lei (10 mil. Euro),

[94] Moldova. <https://www.nytimes.com/2024/11/15/world/europe/moldova-interpol-fraud-scheme.html>

[95] Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova. <https://sis.md/ro/content/imixtiunea-extern%C4%83-%C3%AEn-procesele-electorale-din-republica-moldova>

bani utilizați inclusiv pentru finanțarea protestelor stradale și destabilizărilor din țară;

- au fost documentate acțiunile grupării „Șor” de a crea și finanța mai multe partide politice din țară care să acționeze concertat, un exemplu servește ALDE, pentru care conform declarațiilor publice ale lui Ilan Șor;
- au fost cheltuiți 1,5 milioane dolari SUA;
- au fost antrenați peste 2500 de angajați Inspectoratul Național de Investigații (INI), Inspectoratul Național de Securitate Publică (INSP), polițiști de sector, inclusiv, din cauza proporțiilor majore ale ilegalităților admise de Șor, au fost scoși de pe pozițiile de asigurare a siguranței cetățenilor și ordinii publice pentru implicare în documentarea acestor ilegalități.

ACTORI

În peisajul actorilor implicați în utilizarea corupției ca instrument de influență în Republica Moldova, se regăsesc atât entități interne – oligarhi, grupuri politice și economice captive, instituții media afiliate cât și actori externi care operează în mod direct sau prin intermediari. Platformele principale utilizate au fost entitatea „Evrazia” și așa-numitul bloc „Victorie”; agenții de influență au fost și rămân a fi grupul criminal organizat „Șor”, persoanele afiliate acestuia și alte persoane aflate sub sancțiuni internaționale, dar și aflate în căutare națională și internațională.

„Evrazia” este o organizație non-comercială, ce există doar în câmpul legal al Federației Ruse și este supusă sancțiunilor internaționale. Fondatoare și director este ex-contabila partidului „ȘOR”, Nelli Parurenco. Consiliul coordonator este condus de Aliona Archinova (deputat în Duma de Stat a Federației Ruse, partidul „Edinaya Rossiya”). Ilan Șor este membru al acestui Consiliu, iar prin intermediul „Evrazia” acesta coordonează proiecte de influență subversivă contra Republicii Moldova.

Conform rapoartelor SIS privind interferența electorală, Ilan Șor, finanțând ilegal partide politice, inițial lansându-se de pe poziția partidului „ȘOR” (partidul este eliminat oficial), a creat un grup criminal organizat din care fac parte deputați din Parlamentul Republicii Moldova, funcționari publici, reprezentanți ai mediilor de afaceri, jurnaliști, lideri politici și de opinie.

Un actor distinct, cu vizibilitate formală dar cu activități complexe în plan informal, îl reprezintă Ambasada și Consulatul Federației Ruse în Republica Moldova.

În mod oficial, aceste entități au mandat diplomatic limitat de Convenția de la Viena din 1961 privind relațiile diplomatice, ceea ce le conferă imunitate și acces la canale instituționale de comunicare și influență. În practică, însă, rolul lor depășește adesea sfera strict consulară sau diplomatică, funcționând ca noduri de coordonare pentru rețele de influență politică, economică și mediatică.

Gradul de autonomie operațională derivă din statutul diplomatic, care permite desfășurarea de activități pe teritoriul Moldovei cu un nivel redus de transparență și cu protecție juridică față de ingerințele autorităților locale. Analizele serviciilor de informații din statele europene (inclusiv rapoarte publice ale SIS) indică faptul că, în contextul războiului hibrid, misiunile diplomatice pot funcționa ca platforme pentru:

- identificarea și cultivarea de contacte strategice în mediul politic, administrativ și economic;
- susținerea logistică și financiară a actorilor interni pro-Moscova;
- canalizarea de resurse către campanii de dezinformare și propagandă;
- facilitarea coordonării cu serviciile speciale ruse pentru operațiuni sensibile.

Această combinație între mandatul oficial și activitățile cu caracter neoficial transformă Ambasada și Consutul Federației Ruse în actori cu un dublu statut: formali în ochii dreptului internațional, dar informal în modul în care intervin în dinamica internă a Republicii Moldova. În contextul teoriei despre corupție ca instrument al autoritarismului, aceste entități pot fi considerate pârgșii instituționale prin care se mențin și se reactivează rețelele corupte locale, oferind astfel infrastructura necesară perpetuării unui model politic hibrid și vulnerabil la ingerințe externe.

Atacurile hibride sunt coordonate de o combinație de actori externi și interni:

- Guvernul rus, prin agențiile sale de informații și canalele diplomatice, coordonează eforturile de război hibrid, utilizând adesea stimulente financiare sau coerciții pentru a influența elitele moldovenești.
- Oligarhii locali, politicienii corupți și oficialii judiciari compromiși acționează ca facilitatori, prioritizând câștigurile personale în detrimentul intereselor naționale.

- Organizații media, organizații ale societății civile și instituții religioase cu finanțare opacă și orientare pro-rusă diseminează narațiuni și împiedică reformele. Raportul SIS subliniază că „Blocul Victorie” și grupul ȘOR sunt folosiți ca intermediari pentru destabilizare.
- Politicienii pro-europeni, mass-media independentă și apărătorii anti-corupție sunt frecvent vizați pentru a bloca progresul și a menține statu-quo-ul favorabil intereselor externe.

IMPACT

Instrumentalizarea corupției și intereselor cleptocratice în Republica Moldova reprezintă o amenințare semnificativă la adresa securității naționale a țării, cu următoarele consecințe:

- **Fraudarea alegerilor prin coruperea pasivă**, primirea de bani pentru a susține un anumit candidat, Inspectoratul General al Poliției a informat că circa 140.000 de oameni vor fi documentați prin prisma Codului Contravențional, amenda prevăzută fiind de până la 37.000 de lei. Se estimează la 39 de mil. de dolari pentru coruperea alegătorilor^[96]. Infractorii organizației criminale Șor au schimbat doar în ultimul an cel puțin 5,6 forme de finanțare pe teritoriul republicii.
- **Stimularea instabilității politice prin utilizarea corupției** pentru a influența deciziile politice și pentru a coopta actorii politici duce la instabilitate politică și poate submina legitimitatea instituțiilor democratice ale Republicii Moldova. Instabilitatea persistentă subminează aspirațiile Republicii Moldova pentru integrarea europeană lăsând-o vulnerabilă manipulărilor externe suplimentare. În plus, Raportul SIS din 2024 indică riscuri crescute de sabotaj economic și manipulări energetice ca instrumente directe de destabilizare.
- **Cauzarea daunelor economice prin utilizarea corupției** pentru a submina economia Moldovei poate duce la o descreștere economică, pierderi de locuri de muncă și creșterea sărăciei, ceea ce poate afecta în final securitatea națională.
- **Instrumentalizarea corupției erodează încrederea publică** și subminează capacitatea țării de a construi o societate democratică și prosperă.
- **Un sistem juridic corupt perpetuează impunitatea**, descurajează investitorii internaționali și favorizează un climat de insecuritate.

[96]Șeful Poliției, Viorel Cernăuțeanu: „Vorbim despre peste 39 de milioane de dolari pentru coruperea alegătorilor”. <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/video-seful-politiei-viorel-ternauteanu-vorbim-despre-pest-39-de-milioane-de-dolari-pentru-coruperea-alegatorilor/>

Instituțiile de aplicare a legii au documentat și confirmat activități direcționate la identificarea, coruperea și finanțarea ilegală a unui număr extins de structuri social-politice din Republica Moldova, indiferent de orientare ori ideologie politică.

Activitățile constatate se încadrează în subminarea valorilor și procesului democratic, ce se manifestă prin coruperea liderilor politici și de opinie, a reprezentanților societății civile și mass-media, cetățenilor. Scopul este de a distorsiona și influența procesul electiv, atentând la ordinea constituțională din Republica Moldova.

Instrumentalizarea corupției ca parte a războiului hibrid, a dus la organizarea protestelor și încercările de destabilizare de către oligarhul fugar Ilan Șor, cu suportul Rusiei împotriva guvernului. De-a lungul mai multor luni, Federația Rusă a folosit Partidul Socialiștilor și Partidul SOR – pentru a-și implementa strategia de constrângere push-pull. Această strategie a transformat corupția într-un instrument central de presiune politică, destabilizare socială și menținere a influenței externe asupra Republicii Moldova.

Încrederea societății în autorități se bazează pe convingerea că demnitarii acționează în interes public și protejează integritatea instituțională. Aceasta presupune identificarea și eliminarea riscurilor de corupție, impunerea răspunderii și aplicarea sancțiunilor pentru încălcarea standardelor.

CONTRAMĂSURI

„Războinicii victorioși câștigă mai întâi și apoi merg la luptă; cei învinși luptă mai întâi și apoi caută victoria”. (Sun Tzu, „Arta războiului”).

Republica Moldova a lansat o reformă cuprinzătoare anticorupție din 2019. O parte a acesteia constă în procesul de vetting al judecătorilor și procurorilor. Reforma a început în 2022 odată cu examinarea candidaților pentru organele de autogestionare ale judecătorilor și procurorilor. Evaluarea candidaților la funcția de membru al organelor de autoadministrare a judecătorilor (CSM) și a procurorilor (SCP) presupune verificarea integrității financiare și etice ale acestora, realizată în baza Legii nr. 26/2022, acest mecanism a fiind apreciat pozitiv de Comisia de la Veneția^[97].

[97] Avizul nr. 1069 / 2021 al Comisiei de la Veneția.

Această etapă nu reprezintă doar o măsură tehnică de curățare a sistemului, ci un pas strategic în consolidarea statului de drept și în eliminarea rețelelor corupte care pot susține practici autoritare. În contextul cercetării, acest argument ilustrează legătura directă dintre reducerea corupției la nivelul justiției și obiectivul general al lucrării: creșterea rezilienței democratice a Republicii Moldova și diminuarea vulnerabilității sale la influențe hibride externe.

În acest sens au avut loc măsuri operative împotriva schemelor financiare ilicite ale grupării Șor. SIS a solicitat Băncii Naționale a Moldovei și Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor să acționeze împotriva cardurilor emise pe persoane interpușe și cetățeni transnistreni, folosite în schemele de finanțare ale grupării Șor. Instituțiile au organizat ședințe comune cu băncile comerciale pentru identificarea deficiențelor și aplicarea de măsuri corective. Aceste acțiuni demonstrează necesitatea unei cooperări instituționale proactive pentru a bloca mecanismele financiare care alimentează rețelele criminale și pentru a reduce vulnerabilitatea economică a statului în fața influenței corupte.

SIS a monitorizat și raportat încercările Federației Ruse de a influența procesele electorale, inclusiv utilizarea resurselor financiare și umane pentru manipularea alegerilor. Acțiunile preventive, precum interzicerea accesului unor „observatori” suspecți de legături cu servicii rusești, demonstrează un răspuns operativ.

SCENARII

Scenariul 1. Reformele anticorupție continuă și neutralizează în mare parte tacticile hibride

În acest scenariu, Moldova reușește să aplice eficient mecanismele introduse prin reforma justiției și consolidarea cadrului electoral, reducând spațiul de manevră pentru actorii pro-ruși.

Particularități invizibile publicului larg:

Corupția electorală nu dispare, însă costurile logistice și riscurile pentru rețelele de finanțare cresc exponențial, ceea ce descurajează implicarea directă a Moscovei. Infrastructura locală folosită pentru cumpărarea voturilor și transportul organizat al alegătorilor devine fragmentată, reducând capacitatea de mobilizare masivă în favoarea blocurilor pro-ruse. În plus, contramăsurile SIS și CEC, inclusiv excluderea formațiunilor implicate în finanțări ilegale, pot crea un efect de descurajare înainte de ziua votului.

Riscuri pre/post-alegeri:

În perioada preelectorală, crește volumul operațiunilor de dezinformare online și în media afiliată Moscovei, pentru a compensa lipsa influenței directe prin mită electorală. După scrutin, există riscul contestării rezultatelor prin litigii și proteste coordonate, încercând să erodeze încrederea în procesul electoral.

Scenariul 2. Stagnarea reformelor și adaptarea tacticilor rusești

Rețelele corupte interne își mențin influența, iar mecanismele de control instituțional nu reușesc să blocheze fluxurile financiare opace. Rusia capitalizează pe lipsa de reacție a instituțiilor.

Particularități invizibile publicului larg:

Actorii pro-ruși pot utiliza structuri de ONG-uri „civice” ca paravan pentru finanțări electorale, evitând detectarea directă de către CEC. Crește volumul plăților cash și al cardurilor preplătite pe numele persoanelor interpușe din Transnistria, greu de urmărit înainte de alegeri. De asemenea, infiltrarea în comisiile electorale locale permite manipularea proceselor de numărare și validare.

Riscuri pre/post-alegeri:

În perioada preelectorală, tacticile includ extinderea campaniilor de cumpărare a voturilor și manipularea agendei media în ultimele săptămâni de campanie. După scrutin, există riscul blocării procesului de formare a unei coaliții prin coruperea deputaților nou aleși, orientând majoritatea spre poziții pro-ruse.

Scenariul 3. Reorientare geopolitică și consolidarea influenței ruse

Eșecul reformelor și o campanie electorală marcată de ingerințe masive conduc la un rezultat favorabil forțelor pro-ruse. Corupția devine principalul canal prin care Moscova dictează politica internă.

Particularități invizibile publicului larg:

După obținerea majorității parlamentare, vectorii pro-ruși pot revizui legislația anticorupție pentru a neutraliza instrumentele de investigare, consolidând un regim hibrid. Se creează un „cordon de protecție” juridic pentru actorii implicați în finanțări ilegale, inclusiv prin controlul procuraturii.

Riscuri pre/post-alegeri:

Înainte de scrutin, are loc o infiltrare masivă în spațiul informațional cu mesaje care normalizează dependența de Rusia. După alegeri, politica externă este rapid aliniată intereselor Moscovei, iar standardele democratice scad, cu riscul unor sancțiuni internaționale.

CONCLUZIE

Analiza prezentată a evidențiat că în Republica Moldova corupția nu este un fenomen izolat, ci un mecanism structural care influențează distribuția puterii, funcționarea instituțiilor și direcția strategică a statului. Studiul de caz al Moldovei arată o îmbunătățire a indicatorilor CPI și a transparenței instituționale, însă persistă zone critice – independența justiției, libertatea presei și capturarea instituțională care limitează progresul structural.

Constatări principale:

- Corupția este folosită deliberat de Federația Rusă ca instrument de război hibrid pentru subminarea forțelor pro-europene și menținerea influenței în Republica Moldova.
- Rețelele corupte interne, conectate la actori externi, au implicat politicieni, afaceri, media și structuri religioase, funcționând ca vectori de destabilizare și blocare a reformelor.
- Infrastructura diplomatică rusă pe teritoriul Republicii Moldova poate fi utilizată pentru coordonarea logistică, financiară și informațională a operațiunilor.
- Contramăsurile anticorupție (vetting-ul, măsurile financiare, acțiunile SIS și CEC) au demonstrat capacitatea de a reduce eficiența tacticilor hibride, dar sunt încă vulnerabile la adaptarea rețelelor ilicite.

Aceste constatări confirmă ipoteza centrală a cercetării: diminuarea corupției nu este doar o prioritate administrativă, ci o condiție strategică pentru consolidarea rezilienței democratice și reducerea dependenței geopolitice. Reforma justiției, integritatea procesului electoral și blocarea fluxurilor financiare ilicite sunt factori determinanți în limitarea riscurilor de subversiune și consolidarea statului de drept.

RECOMANDĂRI:

- **Instituționalizarea** permanentă a vetting-ului și extinderea acestuia la funcții executive și legislative cu putere decizională majoră.
- **Întărirea** cadrului legal și operațional pentru urmărirea fluxurilor financiare suspecte, inclusiv cele derulate prin persoane interpuase și entități din regiuni separatiste.
- **Consolidarea** rezilienței electorale prin mecanisme de detectare și sancționare rapidă a cumpărării voturilor și finanțării ilegale a campaniilor.
- **Creșterea** capacității de contrainfluență mediatică, pentru a neutraliza campaniile de dezinformare și propaganda coordonate din exterior.

V. CRIZA PERMANENTĂ: ȘANTAJUL HIBRID ȘI DEPENDENȚA ENERGETICĂ A REPUBLICII MOLDOVA

CONTEXT ȘI PREMISE

Pe parcursul perioadei de independență, Republica Moldova s-a confruntat cu multiple provocări și amenințări hibride la adresa securității energetice, care au constituit un risc semnificativ prin tentativa de destabilizare a sectorului energetic național, influențarea procesului decizional și, în anumite situații, exercitarea unui control indirect asupra infrastructurii critice.

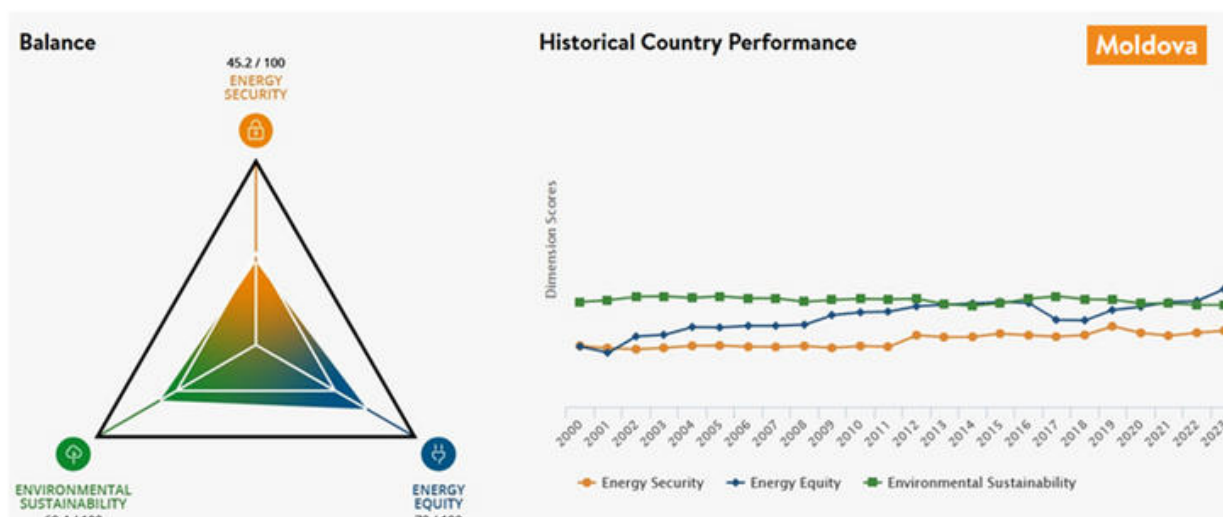
Spectru larg de amenințări a fost determinat de prezența mai multor vulnerabilități ale sistemului energetic național, cum ar fi:

- dependența totală de importul de hidrocarburi;
- ponderea excesivă a hidrocarburilor în mixul energetic național;
- insuficiența capacităților locale de generare a energiei electrice;
- interconexiuni insuficiente ale sistemului electroenergetic național cu țările vecine;
- lipsa unor capacități semnificative de stocare a resurselor energetice;
- flexibilitatea redusă a sistemului electroenergetic național;
- gradul avansat de uzură al infrastructurii energetice;
- dezvoltarea insuficientă a pieței locale de energie;
- dependența excesivă de o sursă de generare a energiei electrice.

Numărul mare de vulnerabilități plasează Republica Moldova printre țările cu cel mai scăzut grad de securitate energetică atât la nivel regional, cât și la nivel global. Conform „Energy Trilemma Index”, estimat de Consiliul Mondial al Energiei, la capitolul securitate energetică, Republica Moldova se plasează pe locul 71 la nivel global și pe unul din ultimele locuri la nivel regional, acumulând doar 45.2 puncte din 100 ^[98].

[98]World Energy Trilemma. World Energy Council. [90] A se vedea: D.C. North. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 1990; D. Acemoglu, J. A. Robinson. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty. New York: Crown Publishers, 2012

Fig. 1. Performanța Republicii Moldova privind trilema energetică (2000-2023)

Sursa: World Energy Trilemma Index 2024.

Scorul de 45.2/100 reflectă nu numai o performanță dezechilibrată în cele trei dimensiuni fundamentale ale trilemei energetice: securitate energetică, echitate energetică și sustenabilitate ambientală, ci și o vulnerabilitate de securitate națională într-un context regional marcat de tensiuni geopolitice și amenințări hibride. Totodată, nivelul ridicat de vulnerabilități favorizează intensificarea acestor amenințări, oferind actorilor implicați în atacuri hibride oportunități suplimentare pentru a-și extinde influența și a compromite securitatea energetică a țării.

Pentru o analiză completă a amenințărilor hibride la adresa securității energetice este important să examinăm și factorii de risc care contribuie la sporirea vulnerabilităților sub aspect de securitate: (-) războiul din Ucraina, (-) separatismul din regiunea transnistreană, iar mai recent, (-) politica izolaționistă și războiul comercial declanșat de noua administrație prezidențială din SUA. Spre exemplu, atacurile Federației Ruse asupra infrastructurii energetice din Ucraina a diminuat posibilitatea de a stoca gaze naturale în depozitele subterane din Ucraina, dar și posibilitatea livrărilor de energie electrică din această țară.

Absența controlului constituțional asupra teritoriului din stânga Nistrului, unde până în prezent sunt amplasate principalele surse de generare a energiei electrice și unele interconexiuni critice ale sistemului electroenergetic național, menține în continuare sistemul energetic al țării într-o stare vulnerabilă. Politica izolaționistă a noi administrații prezidențiale din SUA s-a soldat deja cu suspendarea finanțării câtorva proiecte critice pentru securitatea energetică a Republicii Moldova,

cum ar fi: construcția LEA 400 kV Strășeni-Gutinaș, instalarea unor capacități de generare și de stocare a energiei electrice în baterii. Noua administrație continuă politica de reducere a contribuției și la bugetul altor instituții internaționale. Acest lucru ar diminua asistența financiară externă și ar pune în pericol alte proiecte de infrastructură energetică planificate de a fi implementate în Republica Moldova.

ACTORI

Actorul statal care generează atacuri hibride din exteriorul țării la adresa securității energetice a Republicii Moldova este Federația Rusă. Atacurile întreprinse sunt realizate direct, prin intermediul Ambasadei Federației Ruse^[99] în Republica Moldova și al altor companii de stat ruse, fie indirect, prin atacurile asupra sistemului energetic ucrainean, strâns interconectat cu cel din Republica Moldova. De asemenea, Federația Rusă găzduiește pe teritoriul său, sau susține tacit actori politici și factori de opinie din Republica Moldova care promovează campanii de dezinformare și mesaje populiste cu privire la posibilitatea livrării resurselor energetice la costuri reduse din Federația Rusă.

La categoria actorilor non statali pot fi atribuiți actorii politici locali (de ex. adepții fugarului Ilan Șor au lansat promisiuni goale privind livrarea de gaz „ieftin” pentru nordul țării în 2022 și gaz la „preț special” pentru UTA Găgăuzia în 2023), lideri de opinie^[100], canale media, creatori de conținut pe rețelele de socializare, companii private locale^[101], care activează în sectorul energetic. Un rol distinct în derularea atacurilor hibride asupra securității energetice a țării îl joacă regiunea transnistreană. Prin esența sa, regiunea transnistreană reprezintă un factor de risc cu efecte multiple nu doar asupra securității energetice a țării, dar și asupra securității naționale per ansamblu.

[99] NOTĂ: De exemplu, la 6 ianuarie 2025, Ministerul Afacerilor Externe de la Chișinău a convocat un reprezentant al Ambasadei Rusiei în legătură cu răspândirea de informații false privind situația energetică din Republica Moldova, după expirarea unui acord pentru tranzitul de gaze rusești. Ambasada Federației Ruse a emis un comunicat prin care își exprimă „îngrijorarea față de deteriorarea rapidă a situației din Transnistria”, promovând falsuri precum că Kievul este responsabil de sistarea „tranzitului gazelor rusești în perioada de iarnă, astfel încât să condamne populația din Transnistria la suferință...”, dar și constată că „situația de pe malul stâng a fost creată artificial de Occidentul colectiv și Ucraina”. A se vedea: Заявление Посольства Российской Федерации в Республике Молдова о ситуации в Приднестровье.

https://moldova.mid.ru/ru/news/press-center/zayavlenie_posolstva_rossiyskoy_federatsii_v_respublike/; Ответ посольства России о компаниях, поставляющих газ в Молдову. <https://www.youtube.com/watch?v=K0x90cic-4Q>

[100] NOTĂ: de exemplu, Igor Dodon, fost președinte, susține constant narativele Kremlinului despre „gaz rusesc mai ieftin” și „trădarea intereselor naționale de către actuala guvernare pro-europeană”; Dodon critică guvernul pentru că a renunțat la gazul rusesc: „Moldovenii plătesc factura geopoliticii” (2023); Dodon afirma că datoria față de Gazprom s-a format pe timpul guvernelor pro-europene (decembrie 2024). Ion Chicu, fost premier – apare în declarații publice și emisiuni unde blamează deciziile guvernului privind diversificarea energetică, sugerând că Moldova s-ar fi putut baza în continuare pe gaz rusesc; Chicu: „Gazul de la Gazprom era mai ieftin, guvernul distruge economia” (2022).

[101] NOTĂ: de ex. „Nordgaz Furnizare” SRL cu licență suspendată de ANRE la 22 decembrie 2023 pentru faptul că aceasta încă nu dispunea de cantități de gaze injectate sau rezervate în sistemul național al gazelor naturale, însă compania a început livrarea neautorizată a gazelor naturale către consumatorii săi, extrăgând volumele din sistemul gazier al R. Moldova. Prin aceeași SRL a încălcat flagrant prevederile Regulilor pieței gazelor naturale, aprobate prin Hotărârea ANRE nr. 534/2019 și ale Legii cu privire la gazele naturale.

Trebuie să menționăm că, **pentru actorii implicați în desfășurarea atacurilor hibride, subminarea securității energetice a Republicii Moldova nu reprezintă un scop în sine, ci mai degrabă o modalitate de a deteriora securitatea de ansamblu a țării și menținerea Republicii Moldova în sfera de influență a Federației Ruse.**

TACTICI

Actorii implicați în subminarea securității energetice a Republicii Moldova recurg la un spectru larg de instrumente și tactici hibride, exploatând în mod strategic vulnerabilitățile existente ale sistemului energetic național, precum:

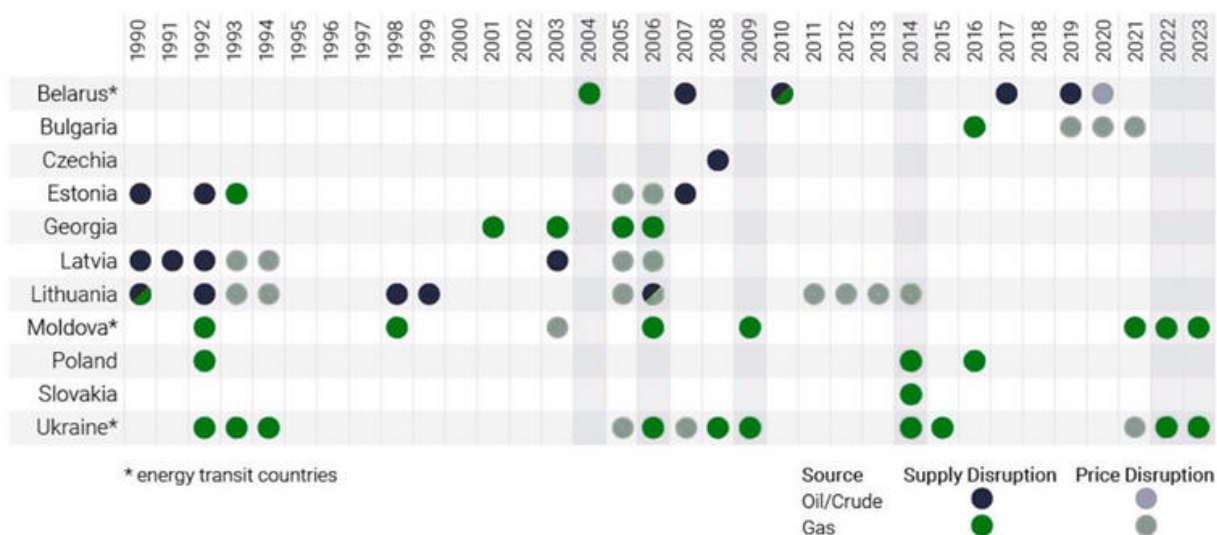
- metode economice și financiare - manipularea prețurilor la energie, blocarea accesului la piețele energetice, achiziția/controlul asupra infrastructurii energetice critice;
- dezinformarea și manipularea informațională cu privire la siguranța unor surse de energie, cum ar fi sursele de energie regenerabilă, sau energia nucleară, sau cu privire la accesibilitatea prețurilor la sursele de energie din Federația Rusă și din țările membre ale Uniunii Eurasiatice;
- presiuni geopolitice, prin reducerea sau chiar stoparea livrărilor de gaze naturale; impunerea unor condiții politice în schimbul livrărilor de gaze naturale;
- coruperea și infiltrarea unor actori politici și factori de opinie loiali pentru a orienta politicile energetice ale țării în favoarea Moscovei;
- exploatarea clivajelor politice și sociale prin susținerea separatismului - alimentarea regiunii transnistrene cu gaze naturale aproape gratis, de către Federația Rusă pe parcursul a trei decenii, care reprezintă cel mai amplu și cel mai grav atac hibrid asupra securității naționale a Republicii Moldova.

O metodă distinctă de a perturba stabilitatea sistemului energetic al Republicii Moldova se referă la atacurile sistematice asupra infrastructurii energetice ucrainene din preajma hotarului cu Republica Moldova, inclusiv atacurile asupra infrastructurii de depozitare a gazelor naturale din vestul Ucrainei. Aceste atacuri au sporit vulnerabilitatea sistemului energetic moldovenesc, care are multe interconexiuni cu sistemul energetic ucrainean.

Până nu demult, *șantajul energetic* aplicat Chișinăului a fost un instrument eficient de coerciție geopolitică folosit de Moscova, care combină presiunea economică, vulnerabilitățile structurale ale sistemului energetic și tacticile de manipulare a

pieței pentru a influența deciziile politice și orientarea externă a Republicii Moldova. Unele forme de șantaj energetic asupra Republicii Moldova rămân în continuare active, precum întreruperea livrărilor de gaze naturale către regiunea din stânga Nistrului, în momente de vulnerabilitate politică accentuată, cum ar fi perioadele preelectorale sau începutul sezonului rece, sub pretexte precum acumularea datoriilor sau dificultăți în negocierile contractuale. De exemplu, în cazul situației de la 1 ianuarie 2025, când Federația Rusă a oprit livrările de gaze către Republica Moldova, ulterior Moscova intenționa să achiziționeze gaze naturale de pe piața europeană pentru regiunea transnistreană, prezentând această acțiune drept „ajutor umanitar”. Totuși, acest gest nu modifică substanțial situația existentă, întrucât până la 31 decembrie 2024 gazul era livrat oricum gratuit. Diferența constă în faptul că de această dată regimul de la Kremlin urmărea să transforme livrările într-un instrument de presiune asupra țărilor de tranzit – Turcia, Bulgaria, România, Ucraina și Republica Moldova, solicitând reduceri sau chiar scutiri de plată pentru utilizarea infrastructurii de transport. În eventualitatea în care Bulgaria sau România vor aplica tarifele standard, Rusia ar fi putut suspenda livrările și lansa o campanie de propagandă, acuzând aceste state de agravarea unei crize umanitare. Această retorică era pregătită atât pentru publicul intern, cât și pentru cel occidental, cu accent deosebit pe audiența din regiunea transnistreană.

Tabelul 1. Cazuri cunoscute și/sau probabile de manipulare politică a livrărilor și prețurilor la energie de către Federația Rusă (1990-2023)

Sursa: Slakaite V., Surwillo I. *Energy as a weapon - decoding blackmail tactics in Europe* ^[102].

[102] Slakaite V., Surwillo I. *Energy as a weapon - decoding blackmail tactics in Europe*. <https://www.diis.dk/en/research/energy-as-a-weapon-decoding-blackmail-tactics-in-europe>

Tabelul 1 reflectă faptul că tactica Federației Ruse a evoluat de la coerciție directă (întreruperi clar motivate politic) la manipulare de piață mai discretă, generând atât destabilizare politic-economică, cât și provocări juridice în definirea limitei dintre practică comercială și agresiune geopolitică. Acest fapt a generat reacții strategice proactive atât din partea statelor vulnerabile, cât și din partea UE, prin diversificare, transparență contractuală și cooperare regională eficientă.

În continuarea Tabelul 2 va prezenta sintetic principalele atacuri hibride, din ultimii ani, la adresa securității energetice a Republicii Moldova. Sunt evidențiate nu doar natura și sursa acestor atacuri, ci și impactul major pe care l-au avut asupra funcționării sistemului energetic național, inclusiv asupra aprovizionării cu resurse, infrastructurii critice și procesului decizional. Totodată, tabelul include măsurile adoptate de autoritățile naționale pentru a contracara aceste amenințări, ilustrând atât reacțiile imediate, cât și acțiunile pe termen mediu, menite să reducă vulnerabilitățile și să consolideze securitatea energetică a țării în contextul amenințărilor hibride în creștere.

Tabelul 2. Atacuri hibride, impact și măsuri de contracarare

Atacuri hibride	Impact	Măsuri de contracarare
Subvenționarea regiunii transnistrene cu gaze naturale gratis de către Federația Rusă.	• Menținerea dependenței sistemului electro-energetic al țării de sursele de generare din regiunea transnistreană; • Subminarea investițiilor în modernizarea infrastructurii energetice de pe malul drept al Nistrului; • Subminarea activității economice a întreprinderilor din partea dreaptă a Nistrului; • Coruperea factorilor de decizie^[103] și a celor politici; • Menținerea la putere a regimului separatist din regiunea transnistreană; • Impact sistemic asupra securității naționale.	• Dezvoltarea interconexiunilor și diversificarea surselor de alimentare cu gaze naturale și energie electrică; • Sistarea achizițiilor directe de gaze naturale din Federația Rusă pentru consumatorii din partea dreaptă a Nistrului; • Sistarea achizițiilor de energie electrică din regiunea transnistreană; • Dezvoltarea capacităților de generare a energiei pe malul drept al Nistrului; • Introducerea taxelor vamale și ecologice pentru întreprinderile din stânga Nistrului; • Facilitarea accesului întreprinderilor din regiunea transnistreană la piețele europene de gaze naturale, prin intermediul S.A. "Moldovagaz".
Revizuirea condițiilor de livrare a gazelor naturale de către compania Gazprom în toamna anului 2021.	• Declanșarea unei crize energetice și creșterea prețurilor la energie pentru consumatorii finali; • Declanșarea unor presiuni inflaționiste asupra economiei naționale; • Declanșarea unei crize social-economice.	• Utilizarea rutelor alternative de import a gazelor naturale (gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău); • Accesarea surselor alternative de import a gazelor naturale și de energie electrică; • Utilizarea resurselor energetice alternative (păcura), pentru generarea energiei termice și electrice; • Instituirea unui mecanism de compensare a costurilor pentru energie.
Decizia unilaterală de a diminua volumele de gaze naturale livrate, de către compania Gazprom în toamna anului 2022.	• Suspendarea temporară a achizițiilor de energie electrică de la MGRES; • Declanșarea unei crize energetice și creșterea prețurilor la energie pentru consumatorii finali; • Declanșarea unor presiuni inflaționiste asupra economiei naționale. • Declanșarea unei crize social-economice; • Declanșarea crizei politice și demisia Guvernului Gavrilă.	• Creșterea achizițiilor de energie electrică din România; • Consolidarea cadrului normativ cu privire la gestionarea crizelor energetice; • Dezvoltarea mecanismului de procurare a energiei de pe piețele internaționale; • Crearea stocurilor de gaze naturale în țările vecine (stocuri de securitate și stocuri de rezervă); • Accelerarea procesului de implementare a proiectelor de infrastructură energetică.

[103] NOTĂ: De exemplu, Cazul Viad Plahotniuc se referă și la corupție, fiind legată de importul de energie electrică din Transnistria. Context: În perioada 2016–2019, Republica Moldova importa o cantitate semnificativă de energie electrică de la Cuciurgan (regiunea transnistreană), prin intermediul unor companii intermediare off-shore. Mecanismul corupt: Compania „Energokapital” (înregistrată în Gibraltar) era interpusă între furnizorul din Transnistria și Moldoelectrica, iar diferența de preț era redirecționată sub formă de profit către persoane apropiate fostului lider politic Viad Plahotniuc. Se estimează că sute de milioane de lei au fost sifonați în acest mod. În acest context a fost vehiculat în presă din anii 2018–2019 un caz, care face referire la un oficial corupt prins la granița cu Ucraina, având asupra sa un telefon „special”, folosit pentru a primi instrucțiuni directe de la Plahotniuc sau intermediarii săi. Oficialul era implicat în scheme de import de gaze și energie.

Atacuri hibride	Impact	Măsuri de contracarare
Atacuri asupra infrastructurii energetice ucrainene.	• Instabilitate și deconectări ale sistemul electroenergetic național; • Imposibilitatea achiziției energiei electrice din Ucraina; • Sporirea achizițiilor de energie electrică de pe piața liberă, la costuri mai mari; • Menținerea prețurilor înalte la sursele de energie; • Menținerea dependenței sistemului electroenergetic național de livrările de energie electrică din regiunea transnistreană.	• Sporirea importurilor de energie electrică din România și alte țări europene; • Sporirea cotei stocurilor de securitate și de rezervă a gazelor naturale în depozitele din România; • Accelerarea procesului de integrare cu piața energetică europeană; • Facilitarea investițiilor și sporirea capacităților locale de generare din surse SER; • Mobilizarea fondurilor externe pentru inițierea unor proiecte naționale de generare a energiei din surse flexibile.
Campanii de dezinformare a opiniei publice cu privire la posibilități mai avantajoase de import a resurselor energetice din Federația Rusă.	• Neîncrederea populației în politicile guvernării menite să sporească reziliența sistemului energetic al țării; • Diminuarea gradului de coeziune socială politică în societate; • Impact negativ asupra rezultatelor referendumului privind aderarea Republicii Moldova la UE.	• Consolidarea cadrului normativ cu privire la securitatea informațională; • Crearea Centrului de Comunicare Strategică și combaterea dezinformării; • Acțiuni de contracarare a surselor de dezinformare, inclusiv suspendarea licenței de difuzare pentru unele mijloace de comunicare și informare în mase; • Implementarea campanii de informare obiectivă a populației; • Amplificarea cooperării internaționale privind combaterea acțiunilor de dezinformare.
Impedimente în activitatea unor întreprinderi strategice din domeniul energetic SA "Moldovagaz", inclusiv preținse datorii istorice.	• Tergiversarea procesului de confirmare a Consiliului Coordonator al companiei SA "Moldovagaz"; • Întârzierea achizițiilor de gaze naturale și de formare a stocurilor de rezervă la prețuri avantajoase; • Creșterea prețurilor la energie; • Demisia unor factori de decizie responsabili de gestionarea domeniului energetic din Republica Moldova; • Declanșarea crizelor politice.	• Implementarea pachetului trei energetic, inclusiv, separarea activităților de transport, distribuție și furnizare a gazelor naturale; • Desfășurarea unui audit internațional privind preținsele datorii ale SA "Moldovagaz"; • Inițierea demersurilor privind naționalizarea SA "Moldovagaz"; • Liberalizarea pieței gazelor pentru marii consumatori și reducerea dependenței de un singur furnizor; • Instituirea mecanismului de compensare a costurilor la energie pentru întreprinderi.
Sistarea livrărilor de gaze naturale în regiunea transnistreană, ianuarie 2025.	• Declanșarea unei crize energetice în Republica Moldova; • Amplificarea vulnerabilităților sistemului energetic național; • Declanșarea unei crize social-economice de amploare în regiunea transnistreană; • Creșterea prețurilor la energia electrică și la gazele naturale; • Potențial impact asupra alegerilor parlamentare din toamna anului 2025 din Republica Moldova.	• Instituirea stării de urgență în Republica Moldova; • Aprobarea noului Regulament privind situațiile excepționale în sectorul electroenergetic și a Planului de Acțiuni aferent; • Aprobarea Planului de Acțiuni pentru asigurarea independenței energetice a Republicii Moldova; • Mobilizarea sprijinului financiar internațional privind aprovizionarea regiunii transnistrene cu gaze naturale; • Utilizarea rutei alternative de transportare a gazelor naturale "coridorul transbalcanic" pentru alimentarea regiunii transnistrene; • Creșterea importurilor de energie electrică din România; • Reactivarea mecanismului de compensare a costurilor la energie.

SCENARII

În ultimii ani, Republica Moldova a întreprins mai multe acțiuni menite să diminueze vulnerabilitatea sistemului energetic și de a spori reziliența acestuia la posibile amenințări și atacuri hibride. Aceste măsuri au vizat consolidarea cadrului normativ relevant domeniului energetic și a celui de securitate, dezvoltarea infrastructurii energetice și diversificarea surselor de furnizare a energiei, implementarea măsurilor de eficiență energetică și dezvoltarea pieței concurențiale de energie, sporirea securității cibernetice și combaterea dezinformării etc. Totuși, o serie de riscuri și amenințări rămân valabile în continuare, iar amploarea și probitatea manifestării acestora se află în strânsă legătură cu gradul de vulnerabilitate a sistemului de securitate, capacitatea reală de contracarare a amenințărilor hibride, precum și prezența în continuare a unor factori de risc. Gestionarea acestor elemente ne oferă posibilitatea de a modela multiple scenarii privind potențialele riscuri și amenințări la adresa securității energetice a Republicii Moldova. În continuare vom analiza două scenarii de bază - unul pesimist și altul optimist.

Scenariul optimist ar presupune eliminarea celui mai important factor de risc ce contribuie la amplificarea vulnerabilităților existente în cadrul sistemului energetic național – conflictul armat din Ucraina.

Stoparea conflictului militar declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei ar oferi premise pentru stabilizarea prețurilor la sursele de energie în plan regional și securizarea livrărilor de energie electrică, grație posibilității de a diversifica sursele de import (inclusiv din Ucraina) și de a valorifica la maximum interconexiunile existente și a statutului de membru al ENTSO-E (Rețeaua Europeană a Operatorilor de Sistem de Transport pentru Energie Electrică). Prin oportunitatea de a crea stocuri de securitate și de rezervă, în siguranță și la prețuri mai avantajoase, în depozitele ucrainene, ar securiza și alimentarea cu gaze naturale a Republicii Moldova, fapt care ar putea contribui și la diminuarea prețului pentru consumatorii finali. Rolul gazelor naturale este în continuare esențial pentru generarea energiei electrice în Republica Moldova, deținând o cotă de circa 75% din total.

În același timp, stoparea conflictului armat din Ucraina nu oferă nici o certitudine că atacurile hibride din partea Federației Ruse se vor diminua. Valorificarea factorului de risc transnistrean de către Federația Rusă rămâne în continuare de o probitate mare, mai ales în contextul unui an electoral.

Chiar dacă, începând din luna ianuarie 2025, nu mai achiziționăm energie electrică de la MGRES, sistemul energetic național rămâne dependent de nodul energetic de la Cuciurgan, până la darea în exploatare a noii LEA 400 kV Vulcănești-Chișinău, iar acest fapt reprezintă în continuare un risc și o potențială amenințare pentru securitatea energetică a țării.

Scenariul pesimist ar presupune perpetuarea principalilor factori de risc existenți și anume: continuarea conflictului armat din Ucraina și distrugerea infrastructurii energetice ucrainene, diminuarea suportului financiar extern pentru proiecte energetice, urmare a politicii izolaționiste a administrației Trump, aprofundarea crizei social-economice din regiunea transnistreană, urmare a stopării livrărilor de gaze naturale, aproape gratis, către regiune, de către Federația Rusă.

Această situație ar menține în continuare unele vulnerabilități din sistemul energetic, precum și amploarea amenințărilor hibride în adresa securității energetice.

Totuși, datorită măsurilor întreprinse în ultimii ani pentru sporirea rezilienței sistemului energetic național, un colaps energetic ar putea fi evitat. În același timp, va fi foarte dificil de a menține sau a diminua prețurilor la resursele energetice. În consecință, economia națională se va confrunta cu noi presiuni inflaționiste, fiind sub riscul stagnării sau chiar a unei recesiuni economice. Criza economică va duce la deteriorarea condițiilor de trai ale populației și creșterea numărului euroscepticilor în rândul alegătorilor. Această situație ar crea premise pentru amplificarea atacurilor hibride, generate atât din exterior cât și din interiorul țării, mai ales sub forma unor campanii de dezinformare. Ținta acestor atacuri hibride va fi manipularea rezultatelor alegerilor parlamentare din toamna anului 2025 și revenirea la putere a partidelor pro-ruse. Scopul final al acestor acțiuni este subminarea cursului pro-european al Republicii Moldova și readucerea țării în zona de control al Federației Ruse.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Pentru diminuarea potențialelor riscuri, vulnerabilităților și amenințărilor hibride la adresa securității energetice a țării este necesar de implementat mai multe acțiuni. Acest proces necesită o analiză mai amplă, însă, pe termen scurt, și în regim de urgență, Republica Moldova trebuie:

- să finalizeze construcția LEA 400 kV Vulcănești-Chișinău nu mai târziu de finele anului 2025. Implementarea acestui proiect de infrastructură va permite eliminarea unui potențial șantaj din partea regimului de la Tiraspol, care la moment are posibilitate tehnică de a deconecta unica linie electrică de interconexiune între Republica Moldova și România;
- să dezvolte capacități flexibile de generare locală a energiei electrice care ar acoperi minimum sarcina de bază de circa 200 - 250 MWh (circa 20-25% din consumul maxim al țării), capacitate strict necesară pentru menținerea stabilității întregului sistem electroenergetic și pentru asigurarea bunei funcționări a infrastructurii critice a țării;
- să implementeze și cea de a doua conexiune cu România - LEA 400 kV Suceava-Bălți nu mai târziu de finele anului 2027. Acest proiect ar consolida securitatea alimentării cu energie electrică a țării, care nu poate fi asigurată pe deplin, în situația în care am depinde doar de o singură interconexiune cu România (LEA 400 kV Vulcănești-Chișinău), mai ales când această linie de interconexiune traversează și o porțiune din teritoriul ucrainean, țară aflată, la moment, în război cu Federația Rusă;
- să diminueze ponderea hidrocarburilor de import în mixtul energetic prin sporirea capacităților de generare locală din surse de energie regenerabilă (SER), biomasă și stocare a energiei electrice și a celei termice. În acest scop, Republica Moldova trebuie să asigure atingerea obiectivului strategic asumat și față de Comunitatea Energetică, minimum 27% de energie din surse SER, în consumul final, până în anul 2030;
- să accelereze ritmul și amploarea de implementare a proiectelor de eficiență energetică în sectorul public și rezidențial care ar permite optimizarea consumului de energie la nivel de țară. Conform Programului național de reabilitare a clădirilor publice (2024-2026), obiectivul stabilit este de minimum 3% din suprafața totală a clădirilor publice, anual. Investițiile similare adresate pentru sectorul rezidențial prin Fondul de Eficiență Energetică în sectorul Rezidențial (FEERM) permit reabilitarea anuală a mai puțin de 0,5% din spații anual. Acest ritm de reabilitare trebuie accelerat;
- să asigure stocurile de securitate și a celor de rezervă de gaze naturale (15% din consumul total) până la începutul sezonului de încălzire;

- să adopte cadrul normativ necesar și să creeze stocuri de produse petroliere. La acest capitol Republica Moldova, rămâne restantă;
- să adopte Strategia Energetică 2050 și Strategia de transformare digitală în sectorul energetic care încorporează și componente referitoare la securitatea cibernetică a sectorului energetic;
- să asigure substituirea deplină a retragerii fondurilor SUA cu fonduri din partea altor instituții financiare, pentru continuarea proiectelor de infrastructură energetică. Potențiali donatori care ar putea prelua susținerea proiectelor rămase fără finanțare sunt Banca Mondială, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Europeană pentru Investiții, precum și alte instituții financiare internaționale;
- să eficientizeze acțiunile de combatere a dezinformării și acțiuni de informare obiectivă a cetățenilor cu privire la situația din sectorul energetic.

Cele relatate ne ajută să constatăm caracterul complex și multidimensional al atacurilor hibride la adresa securității energetice a Republicii Moldova. Aceste atacuri nu vizează doar perturbarea funcționalității tehnice a sistemului energetic, ci au un impact profund asupra stabilității economice, sociale și politice a statului. Consecințele variază de la destabilizarea regiunii transnistrene până la influențarea rezultatelor electorale și subminarea orientării pro-europene a țării.

În ultimii ani, Republica Moldova a început să adopte un set coerent de măsuri de răspuns de ordin politic, tehnic, normativ și informațional ce conturează un proces de adaptare strategică și de consolidare a rezilienței energetice. Totuși, reacțiile autorităților adesea sunt reactive, fragmentate și uneori întârziate în raport cu dinamica și versatilitatea atacurilor hibride.

Prin urmare, este necesară o abordare integrată și pro-activă, care să combine modernizarea infrastructurii, diversificarea surselor energetice, consolidarea securității informaționale și fortificarea capacităților instituționale în vederea neutralizării eficiente a amenințărilor hibride și consolidării securității energetice a țării.

VI. APĂRAREA ÎN ZONA GRI: PRESIUNI HIBRIDE ASUPRA SECTORULUI MILITAR

CONTEXT ȘI PREMISE

De la proclamarea independenței, Republica Moldova s-a confruntat cu o amenințare militară latentă, generată în mod constant de Federația Rusă. Invazia Ucrainei din februarie 2022 a confirmat fără echivoc intențiile reale ale Moscovei și a demonstrat că metodele utilizate împotriva Republicii Moldova fac parte dintr-o strategie de extindere regională, pregătită și implementată timp de decenii. Inițial, această strategie a avut drept obiectiv blocarea proceselor de apropiere ale Chișinăului de spațiul euroatlantic, urmărind, pe termen lung, fie o eventuală anexare, fie reintegrarea într-un sistem de tip sovietic.

Federația Rusă a implementat o strategie graduală și complexă de slăbire a capacităților de apărare ale Republicii Moldova, utilizând tactici hibride menite să mențină statul într-o zonă gri de insecuritate. Această strategie nu se rezumă la acțiuni convenționale sau deschise, ci se bazează pe un cumul de măsuri subtile implementate de actorii *proxy* sau de guvernările de atunci, printre care: **(-) subminarea pregătirii și coeziunii forțelor armate:** prin influența asupra proceselor de recrutare, instruire și alocare a resurselor, favorizând stagnarea și demotivarea personalului militar; **(-) buget de apărare insuficient:** menținut la niveluri sub media regională, ceea ce limitează capacitatea de modernizare și întreținere a echipamentelor^[104]; **(-) infrastructură militară învechită:** cu dotări moștenite din perioada sovietică și fără un plan coerent de înlocuire; **(-) dependență strategică:** lipsa unei doctrine naționale de apărare adaptată la noile realități de securitate și a unor parteneriate internaționale solide.

Dimensiunea militară este un element central al instrumentelor de exercitare a intereselor unui stat alături de diplomatie, economie și informație^[105].

[104] NOTĂ: Începând cu anii '90, bugetul alocat sistemului militar și apărării a fost redus sistematic până la minimul istoric de sub 0,3% din PIB. Această alocare este foarte redusă, chiar și în comparație cu statele care își distribuie cheltuielile de apărare, cu atât mai mult față de cele cu statut de neutralitate. (Orbán Tamás, "Military modernisation in the Republic of Moldova (post-1991)", Danube Institute, 2022. https://danubeinstitute.hu/hu/kutatas/military-modernisation-in-the-republic-of-moldova-post-1991?utm_source=chatgpt.com)

[105] Joint Doctrine Note 1-18: Strategy – Defines the DIME model and the role of military power in achieving national security objectives. Joint Chiefs of Staff (2020). https://irp.fas.org/doddir/dod/jdn1_18.pdf

Slăbirea intenționată a acestui pilon a indus Republicii Moldova o stare de vulnerabilitate critică, incapacitatea dezvoltării unui sector de apărare funcțional afectând eficiența tuturor celorlalte domenii strategice.

Formele de manifestare ale amenințării militare la adresa Republicii Moldova evidențiază caracterul său hibrid, gradual și persistent, specific unei strategii menite să destabilizeze fără a declanșa o confruntare directă. Regimul de la Kremlin recurge la o paletă largă de tactici – de la manipulare informațională și presiuni economice până la ingerințe directe în spațiul politico-militar al Republicii Moldova. De-a lungul timpului, aceste acțiuni s-au intensificat și au depășit cadrele clasice ale conflictelor non-convenționale, culminând cu prezența militară rusă nelegitimă pe teritoriul național și recrutarea ilegală a locuitorilor din regiunea transnistreană în armata Federației Ruse^[106].

Gravitatea situației este amplificată de faptul că Federația Rusă, după ce a fost parte beligerantă în conflictul armat din regiunea transnistreană, și-a asumat ulterior rolul de mediator în procesul de reglementare. Acest statut de mediator autoproclamat este profund problematic, subminând principiile imparțialității și legalității internaționale și conferind Moscovei o influență disproporționată asupra negocierilor și soluționării conflictului. Ca urmare, Moscova a reușit să păstreze Republica Moldova într-o stare de vulnerabilitate strategică, lipsită de capacitatea de a adopta politici de securitate și dezvoltare independente. Iar inacțiunea ori lipsa de conștientizare a pericolului de către autoritățile moldovenești au reprezentat un factor-cheie în succesul acestei strategii, permițând Federației Ruse controlul multidimensional asupra Republicii Moldova^[107].

Existența unor astfel de tehnici din partea Moscovei a fost amplificată de absența unei viziuni strategice clare privind asigurarea securității și apărării militare a Republicii Moldova, în special în contextul unei neutralități nefuncționale și al lipsei unui interes clar exprimat pentru aderarea la NATO. Însă, odată cu invazia militară a Ucrainei de către Federația Rusă, Republica Moldova a fost nevoită să gestioneze atât amenințări directe, cât și cele indirecte, inclusiv consecințele pandemiei COVID-19, fluxurile de refugiați, presiunile economice și riscurile informaționale. Aceste situații au scos la iveală vulnerabilități instituționale și o posibilă lipsă de pregătire în fața provocărilor complexe de tip hibrid.

[106] Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Raporte pentru anii 2021, 2022, 2023. https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT_DORT_RO_2023-1.pdf

[107] G. Giannopoulos [et al.]. The Landscape of Hybrid Threats: A Conceptual Model(Public Version). Publications Office of the European Union, Luxembourg: 2021, p. 20.

Guvernul a trebuit să își dezvolte și să-și ajusteze abordările în timp real, pe baza lecțiilor învățate din experiențe recente, asumându-și anumite riscuri sau devenind ținta unor atacuri hibride mai ales în condițiile în care deciziile au fost luate fără o analiză strategică sau resurse suficiente. Pe parcurs, procesele de răspuns s-au îmbunătățit, iar Guvernul a trecut la măsuri pe termen mediu și lung, cu sprijin din partea Uniunii Europene (UE), a statelor membre UE și NATO.

Uniunea Europeană a contribuit activ la consolidarea sectorului securității și apărării al Republicii Moldova, înregistrând anumite progrese în cadrul *Instrumentului european pentru pace*. Cu toate acestea, Raportul Comisiei Europene din 2022^[108] subliniază că există dificultăți importante la nivel de capacități (sunt evidențiate deficiențele la nivelul infrastructurii, capitalului uman și la nivelul rezultatelor în ceea ce vizează reformele și modernizarea. În același timp, dependența de sprijinul extern evidențiază o capacitate redusă de autonomie în sectorul de securitate^[109].

În acest context, de menționat că, un element prioritar din punctul de vedere al apărării, în procesul de aderare a Republicii Moldova la UE, contracararea amenințărilor hibride devine un subiect actual. Documentele strategice de planificare a apărării necesitau să fie revizuite, inclusiv prin prisma amenințărilor hibride.

ACTORI

Amenințarea militară hibridă implică o rețea complexă de actori care acționează coordonat pe multiple paliere:

- Establishmentul politic rus, în frunte cu liderul acestuia Vladimir Putin, care definesc direcțiile strategice de influență asupra Republicii Moldova.
- Indivizi și entități politice naționale de orientare pro-rusă, folosiți ca instrumente de influență internă.
- Serviciile ruse de informații externe, implicate activ în operațiuni de subversiune, dezinformare și destabilizare.
- Forțele Grupului Operativ al Trupelor Ruse (GOTR) și contingentul rus de menținere a „păcii”, menținut ca instrument de presiune militară permanentă și deturnare a vectorului de dezvoltare a Chișinăului.

[108] Primul Raport al Comisiei Europene a fost publicat în 8 Noiembrie 2023. [1] Drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Raporte pentru anii 2021, 2022, 2023. https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/12/RAPORT_DORT_RO_2023-1.pdf

[109] G. Giannopoulos [et al.], The Landscape of Hybrid Threats: A Conceptual Model(Public Version), Publications Office of the European Union, Luxembourg: 2021, p. 20.

[2] N. Albu, N. Arnăut, S. Bozeanu. Guvernarea sectorului de securitate în Moldova: Raport independent. Chișinău: CEP UPSC, 2024, p. 46.

- Regimul separatist de la Tiraspol, complet subordonat Moscovei și utilizat ca avanpost pentru proiecția eforturilor militare (și nu doar) ruse.
- Grupuri paramilitare/structuri de securitate private, care oferă instruire unor cetățeni moldoveni în scopul organizării activităților de destabilizare în masă.
- Mass-media și platforme online, utilizate pentru a propaga dezinformarea și a modela opinia publică într-o manieră favorabil Kremlinului.
- ONG-uri și fundații cu agendă ascunsă, care funcționează ca proxy-uri pentru promovarea intereselor rusești, inclusiv pe dimensiunea militară.
- Biserica Ortodoxă subordonată Patriarhiei Moscovei, utilizată pentru a promova mesaje anti-occidentale.
- Diaspora moldovenească influențată de propaganda rusă, utilizată ca vector de influență și destabilizare în spațiul informațional al țării.

ȚINTE

- Sistemul militar și de apărare al Republicii Moldova, subminat prin propagandă, subfinanțare și narativul neutralității impuse.
- Guvernul și decidenții politici, influențați și corupți pentru a bloca dezvoltarea capacităților de apărare ori atacați și denigrați în cazul nealinierii la politica Moscovei.
- Societatea moldovenească, manipulată pentru a accepta pasiv influența rusă și a respinge orientarea pro-occidentală.
- Sectorul economic, energetic și infrastructura critică, țintite pentru a menține dependența de Rusia și a descuraja diversificarea pieței și investițiile occidentale.
- Spațiul informațional și mass-media, exploatat pentru a slăbi încrederea publică în instituțiile naționale, inclusiv instituțiile sistemului de securitate și apărare.
- Identitatea națională și culturală, erodată prin propaganda religioasă și culturală pro-Kremlin.
- Diaspora moldovenească, utilizată ca vector de influență geopolitică.
- Regiunea transnistreană și UTA Găgăuzia, folosite ca baze de destabilizare permanentă.
- Integritatea teritorială, suveranitatea și independența Republicii Moldova, obiectivul final al Moscovei fiind anexarea și aducerea acesteia în sfera de influență permanentă.

TACTICI ȘI IMPACT

Principalele amenințări militare sunt generate de prezența trupelor Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova, indiferent de statutul acestora (GOTR sau Forțele de Menținere a Păcii), și a grupurilor armate ale regimului separatist – o provocare existențială pentru Republica Moldova de-a lungul anilor. Obiectivul strategic al Moscovei prin menținerea acestor forțe a fost consolidarea controlului asupra Chișinăului și păstrarea Republicii Moldova în sfera sa de influență.

În Tabelul 1 sunt reflectate principalele tactici de natură militară sau quasi-militară utilizate de Federația Rusă în Republica Moldova, în special în contextul conflictului din Ucraina. Fiecare linie evidențiază o tactică distinctă, scopul urmărit, mijloacele concrete utilizate și impactul estimat asupra securității naționale a Republicii Moldova.

Tabelul 1. Tactici utilizate de Federația Rusă în Republica Moldova

Tactică	Scop	Mijloace folosite	Impact asupra RM
Demonstrații de forță ale ale Grupului Operativ al Trupelor Ruse (GOTR) în Zona de Securitate	Intimidarea autorităților și societății R. Moldova	Aplicații militare cu muniție reală, desfășurate regulat în Zona de Securitate	Sfidarea suveranității, presiune psihologică, afectarea așa numitului proces de „pacificare”, creșterea tensiunilor în regiune
Subminarea autorității sistemului militar și de apărare al Republicii Moldova	Delegitimarea capacităților de apărare a țării	Propagandă, dezinformare, blocarea inițiativelor de reformă, promovarea neutralității permanente și inutilității Aramtei Naționale	Slăbirea încrederii în armată, stagnarea modernizării, vulnerabilizarea sistemului de apărare
Fortificarea capacităților militare ale regimului separatist de la Tiraspol	Creșterea capacității combative a regimului separatist, inclusive	Echipamente, exerciții militare comune, recrutarea forțată a cetățenilor.	Amenințare militară directă la adresa Chișinăului, consolidarea influenței Moscovei în regiune
Violări ale spațiului aerian al Republica Moldova	Testarea apărării aeriene, intimidarea autorităților și societății Republica Moldova	Lansarea de rachete care survolează spațiul Republica Moldova, drone neautorizate, inclusiv drone explodate pe teritoriul național	Expunerea vulnerabilității apărării antiaeriene, presiune psihologică asupra populației, erodarea încrederii în instituțiile de securitate

Sinergia trupelor ruse cu cele separatiste	Crearea unei forțe comune, pregătită pentru acțiuni agresive	Exerciții comune, integrare operațională, recrutarea cetățenilor moldoveni din Transnistria	Consolidarea controlului Moscovei în regiune, obstacol în reglementarea conflictului transnistrean, creșterea riscurilor de destabilizare
Tentativa de creare a unui coridor strategic prin Ucraina	Asigurarea unui acces terestru spre Transnistria	Războiul din Ucraina, retorica oficialilor ruși, planificare militară	Risc de extindere a conflictului asupra Republica Moldova, amenințare directă la suveranitatea Republica Moldova, indicii ale intenției de anexare

Sursa: creat de autor

Tabelul atrage atenția la următoarele aspecte-cheie:

- **Diversitatea mijloacelor utilizate** – de la aplicații militare cu muniție reală la propagandă și violări ale spațiului aerian;
- **Scopurile strategice urmărite** – intimidarea și subminarea încrederii în instituții;
- **Gradul de coordonare** între GOTR și grupurile armate ale regimului separatist de la Tiraspol;
- **Implicațiile directe asupra suveranității și securității Republicii Moldova** – inclusiv riscul extinderii conflictului armat pe teritoriul național.

Spectrul larg de tactici hibride aplicate de Federația Rusă îmbină și presiunea militară directă cu acțiuni psihologice, propagandistice și operaționale. Aceste tactici nu vizează doar slăbirea capacităților defensive ale Republicii Moldova, ci și inducerea unei stări cronice de insecuritate și vulnerabilitate strategică.

Federația Rusă utilizează frecvent tactica generării unui sentiment de insecuritate pentru a destabiliza statele țintă prin influențarea percepțiilor publice. Această strategie urmărește subminarea încrederii publice în autoritățile naționale și în capacitatea lor de a asigura securitatea și de a menține stabilitatea internă ^[110].

Subiectul *războiului* este frecvent utilizat pentru a alimenta frica cetățenilor cu scopul final de subminare a încrederii populației în guvernare.

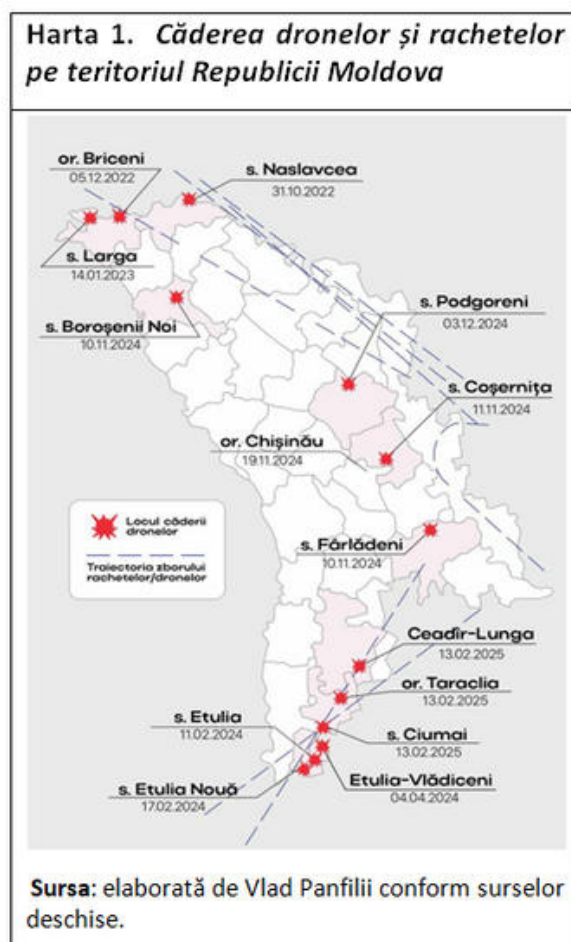
[110] A se vedea: Percepții publice asupra sistemului de securitate și apărare al Republicii Moldova. Studiu roneate în baza sondajului de opinie desfășurat în luna octombrie 2022. <https://pisa.md/publicatii/studii/>

Un exemplu elocvent al acestei manipulări a fost abordarea problemei legate de un posibil accident nuclear la Zaporojie: în loc să fie pusă în discuție responsabilitatea F. Ruse, care controlează zona și militarizează centrala, narațiunea este deturnată spre discreditarea autorităților naționale, acuzate că nu au capacitatea de a proteja populația, inclusiv prin lipsa adăposturilor de protecție civilă. Astfel, accentul este deplasat deliberat de pe agresor pe presupusele eșecuri ale statului, consolidând un climat de nesiguranță.

În acest context nu putem neglija incidentele cu drone rusești care au fost depistate pe teritoriul Republicii Moldova odată cu evoluția războiului în Ucraina. Aici evidențiem în mod special subiectul care a trezit discuții și a ridicat mai multe semne de întrebare în mediul public: capacitatea radarelor din dotarea Armatei Naționale de a detecta astfel de aparate de zbor. Lipsa de comunicare cu populația și a unor informații explicite la acest subiect duce la interpretări multiple și inconsecvențe sau contradicții dintre opinia experților și reprezentanții instituțiilor de stat^[111].

Prin violarea repetată a spațiului aerian al Republicii Moldova, Federația Rusă urmărește în mod deliberat testarea capacităților de protecție, supraveghere și reacție ale autorităților naționale, fapt evidențiat clar în datele prezentate în Tabelul 1.

Harta 1 ilustrează locurile și traiectoriile de cădere a dronelor și rachetelor pe teritoriul Republicii Moldova, începând din octombrie 2022 și până în februarie 2025. **Ritmul** căderii acestor drone sugerează că riscul pentru Republica Moldova nu a fost episodic, ci persistent și intermitent cu vârfuri corelate cu campaniile de atac aerian asupra Ucrainei, evidențiind riscurile **transfrontaliere**.

O semnificație are și **distribuția geografică**:

→**Zona Nord**: (-) Situată în apropierea coridorului transfrontalier nordic către regiunea Cernăuți; (-) Relief relativ deschis; traiectorii care urmăresc frontiera pot devia accidental în Republica Moldova; (-) Rol de indicator timpuriu: primele cazuri au semnalat vulnerabilitatea spațiului aerian al țării.

→**Zona Centru-Est**: (-) Amplasată lângă linia de contact politico-militară sensibilă: teritoriile controlate de Chișinău vs. regiunea transnistreană; (-) Posibile traiectorii de interceptie/abateri din atacuri lansate spre infrastructură ucraineană din Est; (-) Chișinău: intruziune în zona dens populată, cu implicații politice și de securitate civilă.

→**Zona Sud**: (-) În coridorul strategic dintre sudul Basarabiei, Marea Neagră și Odesa; (-) Concentrarea mai multor incidente în intervale scurte sugerează expunere structurală: orice val masiv de muniții asupra sudului Ucrainei crește probabilitatea de fragmentare pe teritoriul Republica Moldova.

Totodată, trebuie luate în considerare consecințele posibile ale tentativei Federației Ruse de a crea un coridor strategic către regiunea transnistreană. În esență, aceste intenții urmăresc anexarea Republicii Moldova – etapa finală a strategiei Kremlinului de subminare progresivă prin intermediul amenințării militare. Amintim că „Planul Novorossiya” viza și integrarea regiunii separatiste Transnistria, alături de alte teritorii din sud-estul Ucrainei, precum Donețk, Luhansk, Odesa și Harkiv, într-un spațiu geopolitic unificat sub influența Federației Ruse. Această viziune geopolitică avea implicații directe pentru Republica Moldova, întrucât ar fi condus la izolarea sa de accesul la Marea Neagră și ar fi consolidat prezența rusă la frontiera sa estică, accentuând vulnerabilitățile de securitate ale statului.

Unele surse și documente, ajunse inclusiv accidental în spațiul public, sugerează că în scenariile ruse de expansiune regională, Republica Moldova ar fi putut deveni o țintă pentru o eventuală anexare de facto^[112]. Prin urmare, informațiile apărute în presă, inclusiv documentul atribuit serviciilor ruse și datat iulie 2022, care detaliază trei scenarii concrete de destabilizare și ocupare a Republica Moldova, oferă indicii suplimentare despre intențiile expansioniste ale F. Ruse în regiune. Deși autenticitatea și aplicabilitatea acestor planuri necesită o analiză riguroasă, simpla lor existență într-un document strategic relevă faptul că Republica Moldova a fost

^[112]Cele trei SCENARII pregătite de Rusia pentru a ATACA și ocupa R. Moldova: Document pregătit în iulie 2022. <https://www.ziarulnational.md/doc-cele-trei-scenarii-pregatite-de-rusia-pentru-a-ataca-si-ocupa-r-moldova-totul-a-fost-pregatit-in-iulie-2022/>

inclusă în calculele geopolitice ale Moscovei, ceea ce impune o consolidare a capacităților de apărare și a rezilienței instituționale. Este de admis faptul că în cazul unei victorii rapide a Moscovei, Chișinăul s-ar fi confruntat cu amenințarea iminentă a unei invazii terestre. Chiar dacă acest scenariu nu s-a materializat, riscul unei agresiuni rămâne actual, constituind o amenințare existențială pentru independența, suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova.

UNELE MĂSURI DE RĂSPUNS

1. Instituționalizarea și consolidarea cadrului strategic și operațional în domeniul securității și apărării naționale:

- Elaborarea și aprobarea documentelor fundamentale: Strategia Securității Naționale (SSN) și Strategia Națională de Apărare (SNA);
- Elaborarea unor documente sectoriale: revizuirea Strategiei Militare (proiect nou), în proces de aprobare fiind două proiecte de legi: Legea privind managementul situațiilor de criză și Legea privind securitatea spațiului aerian național.

Acestea oferă un cadru coerent pentru politicile de apărare și securitate, clarificând direcțiile strategice, dar și instrumente în asigurarea apărării naționale.

2. Schimbare de paradigmă în abordarea apărării - adaptare doctrinară și instituțională la noile forme de conflict, prin:

- Încorporarea conceptului de război hibrid în documentele strategice și în planurile de apărare națională.
- Alocarea de fonduri pentru majorarea bugetului apărării și investiții în infrastructura militară (Atingerea creșterii bugetare de 1% până în 2030 conform SNA).
- Consolidarea mecanismului interinstituțional de coordonare civil-militară, inclusiv prin simulări de criză și exerciții de răspuns la situații neconvenționale.

3. Identificarea explicită a sursei amenințării: Pentru prima dată, Federația Rusă este desemnată oficial ca principala sursă de amenințare militară și de securitate. Această claritate facilitează comunicarea strategică internă și externă și orientarea priorităților de apărare.

4. Consolidarea parteneriatelor internaționale în condițiile neutralității constituționale:

- Extinderea prezenței active în cadrul programelor NATO (precum *Parteneriatul pentru Pace, Building Integrity și Defence Education Enhancement Programme*). Iar reformarea și modernizarea sistemului de securitate și apărare este scopul major al noului Plan de Parteneriat Republica Moldova – NATO pentru anii 2025-2028.

- Accesarea la fonduri din Instrumentul European pentru Pace (EPF) pentru modernizarea echipamentelor și a logisticii militare.
- Stabilirea de parteneriate tehnico-operaționale în domenii precum apărare cibernetică, mobilitate militară și reziliență la crize.

5. Inițierea unui proces gradual de reabilitare a infrastructurii de apărare:

- A fost demarată o evaluare națională a stării infrastructurii militare, în vederea modernizării cazărmilor, depozitelor și centrelor logistice.
- Se acordă prioritate apărării antiaeriene și mobilității operaționale, ca răspuns la violările repetate ale spațiului aerian național. De exemplu, proiectul de lege menționat anterior prevede că aeronava fără pilot la bord care va trece ilegal teritoriul Republicii Moldova va putea fi distrusă, neutralizată sau zborul acesteia va fi luat sub control de către Forțele Aeriene, subordonate Ministerului Apărării al Republicii Moldova.

SCENARII

Pe baza celor expuse, pot fi conturate două scenarii alternative privind evoluția securității și apărării Republicii Moldova. Primul scenariu, unul optimist, presupune că Chișinăul își consolidează poziția strategică și avansează pe calea aderării la UE, întărindu-și relațiile cu Occidentul. Al doilea scenariu, unul pesimist, anticipează o intensificare a amenințărilor hibride din partea F. Ruse, care ar putea atinge un punct critic, generând instabilitate și compromițând securitatea națională.

Scenariul optimist: Redresarea strategică și integrarea în uniunea europeană

Scenariul conturează o evoluție în care Republica Moldova își consolidează poziția strategică și înaintează cu determinare pe parcursul aderării la UE. Plus, se presupune că situația din Ucraina este reglementată în favoarea acesteia. În acest context, Republica Moldova își asumă un rol activ în cadrul comunității internaționale și își dezvoltă capacitățile de apărare și securitate în conformitate cu standardele euro-atlantice.

Evenimente anticipate: (-) Consolidarea vectorului Pro-European în urma alegerilor parlamentare din toamna anului 2025; (-) Adoptarea unei Strategii Naționale de Apărare robuste: Creșterea bugetului pentru apărare la cel puțin 2% din PIB în următorii doi ani; (-) Se adoptă măsuri de consolidare a capacităților de apărare și de creștere a rezilienței instituționale și rezistenței naționale;

(-) Parteneriat consolidat cu NATO și UE: Republica Moldova primește statutul de partener avansat al NATO; (-) Tendințe de reintegrare a regiunii Transnistrene: Regimul separatist de la Tiraspol, izolat și lipsit de sprijin logistic din partea Rusiei, revine la masa negocierilor.

Oricare scenariu, inclusiv *cel optimist*, poate genera un tablou de reacții polarizat care presupune și o posibilă reacție în special din partea anumitor actori, de exemplu:

Societatea civilă și opinia publică (în general):

Reacție: Divergentă, în funcție de regiune și expunere la influență

- Majoritate pro-europeană: Susținere pentru reforme, creșterea încrederii în instituțiile statului și în capacitatea de apărare.
- Regiuni vulnerabile (UTA Găgăuzia, Transnistria): Posibile rezerve alimentate de propaganda rusă; vor necesita măsuri suplimentare de informare și incluziune.

Federația Rusă

Reacție: Ostilă, prin măsuri hibride intensificate

- Amplificarea operațiunilor informaționale și de propagandă: atacuri la legitimitatea guvernării, teme conspiraționiste („trădarea neutralității”, „militarizarea țării” „dictat occidental”),).
- Tendințe de sprijin logistic și financiar pentru partidele pro-ruse din Republica Moldova, mobilizare a rețelelor proxy (ONG-uri, media, grupuri religioase) pentru posibile proteste sau incitare la acțiuni de destabilizare.
- Încercări de a manipula cetățenii de pe malul stâng al râului Nistru pentru a genera ostilitate față de reformele de reintegrare cu scopul unor posibile provocări sau escaladări simbolice.

Consecințe finale: Riscul unei invazii sau destabilizări majore scade semnificativ. Cu toate că Moscova este forțată să-și reconfigureze strategiile în regiune, totuși aceasta nu și-a revăzut documentele strategice privind ariile de interes ale acesteia.

Scenariu pesimist: Cedarea în fața amenințărilor și pierderea ireversibilă a suveranității.

Acest scenariu explorează o traiectorie de evoluție negativă pentru Republica Moldova, în care statul nu reușește să își consolideze capacitățile de apărare și devine vulnerabil la influența externă ostilă.

Ipotezele scenariului se bazează pe o serie de factori interdependenți care, prin cumul, determină o degradare progresivă a securității naționale și suveranității. Plus, scenariul pesimist se poate dezvolta în două contexte diferite dependente de rezultatele alegerilor parlamentare.

Scenariu alternativ I: Consolidarea guvernării pro-europene sub presiunea tacticilor hibride și a haosului controlat.

În acest scenariu, alegerile parlamentare din toamna anului 2025 sunt câștigate de o coaliție pro-europeană, ceea ce reprezintă o victorie strategică pentru forțele democratice și un pas înainte pe calea aderării la Uniunea Europeană. Cu toate acestea, succesul electoral al forțelor pro-europene nu determină o reducere a amenințărilor hibride. Dimpotrivă, Federația Rusă își intensifică tacticile hibride, adoptând strategia haosului controlat pentru a destabiliza guvernarea de la Chișinău și a crea condiții favorabile revenirii forțelor pro-ruse la putere.

Dinamica evenimentelor anticipate:

Compromiterea guvernării: (-) Mass-media pro-rusă și rețelele de influență digitală sunt activate pentru a discredita noul guvern pro-european, răspândind narative false, polarizând societatea. (-) Se orchestrează manifestații, inclusiv în UTA Găgăuzia, proteste și mișcări de stradă finanțate sau influențate de organizații pro-ruse, care cer demisia guvernului pro-european și reorientarea politicii externe, invocând tradarea „interesului național”. (-) Sunt promovate grupuri radicale care susțin destabilizarea. (-) Instituțiile de securitate sunt ținta atacurilor de tip „lawfare”, în care liderii lor sunt acuzați de abuzuri fabricate pentru a-i discredita.

Exploatarea clivajelor sociale și regional prin construcția unei retorici dualiste, apropiată de maniheism, în care realitatea este divizată între „Bine” și „Rău”, „Sacru” și „Păcat”. În această construcție, Rusia este prezentată ca forță salvatoare, protectoare a valorilor tradiționale și a credinței ortodoxe, în opoziție cu un Occident perceput ca decadent și corupt moral. Se promovează discursuri secesioniste în regiuni precum UTA Găgăuzia și Transnistria, alimentând percepția unei Moldove „dezrădăcinate” și controlate de elite ostile identității locale. Liderii locali sunt încurajați să conteste autoritatea constituțională a Chișinăului. Tensiunile sociale sunt recodificate într-o luptă „sacră” pentru salvarea identității naționale, în care influența rusă este nu doar legitimă, ci necesară.

Teoria haosului controlat – destabilizare și manipulare sincronizată: Regimul de la Moscova aplică *teoria haosului controlat* printr-o combinație de presiuni economice, politice și conflicte sociale controlate, subminând capacitatea de securitate și apărare a țării: (-) grupuri de provocatori sunt pregătite pentru a crea incidente violente în timpul protestelor de stradă, destabilizând și mai mult ordinea publică; (-) regimul separatist de la Tiraspol își intensifică retorica agresivă și mobilizează resurse pentru a submina autoritatea guvernului de la Chișinău. Percepția publică asupra mediului de securitate din Republica Moldova este profund marcată de incertitudine și neîncredere. În momentul în care autoritățile de la Chișinău încearcă să implementeze măsuri de stabilizare sau reformă, sunt declanșate noi provocări orchestrate de rețele de influență pro-ruse, ceea ce subminează constant eforturile de consolidare a rezilienței instituționale.

Percepția publică asupra mediului de securitate din Republica Moldova este profund marcată de incertitudine și neîncredere. În momentul în care autoritățile de la Chișinău încearcă să implementeze măsuri de stabilizare sau reformă, sunt declanșate noi provocări orchestrate de rețele de influență pro-ruse, ceea ce subminează constant eforturile de consolidare a rezilienței instituționale.

Pe acest fundal instabil, nu poate fi exclusă activarea unui scenariu de tip „lebedă neagră”, analizat încă din 2018 într-un studiu colectiv, dar care rămâne actual^[113]. Contextul ține de faptul că nu trebuie excluse planurile F. Ruse privind *Novorosia*, cu ieșirea la Odesa și regiunea Tiraspol. Depozitul de armament din satul Cobasna aflat sub jurisdicția autorităților nerecunoscute de la Tiraspol se află la 2 km de hotar cu Ucraina. Deși actualmente nu există o informație concretă privind volumul de arme, muniție și alte echipamente militare moștenite din perioada sovietică, plus de multe ori se menționează că acest depozit nu prezintă pericol, totuși scenariul ține de faptul de a crea intenționat o explozie cu efecte dezastruoase ca urmare a unui atentat terorist din partea actorilor *proxy* al Moscovei. Amintim că de la începutul războiului din Ucraina, așa-numite *atentate*^[114] cu consecințe nesemnificative asupra securității au permis ca autoritățile de la Tiraspol să declare de trei ori cod roșu al amenințării teroriste pentru a intensifica paza obiectivelor cu risc sporit de atac, dar și de a menține controlul intensificat la punctele de control instalate de cei din regiunea transnistreană.

^[112]Cele trei SCENARII pregătite de Rusia pentru a ATACA și ocupa R. Moldova: Document pregătit în iulie 2022. <https://www.ziarulnational.md/doc-cele-trei-scenarii-pregatite-de-rusia-pentru-a-ataca-si-ocupa-r-moldova-totul-a-fost-pregatit-in-iulie-2022/>

Prin urmare, acest scenariu presupune nu numai o succesiune de crize izolate, ci relevă o strategie sistemică, hibridă și multidimensională. Pericolul extinderii ariei de impact și crearea condițiilor pentru intervenții în politica internă a statului și preluarea puterii de stat reprezintă scopul de bază al unui astfel de scenariu.

Scenariu alternativ II – Ascensiunea forțelor pro-ruse și schimbarea vectorului strategic.

Alegerile parlamentare din toamna anului 2025 sunt deturnate în favoarea unor forțe politice pro-ruse, care promovează o politică externă de neutralitate exagerată și îngheață relațiile cu Uniunea Europeană și NATO. Această evoluție reflectă riscul repetării unui scenariu asemănător cu cel din Georgia, unde consolidarea influenței pro-ruse a condus la stagnarea procesului de integrare europeană, la tensiuni sociale și la o erodare progresivă a democrației.

Dinamica evenimentelor anticipate:

- Obstrucționarea reformelor democratice: Inițiativele legislative orientate spre modernizarea sectorului de securitate și aprofundarea cooperării cu UE și NATO sunt sistematic blocate, diluate sau deturnate de la scopul inițial.
- Izolare internațională: Lipsa progreselor democratice și degradarea statului de drept conduc la pierderea sprijinului din partea partenerilor occidentali, plasând Republica Moldova într-o poziție de marginalizare geopolitică.
- Neutralitatea ca instrument ideologic este promovată intens ca unică soluție de securitate.
- Neglijarea sistemului de apărare: Sectorul de apărare este tratat ca o prioritate marginală, lipsit de alocări bugetare adecvate.
- Exploatarea clivajelor interne: Propaganda rusă alimentează tensiunile etnice și regionale, instigând diviziuni între comunitățile românofone, rusofone și găgăuze, subminând astfel coeziunea societală.
- Impunerea unui model de federalizare asimetrică: Federația Rusă susține o formulă de federalizare care acordă Transnistriei statut de entitate cu drept de veto asupra deciziilor naționale, menținându-și influența directă și controlul de facto asupra regiunii.

Primul scenariu alternativ analizat presupune că, în pofida eforturilor guvernului pro-european de a implementa reforme și de a consolida procesul de aderare la Uniunea Europeană, Federația Rusă recurge la tactici hibride bazate pe haosul controlat, generând o deteriorare constantă a stabilității interne și agravarea stării de securitate a țării.

În cel de-al doilea scenariu alternativ, autoritățile centrale devin simple instrumente ale intereselor Moscovei, iar orice perspectivă de integrare europeană este compromisă pe termen lung. Iar, într-un context de criză regională Federația Rusă ar putea declanșa o ofensivă militară hibridă, vizând crearea unui coridor terestru Odesa – Tiraspol. În cele două scenarii alternative, rezultatul final indică o pierdere semnificativă a suveranității Republicii Moldova devenind un stat cu instituții democratice fragilizate.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

În acest cadru, putem evidenția unele lecții învățate:

- **Recunoașterea timpurie a sursei amenințării este esențială.** Neglijarea sau ezitarea în identificarea explicită a agresorului poate întârzia dezvoltarea unei strategii eficiente de răspuns. Clarificarea statutului Federației Ruse drept sursă principală de amenințare a permis Moldovei să-și calibreze politicile de apărare și securitate mai eficient.
- **Neutralitatea formală nu oferă protecție reală în fața războiului hibrid.** Statutul de neutralitate constituțională nu protejează automat împotriva presiunilor militare și informaționale. Dimpotrivă, în lipsa unor garanții de securitate și a parteneriatelor strategice funcționale, neutralitatea poate fi exploatată ca vulnerabilitate.
- **Reziliența societății este o componentă critică a apărării naționale.** Manipularea percepțiilor, polarizarea politică și radicalizarea segmentelor sociale sunt instrumente frecvent utilizate în războiul hibrid. Consolidarea coeziunii interne, educația civică și comunicarea strategică devin la fel de importante ca investițiile în echipamente militare.
- **Adaptarea doctrinară și instituțională trebuie să țină pasul cu noile tipuri de conflict.** Războiul hibrid necesită o schimbare de paradigmă în gândirea strategică. Instituțiile trebuie să anticipeze scenarii neconvenționale, să reacționeze integrat și să dezvolte capacități flexibile în domenii precum apărarea cibernetică, mobilitatea, intelligence-ul și contracararea dezinformării.
- **Parteneriatele internaționale sunt indispensabile pentru statele mici și fragile.** Sprijinul din partea UE, NATO și altor parteneri relevanți este crucial pentru Republica Moldova în procesul de modernizare și adaptare. Statele aflate în zone de influență contestate trebuie să își diversifice alianțele și să devină actori activi în arhitectura de securitate regională.

Cazul Republicii Moldova demonstrează că în fața unui agresor hibrid, nici neutralitatea, nici lipsa de conflict deschis nu garantează securitatea. Statele trebuie să-și construiască reziliența pe toate palierele – militar, instituțional, societal și informațional – și să acționeze preventiv, nu doar reactiv. Ignorarea amenințărilor hibride nu le face să dispară.

RECOMANDĂRI ȘI NECESITĂȚI

- **Revizuirea cadrului doctrinar și strategic:**

- Actualizarea sistemică a doctrinei/politicii de apărare, în vederea integrării noilor evoluții privind războiul hibrid și informațional, cu accent pe contracararea prezenței și activității militare ostile din regiunea transnistreană a Republicii Moldova.
- Implementarea integrală a Strategiei Naționale de Apărare și aprobarea Strategiei Militare cu un mecanism clar de monitorizare și evaluare interinstituțională.
- Consolidarea cadrului legal privind securitatea militară: (-) Revizuirea legislației privind apărarea națională și statutul forțelor armate, pentru a permite o reacție eficientă la amenințări asimetrice; (-) Clarificarea rolului și limitelor neutralității constituționale în raport cu parteneriatele internaționale în domeniul apărării.

- **Creșterea și eficientizarea bugetului apărării:**

- Majorarea bugetului pentru apărare, cu obiectivul atingerii unui prag minim de 2% din PIB.
- Prioritizarea investițiilor în: (-)infrastructură militară funcțională (cazări, depozite, puncte logistice), (-) capacități de apărare antiaeriană și recunoaștere, (-) mobilitate, comunicații și sprijin de luptă.

- **Profesionalizarea forțelor armate:**

- Suplinirea unităților operaționale cu militari angajați prin contract, pentru a consolida capacitatea de luptă, continuitatea instituțională și disponibilitatea operațională.
- Crearea de unități/subunități militare specializate în apărare cibernetică, sprijin logistic și operațiuni în zone urbane.
- Extinderea exercițiilor militare naționale și internaționale, în special cu parteneri NATO și UE.

- **Îmbunătățirea structurii de comandă și control:**

- Modernizarea sistemului de comandă, control, comunicații și informații (C4I) pentru asigurarea reacției rapide și eficiente în context de criză.

- Dezvoltarea unor centre operaționale integrate (civil-militare) pentru gestionarea situațiilor de urgență și amenințări hibride.

În fine, necesitatea de integrare a actorilor relevanți și de consolidare a rezilienței sectorului de securitate sunt subiecte discutate pe agenda publică. La începutul invaziei militare a Federației Ruse în Ucraina, comunicarea dintre Ministerul Apărării, instituțiile din sectorul de securitate și societatea civilă a fost relativ eficientă, reușind să abordeze unele aspecte esențiale ale apărării naționale. Totuși, în timp, intensitatea și coerența acestor eforturi au scăzut semnificativ. În anumite situații, comunicarea pare chiar neglijată, ceea ce poate fi atribuit unor factori interni sau unei lipse de coordonare strategică orchestrată. Astfel, dincolo de consolidarea comunicării cu actorii societății civile, este actual de dezvoltat narative naționale care să promoveze coeziunea și interesul strategic al țării. De asemenea este necesar de sporit încrederea cetățenilor privind capacitatea acestora de a face față amenințărilor hibride. Iar în conformitate cu documentele strategice adoptate se impune necesitatea de dezvoltare a unui program de asigurare a „rezistenței naționale” sau „apărare totală” (*total defence*). Implicarea tuturor actorilor importanți din sectorul public, privat și societatea civilă în gestionarea crizelor și în răspunsul la amenințările hibride este vitală într-o societate democratică.

VII. CAPTURAREA SPAȚIULUI INFORMAȚIONAL: DE LA PLURALISM DISTORSIONAT LA INSTRUMENTE DE CONTROL HIBRID

CONTEXT ȘI PREMISE

Republica Moldova a fost ținta unor atacuri hibride informaționale intense în perioada 2020 –2025. Actori interni și externi au orchestrat campanii de dezinformare cu obiective multiple, vizând subminarea instituțiilor democratice, discreditarea orientării pro-europene a Republicii Moldova, polarizarea discursului public și cultivarea neîncrederii în partenerii externi și în capacitatea statului de a asigura stabilitatea și securitatea națională. Eforturile propagandistice s-au axat pe discreditarea autorităților pro-occidentale și a partenerilor de dezvoltare ai Republicii Moldova, prin promovarea unor narațiuni antieuropene și antidemocratice, adesea prezentate ca reacție la un presupus „control extern” asupra guvernării. Campaniile de dezinformare au fost diseminate printr-o varietate de canale – de la mass-media tradițională la rețele sociale – și au fost adaptate specificului publicului-țintă pentru a maximiza impactul manipulativ. Un element central al acestor operațiuni îl constituie propaganda pro-Kremlin, care vizează în special comunitățile rusofone, prin exploatarea afinităților culturale și lingvistice.

Spațiul informațional național se caracterizează printr-o fragmentare profundă, determinată de diferențele lingvistice și de orientările geopolitice ale canalelor media. În timp ce presa rusofonă a promovat predominant narațiuni pro-Kremlin și teorii conspiraționiste, media românofonă a susținut în general vectorul pro-european. Această polarizare narativă a consolidat barajele simbolice între comunități și a amplificat diviziunile sociale.

Totodată, crizele recente – pandemia COVID-19, criza energetică și agresiunea rusă în Ucraina – au fost exploatate strategic de propaganda rusă, care le-a transformat în instrumente de destabilizare și manipulare informațională, în funcție de conjunctura politică și socială.

Aceste subiecte au fost instrumentalizate drept catalizatori ai campaniilor de dezinformare, menite să destabilizeze Republica Moldova și să mențină influența strategică a Federației Ruse în regiune.

Deși începând cu 2022 au fost impuse interdicții asupra transmisiunilor televiziunilor rusești, narațiunile propagandistice s-au reorientat spre spațiul online, fiind amplificate prin rețele sociale și susținute de rețele de influență afiliate oligarhilor locali^[115].

Republica Moldova a inițiat măsuri sistemice pentru protejarea spațiului informațional, însă acestea rămân limitate și inegale, reflectând deficiențe instituționale și reglementare slabă. Reformele din 2021 au vizat consolidarea Consiliului Audiovizualului și înființarea unui Centru pentru combaterea dezinformării, dar progresele rămân fragile. În pofida unei creșteri a libertății presei până în 2023, încrederea publicului în mass-media rămâne scăzută, alimentată de lipsa transparenței și influențele oligarhice persistente.

Peisajul mediatic este fragmentat teritorial și etnic, cu UTA Găgăuzia și Transnistria profund ancorate în sfera informațională rusă. Televiziunea rămâne canalul dominant în zonele rurale, în timp ce orașele accesează surse mai pluraliste. Între 2021–2025, presa a fost influențată de trusturi controlate politic și de factori externi, în special de Federația Rusă, în timp ce media independentă a beneficiat de sprijin occidental.

Această fragmentare vulnerabilizează comunicarea strategică națională și favorizează campaniile hibride – inclusiv prin site-uri false, troli, deepfake-uri, atacuri cibernetice și propagandă separatistă. În acest context, comunicarea strategică devine esențială pentru consolidarea rezilienței societale și protejarea parcursului democratic al țării.

Tabelul 1. Amenințări hibride în spațiul informațional al Republicii Moldova

Atacuri hibride	Impact	Măsuri de contracarare
Dezinformare și propagandă (știri false, narațiuni anti-Occident)	Polarizare socială, scădere încrederii în autorități și narrative anti-UE.	Blocarea surselor de propagandă, sancționarea platformelor, educație media.
Site-uri false și rețele de troli	Crearea unui consens fals, defăimare lideri, inducerea neîncrederii.	Eliminarea conturilor false, investigații digitale, colaborare cu platformele sociale.

[115] E.Marzac. Disinformation in Moldova. In: Blurring the Truth: Disinformation in Southeast Europe. <https://www.kas.de/documents/281902/281951/E-book+Blurring+the+Truth.pdf/fd6abbb3-f49e-115b-090e-7c9f3a20dfc6>

Manipulare pe rețele sociale și deepfake	Dezinformare rapidă și eficientă, influențarea percepției publice.	Campanii de demontare, fact-checking, conștientizare și reacție rapidă a autorităților.
Atacuri cibernetice (hacking, scurgeri de date)	Perturbarea serviciilor publice, scăderea încrederii în securitatea statului.	Consolidare securitate cibernetică, înființare agenții, parteneriate cu NATO și UE, țări membre.
Propagandă separatistă regională (ex. UTA Găgăuzia)	Alimentarea tensiunilor separatiste, scăderea loialității față de stat.	Armonizarea legislației, monitorizare media, sprijin internațional pentru media locală obiectivă.
Finanțare externă malignă (partide și media proxy)	Capturarea spațiului media, coruperea electoratului, destabilizare.	Legi stricte, scoaterea grupurilor ilegale în afara legii, cooperare internațională pentru blocarea finanțărilor.

Sursa: creat de autor

TACTICI DE AMENINȚĂRI HIBRIDE DIN DOMENIUL INFORMAȚIONAL

Tacticile de dezinformare aplicate în această perioadă au fost caracterizate printr-o abordare diversificată și coordonată. Actorii maligni au exploatat vulnerabilități sociale, economice și identitare, recurgând la canale media tradiționale, platforme digitale și tehnologii emergente, precum deepfake, rețele de boți sau trolling organizat, pentru a răspândi știri false, mesaje conspirative și narațiuni antioccidentale. Această adaptabilitate tactic-operativă le-a permis să ajungă simultan la diverse categorii de public, care intensifica confuzia informațională și fragmentarea percepției sociale.

Scopurile acestor campanii au vizat subminarea încrederii în instituțiile democratice, manipularea opiniei publice și polarizarea societății. Procesele electorale recente, inclusiv alegerile și Referendumul din 2024, au fost utilizate ca oportunități pentru intensificarea operațiunilor hibride. Printre metodele principale s-au numărat manipularea vizuală, crearea de site-uri false, atacurile cibernetice, difuzarea mesajelor tendențioase în limbile minorităților și coordonarea multiplatformă pentru a simula un sprijin public masiv.

Această combinație de propagandă digitală, operațiuni psihologice și instrumente tehnice conturează un model coerent de agresiune informațională cu impact multidimensional, menit să erodeze reziliența democratică a Republicii Moldova.

Tabelul 2. Sintetizarea principalelor tactici identificate în această perioadă, scopurile urmărite și exemple relevante din realitatea mediatică a Republicii Moldova

Tactică	Descriere	Exemple
Dezinformare și propagandă	Răspândirea de știri false, narațiuni anti-occidentale și mesaje conspiraționiste prin TV, portaluri online și rețele sociale.	RT, Sputnik, canale Telegram pro-ruse ^[116]
Crearea de site-uri false și trolling	Site-uri care imită presa reală și rețele de trolli care amplifică mesaje destabilizatoare sau defăimătoare.	Site-uri fake ca news24.md, rețele de trolli pe Facebook ^[117]
Atacuri cibernetice	Penetrarea rețelelor instituțiilor publice și a presei pentru furt de date sau discreditare.	Atacuri cibernetice ale căror principale ținte au fost sisteme informaționale ale instituțiilor publice, inclusiv cele critice.
Fake news și deep fake	Conținut video/audio alterat răspândit online pentru a manipula opinia publică.	Clipuri editate cu Maia Sandu, falsuri distribuite masiv pe TikTok ^[118] .
Exploatarea minorităților lingvistice	Difuzarea de conținut în rusă/găgăuză care izolează publicul de presa națională.	Posturile Primul în Moldova, TV Găgăuzia, conținut Sputnik.
Utilizarea rețelelor religioase sau culturale	Mesaje tradiționaliste care combat valorile europene și sprijină autoritarismul.	Mesaje anti-LGBT în biserici, emisiuni religioase pro-Kremlin
Discreditarea jurnaliștilor independenți	Campanii de intimidare și defăimare împotriva presei critice.	Atacuri asupra Nokta.md, Ziarul de Gardă, Europa Liberă, TV8
Manipulare în campanii electorale	Influențarea electoratului prin narațiuni false, conspirații sau promisiuni populiste.	Campania TV6/Șor în alegerile 2021 și 2023 ^[119] .
Crearea de proxy media (media-marionetă)	Posturi care par independente dar servesc interese străine.	NTV Moldova, Accent TV retransmițând conținut rusesc.

Sursa: creat de autor

[116] L. Cravcenca-Zaharia, The society-wide battle against disinformation in Moldova. [fh-pb_18-Society-wide-Battle-Against-Disinformation_Eng-v5.pdf](#)

[117] S. Mukherge. Meta removes fake accounts in Moldova ahead of presidential election. <https://www.reuters.com/technology/meta-removes-fake-accounts-moldova-ahead-presidential-election-2024-10-11/>

[118] Un nou deepfake cu Maia Sandu, publicat pe rețelele de socializare. Precizările Președinției. <https://moldova1.md/p/22282/un-nou-deepfake-cu-maia-sandu-publicat-pe-retelele-de-socializare-precizarile-presedintiei>; Deepfake cu folosirea imaginii Maiei Sandu și a unei bănci comerciale | Cauzele de corupție ar putea fi examinate de o instanță specializată. <https://moldova.europalibera.org/a/deepfake-cu-folosirea-imaginii-maiei-sandu-si-a-unei-banci-comerciale-cauzele-de-coruptie-ar-putea-fi-examinate-de-o-instanta-specializata/32708595.html>

[119] The Disinformation Warning Coming From the Edge of Europe. <https://moldova1.md/p/22282/un-nou-deepfake-cu-maia-sandu-publicat-pe-retelele-de-socializare-precizarile-presedintiei>

Tactici de influență informațională în UTA Găgăuzia reflectă un model distinct de atac hibrid, coordonat în principal de Federația Rusă și rețele politice locale afiliate intereselor Kremlinului. Acestea vizează destabilizarea regiunii și subminarea coeziunii naționale, afectând negativ încrederea în autoritățile centrale și în parcursul european al Republicii Moldova. Una dintre principalele tactici identificate este amplificarea sentimentelor separatiste, promovată prin mesaje care sugerează o așa-zisă pierdere a autonomiei regiunii Găgăuzia. Scopul este clar: divizarea societății și cultivarea unui climat ostil față de autoritățile centrale^[120]. Pe lângă promovarea propagandei, există și o campanie activă împotriva presei independente, prin care se urmărește intimidarea jurnaliștilor și reducerea spațiului de exprimare critică. Portalul de știri Nokta.md a fost frecvent ținta unor atacuri cibernetice și campanii de discreditare, semnalate de organizațiile internaționale pentru drepturile omului^[121].

Aceste practici au fost facilitate de exploatarea vidului legislativ: lipsa unei armonizări între legislația găgăuză și cea națională permite operarea media locale în afara oricărui cadru de reglementare eficient, ceea ce reduce drastic capacitatea instituțiilor centrale de a interveni legal.

ACTORI EXPERNI ȘI INTERNI

Federația Rusă: Principalul actor extern, acționează prin instituții de stat, servicii de informații și canale media controlate de stat. Kremlinul a folosit canale TV retransmise în Moldova (ex. Pervii Kanal/„Primul în Moldova”, NTV, RTR) și portaluri precum Sputnik sau rețele sociale, . În decembrie 2022, autoritățile moldovenești au suspendat licențele a șase posturi TV ce difuzau dezinformări despre războiul din Ucraina^[122]. Conform unui Raport public al Serviciului de Informații și Securitate (SIS) al Republicii Moldova^[123], autoritățile moldovenești au identificat existența unui centru de coordonare operațională stabilit la Moscova, implicat în orchestrarea unor acțiuni sistematice de influențare a procesului electoral din Republica Moldova. Acest „centru de comandă” ar fi fost coordonat de Ilan Șor și a avut ca scop finanțarea partidelor satelit, mobilizarea protestelor și manipularea opiniei publice prin intermediul unor rețele de influență și dezinformare cu suport logistic extern.

[120] Raport SIS. https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport%20SIS_0.pdf

[121] Moldova. <https://freedomhouse.org/country/moldova/freedom-world/2024>

[122] Some of the channels were owned by people affiliated with Ilan Schor, a fugitive Moldovan oligarch with pro-Russian sympathies.

<https://www.euronews.com/2022/12/19/six-tv-channels-suspended-in-moldova-amid-misinformation-ilegations#:~:text=Six%20television%20channels%20in%20Moldova,war%20in%20Ukraine%2C%20authorities%20said>

[123] Evaluarea implicării Federației Ruse în procesele electorale din Republica Moldova în 2024-2025. <https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Scenarii%20de%20influen%C8%9B%C4%83%202024-2025.pdf>

Propaganda rusă a exploatat și războiul din Ucraina, acuzând NATO și SUA pentru conflict și chiar lansând dezinformări despre presupuse laboratoare biologice americane în regiune^[124]. Serviciile secrete rusești au coordonat direct operațiuni de influență: un raport al SIS arată că la Moscova a fost creat un „centru de comandă” special pentru a submina alegerile din Republica Moldova, Ilan Șor fiind desemnat liderul acestei operațiuni finanțate și asistate logistic de Rusia^[125]. Totodată, diplomația rusă și rețeaua de influenceri pro-Kremlin au amplificat acuzații (ex. *„Moldova promovează discriminarea vorbitorilor de rusă”, „Occidentul controlează din umbră Chișinăul”*) menite să submineze încrederea publicului în cursul pro-occidental al Moldovei^[126]. Unelte-cheie au fost rețelele de socializare: SIS a documentat în 2024 o rețea de conturi pe Telegram, TikTok și YouTube care distribuiau intensiv mesaje pro-Kremlin (inclusiv de susținere a războiului contra Ucrainei) către publicul din Moldova^[127].

Actori interni

Partide pro-Kremlin și politicieni afiliați: Partidul ȘOR (condus de oligarhul fugar Ilan Șor) și alți actori politici lideri politici cu orientare pro-rusă (ex. lideri ai Blocului Socialiștilor și Comuniștilor, precum Igor Dodon) au jucat un rol major. Ei au amplificat narațiunile provenite de la Moscova și au inițiat propriile campanii de dezinformare interne. De exemplu, în 2024, Ilan Șor– și aliatul său Veaceslav Platon au finanțat masiv reclame și postări false pe Facebook, promovând mesaje alarmiste (*„Moldova este condusă de străini”, „alegerile vor fi falsificate”, „Occidentul ne dictează”*)^[128]. În doar o lună (iunie 2024), cei doi au cheltuit peste 55 de mii de euro pentru propagandă online, încercând să influențeze opinia publică înaintea alegerilor de toamnă^[129].

[124] L. Cravcenco-Zaharia. The society-wide battle against disinformation in Moldova.

https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-11/fh-pb_18-Society-wide-Battle-Against-Disinformation_Eng-v5.pdf#:~:text=politicians%20and%20for%20their%20supporters%20frequently,by%20Russian%20troops%20in%20Mariupol

[125] Raport SIS: La Moscova ar fi fost creat un centru de comandă pentru a fraudă scrutinele din R. Moldova.

<https://moldova.europalibera.org/a/raport-sis-la-moscova-ar-fi-fost-creat-un-centru-de-comanda-pentru-a-frauda-scrutinele-din-r-moldova/33237815.html>

[126] Local elections in Moldova: new votes, old disinformation narratives. <https://euvsdisinfo.eu/local-elections-in-moldova-new-votes-old-disinformation-narratives/#:~:text=Pro,of%20spreading%20propaganda%20and%20disinformation>

[127] Raport SIS: La Moscova ar fi fost creat un centru de comandă pentru a fraudă scrutinele din R. Moldova.

<https://moldova.europalibera.org/a/raport-sis-la-moscova-ar-fi-fost-creat-un-centru-de-comanda-pentru-a-frauda-scrutinele-din-r-moldova/33237815.html>

[128] Evaluarea campaniilor de dezinformare finanțate de Șor și Platon: impactul și reacția limitată a platformelor sociale. <https://watchdog.md/analyses/208204/evaluarea-campaniilor-de-dezinformare-finantate-de-sor-si-platon-impactul-si-reactia-limitata-a-platformelor-sociale/#:~:text=Oligarhii%20fugari%20Ilan%20C8%98or%20C8%99i,mai%20mult%20pentru%20promovarea%20dezinform%C4%83rii>

[129] Idem

De asemenea, Partidul ȘOR a organizat proteste antiguvernamentale în 2022–2023, folosind dificultățile economice (inflație, criza energetică) ca pretext și propagând pe rețele sociale ideea că guvernul pro-UE este de vină.

Oligarhi și grupuri de interese locale: Pe lângă Ilan Șor, alți oligarhi precum Veaceslav Platon (cunoscut pentru acțiuni subversive) au finanțat campanii mediatice manipulatorii. Scopul lor este să protejeze interese personale și să mențină influența grupurilor oligarhice, chiar dacă asta înseamnă alinierea cu agenda de la Kremlin. Rapoarte ale comunității WatchDog.MD arată că Șor și Platon și-au intensificat eforturile online în 2024, iar blocarea oficială a paginilor lor de Facebook/Instagram de către META nu a oprit fenomenul, conținutul dezinformator a continuat să circule prin pagini anonime și conturi false, greu de atribuit direct^[130]. În ciuda unor măsuri aparent ferme (blocarea conturilor), amenințarea dezinformării persistă și evoluează, fiind tot mai greu de identificat și de combătut. Anul 2024 marchează o intensificare a acestor acțiuni, ceea ce ridică semnale de alarmă pentru societate, presă și autorități.

Mass-media afiliată politic: O serie de instituții media din Republica Moldova, afiliate politic sau financiar unor actori cunoscuți pentru susținerea orientării geopolitice pro-ruse, au jucat un rol semnificativ în amplificarea mesajelor informaționale aliniate narativelor Federației Ruse. Printre aceste canale se regăsesc posturi TV cu acoperire națională și regională, precum Primul în Moldova, RTR Moldova, NTV Moldova și Orhei TV, ultimele două având legături documentate cu Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) și Partidul ȘOR. Aceste posturi au fost identificate ca retransmițând în mod constant conținut pro-Kremlin și ca parte a unui ecosistem media ce reflectă influența indirectă a Federației Ruse asupra spațiului informațional moldovenesc.

De asemenea, publicații precum *Komsomolskaia Pravda Moldova* sau *Moldavskie Vedomosti*, împreună cu o serie de site-uri cu statut editorial neclar, au contribuit la diseminarea unor narațiuni care contestă orientarea pro-europeană a Republicii Moldova și legitimitatea instituțiilor democratice.

[130]Evaluarea campaniilor de dezinformare finanțate de Șor și Platon: impactul și reacția limitată a platformelor sociale.<https://watchdog.md/analyzes/208204/evaluarea-campaniilor-de-dezinformare-finantate-de-sor-si-platon-impactul-si-reactia-limitata-a-platformelor-sociale/#:~:text=Oligarhi%20fugari%20Ilan%20C8%98or%20C8%99i,mai%20mult%20pentru%20promovarea%20dezinform%C4%83rii>

Aceste entități media au promovat constant mesaje critice față de autoritățile naționale și față de parcursul de integrare europeană, reflectând adesea teme recurente ale discursului oficial rus. De exemplu, în contextul alegerilor locale din 2023, mai multe portaluri identificate ca fiind afiliate intereselor pro-ruse au vehiculat narațiuni în care actuala guvernare era descrisă ca „autoritară” sau acuzată de „dictatură”, preluând teze similare celor difuzate de presa oficială rusă.

Măsurile oficiale de contracarare a acestor fenomene au fost adoptate în decembrie 2022, când autoritățile moldovenești au suspendat temporar licențele mai multor posturi, inclusiv Primul în Moldova, RTR Moldova, NTV Moldova, TV6, Orhei TV și Accent TV, invocând riscuri la adresa securității informaționale și diseminarea de informații manipulatorii privind războiul din Ucraina.

Rețele de boți, trol și canale Telegram: În perioada 2022–2025, rețelele sociale și aplicațiile de mesagerie au devenit canale centrale pentru operațiuni informaționale coordonate, orientate spre influențarea opiniei publice din Republica Moldova. Rapoarte recente semnalează utilizarea intensivă a conturilor false, boților și canalelor anonime, în special pe platforme precum Telegram, Facebook, Odnoklassniki și TikTok, pentru diseminarea mesajelor aliniate propagandei ruse ^[131].

Telegram, prin natura sa criptată și accesibilitatea extinsă în rândul cetățenilor moldoveni, a devenit un instrument-cheie pentru răspândirea conținutului manipulator. Conform unei investigații din 2025 realizate de Asociația Presei Independente (API), canalele Telegram anonime, prezentate drept „opoziție”, au distribuit în mod sistematic materiale înșelătoare sau fabricate, atacând actori pro-occidentali, societatea civilă și instituțiile democratice ^[132].

Promo-LEX semnalează o creștere semnificativă a frecvenței și impactului acestor canale între 2023–2024, observând că narativele promovate – precum „NATO poartă vina războiului”, „refugiații ucraineni destabilizează Moldova”, sau „guvernarea Sandu distruge pluralismul”, reflectă punctaje retorice ale Kremlinului. ^[133]

[131] Matrioska în acțiune? O nouă campanie de dezinformare a luat amploare pe internet, mai 2025, <https://stopfals.md/ro/article/matrioska-in-actiune...>

[132] Idem

[133] Raport de monitorizare a dezinformării în alegerile locale 2023. <https://promolex.md>.

Totodată, au fost identificate tentative de compromitere a proiectului StopFals.md, prin postări ce contestau legitimitatea acestuia și îl acuzau de „servirea intereselor occidentale”^[134].

Dezinformarea s-a intensificat în contextul alegerilor locale din 2023 și în preajma crizelor sociale, folosind tactici de tip spam, redistribuire virală, „leak”-uri neverificate și conținut video manipulativ, inclusiv în format Matrioșka. Aceste activități au vizat nu doar elitele politice, ci și inițiativele civice, jurnalismul independent și actorii internaționali prezenți în Republica Moldova.

O parte semnificativă a operațiunilor de influență a avut loc pe rețele sociale și aplicații de mesagerie. În mod coordonat, sute de conturi false și boți au amplificat conținutul propagandistic pe Facebook, Odnoklassniki, YouTube sau TikTok, inclusiv prin spam de comentarii și distribuire virale în perioade-cheie (campanii electorale, situații de criză). Telegram a devenit însă platforma centrală pentru propagarea dezinformării, datorită caracterului său criptat și popularității în rândul moldovenilor^[135]. Canale Telegram anonime sau pseudonime, unele declarativ „de opoziție”, au publicat „scurgeri” de informații (adevărate sau fabricate) despre liderii pro-occidentali și instituții, au distribuit teorii conspiraționiste și au incitat la ură contra UE, SUA și Ucraina. În 2022, Promo-LEX nota o creștere fără precedent a dezinformării pe Telegram, multe mesaje oglindind punctajul propagandistic de la Kremlin (exemple: „NATO poartă vina războiului”, „refugiații ucraineni provoacă haos”)^[136]. Aceste canale au vizat direct și societatea civilă – de exemplu, proiectul de fact-check StopFals.md al Asociației Presei Independente a fost ținta unor postări pe Telegram ce îi denaturau misiunea și finanțarea, acuzând ONG-urile pro-democrație că „promovează agenda Occidentului”^[137].

ȚINTELE ȘI SEGMENTAREA AUDIENȚEI

Instituțiile democratice ale Republicii Moldova, inclusiv Președinția, Guvernul, Parlamentul și societatea civilă – au fost vizate prioritar în operațiunile informaționale, întrucât ele simbolizează orientarea pro-europeană a țării și susținerea reformelor democratice.

[134] Atacuri informaționale împotriva societății civile: cazul StopFals.md. <https://stopfals.md>

[135] L. Cravenco-Zaharia. The society-wide battle against disinformation in Moldova. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-11/fh-pb_18-Society-wide-Battle-Against-Disinformation_Eng-v5.pdf

[136] Idem

[137] Local elections in Moldova: new votes, old disinformation narratives. <https://euvdisinfo.eu/local-elections-in-moldova-new-votes-old-disinformation-narratives/#:~:text=Pro,of%20spreading%20propaganda%20and%20disinformation>

Scopul acestor atacuri a fost subminarea încrederii publice în autorități, destabilizarea politică internă și blocarea parcursului de integrare europeană. În contextul alegerilor prezidențiale din Republica Moldova din 2020, spațiul informațional a fost marcat de apariția unor narațiuni cu conținut manipulator, menite să influențeze percepțiile alegătorilor asupra candidaților. Un exemplu semnificativ este răspândirea, în perioada premergătoare turului al doilea al alegerilor, a unei afirmații potrivit căreia candidata Maia Sandu ar intenționa „să aducă 30.000 de sirieni” în Republica Moldova^[138]. Această informație a fost distribuită intens pe rețelele sociale și preluată de surse media apropiate unor actori politici, fără a exista dovezi factuale sau declarații oficiale care să o susțină. Conținutul a fost ulterior demontat de organizații de fact-checking, care au evidențiat caracterul speculativ și lipsit de temei al afirmației. În analiza efectuată de Asociația Presei Independente și alte surse specializate în combaterea dezinformării, această narațiune a fost identificată ca parte a unui efort de mobilizare emoțională negativă față de candidata pro-europeană, într-un context electoral polarizat^[139]. În 2024, conform raportului prezentat de Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova^[140], a fost instituit la Moscova un centru operațional de comandă, coordonat de autoritățile ruse și condus de Ilan Șor, cu scopul principal de compromitere a Referendumului privind aderarea la Uniunea Europeană și a alegerilor prezidențiale concomitente. În cadrul acestei rețele, sunt documentate scheme organizate de cumpărare a voturilor, în care rețeaua controlată de Șor ar fi oferit stimulente financiare directe alegătorilor moldoveni pentru a influența rezultatul scrutinului în favoarea opțiunilor pro-ruse. Autoritățile moldovenesti (cu sprijin extern) au reușit să contracareze o parte din aceste acțiuni, dejucând planuri de perturbare a scrutinelor^[141]. Cu toate acestea, narațiunea alegerilor „furate” a fost intens promovată de sursele afiliate Kremlinului, pregătind terenul pentru a contesta orice rezultat nefavorabil lor.

Guvernarea pro-europeană și politicile pro-occidentale au fost, la rândul lor, vizate direct. Mesajele de propagandă au încercat să erodeze susținerea publică pentru cursul pro-UE/NATO, acuzând constant că „Occidentul conduce Moldova din umbră” sau că „integrarea europeană va aduce Moldova în război”.

[138] Freedom on the Net 2021 – Moldova, <https://freedomhouse.org/country/moldova/freedom-net/2021>

[139] Dezinformare: Maia Sandu ar urma să aducă 30.000 de sirieni în Moldova, <https://stopfals.md/ro/article/1287>

[140] Raport SIS: La Moscova ar fi fost creat un centru de comandă pentru a fraudă scrutinele din R. Moldova, <https://moldova.europalibera.org/a/raport-sis-la-moscova-ar-fi-fost-creat-un-centru-de-comanda-pentru-a-frauda-scrutinele-din-r-moldova/33237815.html>

[141] Idem

De exemplu, retorica „*Moldova este condusă de străini*” – identificată ca una dintre principalele manipulări în 2024^[142] – a fost menită să stigmatizeze oficialii pro-europeni ca fiind marionete ale SUA sau UE. Altă temă recurentă a fost insinuarea că sprijinul oferit Ucrainei va transforma Moldova într-o țintă militară, încercând să inducă frica în rândul populației și să slăbească determinarea Chișinăului de a coopera cu partenerii occidentali. Maria Zaharova, purtătoarea de cuvânt a MAE al Federației Ruse, a declarat în 2023 că autoritățile de la Chișinău ar fi devenit „*anexa logistică*” a regimului de la Kiev^[143], sugerând că guvernarea pune în pericol țara prin alianța cu Ucraina – o afirmație aliniată propagandei ruse menite să discrediteze conducerea pro-occidentală^[144].

Presa independentă și societatea civilă au fost și ele ținte ale atacurilor informaționale. Organizațiile media neafiliate politic, jurnaliști de investigație și ONG-urile pro-democrație (ex. WatchDog.MD, Freedom House Moldova, Promo-LEX, comunitatea de fact-checking StopFals ș.a.) au fost țintite prin campanii de denigrare și teorii ale conspirației. Adesea, propaganda pro-Kremlin i-a etichetat drept „*agenți străini*” sau „*instrumente ale lui Soros/Occidentului*” în încercarea de a le submina credibilitatea în fața publicului. De exemplu, pe canalele de Telegram asociate influenței ruse au apărut liste cu ONG-uri și bugetele acestora, insinuând că aceste organizații ar fi plătite de Occident ca să „manipuleze opinia publică”^[145]. Astfel de mesaje încearcă să semene neîncredere față de societatea civilă și să izoleze Republica Moldova de susținerea externă. În plus, jurnaliști independenți au fost hărțuiți online de rețele de trolli care inundau spațiul public cu mesaje calomnioase, pentru a-i descuraja să demonteze falsurile promovate de propaganda pro-rusă. În campaniile de influență informațională, persoanele în vârstă și populația rurală au fost vizate prin strategii de segmentare adaptate profilului media, mizând pe nostalgia față de epoca sovietică și reticența față de schimbare. Media rusofonă tradițională a exploatat aceste sentimente pentru a genera rezistență față de reformele democratice și orientarea pro-europeană.

[142] Evaluarea campaniilor de dezinformare finanțate de Șor și Platon: impactul și reacția limitată a platformelor sociale. <https://watchdog.md/analyzes/208204/evaluarea-campaniilor-de-dezinformare-finantate-de-sor-si-platon-impactul-si-reactia-limitata-a-platformelor-sociale/#:~:text=Oligarhii%20fugari%20Ilan%20%C8%98or%20%C8%99j,mai%20mult%20pentru%20promovarea%20dezinform%C4%83rii>

[143] Local elections in Moldova: new votes, old disinformation narratives. <https://euvsdisinfo.eu/local-elections-in-moldova-new-votes-old-disinformation-narratives/#:~:text=Pro,of%20spreading%20propaganda%20and%20disinformation>

[144] E. Mârzac, R. Panța, S. Sandu Analiza dezinformării prezente în spațiul online al Republicii Moldova privind activitatea NATO și UE. <https://pisa.md/wp-content/uploads/2024/11/ANALIZA-DEZINFORMARII-PREZENTE-IN-SPATIUL-ONLINE-AL-REPUBLICII-MOLDOVA-PRIVIND-ACTIVATEA-NATO-SI-UNIUNEA-EUROPEANA-1.pdf>

[145] Local elections in Moldova: new votes, old disinformation narratives. <https://euvsdisinfo.eu/local-elections-in-moldova-new-votes-old-disinformation-narratives/#:~:text=Pro,of%20spreading%20propaganda%20and%20disinformation>

Minoritățile etnice și lingvistice – în special rusofonii, găgăuzii și bulgarii din sud – au fost țintite cu mesaje care invocă discriminarea din partea Chișinăului și susțin că doar Rusia le poate proteja interesele. Un raport Freedom House subliniază că aceste comunități rusofone sunt deliberat țintite de eforturile de dezinformare, pentru a alimenta diviziuni interne și a slăbi coeziunea națională^[146]. Tinerii și populația urbană au fost vizați prin rețele sociale moderne (Facebook, Instagram, TikTok) conspirații antivaccin sau anti-LGBT (pentru a exploata diviziunile culturale), anti-UE, știri false legate de oportunitățile economice (pentru a alimenta deziluzia și emigrarea) sau conținut diversionist pe platforme de video viral.

IMPACT

Atacurile hibride asupra spațiului informațional al Republicii Moldova au avut efecte profunde asupra coeziunii sociale, încrederii instituționale și orientării geopolitice a țării. Cel mai vizibil rezultat este polarizarea accentuată a societății între tabere pro-ruse și pro-europene, alimentată de narative manipulative care limitează dialogul democratic. Comunități precum cea găgăuză și cea bulgară, expuse majoritar la surse rusești de informare, dezvoltă o percepție de excluziune și sprijină viziuni anti-europene, percepând Rusia drept „patrie-mamă”.

În paralel, încrederea în instituțiile statului a scăzut, în special în regiunile locuite de minorități etnice. Datele sondajelor^[147] evidențiază o neîncredere masivă față de Parlament și Guvern, mai ales în UTA Găgăuzia, unde aproape 90% dintre respondenți exprimă o atitudine negativă față de autorități. atacurile informaționale subminează sprijinul public pentru integrarea europeană, în special în perioade de criză, când narativele anti-UE, anti-NATO și antioccidentale devin dominante. Totodată, ele creează un climat instabil, favorabil manipulării politice, declanșării de proteste și slăbirii instituțiilor guvernamentale, în beneficiul forțelor pro-ruse sau populiste, precum partidul Șor și alți actori proxy.

În concluzie, campaniile hibride de dezinformare derulate împotriva Republicii Moldova au fost atent calibrate pe segmente sociodemografice distincte, urmărind subminarea instituțiilor democratice, discreditarea opțiunilor pro-europene și erodarea coeziunii societale prin exploatarea vulnerabilităților percepute, într-un efort sistematic de destabilizare strategică.

[146] J. Matveyenko. Assessing the Impact of Disinformation on Minority Communities in Moldova. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2023-12/fh-pb_19-Disinformation-Moldova-Minorities_Eng-

[147].pdf#:~:text=Such%20malign%20efforts%20specifically%20target,division%20and%20fuel%20separatist;

[1] Studiu sociologic. <https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/04/CBS-Reasearch.pdf>

CONTRAMĂSURI

Republica Moldova a adoptat un set de contramăsuri legale și practice pentru a combate amenințările hibride. Pe plan legislativ, autoritățile au modificat cadrul legal pentru a permite blocarea surselor de propagandă, sancționarea platformelor care găzduiesc conținut dezinformativ și reglementarea finanțării externe a campaniilor digitale. În plan practic, măsurile s-au concretizat prin deciziile Serviciului de Informații și Securitate (SIS) și ale Comisiei pentru Situații Excepționale (CSE), care au dispus blocarea a zeci de portaluri online și rețele de dezinformare. Printre platformele sancționate se numără site-uri rusești cu o puternică încărcătură propagandistică, precum *ria.ru*, *sputnik.md*, *eadaily.com*, *bloknnot.ru*, *rubaltic.ru* și *politnavigator.net*. De asemenea, au fost blocate platforme de streaming și căutare asociate ecosistemului digital rus – *rutube.ru*, *yandex.ru*, *dzen.ru*, considerate vectori de difuzare a narațiunilor ostile.

Pe lângă intervențiile în mediul online, autoritățile au vizat și segmentul audiovizual. Începând cu 2022, mai multe posturi TV și radio au fost suspendate sau li s-a retras licența, invocându-se motive ce țin de propagandă străină, lipsă de pluralism editorial și conexiuni cu entități sancționate internațional. Printre acestea se numără *Primul în Moldova*, *RTR Moldova*, *NTV Moldova*, *Accent TV*, *TV6* și *Orhei TV*, unele dintre ele fiind afiliate politiciii oligarhului fugar Ilan Șor. Aceste intervenții au fost motivate și de necesitatea protejării securității informaționale în condițiile stării de urgență declarate la nivel național^[148].

Capacitățile instituționale au fost consolidate, în special în cadrul Serviciului de Informații și Securitate, Consiliului Audiovizualului și Comisiei Electorale Centrale. Aceste instituții au implementat mecanisme de monitorizare digitală, inclusiv centre de analiză a dezinformării în perioade electorale. Colaborarea cu parteneri internaționali (ex. StratCom EU, NATO StratCom COE) a oferit acces la expertiză, instruire și instrumente tehnologice.

Societatea civilă din Republica Moldova a jucat un rol esențial în consolidarea rezilienței civice și promovarea educației media, acționând ca un actor complementar instituțiilor statului în eforturile de combatere a dezinformării.

[148] Rezultatele unei operațiuni complexe desfășurate de către SIS, în contextul războiului hybrid. <https://sis.md/ro/content/rezultatele-unei-opera%C8%9Biuni-complexe-desf%C4%83%C8%99urate-de-c%C4%83tre-sis-%C3%AEn-contextul-r%C4%83zboiului-hybrid>; Cum încearcă Republica Moldova să redobândească controlul asupra spațiului său informațional. <https://euvsdisinfo.eu/ro/cum-ncearca-republica-moldova-sa-redobndeasca-controlul-asupra-spatiului-sau-informatiional/>; Serviciile speciale, în luptă cu sputnikul rusesc. <https://anticoruptie.md/ro/stiri/serviciile-speciale-in-lupta-cu-sputnikul-rusesc>

Totuși, implementarea programelor rămâne caracterizată printr-o acoperire inegală la nivel național, iar impactul lor sustenabil pe termen lung depinde de integrarea în politici publice coerente și de sprijin instituțional continuu.

În ciuda acestor eforturi, impactul contramăsurilor este parțial. Rețelele de Telegram și canalele de influență digitală externe continuă să opereze relativ nestingherit, mai ales în zonele rurale și minoritare. Eforturile de reglementare sunt deseori depășite de viteza adaptării actorilor hibridi, care se reconfigurează rapid în fața blocajelor legislative.

SCENARII

Scenariul 1: Escaladare hibridă (cel mai probabil)

Într-un context regional instabil, Republica Moldova ar putea fi ținta unei ofensive informaționale coordonate, cu utilizarea de AI, deepfake-uri, boți și trolli. Obiectivele includ delegitimarea liderilor pro-occidentali, polarizarea socială și compromiterea alegerilor. Atacurile cibernetice și narativele conspiraționiste se intensifică, afectând coeziunea societală și stabilitatea geopolitică.

Scenariul 2: Reziliență parțială (probabil)

Instituțiile și societatea civilă reușesc să atenueze atacurile prin reglementare și educație media, dar vulnerabilități persistă în regiunile periferice. Actorii ostili adoptă tactici subtile, iar propaganda se adaptează contextelor locale. Direcția pro-europeană continuă, însă cu progres lent și riscuri de stagnare democratică.

Scenariul 3: Consolidare democratică (puțin probabil)

Republica Moldova își întărește reziliența informațională prin politici coerente, instituții credibile și implicare civică. Propaganda externă devine inefficientă, iar parcursul european avansează fără blocaje majore. Deși improbabil pe termen scurt, acest scenariu oferă o viziune strategică dezirabilă.

CONSTATĂRI

În perioada 2020–2025, Republica Moldova a făcut pași importanți în consolidarea rezilienței informaționale, însă spațiul informațional rămâne în continuare vulnerabil în fața atacurilor hibride, în special în regiunile cu acces limitat la informații credibile și în comunitățile unde propaganda străină domină peisajul mediatic.

Actorii hibrizi, în special Federația Rusă, exploatează fragilitățile istorice, lingvistice și economice ale țării pentru a slăbi încrederea în instituțiile democratice, a diviza societatea și a submina orientarea pro-europeană a statului. Măsurile luate până acum, – precum adoptarea cadrului legal, înființarea Centrului pentru Comunicare strategică și Combaterea Dezinformării și consolidarea capacităților instituționale, reprezintă progrese semnificative. Cu toate acestea, efectele lor sunt limitate în absența unei strategii coerente care să combine educația, comunicarea eficientă și transparența instituțională. În paralel, nivelul redus al culturii de securitate, lipsa unui consens societal larg privind valorile democratice și scăderea încrederii reciproce, atât între cetățeni, cât și între aceștia și stat – accentuează riscurile. Într-un astfel de context, dezvoltarea coeziunii sociale, promovarea unei culturi democratice și a unei înțelegeri comune a securității devin obiective importante pentru un răspuns eficient la răspunsul contra amenințărilor hibride în domeniul securității informaționale.

RECOMANDĂRI

Consolidarea cadrului național de apărare informațională, prin adoptarea unei Strategii Naționale de Securitate Informațională post-2024, care să prevadă mecanisme clare de prevenție, reacție și sancționare. Strategia trebuie să fie aliniată cu standardele UE (ex. Digital Services Act) și să vizeze explicit combaterea propagandei ostile fără a limita libertatea de exprimare.

- **Operaționalizarea completă a Centrului pentru Comunicare Strategică și Combaterea Dezinformării**, cu mandat clar, resurse adecvate și parteneriate extinse cu media, ONG-uri, mediul academic și autorități locale. Centrul trebuie să devină un punct nodal în răspunsul la amenințările informaționale.
- **Sprijinirea presei independente și a pluralismului media**, mai ales în regiunile vulnerabile, prin crearea unui fond național pentru jurnalism, politici fiscale favorabile, susținerea conținutului în limbile minorităților și combaterea concentrării proprietății media.
- **Extinderea educației media și dezvoltarea culturii de securitate** prin integrarea alfabetizării media în școli și programe comunitare, promovarea gândirii critice și comunicarea în limbi relevante pentru toate comunitățile. Educația media trebuie să fie parte a unui efort mai larg de promovare a culturii politice democratice și a responsabilității civice.
- **Creșterea transparenței instituționale** și a comunicării proactive în situații de criză, pentru a combate zvonurile și a construi încredere. Autoritățile trebuie să fie deschise, să răspundă ferm la amenințările împotriva jurnaliștilor

și să susțină campanii publice pentru înțelegerea rolului mass-mediei într-o democrație funcțională.

- **Dezvoltarea coeziunii sociale și a încrederii între cetățeni și instituții,** inclusiv prin dialog public, inițiative comunitare și proiecte de reconciliere socială. Promovarea unei narațiuni naționale incluzive este vitală pentru diminuarea clivajelor și prevenirea instrumentalizării diferențelor etnice sau lingvistice. Întărirea cooperării internaționale, cu membrii UE și NATO și partenerii regionali, în combaterea propagandei transfrontaliere, schimbul de bune practici și desfășurarea de exerciții comune privind crizele informaționale. Participarea la programe europene dedicate educației media și dezvoltării instituționale va contribui la integrarea Republicii Moldova într-un spațiu informațional democratic.

VIII. INSTRUMENTALIZAREA IDENTITĂȚII: RELIGIA, LIMBA ȘI MEMORIA ISTORICĂ ÎN MÂINILE PROPAGANDEI

CONTEXT ȘI PREMISE

Republica Moldova se confruntă cu un mediu de securitate și social complex, în care tacticile hibride de influență sunt folosite pentru a submina stabilitatea națională și a fragmenta societatea. Aceste strategii includ exploatarea organizațiilor religioase și a tensiunilor identitare, manipularea mediatică și utilizarea organizațiilor neguvernamentale paravan pentru interese străine. Scopul actorilor maligni este de a alimenta disensiuni interne, a eroda încrederea publicului în instituțiile democratice și a împiedica parcursul pro-occidental al țării^[149].

Coeziunea societală a Republicii Moldova este vulnerabilă din cauza diviziunilor etnice, lingvistice și identitare istorice. Identitatea româno-moldovenească, orientarea geopolitică (Vest vs. Est) și afilierea religioasă au fost adesea instrumentalizate pentru a genera tensiuni și neîncredere în rândul populației. De exemplu, problema Transnistriei – regiune separatistă controlată de facto de forțe pro-ruse încă din anii '90 – rămâne o sursă majoră de insecuritate națională și un canal prin care influența rusă se exercită direct asupra Republicii Moldova^[150]. Totodată, UTA Găgăuziei, locuită preponderent de minorități pro-ruse, a fost folosită ca teatru de influență: în 2014, la un referendum local neconstituțional, peste 98% dintre găgăuzi au votat pentru integrarea Republicii Moldova în Uniunea Vamală euroasiatică (dominată de Federația Rusă)^[151], într-o încercare de a bloca semnarea Acordului de Asociere cu UE^[152]. Aceste antecedente istorice evidențiază cum tacticile hibride nu sunt fenomene noi, ci au evoluat în ultimul deceniu odată cu oscilațiile Chișinăului între Est și Vest. Identitatea româno-moldovenească, relațiile cu Uniunea Europeană și Federația Rusă, precum și afilierea religioasă sunt adesea instrumentalizate pentru a genera tensiuni și neîncredere.

[149] Sputnik Moldova and the Kremlin's Propaganda Machinery in Moldova's Information Space. <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/sputnik-moldova-and-kremlins-propaganda-machinery-moldovas-information>

[150] Moldova's election and referendum – what's at stake? <https://www.epc.eu/publication/Moldovas-election-and-referendum-whats-at-stake/#:~:text=Kremlin%20backed%20political%20parties%2C%20such,spreeding%20Russian%20propaganda%20and%20cr eating>

[151] Russia is playing harder for Moldova. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-04-02/russia-playing-harder-moldova#:~:text=separatist%20tendencies%20in%20the%20Autonomous,on%20wine%20from%20Moldova%20and>

[152] Idem

ACTORI

Actori externi (statali). Principalul actor extern care aplică tactici hibride în Republica Moldova este Federația Rusă. Kremlinul joacă un rol deschis și agresiv în încercarea de a influența direcția politică a Moldovei, considerând țara o zonă de interes strategic în disputa Est-Vest^[153].

Actori interni (statali și politici). Pe plan intern, există forțe politice și instituționale care facilitează, voluntar sau involuntar, agenda de influență a Moscovei. Partide și politicieni pro-ruși, precum Partidul Socialiștilor (PSRM) condus de Igor Dodon sau Partidul Șor al oligarhului fugar Ilan Șor, au acționat drept promotori locali ai narativelor Kremlinului. Ei au promovat retorici antioccidentale, au contestat retorica pro-UE a guvernării și au organizat acțiuni de protest menite să destabilizeze ordinea de drept. În 2022–2023, Partidul Șor a orchestrat proteste ample cerând demisia guvernului pro-european, profitând de nemulțumirile populației față de creșterea prețurilor (pe fondul crizei energetice regionale)^[154]. Acest partid a fost ulterior scos în afara legii, fiind declarat neconstituțional în iunie 2023 din cauza implicării în scheme de corupție și a rolului său activ în tentative de destabilizare a țării^[155].

Un alt actor intern cu impact considerabil asupra coeziunii societale este Biserica Ortodoxă din Moldova, în special aripa sa subordonată canonic Patriarhiei Moscovei. Fiind instituția în care cetățenii au cel mai ridicat nivel de încredere, Biserica devine un vehicul ideal pentru propagarea unor mesaje cu conținut politic partizan. Biserica Ortodoxă din Moldova a devenit astfel un transmițător pentru narațiunile promovate de Federația Rusă, de la opoziția față de legislația pro-europeană (legea antidiscriminare, Convenția de la Istanbul etc.) pe motiv că ar submina tradițiile naționale, până la participarea activă la evenimente internaționale ale mișcării conservatoare pro-ruse (precum Congresul Mondial al Familiilor organizat la Chișinău în 2018) menite să răspândească mesaje anti-occidentale și anti-liberale. Rolul Biserica Ortodoxă din Moldova, ca actor intern influent al coeziunii sociale, este ambivalent: pe de o parte are autoritate morală

[153] What to know about Russian malign influence in Moldova's upcoming election. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/what-to-know-about-russian-malign-influence-in-moldovas-upcoming-election/#:~:text=On%20October%2020%2C%20Moldova%20faces,trying%20to%20sway%20the%20outcome>

[154] Exiled politician announces new Moldova party after ban. <https://www.reuters.com/world/europe/exiled-politician-announces-new-moldova-party-after-ban-2023-06-27/>

[155] Moldova's election and referendum – what's at stake? <https://www.epc.eu/publication/Moldovas-election-and-referendum-whats-at-stake/#:~:text=Yet%2C%20the%20fact%20that%20EU,attacks%2C%20and%20illegal%20political%20financing>

și ar putea unifica societatea, pe de altă parte, implicarea sa partizană a adâncit clivajele sociale și a slăbit reziliența la propaganda străină. Biserica Ortodoxă din Moldova a fost implicată frecvent în discursul public cu mesaj politic. Promovând ideea de „valori tradiționale”^[156] opuse „Occidentului decadent”^[157], Biserica Ortodoxă din Moldova s-a poziționat adesea împotriva apropierei Moldovei de UE, alimentând divizarea societății pe teme culturale, morale și politice^[158]. Conducerea bisericii a criticat deschis reformele guvernării pro-europene – de exemplu, legea anti-discriminare, Convenția de la Istanbul privind violența împotriva femeilor, sau inițiativa de a schimba denumirea oficială a limbii de stat în constituție – considerându-le o amenințare la adresa „tradițiilor” moldovenești^[159]. Totodată, Biserica Ortodoxă din Moldova și clerul afiliat Moscovei au manifestat partizanat politic: în campanii electorale, biserica a sprijinit candidații pro-ruși (PSRM, PCRM) și i-a discreditat pe cei pro-occidentali, inclusiv pe Maia Sandu. Acest amestec între religie și politică, încurajat de propaganda Kremlinului, subminează caracterul neutru al instituțiilor de cult și le transformă în megafoane ale influenței străine. În contextul geopolitic actual, Republica Moldova se confruntă cu provocări semnificative legate de influența actorilor interni și externi asupra coeziunii societale și securității naționale. Această implicare a alimentat divizarea societății pe teme culturale, morale și politice^[160].

Totodată, Biserica Ortodoxă din Moldova și clerul afiliat Moscovei au manifestat partizanat politic, sprijinind candidații pro-ruși (PSRM, PCRM) în campanii electorale și discreditați pe cei pro-occidentali, inclusiv pe Maia Sandu^[161]. În 2016, pe fondul alegerilor prezidențiale, Mitropolitul Vladimir a îndemnat credincioșii să voteze pentru Igor Dodon, candidatul pro-rus^[162].

[156]NOTĂ: Valorile tradiționale se referă la un set de norme, credințe și practici culturale, sociale și morale care sunt transmise de-a lungul generațiilor și care reflectă obiceiurile, identitatea și structura socială a unei comunități sau societăți.

[157]NOTĂ: Occidentul decadent este un concept utilizat mai ales în discursurile critice sau propagandistice pentru a caracteriza societățile occidentale ca fiind aflate în declin moral, cultural și social. Termenul sugerează existența unor fenomene percepute negativ, precum liberalismul excesiv, pierderea valorilor tradiționale, consumismul exacerb, individualismul egoist, declinul spiritual și al coeziunii sociale.

[158] In Church, we trust. The case of the Moldovan Orthodox Church. <https://neweasterneurope.eu/2020/09/07/in-church-we-trust-the-case-of-the-moldovan-orthodox-church>

[159]Обращение молдавской православной церкви о ратификации Парламентом Республики Молдова Стамбульской Конвенции. <https://pravoslavie.md/obrashhenie-moldavskoj-pravoslavnoj-cerkvi-o-ratifikacii-parlamentom-respubliki-moldova-stambulskoj-konvencii/>

[160] Biserica Ortodoxă între cultură și politică în Republica Moldova. <https://platzforma.md/arhive/386512>

[161] „Tabla de șah” a propagandei rusești în Republica Moldova, Georgia și Armenia: regi, regine și pioni. <https://anticoruptie.md/ro/investigatii/social/tabla-de-sah-a-propagandei-rusesti-in-republica-moldova-regi-regine-si-pioni>

[162] Religion in Moldova. https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Moldova

[163] V. Sprînceana, S. Bejenari. Religie și Societate în Republica Moldova. Studiu de caz: Congresul Mondial al Familiilor. [https://www.academia.edu/39198868/Religie %C8%99i Societate %C3%AEn Republica Moldova Studiu de caz Congresul Mondial al Familiilor](https://www.academia.edu/39198868/Religie_%C8%99i_Societate_%C3%AEn_Republica_Moldova_Studiu_de_caz_Congresul_Mondial_al_Familiilor)

Biserica Ortodoxă din Moldova a fost un vector principal în promovarea narațiunilor anti-occidentale, prezentând valorile europene ca fiind în contradicție cu tradițiile moldovenești. Aceasta a participat activ la evenimente precum Congresul Mondial al Familiilor, organizat la Chișinău în 2018, care a reunit lideri ai dreptei conservatoare religioase din mai multe țări și a promovat o agendă împotriva drepturilor comunității LGBTQI+, a avortului și a egalității de gen^[163]. De asemenea, preoți influenți, precum Ghenadie Valuța, au desfășurat campanii împotriva comunității LGBTQI+ și a legislației anti-discriminare, participând la proteste și acțiuni simbolice menite să stigmatizeze aceste grupuri^[164].

Mitropolia Basarabiei, subordonată Patriarhiei Române, a condamnat implicarea preoților în politică și a susținut cu fermitate integrarea Republicii Moldova în UE^[165]. Această diviziune între cele două Mitropolii a adâncit fracturile spirituale, sociale și politice din Republica Moldova, contribuind la destabilizarea comunităților ortodoxe din țară^[166].

Implicarea Biserica Ortodoxă din Moldova în discursul politic și sprijinul pentru narativele pro-ruse pot fi considerate componente ale unei amenințări hibride care influențează coeziunea socială și securitatea națională. Prin promovarea unor mesaje antioccidentale și susținerea unor forțe politice pro-ruse, aceasta contribuie la slăbirea rezilienței societății moldovenești în fața influențelor externe. De exemplu, în 2024, Mitropolia Basarabiei a acuzat preoții din ramura rivală, legată de Moscova, că fac campanie împotriva unui referendum privind aderarea Moldovei la UE, acțiuni considerate ofensatoare și îndreptate împotriva unității spirituale și naționale a țării^[167]. Așa cum s-a menționat, pe plan religios există două jurisdicții ortodoxe în Republica Moldova: Mitropolia Moldovei (subordonată Moscovei) și Mitropolia Basarabiei (subordonată Patriarhiei Române). Rivalitatea dintre acestea este adesea alimentată de factori externi. Biserica Ortodoxă Rusă, prin structurile sale locale, promovează ideea că identitatea moldovenească trebuie să rămână distinctă și că influența Bisericii Române este nedorită.

[164] Ghenadie Valuța. https://en.wikipedia.org/wiki/Ghenadie_Valu%C8%9Ba

[165] Mitropolia Basarabiei condamnă implicarea politică a clerului din Republica Moldova în campaniile electorale. <https://www.mitropoliabasarabiei.md/comunicat-mitropolia-basarabiei-condamna-implicarea-politica-a-clerului-din-republica-moldova-in-campaniile-electorale/>

[166] Mitropolia Basarabiei condamnă implicarea preoților în politică și susține cu fermitate integrarea R. Moldova în UE. <https://newsmaker.md/ro/mitropolia-basarabiei-condamna-implicarea-preotilor-in-politica-si-sustine-cu-fermitate-integrarea-r-moldova-in-ue>

[167] Minority wing of Moldovan Orthodox church accuses priests of lobbying against Europe vote. <https://www.reuters.com/world/europe/minority-wing-moldovan-orthodox-church-accuses-priests-lobbying-against-europe-2024-09-26/>

Au existat declarații și acțiuni menite să mențină această separare – de exemplu, opoziția față de deschiderea unor parohii ale Mitropoliei Basarabiei sau retorica potrivit căreia doar biserica subordonată Moscovei este legitimă în Moldova. Aceste tensiuni confesionale generează falii în comunitatea de credincioși, iar implicarea directă a clerului în politică (cum s-a văzut la alegeri) accentuează aceste diviziuni.

Actori non-statali și rețele informale. Un palier important al ecosistemului de influență îl constituie organizațiile non-guvernamentale și grupurile civice controlate indirect de interesele rusești. Așa-numitele ONG-uri paravan sunt entități care se prezintă drept organizații civice independente, dar care în realitate promovează agenda Kremlinului, beneficiind de finanțări obscure. Astfel de organizații au proliferat în ultimul deceniu, erodând încrederea publicului în sectorul asociativ autentic. De exemplu, au apărut asociații culturale sau religioase ce militează pentru „protejarea valorilor tradiționale” sau pentru neutralitatea permanentă a Republicii Moldova, dar care difuzează mesaje sincronizate cu propaganda rusă împotriva Occidentului.

Mass-media controlată de actori pro-ruși (inclusiv portaluri locale finanțate netransparent și retransmisii ale posturilor rusești) difuzează intens mesaje care idealizează trecutul sovietic și critică orientarea pro-europeană a Republicii Moldova. Se promovează subtil nostalgia față de URSS, prezentată ca o perioadă de stabilitate și prosperitate – în opoziție cu prezentul marcat de incertitudini economice. Totodată, presa afiliată Kremlinului instigă teama că apropierea de România sau de Occident ar echivala cu pierderea suveranității și identității. De pildă, în campaniile electorale, candidații pro-UE au fost etichetați drept „agenți ai României”, alimentând frica că unirea cu România ar aduce dezavantaje majore țării (colonizare economică, dispariția statalității etc.)). Această mașinărie propagandistică a reușit să polarizeze narațiunile naționaliste: pentru o parte a populației, România și Vestul sunt țapi ispășitori pentru problemele interne, iar pentru cealaltă parte, Rusia și nostalgicii sovietici sunt frâna principală în calea progresului.

Un alt vector non-statal de influență îl constituie influencerii locali și liderii de opinie din mediul online. Pe rețelele sociale, precum Facebook, Odnoklassniki, Telegram sau TikTok, anumiți comentatori, bloggeri sau activiști locali cu audiență semnificativă retransmit narațiuni pro-Kremlin, contribuind la formarea percepțiilor publice.

De exemplu, Natalia Parasca, lidera unui mic partid local numit „Renaștere” – a publicat pe canalul său de Telegram afirmații alarmiste conform cărora integrarea europeană ar „amenința valorile tradiționale ale Moldovei”^[168]. Mesajele sale au fost preluate și amplificate de canale de știri afiliate opoziției pro-ruse, ajungând astfel la un public mult mai larg și alimentând sentimentul anti-UE. În mod similar, în comunitățile rurale, unde sursele alternative de informare sunt puține, lideri informali precum primarii, profesorii sau preoții pot acționa ca difuzori ai propagandei dacă sunt cooptați ideologic. SIS a avertizat că în 2022–2023 s-au observat cazuri în care lideri locali au fost folosiți ca interfață pentru influența externă, de exemplu, promovând mesaje false în favoarea unor candidați pro-ruși la alegeri. Astfel de actori locali, beneficiind de capitalul lor de încredere în comunitate, pot amplifica impactul tacticilor hibride asupra coeziunii sociale.

În sinteză, arhitectura de influență hibridă în Republica Moldova cuprinde o gamă diversă de actori: statali externi (Rusia și extensiile sale diplomatice și de informații), statali interni (politicieni și autorități locale afiliate intereselor ruse), non-statali interni (Biserica Ortodoxă pro-Moscova, ONG-uri controlate, mass-media partizană) și indivizi cu platformă publică (influenceri și lideri de opinie). Acționând concertat sau independent, acești actori profită de vulnerabilitățile structurale ale Moldovei pentru a-și atinge obiectivul comun: divizarea societății și menținerea țării în zona de influență a Federației Ruse.

Organizațiile religioase și rețelele sociale tradiționale din Republica Moldova sunt adesea utilizate ca instrumente de influență de către actori externi care urmăresc să manipuleze opinia publică, să adâncească clivajele sociale și să submineze încrederea în instituțiile democratice. Biserica Ortodoxă din Moldova (subordonată canonic Patriarhiei Moscovei) joacă un rol central. Fiind instituția în care cetățenii au cea mai mare încredere. Biserica devine un vehicul ideal pentru mesaje propagandistice. De-a lungul anilor, Moscova a folosit Biserica drept instrument de *soft power* pentru a amplifica importanța relațiilor cu Rusia și a disemina narațiuni conservatoare pro-Kremlin. În mediul rural, – unde locuiește peste 60% din populația Republicii Moldova, influența preoților este deosebit de puternică, aceștia fiind lideri de opinie locali într-un context de informare limitată. În același timp, alte figuri locale precum primarii și profesorii se bucură de un nivel relativ ridicat de încredere transetnică în comunitățile lor^[169].

[168] Integrarea europeană, o amenințare pentru valorile tradiționale ale R. Moldova. <https://stopfals.md/ro/article/fals-integrarea-europeana-o-amenintare-pentru-valorile-traditionale-ale-r-moldova-180892>

[169] Studiu sociologic: percepții publice cu privire la securitate. <https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/05/Studiu-sociologic.pdf>

Acești lideri comunitari pot acționa ca vectori de influență în ambele sensuri: fie ca promotori ai coeziunii și informării corecte, fie – dacă sunt cooptați ideologic – ca vehicule pentru propagarea narațiunilor divizive). Este relevant faptul că, potrivit sondajelor, încrederea generală în instituțiile centrale ale statului este foarte scăzută (doar 17% în Parlament și 19% în Guvern^[170]). Astfel, oamenii tind să își bazeze percepțiile mai mult pe actori locali de încredere, ceea ce oferă acestor lideri o influență sporită în modelarea opiniei publice^[171]. Încrederea în preoți și alte figuri locale (ex. primari, profesori) este în continuare prezentă, dar nu diferențiată semnificativ pe criterii etnice, ceea ce indică potențialul acestor figuri pentru a influența opinia publică în mod transversal. Doar 35% dintre respondenți la nivel național spun că „pot avea încredere în majoritatea oamenilor din jur”, restul exprimând neîncredere. Aceasta reflecta un nivel scăzut de coeziune socială, dar totodată crește relevanța figurilor de autoritate cunoscute local. Primari, profesori, preoți sunt menționați ca exemple de figuri locale în care populația tinde să aibă un nivel rezonabil de încredere, deși nu se oferă procente detaliate pentru fiecare categorie.

În perioada 2022–2023, SIS^[172] a observat o intensificare a tentativelor de imixtiune externă în afacerile interne ale Republicii Moldova. Aceste acțiuni au inclus utilizarea liderilor locali pentru a influența opinia publică și a disemina informații eronate în favoarea unor candidați politici. Raportul detaliază modul în care aceste rețele au contribuit la polarizarea social-politică și la slăbirea coeziunii sociale în țară.

În contextul alegerilor locale din 2023, autoritățile moldovenești au identificat tentative de influențare a procesului electoral prin intermediul liderilor locali. Aceste acțiuni au inclus diseminarea dezinformării și utilizarea resurselor externe pentru a influența rezultatele alegerilor în favoarea unor candidați pro-ruși.

[170] Studiu sociologic: percepții publice cu privire la securitate. <https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/05/Studiu-sociologic.pdf>

[171] Idem

[172] Raport SIS. https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport%20SIS_0.pdf

Tabelul 2 . Amenințări hibride și măsuri de contracarare

Dimensiune vizată	Amenințare hibridă	Impact	Măsuri de contracarare
Coeziunea societală	Dezinformare și fake news în mass-media Manipularea religioasă prin clerul afiliat Moscovei	Polarizare socială, neîncredere între grupuri Radicalizare comunitară, ostilitate față de UE	Educație media, sancționarea televiziunilor dezinformatoare Colaborare cu lideri religioși moderați, monitorizarea discursului
Identitatea națională	Promovarea narațiunii „moldovenismului separat”	Confuzie identitară, conflicte culturale	Campanii civice pro-identitate incluzivă, reforme curricular
Componenta regională (UTA Găgăuzia, Transnistria)	Instigare la autonomie/ secesiune în UTA Găgăuzia	Slăbirea autorității centrale, pericol de destabilizare	Dialog interinstituțional și integrare socio-economică regională
Identitatea națională	Controverse lingvistice („limba moldovenească”)	Tensiuni interetnice și percepția de alienare culturală	Clarificare legală a statutului limbii, politici de reconciliere
Componenta regională	Propagandă pro-rusă în Transnistria și UTA Gaguzia	Consolidarea enclavelor pro-ruse, diviziune teritorială	Sprijin pentru media locală independentă, proiecte de coeziune

Sursa: creat de autor

TACTICI DE SUBMINARE ȘI EFECTE

Actorii ostili, în special Federația Rusă, utilizează tactici hibride pentru a eroda coeziunea socială și securitatea națională a Republicii Moldova, combinând dezinformarea sistematică, exploatarea clivajelor identitare și lingvistice, instrumentalizarea religiei și a valorilor tradiționale, precum și influențarea liderilor locali. Aceste metode, adesea aplicate concomitent, subminează încrederea publică în instituții, polarizează opinia și fragmentează spațiul informațional. Comunitățile rurale și vorbitoare de limbă rusă sunt deosebit de vulnerabile din cauza accesului limitat la surse pluraliste și dependenței de mass-media rusească, ceea ce amplifică impactul narațiunilor pro-Kremlin. Minoritățile etnice (găgăuzi, bulgari, ruși, ucraineni) prezintă niveluri mai ridicate de acceptare a dezinformării și încredere sporită în liderii pro-ruși, ceea ce alimentează percepția de opoziție față de guvernarea pro-europeană și susținerea pentru partidele pro-Moscova. Această compartimentare informațională creează realități paralele și reduce capacitatea societății de a reacționa unitar la amenințări.

Exploatarea diviziunilor istorice și identitare

Problema identitară româno-moldovenească rămâne o vulnerabilitate structurală, exploatată metodic prin rescrierea memoriei istorice și controversa privind

„limba moldovenească” vs. limba română. Narațiunile pro-ruse cultivă ideea unei identități moldovenești distincte, separate cultural de România, prezentând integrarea europeană drept o amenințare la suveranitate. Această polarizare este amplificată de retorica „noi versus ei” promovată de extremele politice, creând un fals binom Est-Vest și împiedicând formarea unui consens național. Percepțiile de discriminare a minorităților, alimentate sau exagerate de propagandă, sporesc receptivitatea acestora la ingerințe externe și la narativul că Federația Rusă este garantul drepturilor lor. În ansamblu, exploatarea acestor diviziuni subminează coeziunea internă, întărește dependența unor segmente de populație de propaganda rusă și fragilizează reziliența statului într-un context geopolitic instabil.

Tabelul 3. Tactici hibride și răspunsuri recomandate

Tactică utilizată	Răspuns recomandat
Dezinformare în mass-media tradițională și online	Monitorizarea media, sancțiuni CA, promovarea presei independente
Proliferarea ONG-urilor paravan cu agendă pro-rusă	Transparența finanțării ONG-urilor, audituri, reglementare legală
Implicarea politică a Bisericii Ortodoxe afiliată Moscovei	Separarea stat-biserică, dialog cu lideri religioși moderați
Instrumentalizarea liderilor locali (primari, preoți, profesori)	Training pentru lideri locali, parteneriate pentru coeziune comunitară
Instigare la separatisme regionale (ex. UTA Găgăuzia)	Consolidarea autonomiei în cadrul legal, proiecte de integrare regională
Distribuirea mesajelor divizive pe rețele sociale	Campanii de alfabetizare media, contra-narațiuni verificate
Campanii de denigrare a liderilor pro-europeni	Sprijin pentru comunicare strategică guvernamentală, reacții rapide
Manipulare identitară (istorică, lingvistică, religioasă)	Educație civică, campanii publice privind istoria și identitatea comună

Sursa: creat de autor

SCENARII

În scenariul optimist, autoritățile din Chișinău implementează cu succes reforme și măsuri de reziliență, susținute de partenerii occidentali. Instituțiile cooperează eficient pentru a combate dezinformarea și amestecul extern, în timp ce guvernarea comunică clar beneficiile integrării europene. Societatea civilă, presa și liderii locali, inclusiv cei religioși, devin promotori ai unității și coeziunii sociale.

Pe fundalul unui context geopolitic favorabil, cu influență rusă în scădere, Republica Moldova avansează pe calea aderării la UE, iar încrederea cetățenilor în instituții crește treptat.

În scenariul pesimist, lipsa unui răspuns ferm la amenințările hibride permite propagandei pro-ruse să se extindă, alimentată de crize multiple și de pasivitatea instituțională. Dezinformarea, radicalizarea discursului public și nemulțumirea socială generează proteste, instabilitate și ascensiunea forțelor anti-europene. În acest context, crește riscul tensiunilor interetnice și al fragmentării statului, iar perspectivele europene ale Moldovei devin tot mai fragile.

RECOMANDĂRI

Pentru a întări coeziunea societală și a spori reziliența Republicii Moldova în fața amenințărilor hibride, propunem un set de măsuri structurate pe trei direcții: identitate și educație civică incluzivă, fortificarea societății civile și contracararea propagandei și dezinformării.

Consolidarea identității naționale incluzive și educația civică prin promovarea unei narațiuni naționale care reconciliază diversele memorii istorice și identități etnice. Autoritățile și formatorii de opinie ar trebui să sublinieze atât legăturile culturale cu România, cât și moștenirea multiculturală a Republicii Moldova într-un mod echilibrat și integrator. Programele școlare și proiectele culturale ar putea reflecta contribuția tuturor comunităților etnice (moldoveni/români, ruși, ucraineni, găgăuzi, bulgari etc.), pentru a stimula coeziunea.

Combaterea manipulării religioase și parteneriate constructive cu cultele religioase prin dialog activ cu liderii religioși moderați poate sprijini promovarea unor mesaje de toleranță, pace și unitate, inclusiv prin implicarea Mitropoliei Basarabiei în proiecte sociale și culturale. Mesajele împotriva urii și dezinformării pot fi transmise prin predici sau activități cu tinerii. Totodată, este necesară monitorizarea discursului public al clerului și sancționarea derapajelor.

La nivel comunitar, accesul la informație pluralistă în zonele rurale, vulnerabile poate fi extins prin Internet, biblioteci publice și caravane informaționale care să reducă vulnerabilitatea la propagandă.

IX. RĂZBOIUL FĂRĂ TANCURI: SPAȚIUL CIBERNETIC SUB ATAC

CONTEXT ȘI PREMISE

În pofida unor inițiative recente de modernizare, infrastructura de securitate cibernetică a Republicii Moldova rămâne semnificativ sub nivelul standardelor NATO și UE, ceea ce creează vulnerabilități majore exploatabile de actori ostili. Analiza tehnică evidențiază trei deficiențe critice ce amplifică expunerea instituțiilor guvernamentale și a infrastructurii critice la atacuri sofisticate:

- Deficiențe structurale în arhitectura de securitate prin lipsa segmentării rețelelor și a mecanismelor moderne de autentificare multifactor în instituțiile guvernamentale expune date sensibile și sisteme critice unor riscuri crescute de acces neautorizat, conform constatărilor din raportul OECD Digital Government Review – Republic of Moldova, 2023.
- Absența unui cadru unitar de management al incidentelor. Multe instituții publice nu dispun de proceduri standardizate pentru identificarea, raportarea și investigarea atacurilor cibernetice, ceea ce întârzie răspunsul operațional și crește timpul de recuperare post-incidente, după cum arată evaluările ENISA National Capabilities Assessment, 2024.
- Infrastructură tehnologică învechită și utilizarea pe scară largă a echipamentelor IT și software-ului depășit (inclusiv sisteme de operare fără suport oficial) limitează posibilitatea aplicării actualizărilor de securitate, lăsând multiple vulnerabilități exploatabile de actori statali și non-statali, conform Microsoft Digital Defense Report, 2024.

Sursa: creat de autor

În 2022-2024, în Republica Moldova au fost raportate peste 5.000 de incidente cibernetice majore. Este cel mai mare număr înregistrat până acum, creșterea cea mai mare revenindu-le atacurilor phishing^[173]. În general, Republica Moldova se confruntă cu patru tipuri predominante de amenințări cibernetice. Potrivit Serviciului de Informații și Securitate acestea sunt: atacurile DDOS^[174], phishing prin e-mailuri de stat, atacuri prin forță brută (brute force) pentru obținerea accesului la sistemele de informații guvernamentale și deturnarea paginilor web oficiale. Cele mai periculoase sunt considerate atacurile DDOS (Distributed Denial of Service), ce semnifică inundarea unui server sau a unei rețele cu trafic excesiv pentru a le face indisponibile. Acestea au crescut constant în dimensiune și sofisticare, dar anul 2023 a accelerat tendința de creștere într-un ritm neprevăzut.

Transformarea digitală accelerată a serviciilor publice și adoptarea pe scară largă a tehnologiilor conectate, în absența unor controale de securitate consolidate la nivel național, au amplificat semnificativ suprafața de atac a Republicii Moldova. Această dinamică explică de ce, pe măsură ce interconectarea crește, crește și frecvența/gravitatea incidentelor raportate, tendință confirmată de evaluarea ITU-ONU privind lipsa, până în 2023 a unui CERT național matur și a raportării obligatorii a incidentelor, care a întârziat standardizarea apărării și a răspunsului instituțional.

Transformarea digitală accelerată a serviciilor publice și adoptarea pe scară largă a tehnologiilor conectate, în absența unor controale de securitate consolidate la nivel național, au amplificat semnificativ suprafața de atac a Republicii Moldova. Această dinamică explică de ce, pe măsură ce interconectarea crește, crește și frecvența/gravitatea incidentelor raportate, tendință confirmată de evaluarea ITU-ONU privind lipsa, până în 2023 a unui CERT național matur și a raportării obligatorii a incidentelor, care a întârziat standardizarea apărării și a răspunsului instituțional. Atacurile variază de la Phishing și Ransomware^[175] la operațiuni avansate și persistente (APT) îndreptate spre infrastructuri critice, iar cronologia din ultimii ani arată o creștere în intensitate și sincronizare cu momente politice sensibile: în octombrie 2022, 80 de sisteme guvernamentale au fost vizate în

[173] NOTĂ: Phishing reprezintă o tentativă de furt a informațiilor cu caracter personal sau de obținere în mod fraudulos a accesului la conturile online

[174] NOTĂ: Denial of Service este un atac asupra unui computer sau asupra unei rețele cu scopul de a reduce/restricționa accesul utilizatorilor legitimi

[175] NOTĂ: Ransomware-ul este un tip de software rău intenționat sau malware pe care infractorii cibernetici îl utilizează pentru a bloca accesul, a distruge sau a publica datele critice ale unei victime dacă nu se plătește o răscumpărare.

valuri DDoS, în septembrie 2023 mai multe site-uri media au fost scoase temporar offline prin DDoS coordonate^[176], în martie-mai 2024 gruparea pro-rusă NoName057a revendicat peste 50 de ținte web din Republica Moldova, iar în octombrie 2024 serverul de e-mail al Parlamentului a fost compromis chiar înaintea scrutinului și Referendumului constituțional; în paralel, SIS^[177] a documentat imixtiuni hibride în procesele electorale (inclusiv componente cibernetice și informaționale). Operațiunile APT și “hack-and-leak” orientate politice, atribuite mediului pro-rus în analizele independente, au vizat credibilitatea instituțiilor și au exploatat capabilități defensive inegale; această evoluție este aliniată constatărilor ENISA^[178] privind creșterea activității actorilor statali/proxi în regiune și evaluărilor RUSI^[179] despre intensificarea campaniilor cibernetice împotriva Republicii Moldova după 2022.

Figura 1 prezintă date colectate de platforma HTTPCS Cyber Map pentru Republica Moldova, clasată pe locul 76 la nivel global în funcție de numărul și tipologia amenințărilor cibernetice detectate. De remarcat volumul foarte ridicat al adreselor IP malițioase identificate, 1.703, ceea ce indică o prezență constantă a infrastructurilor folosite pentru atacuri în spațiul digital moldovenesc. Următoarea categorie ca amploare este cea a site-urilor vulnerabile (420), urmată de site-urile de phishing (155) și de site-urile malițioase (87). Deși numărul incidentelor de tip „malware providers” (34) și „hacked websites” (27) este relativ mic, acestea indică atacuri reușite cu potențial de compromitere profundă a infrastructurii țintite. Datele indică faptul că principalele vulnerabilități ale Republicii Moldova derivă din persistența infrastructurilor compromise în interiorul rețelelor naționale și din expunerea ridicată a website-urilor instituționale și comerciale la atacuri. Această situație subliniază urgența unei campanii naționale de auditare a securității cibernetice a domeniilor .gov.md și .md comerciale, în paralel cu blocarea proactivă a adreselor IP malițioase detectate.

[176] Moldova's government hit by flood of phishing attacks.

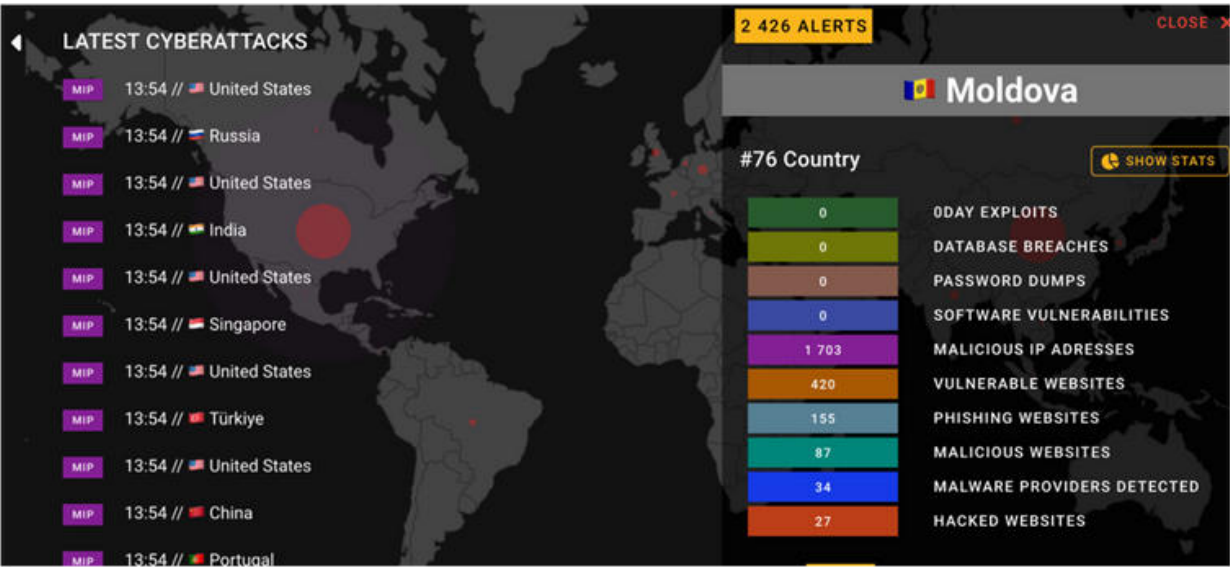
<https://therecord.media/moldovas-government-hit-by-flood-of-phishing-attacks>

[177] External interference in electoral processes in the Republic of Moldova. <https://sis.md/en/content/external-interference-electoral-processes-republic-moldova?ut>

[178] 2024 Report on the State of the Cybersecurity in the Union. <https://www.enisa.europa.eu/publications/2024-report-on-the-state-of-the-cybersecurity-in-the-union>

[179] Battening Down the Hatches: Moldova's Cyber Defence. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/battening-down-hatches-moldovas-cyber-defence>

Fig. 1. Atacuri cibernetice asupra Republicii Moldova

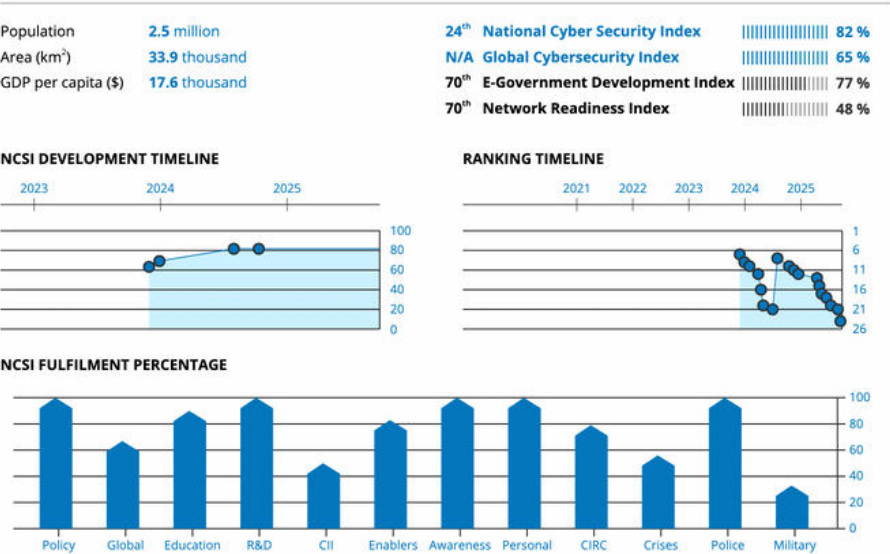

Sursa: Harta cibernetică, HTTPCS^[180], analiza Republicii Moldova.

Conform Global Cybersecurity Index (GCI)— Republica Moldova este plasată pe locul 81. GCI clasifică nivelul de dezvoltare al fiecărei țări în funcție de măsurile juridice, tehnice și organizaționale ale acesteia, precum și de dezvoltarea capacității și cooperării în domeniul securității cibernetice. Deși GCI evaluează măsurile tehnice de securitate cibernetică ale Moldovei ca fiind „relativ puternice”, organizarea și dezvoltarea capacității sale trebuie îmbunătățite. Alte recomandări din partea GCI sunt dezvoltarea unei strategii privind protecția infrastructurii critice și implementarea sistematică a sistemelor de management al securității informațiilor, care va necesita o creștere a numărului de ministere de resort certificate cu standardul ISO 27001.

Fig. 2. Indexul securității cibernetice naționale, Republica Moldova, 2025

24. Moldova (Republic of) 81.67

Sursa: NCSI, EGA, Country Report 2025, Moldova

Conform raportului USAID și datelor furnizate de CERT-GOV-MD (Computer Emergency Response Team of the Government of Moldova), numărul atacurilor cibernetice a crescut semnificativ în ultimii ani^[182].

Tabelul de mai jos sintetizează principalele tactici cibernetice identificate ca fiind utilizate împotriva Republicii Moldova, atât de actori statali, cât și de cei non-statali. Aceste metode variază de la atacuri cu impact direct asupra infrastructurii critice (DDoS, APT, ransomware) până la operațiuni care exploatează vulnerabilități tehnice și cognitive (exploatarea breșelor software, dezinformarea automatizată). Datele evidențiază o creștere accelerată a volumului și complexității acestor tactici, cu cifre alarmante precum cele 250 de incidente DDoS doar în primul trimestru din 2023 și creșteri procentuale semnificative la ransomware și phishing în ultimii doi ani.

Tabelul 1. Tactici de atac cibernetic

Tactică utilizată	Descriere
DDoS (Distributed Denial of Service)	Atacuri care inundă serverele cu trafic pentru a le face indisponibile. Atacurile DDoS au crescut în intensitate, cu un număr de 250 de incidente raportate doar în primul trimestru al anului 2023.
APT Advanced Persistent Threats	Atacuri bine finanțate și orchestrate, de obicei de către state sau grupuri organizate. APT-urile sunt dificil de detectat și pot cauza daune semnificative infrastructurilor critice.
Ransomware	Software malițios care blochează accesul la date până la plata unei recompense. Cazurile de ransomware au crescut cu 50% în ultimii doi ani, afectând atât instituții publice, cât și companii private.
Phishing	Email-uri frauduloase menite să obțină informații sensibile de la utilizatori. În 2023 a fost raportată o creștere de 45% a atacurilor de phishing față de anul anterior.
Malware și Ransomware	Implantarea de programe dăunătoare în sistemele critice pentru a bloca accesul sau a sustrage date.
Exploatarea vulnerabilităților Software	Utilizarea breșelor de securitate din programele folosite de instituțiile statului.
Dezinformare automatizată	Utilizarea de boți pentru a amplifica narative false pe rețele sociale.
Atacuri asupra lanțurilor de aprovizionare	Compromiterea furnizorilor de servicii IT pentru a ajunge la infrastructura critică națională.

Sursa: creat de autor

Analiza tipologiilor de atac relevă că Republica Moldova este expusă unui spectru complet de amenințări cibernetice, ceea ce impune o abordare integrată de apărare care să combine măsuri tehnice avansate, instruirea personalului și cooperarea internațională. Prioritizarea apărării împotriva tacticilor cu impact imediat și extinderea capabilităților de detectare și răspuns în timp real sunt esențiale pentru reducerea riscului și consolidarea rezilienței cibernetice naționale.

Spotlight - Cazurile de atacuri asupra comunicațiilor din cadrul Parlamentului din decembrie 2024 asupra Administrației Prezidențiale (2023). Atacuri asupra CEC în timpul alegerilor prezidențiale și Referendum din noiembrie 2024.

Analiza tacticilor cibernetice utilizate împotriva Republicii Moldova demonstrează nu doar diversitatea vectorilor de atac, ci și gradul ridicat de sofisticare al acestora. Înțelegerea deplină a amenințării impune identificarea precisă a actorilor din spatele acestor operațiuni și corelarea modului de acțiune cu obiectivele strategice pe care le urmăresc.

Datele operative recente și istoricul incidentelor confirmă implicarea directă a serviciilor speciale ale Federației Ruse și a grupărilor cibernetice afiliate. În continuare, prezentăm o radiografie a principalilor actori statali implicați în campanii cibernetice împotriva Republicii Moldova și a aliaților săi. Analiza combină date din surse deschise și informații din rapoarte operative ale SIS și CERT-GOV-MD, corelate cu tiparele de atac identificate în alte teatre de operațiuni (Ucraina, UE, SUA). Imaginea de ansamblu oferă un context esențial pentru înțelegerea motivațiilor și metodelor folosite, dar și pentru anticiparea viitoarelor acțiuni ostile.

Întrebări-cheie la care răspundem în această secțiune sunt:

- Care sunt principalele servicii speciale rusești implicate și ce grupuri cibernetice coordonează?
- Ce tipuri de ținte prioritizează și ce impact au atacurile lor?
- Cum se aliniază aceste atacuri cu obiectivele geopolitice ale Federației Ruse în regiune?

Fig. 3. Servicii special ruse implicate în operațiuni cibernetice

 Russia's special services involved in cyber operations		
Service	Group	Targets
 GRU/GU Main Directorate of the General Staff of the Armed Forces	APT28 (Fancy Bear, Pawn Storm, Sofacy, Strontium)	- Ukraine (elections, critical infrastructure) since 2014 - Germany (parliament) 2015 - US (elections) 2016, mid-term elections 2018 - France (media) 2015, (elections) 2017 - Montenegro (government) 2016 - 2017 - WADA/sports organisations 2014 - 2018 - OPCW 2018 - Winter Olympic Games 2018 - Georgia (parliament, media) 2019
	CyberBerkut	
	CyberCaliphate	
	SandWorm	
 FSB Federal Security Service	Turla APT (Snake, Uroburos, Waterbug, Venomous Bear)	- US government since 1990* - Ukraine since 2014 35 countries (acting as Iranian hackers) 2019 - Germany (energy and water companies) 2020
 SVR Foreign Intelligence Service	APT29 (Cozy Bear, Office Monkeys, Duke, CozyDuke, CozyCar)	- US (government, military) 2014 – 2015 - US (elections, think tanks, NGOs) 2016 - Norway (government) 2017 - Netherlands (government) 2017 - Anti – COVID vaccine research in UK, US, CAN 2020

Sursa: The cyber shafarat – membership only site.

<https://cybershafarat.com/2021/11/26/overview-of-russian-government-hacking-strategy-and-disinformation-arrows-in-the-quiver/>

ACTORI IMPLICAȚI

1. GRU (Serviciul de Informații Militare al Federației Ruse)

În contextul războiului hibrid, GRU nu se limitează la operațiuni cibernetice. Pe lângă destabilizarea instituțiilor democratice, colectarea de informații sensibile și sabotajul infrastructurii critice, GRU desfășoară și activități de război informațional, coordonarea de operațiuni clandestine pe teren (sabotaj fizic, operațiuni sub acoperire) și suport logistic pentru actorii proxy din regiune. Acest spectru larg de acțiuni permite integrarea atacurilor cibernetice în strategii hibride mai complexe, în care componentele tehnice sunt sincronizate cu presiuni politice, economice și informaționale. Destabilizarea instituțiilor democratice, colectarea de informații sensibile și sabotajul infrastructurii critice. Atacuri asupra infrastructurii IT a instituțiilor guvernamentale, campanii de dezinformare și atacuri cibernetice coordonate. Peste 120 de atacuri raportate în 2022 asupra infrastructurii IT, crescând la 150 în 2023. În 2024, și până în prezent, s-au identificat 100 de atacuri direcționate. Potrivit evaluărilor SIS și analizelor independente (RUSI, CCDCOE), activitatea GRU este responsabilă pentru peste 40% din totalul atacurilor cibernetice atribuite actorilor statali în perioada 2022–2024, având cel mai mare impact disruptiv asupra infrastructurii guvernamentale și a proceselor electorale. Spre deosebire de alte entități (FSB, SVR), GRU are o abordare mai agresivă și orientată spre efect imediat, ceea ce îl face mai periculos în faze critice ale ciclului politic intern.

2. FSB (Serviciul Federal de Securitate al Rusiei)

Spionaj cibernetic și subminarea securității naționale a Republicii Moldova. Infiltrarea rețelelor de comunicații, colectarea de date confidențiale și manipularea infrastructurii critice. În perioada 2022-2024 s-au identificat 85 de cazuri de spionaj cibernetic legate de FSB.

3. Hackeri Coordonați de către actori statali din Rusia:

- APT28 (Fancy Bear): Specializat în atacuri asupra instituțiilor guvernamentale, partidelor politice și media independentă. Campanii de phishing și atacuri asupra infrastructurii IT pentru extragerea de informații confidențiale. Peste 50 de atacuri raportate în perioada 2022-2023 asupra rețelelor media independente, în aceeași perioadă, APT28 a fost implicat în campanii DDoS coordonate împotriva site-urilor media TV8 și alte platforme jurnalistice pro-europene din Moldova, vizate în special în zile critice, cum ar fi publicarea anchetelor anticorupție și acoperirea electorală. Aceste atacuri au fost raportate de organizații de monitorizare a libertății presei^[183].

[183] Poșta electronică oficială a TV8, expusă unui atac cibernetic. Precizările instituției.
<https://mediacritica.md/posta-electronica-oficiala-a-tv8-expusa-unui-atac-cibernetec-precizarile-institutiei/>

- **APT29 (Cozy Bear):** Axat pe spionaj cibernetic pe termen lung. Implantarea de malware sofisticat pentru acces neautorizat și colectarea de date pe termen lung. Atacuri raportate în 2023 care au compromis datele a 12 instituții guvernamentale.

ȚINTE

Atacurile cibernetice vizează patru clustere principale: instituții publice centrale/locale, infrastructuri critice, spațiul civic și mass-media independentă, respectiv publicul larg (prin operațiuni de Phishing și perturbare a serviciilor online).

1) Instituții guvernamentale (ministere, agenții, autorități locale)

- În octombrie 2024, serverele de e-mail ale Parlamentului au fost lovite de un atac informatic în preajma alegerilor și a Referendumului, cu compromiterea unor informații, confirmat public de instituție și reflectat de presă specializată în securitate cibernetică. Acțiunea s-a înscris într-un val mai larg de interferențe orientate electoral^[184]. SIS a raportat oficial, în plenul Parlamentului (2024), imixtiuni hibride în procesele electorale, incluzând componente cibernetice și informaționale, cu vectori externi și actori proxy locali^[185].
- Capabilitățile instituționale de răspuns au fost evaluate ca insuficient maturizate de ONU/ITU (CERT Assessment), subliniind lipsa până în 2023 a unui CERT național operațional și a drill-urilor/raportării standardizate — factor ce sporește riscul pe segmentul instituțiilor publice^[186].

2) Infrastructură critică (energie, telecom, financiar-bancar, sănătate)

– În martie-mai 2024, hacktiviști pro-ruși NoName057 (16) au revendicat o campanie DDoS împotriva Moldovei, cu peste 50 de ținte web (inclusiv în telecom și servicii publice online), confirmată de analiza independentă^[187].

– Sectorul financiar în regiune (incluzând Moldova în scoping) a înregistrat o creștere a atacurilor asupra disponibilității și a incidentelor cu impact operațional (ian. 2023–iun. 2024), potrivit raportului ENISA – Finance Threat Landscape 2024. Această tendință europeană, relevantă și pentru piețele vecine, evidențiază necesitatea testării rezilienței la nivel național^[188].

[184] Unprecedented' interference targets Moldova's elections. <https://therecord.media/unprecedented-interference-moldova-elections-cyberattack>

[185] Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova. <https://sis.md/ro/content/imixtiunea-extern%C4%83-%C3%AEn-procesele-electorale-din-republica-moldova>

[186] Assessment Report of Moldova. National Computer Incident Response Team (CIRT-MD) December 2022. <https://moldova.un.org/sites/default/files/2023-01/CIRT-Assessment-Moldova-final.pdf>

[187] Moldova Faces a Wave of DDoS Attacks. <https://www.netscout.com/blog/asert/moldova-faces-wave-ddos-attacks>

[188] Enisa threat landscape: finance sector. https://www.enisa.europa.eu/sites/default/files/2025-02/Finance%20TL%202024_Final.pdf

3) *Societatea civilă și mass-media independent*

– SIS și Parlamentul European au semnalat, în raportări publice, interferențe hibride rusești care includ componente cibernetice și dezinformare orientate contra actorilor pro-europeni și instituțiilor democratice — un cadru care explică de ce redacțiile independente și ONG-urile sunt ținte recurente ^[190]. În contextul valurilor DDoS 2024, site-uri media și ONG-uri au raportat întreruperi temporare/îngreunări de acces, corelate cu revendicările hacktiviste și cu momente de agendă publică sensibilă (anchete, campanii). NETSCOUT documentează intensificarea țintirii site-urilor cu profil civic/informativ în Moldova ^[191].

4) *Publicul larg: perturbare, phishing, erodarea încrederii*

– STISC a avertizat (iunie 2025) asupra campaniilor de phishing care abuzează de marca „CERT-GOV-MD”, vizând cetățenii cu mesaje false și termene de răspuns coercitive — tactici tipice pentru colectare de date/instalare malware ^[192]. La nivel european, ENISA Threat Landscape 2024 notează că amenințările asupra disponibilității (ex. DDoS) și ransomware domină, ceea ce, transpus în Moldova, explică de ce atacurile asupra serviciilor online publice în perioade politice sensibile au efect disproporționat asupra încrederii în instituții ^[193].

Țintirea combinată a instituțiilor, serviciilor critice și a spațiului civic urmărește degradarea treptată a capacității statului de a furniza servicii și a consensului social privind direcția europeană. Cazurile documentate (Parlament/e-mail, CEC/voteaza.md, valuri DDoS pe servicii și mass-media) indică un pattern de sincronizare cu momente electorale și cu teme de securitate națională. Răspunsul optim presupune (i) măsuri de hardening și continuitate pentru serviciile critice publice (inclusiv portaluri electorale), (ii) partajare rapidă de IoC/TTP la nivel regional (ENISA, NATO), (iii) alfabetizare cibernetică ținută pentru jurnaliști/ONG-uri și (iv) un cadru normativ pentru raportare de incidente și testare de reziliență, aliniat UE (NIS2/DORA).

IMPACT

Impactul atacurilor hibride asupra Republicii Moldova se resimte profund în toate aspectele societății și economiei. Blocarea serviciilor publice esențiale prin atacuri DDoS a dus la întreruperi semnificative în activitatea guvernamentală și la

[190] SIS a acționat pentru a contracara tentativele de interferență străină și destabilizare. <https://sis.md/ro/content/sis-ac%C8%9Bionat-pentru-contracara-tentativele-de-interferen%C8%9B%C4%83-str%C4%83in%C4%83-%C8%99i-destabilizare;Parliament-condemns-Russia's-interference-in-Moldova>. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241003IPR24421/parliament-condemns-russia-s-interference-in-moldova>

[191] Moldova Faces a Wave of DDoS Attacks. <https://www.netscout.com/blog/asert/moldova-faces-wave-ddos-attacks>

[192] STISC atenționează: mai mulți cetățeni au primit mesaje false, cu utilizarea ilegală a denumirii CERT-GOV-MD. <https://www.moldpres.md/rom/societate/stisc-atentioneaza-mai-multi-cetateni-au-primit-mesaje-false-cu-utilizarea-ilegala-a-denumirii-cert-gov-md>

[193] Enisa Threat Landscape: finance sector. https://securitydelta.nl/media/com_hsd/report/690/document/ENISA-Threat-Landscape-2024.pdf

imposibilitatea cetățenilor de a accesa servicii critice la momentul potrivit. Aceste breșe de securitate au expus slăbiciuni instituționale, crescând frustrarea publicului și diminuând încrederea cetățenilor în capacitatea statului de a-și proteja infrastructura digitală. În plus, pierderile economice rezultate din atacurile ransomware au destabilizat instituțiile financiare, lăsând urme adânci în bugetele organizațiilor afectate și în economia națională.

Dincolo de impactul economic, aceste atacuri au compromis securitatea națională, accesul la date sensibile slăbind capacitatea Republicii Moldova de a se apăra împotriva altor amenințări. Dezinformarea a polarizat societatea și a accentuat diviziunile politice și sociale. În timp ce atacurile asupra infrastructurii energetice au creat vulnerabilități grave pentru siguranța publică. Penele de curent masive subiniază dependența de infrastructuri bine protejate. Impactul acestor atacuri reflectă necesitatea unor măsuri urgente și coordonate pentru a îmbunătăți reziliența cibernetică a statului.

MĂSURI DE RĂSPUNS

Într-un mediu de securitate cibernetică caracterizat prin atacuri tot mai sofisticate și sincronizate cu evenimente politice sau economice sensibile, capacitatea Republicii Moldova de a răspunde rapid și eficient devine un element critic al rezilienței naționale. Măsurile implementate până acum reflectă atât eforturi interne, cât și colaborări internaționale, însă eficiența lor depinde de aplicare consecventă, modernizare și interoperabilitate.

1. Crearea CERT-GOV-MD pentru a interveni în incidente de securitate cibernetică, oferind suport tehnic, analiză forensic și coordonare cu alte echipe din regiune. Din 2022, CERT-GOV-MD a gestionat peste 5.000 de incidente raportate, majoritatea de tip phishing și DDoS. Cu toate acestea, resursele umane și tehnologice actuale sunt insuficiente pentru a acoperi nevoile tuturor instituțiilor publice, mai ales în scenarii de atacuri simultane pe multiple sectoare.

3. Colaborare internațională prin parteneriate active cu NATO, UE și SUA au permis schimb rapid de indicatori de compromitere (IoC) și acces la exerciții precum „Cyber Europe” (ENISA) și „Locked Shields” (NATO CCDCOE). Aceste colaborări au îmbunătățit capacitatea de răspuns în atacuri DDoS de mari dimensiuni (ex. valul NoName057(16) din martie-mai 2024), dar există încă lacune în integrarea procedurilor internaționale în legislația și operațiunile interne.

3. Adoptarea unor norme stricte pentru raportarea atacurilor și penalizarea neglijenței în securitate. Din 2023, instituțiile publice și furnizorii de infrastructuri critice au obligația de a raporta incidentele majore către CERT-GOV-MD în termen de 24 de ore. Cu toate acestea, rata reală de raportare este sub 70%, conform datelor STISC, ceea ce reduce eficiența răspunsului coordonat.

CONCLUZIE

Reziliența cibernetică este capacitatea de a rezista, a absorbi și a se recupera rapid în urma atacurilor cibernetice, minimizând întreruperile critice și pierderile operaționale. În Republica Moldova, dezvoltarea acestei reziliențe este o prioritate strategică, având în vedere că infrastructuri esențiale – rețelele energetice, sistemele financiare și comunicațiile – utilizează încă tehnologii cu o vechime medie de peste 10 ani, conform auditului efectuat de STISC în 2023. Lipsa actualizărilor de securitate și dependența de software „end-of-life” sporesc riscul exploatării de către actori ostili. Un exemplu ilustrativ este incidentul din martie 2024, când o serie de atacuri DDoS asupra sistemului de management al rețelelor de telecomunicații au provocat degradarea temporară a serviciilor pentru peste 200.000 de utilizatori, conform raportului CERT-GOV-MD. Lipsa unei arhitecturi de backup redundant și a procedurilor de failover complet automatizate a prelungit perioada de restabilire la aproape 9 ore.

Fig.4. Pilonii rezilienței cibernetice

Sursa: Elaborată de autor

Pentru reducerea acestui risc, este esențială implementarea unor protocoale stricte de securitate, efectuarea periodică de teste de penetrare, precum și adoptarea sistemelor de backup distribuite. Un audit continuu al securității, în conformitate cu standarde precum ISO 27001 și NIST Cybersecurity Framework, ar crește gradul de conformitate cu bunele practici internaționale.

Capacitatea de răspuns rapid și eficient poate fi consolidată prin extinderea echipelor CERT la nivel național, dotarea lor cu resurse și tehnologie de ultimă generație (inclusiv sisteme de detecție bazate pe inteligență artificială) și prin organizarea de exerciții și simulări periodice, precum „Cyber Europe” (ENISA) sau „Locked Shields” (CCDCOE/NATO). Aceste parteneriate internaționale nu doar că oferă acces la informații critice și expertiză, dar facilitează și schimbul de indicatori de compromitere (IoC) și tactici, tehnici și proceduri (TTP) în timp real.

În condițiile intensificării atacurilor hibride și cibernetice, reziliența cibernetică trebuie tratată ca un element central al securității naționale. Investițiile în modernizarea infrastructurii critice, în formarea specialiștilor și în interoperabilitatea cu rețelele de apărare cibernetică ale UE și NATO vor determina capacitatea Republicii Moldova de a rezista și de a se adapta în fața amenințărilor emergente.

X. SOCIETATEA CIVILĂ SUB PRESIUNE: DE LA DELEGITIMARE LA CONSTRÂNGERE

CONTEXT ȘI PREMISE

Organizațiile societății civile (OSC), ca structuri de organizare formală a societății, au fost și sunt un important agent al schimbării în Republica Moldova. În ultimii douăzeci de ani, OSC-urile au fost motorul schimbării în promovarea și protejarea instituțiilor democratice și a drepturilor omului. În pofida acestor contribuții la nivelul percepției publice, activitatea și rezultatele sectorul asociativ sunt insuficient cunoscute și încă neînțelese de cea mai mare parte a societății. Sectorul asociativ din Republica Moldova a apărut și s-a conturat după desprinderea de Uniunea Sovietică, iar dezvoltarea acestuia s-a produs cu suportul semnificativ al partenerilor internaționali ai Republicii Moldova.

Din cauza influenței OSC-urilor în producerea schimbărilor sociale, acestea au devenit ținta unor campanii constante de subminare și marginalizare, venite din partea celor care vor să le reducă rolul în societate. În ultimii ani, a crescut intensitatea atacurilor contra OSC-urilor și asupra instituțiilor specializate în apărarea drepturilor omului (ADO). Tacticile îndreptate împotriva sectorului asociativ urmăresc discreditarea organizațiilor societății civile (OSC) și reducerea capacității acestora de acțiune prin atacuri hibride asupra resurselor reputaționale, financiare și informaționale, precum și prin deturnarea funcțiilor lor în scopuri ilicite. Organizațiile societății civile reprezintă un pilon al funcționării democratice și coeziunii sociale în Republica Moldova, având contribuții esențiale în domenii precum dezvoltarea locală, incluziunea socială, educația civică, apărarea drepturilor omului și promovarea valorilor europene. Ele administrează rețele de servicii medicale și de asistență socială pentru segmente vulnerabile ale populației, organizează programe educaționale și formează lideri politici pro-europeni, inclusiv actuali membri ai Guvernului și Parlamentului.

Cu toate acestea, sectorul asociativ, din cauza încrederii punctuale acordate unor organizații de către beneficiarii direcți, nu a reușit să-și consolideze o imagine publică robustă, ceea ce îl face vulnerabil la campanii de denigrare sistematică desfășurate de actori ostili democrației, în special din Federația Rusă. Sabotarea activității OSC-urilor afectează nu doar entitățile vizate, ci și capacitatea societății de a răspunde unitar la provocări, subminând reziliența statului în fața amenințărilor hibride și erodând fundamentele participării civice.

TACTICI DE ATAC APLICATE CONTRA SOCIETĂȚII CIVILE

Denigrarea organizațiilor societății civile (OSC) și a apărătorilor drepturilor omului (ADO) reprezintă o amenințare la adresa reputației și încrederii OSC-urilor în societate. Această tactică se manifestă prin răspândirea de acuzații, care promovează falsuri legate de activitatea, scopurile și finanțarea OSC și ADO, făcând adesea uz de discurs de ură și mesaje de stigmatizare a minorității LGBTQ+. Organizațiile societății civile sunt prezentate ca fiind instrumente ale influenței și intereselor care destabilizează țara, subminează suveranitatea și promovează valori străine. Scopul narațiunilor este de a crea și întreține o imagine negativă a sectorului asociativ, aplicând etichete de genul „sorosiști”, „coffebreakeri”, „agenți străini”.

Narațiunile sunt reproduse de regulă prin articole în mass-media, postări pe rețelele de socializare, mesaje distribuite prin aplicații de comunicare, canale de știri, declarații în cadrul unor evenimente publice, conferințe de presă sau live-uri pe rețele, preluate ulterior în diverse media. Aceste atacuri cresc în intensitate în preajma unor evenimente politice, reforme democratice și inițiative de promovare a integrării europene, ceea ce sugerează o intenție deliberată de a submina eforturile care susțin transparența, responsabilitatea și democrația. Spre exemplu, în 2024, au fost înregistrate și documentate circa 50 de episoade de atacuri la adresa OSC și ADO^[194].

Procesele strategice împotriva participării publice (Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP) este o tactică aplicată, de regulă, de politicieni contra mass-mediei (inclusiv cea organizată sub formă de organizații necomerciale). Scopul SLAPP este de a intimida și de a reduce la tăcere instituțiile media care exprimă opinii publice, prin intermediul unor procese costisitoare și de lungă durată. SLAPP descurajează participarea publicului în problemele de interes public, prin crearea unei amenințări financiare sau prin consumul de timp și resurse, la care redacțiile media fac față cu greu^[195]. În perioada 2019-2023, din 37 de cazuri contra mass-media soluționate de Curtea Supremă de Justiție 70% au fost respinse, sugerând că acestea au fost încercări de a reduce la tăcere mass-media (SLAPP)^[196].

[194] Radiografia atacurilor asupra Organizațiilor Societății Civile și Apărătorilor Drepturilor Omului din Republica Moldova 1 ianuarie 2024 – 28 februarie 2025.

[195] Indicele privind situația presei din Republica Moldova în anul 2024 (2025). <https://cji.md/wp-content/uploads/2025/02/Indicele-privind-Situatia-Presei-din-Republica-Moldova-in-anul-202.pdf>

[196] Libertatea de exprimare a mass-mediei în fața justiției. (2024). <https://crjm.org/libertatea-de-exprimare-a-mass-mediei-in-fata-justitiei-cum-combatem-procesele-judiciare-menite-sa-reduca-la-tacere-jurnalistii/23189/>

Frecvența ridicată a acestor cazuri, respinse ulterior de instanțele superioare, indică o tendință clară de utilizare a justiției ca instrument de intimidare și control asupra mass-mediei incomode.

Retragerea finanțării internaționale a OSC-urilor. Conform sondajului Centrului Contact, „Sondaj: Ce cred moldovenii despre OSC-uri?”^[197] organizațiile societății civile din Republica Moldova sunt dependente în proporție de 73% de donatori internaționali. Instrumentele alternative de finanțare sunt slab dezvoltate și acoperă în mică măsură necesitățile de finanțare ale OSC din Moldova. Retragerea finanțării internaționale ar echivala cu un colaps al sectorului. Deși, sub o conducere pro-europeană la Chișinău din ultimii ani, nu au mai fost inițiative legislative de tipul „legii privind agenții străini”, astfel de inițiative au fost propuse sub fostele guvernele iliberale și filoruse. Stoparea finanțării de către Statele Unite la începutul anului 2025 a dus la materializarea parțială a amenințării de retragere a finanțării internaționale și a pus în dificultate mai multe OSC-uri și media non-profit ale căror activitatea depindea de aceste resurse. Drept urmare, unele organizații și-au încetat activitatea, au fost stopate proiecte și inițiative cu potențial impact benefic pentru populație, a rămas temporar fără venituri un segment important al angajaților din sector. Stoparea pe scară largă a finanțărilor internaționale duce la epuizarea resurselor și la slăbirea inițiativelor societății civile. Așa cum demonstrează experiența din Federația Rusă, Republica Belarus sau Azerbaidjan, subfinanțarea prelungită a sectorului asociativ l-a vulnerabilizat profund și l-a transformat într-un actor lipsit de influență în viața publică.

În aprilie 2025, un grup de parlamentari ai Blocului Comuniștilor și Socialiștilor au înregistrat un proiect de lege privind statutul agenților străini în Republica Moldova, care vizează organizațiile beneficiare de finanțare internațională. Proiectul de lege prevede obligația de înregistrare obligatorie, raportare trimestrială, marcarea publică a materialelor cu eticheta „agent străin”, sancțiuni și controale drastice, inclusiv suspendarea sau dizolvarea OSC-urilor care primesc finanțare internațională.

În esență, proiectul de lege este conceput pentru a restrânge spațiul civic și pentru a reduce la tăcere vocile independente din societatea civilă.

[197] Sondaj: Ce cred moldovenii despre OSC-uri?, 2024, <https://contact.md/sondaj-pestre-50-la-suta-dintre-moldoveni-au-incredere-in-osc-uri/>

Acesta ar afecta semnificativ viabilitatea juridică și financiară a OSC-urilor, reputația lor, sprijinul public și capacitatea de a-și îndeplini rolul într-o societate democratică. Legea ar conduce practic la excluderea OSC-urilor din viața politică și civică, încălcând astfel libertatea de asociere, libertatea de exprimare și dreptul la participare în procesul decizional. Deși sunt șanse minime ca proiectul să fie adoptat de majoritatea parlamentară pro-europeană, acesta reprezintă un semnal de amenințare semnificativă la adresa activității societății civile și a principiilor democratice. În perspectiva alegerilor parlamentare programate pentru toamna anului 2025, acest proiect indică vectorul partidelor cu programe anti-UE și preferința pentru modelul liberal aplicat de alte state din regiune.

Proiectul se înscrie într-un tipar mai larg de acțiuni observat în mai multe state din regiune (cel mai recent Georgia) unde adoptarea legislației privind „agenții străini” a marcat un pas esențial în procesul de restrângere sistematică, prin mijloace legale, a spațiului de acțiune al organizațiilor necomerciale. Astfel de inițiative legislative au fost utilizate pentru a discredita societatea civilă, a reduce accesul acesteia la resurse externe și a submina capacitatea organizațiilor de a monitoriza guvernarea, de a promova drepturile omului și de a participa la procesul democratic.

Deturnarea și instrumentalizarea OSC-urilor pentru scopuri ilicite. O serie de acțiuni ilegale care urmăreau susținerea și promovarea intereselor Federației Ruse în Republica Moldova au fost instrumentate prin intermediul unei **organizații neguvernamentale organizate de guvern** necomerciale^[198]. „Evrazia” a fost înregistrată în aprilie 2024 în Federația Rusă și și-a început activitatea imediat în același an. Organizația este condusă de persoane asociate uneii persoane condamnate penal (Ilan Șor), care este fugar în Federația Rusă.

Inițial, organizația a desfășurat în Republica Moldova activități culturale și sociale aparent inofensive, cum ar fi vizite de studiu și participarea la evenimente culturale și sociale în Federația Rusă, pentru cetățeni moldoveni^[199].

[198] Evrazia. <https://evrazia.su/>

[199] Cum sute de tineri moldoveni sînt duși în vizite la Moscova de o organizație a lui Șor (2024). <https://moldova.europalibera.org/a/cum-sute-de-tineri-moldoveni-sunt-dusi-la-moscova-de-o-organizatie-a-lui-sor/33058106.html>; Voluntarii” discreditării referendumului - cum Șor destabilizează situația din Moldova prin proiectul Eurasia. <https://anticoruptie.md/ro/investigatii/social/voluntarii-discreditarii-referendumului-cum-sor-destabilizeaza-situatia-din-moldova-prin-proiectul-eurasia>

„Evrazia” a devenit notorie după ce Inspectoratul general al Poliției^[200] a descoperit că este implicată în scheme ilicite care au inclus finanțare ilegală și influențarea alegerilor, prin facilitarea transportului de bani pentru activități destabilizatoare și cumpărarea voturilor și instruirea tinerilor pentru destabilizare: „Evrazia” a trimis peste 300 de tineri din Moldova la Moscova, unde au fost pregătiți în tehnici de provocare și organizare a dezordinilor în masă^[201].

Mai mult, organizația a găzduit două call-centre utilizate pentru a contacta alegătorii și influența votul la alegerile prezidențiale și Referendumul constituțional din octombrie 2024^[202].

Organizațiile necomerciale ale Federației Ruse, pot fi astfel un instrument pentru atacuri hibrid a în alte state, prin desfășurarea de activități ilegale de finanțare, manipulare electorală și destabilizare, sub acoperirea unor activități culturale și sociale. Instrumentalizarea organizațiilor necomerciale este cu atât mai eficientă cu cât ele par, la suprafață, surse improbabile ale unor astfel de acțiuni. În așa mod se urmărește nu doar efectul de surpriză, ci și transformarea întregului sector asociativ în țintă legitimă ale contramăsurilor autorităților naționale.

Proiectul de lege privind statutul agenților străini în Republica Moldova. În aprilie 2025, un grup de parlamentari ai Blocului Comuniștilor și Socialiștilor au înregistrat un proiect de lege care vizează organizațiile care primesc finanțare internațională. Proiectul de lege prevede obligația de înregistrare obligatorie, raportare trimestrială, marcarea publică a materialelor cu eticheta „agent străin”, sancțiuni și controale drastice, inclusiv suspendarea sau dizolvarea OSC-urilor care primesc finanțare internațională.

În esență, proiectul de lege este conceput pentru a restrânge spațiul civic și pentru a reduce la tăcere vocile independente din societatea civilă. Acesta ar afecta semnificativ viabilitatea juridică și financiară a OSC-urilor, reputația lor,

[200] Noi metode de finanțare ilegală a unor partide politice documentate de PA și INI, 03.10.2024, <https://www.zdg.md/stiri/live-mai-multi-tineri-cu-finantarea-lui-ilan-sor-si-sub-paravanul-ong-ului-evrazia-au-trecut-instruiri-la-moscova-pentru-a-crea-destabilizari-in-r-moldova-spun-oamenii-legii/>;

Briefing de presă susținut de șeful Inspectoratului General al Poliției, 24.10.2024, <https://www.zdg.md/stiri/live-mai-multi-tineri-cu-finantarea-lui-ilan-sor-si-sub-paravanul-ong-ului-evrazia-au-trecut-instruiri-la-moscova-pentru-a-crea-destabilizari-in-r-moldova-spun-oamenii-legii>

[201] Cei peste 100 de tineri instruiți în Rusia pentru dezordini în masă în Moldova nu-și vor putea implementa planul: 88 percheziții în țară și o captură de 1.600.000 lei, <https://procuratura.md/pccocs/ru/comunicate/comunicate-de-presa/cei-pest-100-de-tineri-instruiti-rusia-pentru-dezordini-masa>

[202] În spatele grupării Șor se află serviciile secrete ruse: Licența primită de „Evrazia” de la FSB, casa în care locuiește oligarhul fugar și vecinii condamnatului, <https://www.ziarulnational.md/dovezi-in-spatele-gruparii-sor-se-afla-serviciile-secrete-ruse-licenta-primita-de-evrazia-de-la-fsb-casa-in-care-locuieste-oligarhul-fugar-si-vecinii-fugarului/>

sprijinul public și capacitatea de a-și îndeplini rolul într-o societate democratică. Legea ar conduce practic la excluderea OSC-urilor din viața politică și civică, încălcând astfel libertatea de asociere, libertatea de exprimare și dreptul la participare în procesul decizional.

Deși sunt șanse minime ca proiectul să fie adoptat de majoritatea parlamentară pro-europeană, acesta reprezintă un semnal de amenințare semnificativă la adresa activității societății civile și a principiilor democratice. În perspectiva alegerilor parlamentare programate pentru toamna anului 2025, acest proiect indică vectorul partidelor cu programe anti-UE și preferința pentru agenda pentru modelul liberal aplicat de alte state din regiune.

Proiectul reprezintă o tentativă clară de restrângere a spațiului civic și de intimidare a OSC-urilor care beneficiază de sprijin internațional. Apariția sa semnalează un risc real de recul democratic și o posibilă orientare viitoare către modele represive din regiune.

Tabelul 2 . Amenințări hibride și măsuri de contracarare

Atacuri hibride	Impact	Măsuri de contracarare
Denigrarea organizațiilor societății civile (OSC) și a apărătorilor drepturilor omului (ADO)	- Scăderea încrederii populației în OSC-uri - Scăderea încrederii publice în OSC și ADO. - Izolarea acestor actori în spațiul civic și politic. - Vulnerabilizarea apărătorilor drepturilor omului în fața atacurilor și a hărțuirii. - Demobilizarea cetățenilor și descurajarea implicării civice.	• Campanii publice de promovarea activă a impactului pozitiv al OSC în comunități. • Crearea unor coaliții de solidaritate între OSC și jurnaliști independenți. • Promovarea unor proiecte de lege pentru protejarea OSC și ADO (de exemplu Legea privind protejarea ADO, Legea privind măsurile anti-SLAPP)
Procese strategice împotriva participării publice (Strategic Lawsuit Against Public Participation) (SLAPP)	- Intimidarea activiștilor și a organizațiilor prin procese costisitoare și de durată. - Inhibarea libertății de exprimare și autocenzura. - Redirecționarea resurselor către apărare juridică în detrimentul activităților civice.	• Promovarea unui proiect de lege care previne și sancționează abuzul de drept procesual (Legea privind măsurile anti-SLAPP pe modelul „Legii Daphne” / Directivei UE 2024/1069) • Asistență juridică specializată pentru victimele SLAPP. • Raportarea cazurilor de SLAPP către partenerii externi.

Retragerea finanțării internaționale a OSC	- Reducerea capacității de implementare a proiectelor sociale, educaționale sau de advocacy. - Creșterea dependenței de surse instabile sau neetice de finanțare. - Dispariția unor organizații.	Promovarea creșterii deducerilor fiscale pentru donații filantropice și sponsorizări la un nivel care să ofere beneficii reale pentru activitatea filantropică; • Promovarea modificărilor la cadrul legal pentru asigurarea instrumentelor de finanțare (crowdfunding, parteneriate locale, venituri proprii); • Dialog constant cu partenerii internaționali pentru a explica contextul și nevoile reale.
Deturnarea și instrumentalizarea OSC pentru scopuri ilicite.	- Discreditarea sectorului asociativ în ansamblu. - Confuzie publică între OSC autentice și cele false. - Pierderea încrederii donatorilor și a autorităților față de întregul sector.	• Mecanisme de verificare internă și transparență (rapoarte publice, audituri). • Delimitare publică de organizațiile „fake” sau paravan. • Autoreglare și coduri etice interne la nivel de sector. • Colaborare cu jurnaliști și autorități pentru identificarea și sancționarea cazurilor de abuz.
Proiectul de lege privind statutul agenților străini în Republica Moldova	- Stigmatizarea și marginalizarea OSC care primesc finanțare externă. - Setarea agendei publice și politice în sensul adoptării modelului acțiunilor aplicate de alte state cu modele iliberale din regiune (Georgia, Republica Belarus, Rusia) - Legitimarea publică a limitărilor libertății de asociere, exprimare și participare.	• Coaliții largi de OSC pentru advocacy și reacție unitară, inclusiv contribuții în procesul decizional; • Mobilizarea societății civile și comunicarea beneficiilor aduse comunităților. • Colaborare cu instituțiile europene și internaționale pentru presiune diplomatică. • Litigii strategice interne și internaționale, dacă legea este adoptată.

Sursa: creat de autor

ACTORI IMPLICAȚI ÎN CAMPANII DE DENIGRARE

1. Politicieni care favorizează un regim autoritar, cu control sporit al statului asupra societății, restrângerea libertăților civile și concentrarea puterii în mâinile unui lider sau partid dominant. Campaniile de discreditare a OSC-urilor sunt promovate de politicieni cu viziuni iliberale. Unii dintre aceștia și-au asumat pe termen lung o imagine de opozanți vehemenți ai OSC-urilor.

Lista unor astfel de politicieni include pe Primarul mun. Chișinău, Ion Ceban, fostul Președinte Igor Dodon, deputatul Blocului Socialiștilor și Comuniștilor Bogdan Țirdea (autor al unei cărți de 800 de pagini cu invective la adresa OSC-urilor)^[203], deputatul grupului parlamentar „Victoria/Pobeda” Vasile Bolea. Discursul anti-OSC, inițial promovat de partidele filoruse, a fost recent adoptat și de politicieni pro-europeni, precum fostul premier Vlad Filat.

2. Bloggeri și vloggeri afiliați politicienilor iliberali

Aceștia joacă un rol activ în campaniile de discreditare a organizațiilor societății civile. Acești creatori de conținut, de regulă fără standarde jurnalistice sau verificare a informației, amplifică mesaje populiste și conspiraționiste despre OSC-uri. Promovează constant narațiuni și invective similare despre OSC-uri, pe care le prezintă ca instrumente ale unor interese străine sau ca paraziți care trăiesc din „banii altora”. Printr-un limbaj inflamator și deseori agresiv, ei contribuie la consolidarea unei imagini negative a sectorului asociativ, influențând percepția publicului, în special a segmentului tânăr și activ online. Frecvent, acești influenceri recurg la generalizări, atacuri personale și teorii ale conspirației.

3. Organizația necomercială „Evrazia”

Organizația a fost folosită ca instrument și paravan pentru activități ilicite. Organizația este condusă de persoane asociate unei persoane condamnate penal (Ilan Șor), care este fugar în Federația Rusă. Organizația are conexiuni la partide politice și lideri locali, cu agende pro-ruse și antieuropene. Deși se prezintă ca o organizație necomercială, aceasta are legături strânse cu instituțiile Federației Ruse. Investigațiile jurnalistice au arătat că „Evrazia” a primit licență de la FSB pentru acces la secrete de stat și își desfășoară activitatea într-un sediu, care aparține oligarhului Roman Abramovici^[204].

4. Blocul Comuniștilor și Socialiștilor - grup parlamentar de opoziție

Blocul este format din două partide cu orientare pro-rusă – Partidul Comuniștilor și Partidul Socialiștilor din Republica Moldova. Aceste partide promovează o ideologie conservatoare, anti occidentală și contrară parcursului european al țării.

[203] Bogdan Țirdea a lansat o carte cu acuzații grave în adresa ONG-urilor și mass-media din Moldova. „Autorul a alunecat în atacuri grosolane la adresa societății civile din Moldova”. <https://www.zdg.md/stiri/bogdat-tirdea-a-lansat-o-carte-cu-acuzaatii-grave-in-adresa-ong-urilor-si-mass-media-din-moldova-autorul-a-alunecat-in-atacuri-grosolane-la-adresa-societatii-civile-din-moldova/>

[204] În spatele grupării Șor se află serviciile secrete ruse: Licența primită de „Evrazia” de la FSB, casa în care locuiește oligarhul fugar și vecinii condamnatului. 30.10.2024). <https://www.ziarulnational.md/dovezi-in-spatele-gruparii-sor-se-afla-serviciile-secrete-ruse-licenta-primita-de-evrazia-de-la-fsb-casa-in-care-locuieste-oligarhul-fugar-si-vecinii-fugarului/>

Blocul s-a remarcat prin discursuri și inițiative legislative ce vizează limitarea influenței organizațiilor necomerciale independente, pe care le consideră „instrumente ale influenței străine”. Contribuția directă a blocului la atacurile asupra societății civile s-a manifestat prin promovarea, în aprilie 2025, a proiectului de lege privind statutul agenților străini. Prin această inițiativă, Blocul Comuniștilor și Socialiștilor s-a aliniat tacticilor autoritare aplicate în state precum Federația Rusă, Republica, Azerbaidjan și Georgia, contribuind la crearea unui climat ostil față de societatea civilă și la erodarea spațiului civic în Republica Moldova.

ȚINTE

- Sectorul asociativ (în ansamblu) este vizat prin încercări de subminare a legitimității și credibilității în fața publicului, în special prin narațiuni care îl asociază cu interese străine sau ideologii ostile valorilor tradiționale.
- OSC-urile și ADO (în particular) devin ținte directe ale campaniilor de denigrare, dezinformare și intimidare, din cauza implicării lor active în promovarea drepturilor omului, a statului de drept, a transparenței instituționale și a integrării europene. Acestea sunt acuzate adesea, în mod fals, că subminează suveranitatea sau ordinea publică, fiind etichetate drept „agenți ai influenței străine”.
- Mass-media, inclusiv redacțiile înregistrate ca organizații necomerciale vizate de campanii de dezinformare și denigrare menite să le discrediteze profesionalismul și imparțialitatea, procese judiciare abuzive (SLAPP) care au rolul de a intimida jurnaliști și de a-i descuraja să investigheze subiecte de interes public și atacuri cibernetice utilizate pentru a compromite infrastructura tehnologică a redacțiilor, a fura date sau a bloca accesul la informație.

IMPACT

Campaniile de discreditare a OSC-urilor au dus la normalizarea discursului anti-OSC și preluarea acestuia de publicul larg. Implicit dinamica încrederii publice în OSC-uri a înregistrat un declin constant în ultimii ani - de la 24% în 2022 la sub 20% în 2024^[205]. O parte semnificativă a opiniei publice acceptă și susține narațiunile negative despre organizațiile societății civile. În consecință se produce delegitimarea vocilor critice și independente din societatea civilă, slăbind capacitatea acesteia de a funcționa ca pilon democratic esențial.

[205] Barometrul Opiniei Publice, octombrie 2024. <https://ipp.md/2024-10/barometrul-opinii-publice-2024/>

Atacurile pot crea un climat de teamă și autocenzură, limitînd impactul societății civile în apărarea drepturilor omului și valorilor democratice. Reducerea sprijinului public pentru organizațiile care promovează valorile democratice și formarea unui vid civic, care deschide calea influenței autoritare și interferenței externe.

Deturnarea instrumentată prin ONG „Evrazia” a contribuit la periclitarea procesului electoral și afectarea rezultatelor. De asemenea, a contribuit la amplificarea amenințărilor de destabilizare prin proteste violente, subminarea ordinii publice și a securității naționale.

Retragerea suportului financiar al Statelor Unite a afectat negativ capacitatea financiară a mai multor OSC-uri de a implementa proiecte și programe esențiale. De asemenea a existat un impact negativ asupra imaginii OSC-urilor, care au fost etichetate negativ drept „criminali” de politicieni antioccidentali^[206], ca urmare a declarațiilor oficialilor americani că USAID este o organizație criminală^[207].

Tăierea accesului la resurse și reducerea sprijinului public pentru organizațiile societății civile poate duce la crearea unui vid civic favorabil influenței autoritare și externe.

MĂSURI DE RĂSPUNS

Măsuri legislative

- Inițierea unui proiect de lege pentru protejarea ADO, aflat la faza incipientă de concept.
- Elaborarea unui proiect de lege menit să prevină și să sancționeze abuzul de drept procesual (așa-numita Lege privind măsurile anti-SLAPP pe modelul „Legii Daphne” / Directivei UE 2024/1069)
- Denunțarea de către OSC-uri a proiectului de lege privind „agenții străini” ca fiind ilegal și anticonstituțional care încalcă libertatea de asociere.

Informarea și sensibilizarea opiniei publice

- Rapoarte Acțiuni de reziliență din partea sau cu susținerea OSC-urilor, combaterea și sancționarea discursului de ură.
- Redacțiile media au publicat două investigații jurnalistice sub acoperire^[208], care au dezvăluit parțial modul de operare și relația organizației „Evrazia” cu grupuri afiliate unor partide politice, precum rețeaua din jurul lui Ilan Șor, utilizată pentru organizarea de proteste și alte activități ilicite.

[208] Cum a fost fraudat referendumul. Rețeaua lui Șor, de partea lui Stoianoglo. În slujba Moscovei (II): o nouă investigație ZdG sub acoperire. <https://www.zdg.md/video/video-cum-a-fost-fraudat-referendumul-reteaua-lui-sor-de-partea-lui-stoianoglo-in-slujba-moscovei-ii-o-noua-investigatie-zdg-sub-acoperire/>

Măsuri de coerciție și sancțiuni

- Poliția a investigat^[209] activitatea ilegală a organizației „Evrazia” și relațiile cu alți actori publici și a publicat periodic informația acumulată. Organizația „Evrazia” nu este înregistrată legal în Republica Moldova și respectiv instituțiile publice au puține pîrghii de control asupra acesteia.
- Statele Unite au impus sancțiuni^[210] în septembrie 2024 împotriva organizației „Evrazia” și a directoarei sale, Nelli Parutenco, pentru implicarea în acțiuni de destabilizare a Republicii Moldova în contextul alegerilor.

Măsuri pentru sustenabilitatea financiară a OSC-urilor

OSC-urile promovează soluții pentru durabilitatea financiară a OSC (dezvoltarea surselor alternative de finanțare prin filantropie și sponsorizare:

- Extinderea și optimizarea mecanismului 2% pentru redirectionarea impozitului pe venit
- Creșterea deducerilor fiscale pentru donații filantropice și sponsorizări la un nivel care să ofere beneficii reale pentru activitatea filantropică;
- Modificarea cadrului legal pentru asigurarea instrumentelor de finanțare (crowdfunding, parteneriate locale, venituri proprii).

SCENARII

Scenariul pesimist presupune o deteriorare accelerată a spațiului civic în Republica Moldova pe fondul eșecului actualului Parlament de a adopta legislația privind protecția apărătorilor drepturilor omului (ADO) și combaterea SLAPP.

Lipsa acestui cadru legal favorizează infiltrarea unor organizații cu agendă subversivă, precum ONC „Evrazia”, în timp ce măsurile de contracarare ale statului afectează întregul sector asociativ. Tema anti-OSC devine centrală în campania electorală, alimentând neîncrederea publică și pregătind terenul pentru o coaliție anti-UE, care, după alegerile din 2025, adoptă o lege restrictivă privind „agenții străini”. Aceasta determină dizolvarea a numeroase OSC-uri, în special cele pro-democrație, și intensifică campaniile de denigrare, blocarea fondurilor europene și hărțuirea activiștilor. Presa independentă este redusă la tăcere, iar spațiul civic se prăbușește, Republica Moldova îndreptându-se spre un regim autoritar iliberal, în stil belarus sau rusesc.

[209] Poliția Republicii Moldova, *Cei peste 100 de tineri instruiți în Rusia pentru dezordini în masă în Moldova nu-și vor putea implementa planul: 88 perchezitii în țară și o captură de 1.600.000 lei*, (2024), <https://procuratura.md/pccocs/ru/comunicate/comunicate-de-presa/cei-pest-100-de-tineri-instruiti-rusia-pentru-dezordini-masa>

[210] U.S. Department of the Treasury, *Russia-related Designations; Issuance of Russia-related General Licenses and Amended FAQ*, <https://ofac.treasury.gov/recent-actions/20240913>

Scenariul optimist descrie o mobilizare eficientă a societății civile în fața presiunilor autoritare cu sprijinul mass-mediei independente și al actorilor pro-democrație.

Prin campanii publice și alianțe strategice, încrederea în OSC-uri crește, iar legea privind „agenții străini” este respinsă în Parlament, inclusiv sub presiunea partenerilor europeni. Republica Moldova obține sprijin financiar condiționat de măsuri concrete de protejare a ADO, iar societatea civilă dezvoltă surse alternative de finanțare și inițiative de autoreglementare. Presa nonprofit se digitalizează, își apără spațiul informațional și beneficiază de o legislație anti-SLAPP eficientă. În 2026, pe fondul progresului în procesul de aderare la UE, OSC-urile devin actori-cheie în susținerea reformelor, consolidându-și rolul ca pilon central al democrației moldovenești

CONCLUZII

Amenințările la adresa OSC-urilor vizează slăbirea capacităților acestora de acțiune prin scăderea suportului populației și complementar diminuarea resurselor financiare. Instrumentalizarea acestor atacuri poate avea drept scop pe termen lung pregătirea terenului pentru sancționarea prin lege (de tipul „Legii privind agenții străini”) a activităților OSC-urilor, care susțin și promovează politici publice în domenii sensibile, precum monitorizarea alegerilor democratice, reforma justiției, reforma administrativă sau anticorupția. Atacurile sistematice, inclusiv SLAPP și campaniile de denigrare, au rolul de a eroda susținerea și încrederea publicului. Totodată, având în vedere dependența sectorului asociativ de finanțările externe, măsurile care vizează retragerea sprijinului financiar internațional ar putea avea un efect devastator asupra OSC-urilor și ADO și, implicit, asupra rolului crucial pe care îl joacă în susținerea instituțiilor democratice și protejarea drepturilor omului în Republica Moldova.

Societatea civilă și mass-media independentă constituie un element-cheie de reziliență internă în fața războiului hibrid. Slăbirea capacității societății civile și a presei independente subminează nu doar reziliența democratică, ci și capacitatea statului de a identifica și contracara în timp util amenințările hibride și ingerințele externe. Lipsa unor măsuri de protecție instituțională și a unui cadru clar de diferențiere între organizațiile autentice și cele paravan contribuie la confuzia publică, ceea ce favorizează strategiile actorilor ostili de a compromite spațiul civic din interior.

În aceste condiții, neclaritatea, ambiguitatea sau aplicarea selectivă a reglementărilor riscă să devină un instrument de intimidare și control politic asupra vocilor independente, în loc să consolideze securitatea democratică.

RECOMANDĂRI

- Completarea cadrului legal pentru protecția societății civile cu acte legislative care să prevină hărțuirea juridică a organizațiilor societății civile, apărătorilor drepturilor omului și mass-mediei, inclusiv prin adoptarea unei Legi anti-SLAPP, în conformitate cu standardele europene (ex. Directiva UE 2024/1069), precum și a unei Legi privind recunoașterea și protecția Apărătorilor Drepturilor Omului.
- Asigurarea sustenabilității financiare a OSC-urilor prin crearea unui cadru legal favorabil filantropiei și sponsorizărilor prin introducerea de facilități fiscale semnificative pentru donatori, persoane fizice și juridice, extinderea mecanismului de desemnarea procentuală și diversificarea surselor de finanțare, inclusiv prin reglementarea crowdfunding-ului și contractarea serviciilor sociale de către stat.
- Prevenirea legislației restrictive împotriva societății civile prin respingerea automată a oricăror inițiative legislative care urmăresc stigmatizarea organizațiilor societății civile ca „agenți străini” sau care limitează în mod nejustificat libertatea de asociere, libertatea de exprimare și accesul la finanțare internă sau externă.
- Creșterea legitimității și încrederii publice în organizațiile societății civile prin promovarea vizibilității și recunoașterii activității OSC-urilor axate pe impactul și rezultatele sectorului asociativ, precum și prin integrarea educației civice în școli și în comunități, cu accent pe rolul inițiativelor civice într-o societate democratică și importanța participării cetățenilor în procesele decizionale.

REFLECȚII FINALE: REPUBLICA MOLDOVA – UN „LABORATOR” AL AMENINȚĂRILOR HIBRIDE

CONSTATĂRI FINALE

În perioada 2020–2025, Republica Moldova a traversat o etapă critică în consolidarea democrației și rezilienței sale naționale, confruntându-se cu un spectru complex de amenințări hibride concepute să exploateze vulnerabilități structurale și diviziuni interne. Analiza realizată în cadrul studiului a demonstrat că Federația Rusă rămâne principalul actor extern implicat, utilizând un arsenal coordonat de instrumente de influență – de la propagandă și dezinformare, manipularea religiei și a memoriei istorice, până la ingerințe electorale și stimularea mișcărilor de destabilizare socială – cu scopul de a submina instituțiile democratice, a diviza societatea și a împiedica orientarea europeană a țării. Aceste presiuni hibride se adaptează rapid, valorificând tehnologii emergente precum inteligența artificială, deepfake-urile și atacurile cibernetice avansate.

În pofida contextului regional extrem de volatil și a limitărilor instituționale, reacția Republicii Moldova a evoluat vizibil. A fost instituită o coordonare interinstituțională mai eficientă prin crearea Centrului Național de Management al Crizelor, capabil să reducă barierele birocratice în situații de urgență. Cadrul legislativ a fost modernizat: a fost adoptată Strategia Securității Naționalee și o nouă Lege privind Serviciul de Informații și Securitate – demonstrând că democrațiile își pot consolida capacitățile de apărare fără a compromite drepturile fundamentale. În paralel, au fost create noi instituții specializate precum Centrul pentru Comunicare Strategică și Combaterea Dezinformării și Agenția Națională pentru Securitate Cibernetică, indicând o capacitate de adaptare mai rapidă la necesitățile de asigurare a securității naționale

De la un răspuns preponderent reactiv, fragmentat și bazat pe învățarea prin criză, statul a început să construiască mecanisme strategice mai coerente, sprijinite de partenerii europeni și euroatlantici. Acest proces a demonstrat capacitatea Republicii Moldova nu doar de a rezista presiunilor, ci și de a contribui activ la securitatea europeană prin experiențele acumulate în gestionarea amenințărilor hibride.

Experiența Republicii Moldova reprezintă, în același timp, un avertisment și o sursă de inspirație pentru comunitatea europeană.

Pe de o parte, relevă nivelul ridicat de complexitate al războiului hibrid contemporan; pe de altă parte, oferă exemple concrete de adaptare instituțională și mobilizare a societății în fața provocărilor externe. Țara a trecut de la statutul de victimă pasivă a amenințărilor hibride la cel de actor capabil să se adapteze, evoluând dintr-o vulnerabilitate structurală către rolul unui laborator al rezilienței democratice și transformând presiunile hibride în lecții strategice relevante pentru alte state aflate în situații similare.

Scenariile analizate în cadrul studiului pornesc de la premisa că Republica Moldova se află într-o etapă decisivă: fie valorifică sprijinul european și propriile lecții învățate pentru a deveni un stat rezilient și sigur în fața amenințărilor hibride, fie rămâne vulnerabilă în fața unui război nedeclarat, dar permanent. Viitorul său democratic depinde de capacitatea de a combina viziunea strategică, cooperarea interinstituțională și implicarea societății într-un răspuns integrat și proactiv.

LECȚII PENTRU PARTENERII EUROPENI

Cazul Republicii Moldova arată că guvernele democratice trebuie să adopte o viteză de reacție și o flexibilitate operațională pentru răspunde rapid la amenințările hibride. Procedurile birocratice tradiționale, lente și rigide, nu pot ține pasul cu ritmul alert al campaniilor hibride moderne, întârzierea și ezitarea oferă adversarilor timp prețios pentru a-și atinge obiectivele. Abordările reactive și fragmentate nu fac față unor atacuri coordonate și multidimensionale.

Consolidarea rezilienței societale presupune eforturi susținute și investiții pe termen lung în educație și informare, care să includă extinderea alfabetizării media, dezvoltarea gândirii critice în rândul cetățenilor și derularea unor campanii de conștientizare a valorilor democratice. În egală măsură, este esențială promovarea unei viziuni comune asupra dezvoltării statului și consolidarea sentimentului de apartenență civică și identitară. Doar prin aceste investiții pe termen lung democrațiile pot dezvolta o imunitate robustă la influențele informaționale maligne.

Una dintre cele mai dificile provocări evidențiate în Republica Moldova și tot mai vizibilă în întreaga Europă este fragmentarea discursului public în sfere informaționale paralele, aproape incompatibile.

Când diferite grupuri de cetățeni operează cu seturi complet divergente de „fapte” și percepții despre realitate, devine extrem de dificil de menținut un proces democratic coerent. Democrațiile funcționale au nevoie de un nucleu comun de adevăruri împărtășite de majoritatea societății.

Amenințările care acționează simultan pe plan informațional, cibernetic, economic și social nu pot fi contracarate eficient prin abordări sectoriale izolate. Este nevoie de răspunsuri integrate, care să combine instrumente din toate domeniile – de la apărare cibernetică și contrainformații până la politici economice, comunicare publică și cooperare internațională. În plus, transparența și menținerea încrederii publice sunt la fel de importante ca măsurile tehnice de securitate: fără legitimitate democratică și comunicare clară, chiar și cele mai sofisticate contramăsuri pot eșua.

ROLUL STRATEGIC AL REPUBLICII MOLDOVA

Deși rămâne vulnerabilă în fața presiunilor hibride, Republica Moldova începe să fie percepută nu doar ca o țintă a acestora, ci și ca un partener credibil în eforturile de contracarare. Țara a acumulat o experiență practică valoroasă în identificarea, gestionarea și deșurarea unor operațiuni pe care și alte democrații europene le-ar putea confrunta, devenind astfel o sursă importantă de expertiză pentru partenerii săi.

Poziția Republicii Moldova, aflată la frontiera estică a Europei, a plasat Republica Moldova în prima linie a războiului hibrid, transformând-o într-un contributor relevant la securitatea europeană. Vulnerabilități precum dependențele energetice, manipularea informațională sau diviziunile societale, vizibile în Republica Moldova, există – în diferite grade – și în alte state ale continentului. De aceea, lecțiile învățate aici despre reziliența democratică sub presiune pot inspira răspunsuri mai eficiente la nivel european.

Disponibilitatea Moldovei de a împărtăși experiența acumulată – atât succesele, cât și eșecurile – reprezintă o resursă strategică pentru comunitatea europeană. Expertiza dobândită în timp real poate sprijini dezvoltarea unor politici publice mai adaptate, poate îmbunătăți programele de instruire comune și poate facilita cooperarea internațională în reducerea riscurilor hibride la nivel regional.

RECOMANDĂRILE STRATEGICE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Prevenția și avertizarea timpurie trebuie dezvoltată și consolidată prin sisteme moderne de monitorizare și alarmă în parteneriat cu sectorul privat și societatea civilă și integrarea unor mecanisme de analiză predictivă și utilizarea tehnologiilor avansate pentru detectarea campaniilor hibride emergente.

Asigurarea unei cooperări interinstituționale integrată prin: (-) operaționalizarea deplină a Centrului Național de Management al Crizelor ca platformă de coordonare între domeniile securității naționale, economic, energetic, cibernetic și informațional; (-) stabilirea unor protocoale clare de intervenție pentru gestionarea situațiilor de urgență, cu responsabilități bine definite și fluxuri de comunicare rapide.

Sporirea rezilienței societale și comunicării strategice prin: (-) integrarea educației civice și a alfabetizării media în curricula școlară și în programele comunitare; (-) formarea continuă a funcționarilor publici în domeniul drepturilor omului, comunicării strategice și gestionării dezinformării; (-) protejarea pluralismului media și a presei independente prin legi anti-SLAPP și stimulente pentru ONG-uri și jurnaliști; (-) consolidarea comunicării strategice, oferind populației informații transparente și prompte, mesaje clare, promovând unitatea, reziliența și integrarea europeană.

Securitatea economică și energetică continuă să fie prioritară pentru agenda națională solicitând: (-) diversificarea parteneriatelor comerciale și energetice, cu accent pe interconectarea sporită cu România și Uniunea Europeană; (-) investiții în surse regenerabile, eficiență energetică și stocuri strategice pentru reducerea dependenței de presiuni externe; (-) crearea unui cadru de securitate economică capabil să prevină exploatarea vulnerabilităților financiare ca instrument de influență externă.

În același timp, domeniul apărării și al securității cibernetice trebuie întărit prin: (-) creșterea graduală a bugetului militar și profesionalizarea armatei; (-) modernizarea infrastructurii de apărare și dezvoltarea capacităților de răspuns rapid în spațiul cibernetic; (-) extinderea și consolidarea echipelor CERT, integrarea lor în rețelele europene în cooperare cu centrele europene și NATO.

Un factor critic rămâne situația din regiunea transnistreană, care prin lipsa controlului constituțional și prezența militară rusă constituie un focar de vulnerabilitate strategică. Această realitate impune o monitorizare atentă și integrarea riscurilor asociate în politicile naționale de securitate.

În fine, instabilitatea regională nu este un risc izolat, ci un factor ce poate afecta întreaga arhitectură de securitate a țării, alimentând tensiuni interne și presiuni economice sau politice. Gestionarea acestor riscuri necesită o abordare complexă: protejarea drepturilor omului, sprijinirea societății civile, implicarea activă a organizațiilor internaționale în monitorizare și menținerea subiectului pe agenda diplomatică europeană, pentru a limita impunitatea regimului separatist și influența externă asupra Republicii Moldova.

PENTRU PARTENERII DE DEZVOLTARE

Direcțiile principale de acțiune privesc consolidarea cooperării internaționale și sprijinirea comunităților vulnerabile:

- Întărirea platformelor de schimb de informații privind amenințările hibride, pentru a facilita identificarea timpurie a riscurilor și coordonarea răspunsurilor.
- Organizarea de exerciții comune bazate pe scenarii de război hibrid, care să testeze capacitățile de reacție și colaborarea transfrontalieră.
- Dezvoltarea unor mecanisme de alertă și răspuns sincronizat, inclusiv prin formarea de echipe mixte regionale capabile să intervină rapid în situații de criză.
- Orientarea sprijinului extern către programe de reziliență locală și coeziunea socială, prin campanii de informare obiectivă, proiecte de dezvoltare economică și mecanisme de protecție a drepturilor omului.

Prin combinarea acestor eforturi cu măsurile interne de securitate și reformă, Republica Moldova își poate consolida poziția strategică și capacitatea de a rezista presiunilor hibride și geopolitice. Mai mult, prin cooperare strânsă, învățare reciprocă și sprijin mutual, Republica Moldova și partenerii săi externi pot transforma provocările războiului hibrid într-o oportunitate de a întări atât statul de drept, cât și solidaritatea democratică la nivel european.

15. Declarația privind climatul investițional - Moldova. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/moldova-investment-climate-statement-ics?>
16. Despre evoluția numărului de copii în cele opt instituții de învățământ cu predare în limba română din regiunea transnistreană, 2024. <http://provincial.md/actual/evolutia-numarului-de-copii-in-cele-opt-institutii-de-invatamant-cu-predare-in-limba-romana-din-regiunea-transnistreana>
17. Document de opinie. Radiografia ultimilor 17 ani de «combateră a extremismului» în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, 2024. <https://promolex.md/wp-content/uploads/2024/06/Radiografia-ultimilor-17-ani-de-%E2%80%9Ecombatere-a-extremismului%E2%80%9D-%C3%AEn-regiunea-transnistrean%C4%83-a-Republicii-Moldova.pdf>
18. Două milioane de lei compensații pentru taxele ilegale achitate de fermierii cu terenuri peste traseul Râbnîța-Tiraspol, 2024. <https://moldova.europalibera.org/a/doua-milioane-de-lei-compensatii-pentru-taxe-ilegale-achitate-de-fermierii-cu-terenuri-peste-traseul-rabnita-tiraspol/32927735.html>
19. După o pauză de aproape doi ani a avut loc ședința grupurilor de lucru pentru educație. <https://gov.md/ro/content/dupa-o-pauza-de-aproape-doi-ani-avut-loc-sedinta-grupurilor-de-lucru-pentru-educatie>
20. „Eurasia”, sponsorizată de Șor, recrutează „voluntari” prin telegram. <https://esp.md/ro/podrobnosti/2024/08/17/eurasia-sponsorizata-de-sor-recruteaza-voluntari-prin-telegram>
21. „În esență...”. Sociologul Vasile Cantarji, despre fenomenul „voturilor de la buton” în scrutinele din R. Moldova. <https://moldova.europalibera.org/a/in-esenta-sociologul-vasile-cantarji-despre-fenomenul-voturilor-de-la-buton-in-scrutinele-din-r-moldova/33172063.html>
22. Energy Community. Annual Implementation Report 2024: <https://www.energy-community.org/publications/search.html>
23. Freedom in the World 2024: Transnistria, Regiunea transnistreană nu beneficiază de presă liberă, 2024. <https://freedomhouse.org/country/transnistria/freedom-world/2024>
24. Hotărîre privind controlul constituționalității Partidului Politic „Șor” (sesizarea nr. 184h/2022). https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_10_2023_184h_2022_rou.pdf
25. Indicele privind situația presei din Republica Moldova în anul 2024 (2025). <https://cji.md/wp-content/uploads/2025/02/Indicele-privind-Situatia-Presei-din-Republica-Moldova-in-anul-2024.pdf>
26. Libertatea de exprimare a mass-mediei în fața justiției (2024). <https://crjm.org/libertatea-de-exprimare-a-mass-mediei-in-fata-justitiei-cum-combatem-procesele-judiciare-menite-sa-reduca-la-tacere-jurnalistii/23189/>
27. Liderul opoziției de la Tiraspol, Oleg Horjan, a fost omorât în circumstanțe suspecte în locuința sa din regiunea transnistreană. <https://promolex.md/liderul-opozitiei-de-la-tiraspol-oleg-horjan-a-fost-omorat-in-circumstante-suspecte-in-locuinta-sa-din-regiunea-transnistreana/>
28. Mimarea reformelor? Corruption in Moldovan SOEs. <https://cpr.md/2018/10/02/intreprinderile-unui-stat-capturat-cum-poate-fi-oprita-coruptia-si-clientela-politica/>
29. Minciuni cu crucea în mână// Preoți din Mitropolia Moldovei, în campanie contra Uniunii Europene și a guvernării. https://newsmaker.md/ro/ne-impun-toate-marsaviile-lor-aduse-din-europa-un-preot-din-balti-a-tinut-o-predica-cu-mesaje-anti-ue?utm_source=chatgpt.com

30. Misiunea de observare alegeri prezidențiale și referendum constituțional 20 octombrie (3 noiembrie) 2024.

https://promolex.md/wp-content/uploads/2025/02/raport-final-apr-si-rc-2024_19.02.2025.pdf

31. Misiunea de observare. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie. https://promolex.md/wp-content/uploads/2024/10/Raportul-nr.4_MO_Alegeri-preziden%C8%9Biale-%C8%99i-referendum-constitu%C8%9Bional-2024.pdf

32. Misiunea Promo-Lex de observare a alegerilor prezidențiale și a referendumului republican constituțional. <https://promolex.md/wp-content/uploads/2024/11/prezentare-e-day-concluzii-3-noiembrie-final.pdf>

33. Moldova EFF Arrangement - Staff Report. <https://www.imf.md/pub-rececondev.html>

34. Noi metode de finanțare ilegală a unor partide politice documentate de PA și INI. <https://politia.md/ro/content/noi-metode-de-finantare-ilegala-unor-partide-politice-documentate-de-pa-si-ini>

35. Nota analitică: Suport informațional pentru victimele încălcărilor drepturilor omului din regiunea transnistreană, 2024. <https://promolex.md/nota-analitica-suport-informational-pentru-victimele-incalcarilor-drepturilor-omului-din-regiunea-transnistreana/>

36. Peste 20.000.000 lei aduși în țară de pasagerii a două curse avia sosiți în Moldova din Moscova, în beneficiul unui grup criminal organizat. <https://politia.md/ro/content/peste-20000000-lei-adusi-tara-de-pasagerii-doua-curse-avia-sositi-moldova-din-moscova>

37. Planul Național Integrat privind Energia și Clima. https://particip.gov.md/ro/document/stages/*/11984

38. Preoți ai Mitropoliei Moldovei promovează falsuri, mesaje anti-UE, dar și un candidat pro-rus la prezidențiale. https://www.rfi.fr/ro/republica-moldova/20240925-preo%C8%9Bi-ai-mitropoliei-moldovei-promoveaz%C4%83-falsuri-mesaje-anti-ue-dar-%C8%99i-un-candidat-pro-rus-la-preziden%C8%9Biale?utm_source=chatgpt.com

39. Project Tenor II Summary Report (Investigation into the Moldovan bank fraud). https://www.bnm.md/files/Kroll_%20Summary%20Report.pdf

40. Proninska K. Energy and security: regional and global dimensions. În: SIPRI Yearbook 2007 – Armaments, Disarmament and International Security. Oxford University Press, 2007, pp. 215-240.

41. Protestatari în chirie. Investigație ZdG sub acoperire: Ne-am infiltrat printre protestatarii lui Șor și vă arătăm, din interior, cum sunt plătiți oamenii aduși organizat la Chișinău și cum funcționează mașinăria de protest.

<https://www.zdg.md/investigatii/ancheta/video-protestatari-in-chirie-investigatie-zdg-sub-acoperire-ne-am-infiltrat-printre-protestatarii-lui-sor-si-va-aratam-din-interior-cum-sunt-platiti-oamenii-adusi-organizat-la-chisinau-si-cum-fun/>

42. Radiografia atacurilor asupra Organizațiilor Societății Civile și Apărătorilor Drepturilor Omului din Republica Moldova 1 ianuarie 2024 – 28 februarie 2025. <https://crjm.org/radiografia-atacurilor-asupra-organizatiilor-societatii-civile-si-aparatorilor-drepturilor-omului-din-republica-moldova-in-2024-2/25911/>

43. Raport de activitate al Biroului politici de reintegrare pentru anul 2024. https://www.gov.md/sites/default/files/2025_01_10_raport_privind_pa_bpr_2024.pdf

44. Raport privind activitatea ANRE 2024. <https://anre.md/raport-de-activitate-3-10>

45. Raportul privind aderarea Moldovei la UE.

https://commission.europa.eu/news-and-media/news/enlargement-reports-2024-commission-outlines-progress-and-priorities-candidate-countries-2024-10-30_ro?utm

45. Raportul privind aderarea Moldovei la UE.

https://commission.europa.eu/news-and-media/news/enlargement-reports-2024-commission-outlines-progress-and-priorities-candidate-countries-2024-10-30_ro?utm

47. Regiunea transnistreană.

<https://promolex.md/category/publicatii/drepturile-omului/drepturile-omului-in-regiunea-transnistreana/>

48. Schimbarea Paradigmei de Dezvoltare în Moldova.

https://madr.gov.md/sites/default/files/Documente%20atasate%20Advance%20Pagines/Anexa_CONCEPTUL%20DR_MADRM_FINAL.pdf

49. Slakaite V., Surwillo I. Energy as a weapon - decoding blackmail tactics in Europe. Danish Institute for International Studies Policy Brief, 9 January 2024.

<https://www.diis.dk/en/research/energy-as-a-weapon-decoding-blackmail-tactics-in-europe>

50. Spălarea banilor în Moldova.

<https://www.expert-grup.org/en/biblioteca/item/1673-fenomenul-spalariei-banilor-in-republica-moldova?utm>

51. Tiraspolul a fost notificat să renunțe la intenția de a obliga fermierii din raionul Dubăsari la pretinse plăți vamale cu caracter ilegal, 2024. <https://gov.md/ro/content/tiraspolul-fost-notificat-sa-renunte-la-intentia-de-obliga-fermierii-din-raionul-dubasari-la>

52. Transferuri de până la \$39 mln pentru a „corupe masiv electoratul”. IGP: circa 138 mii de persoane din Moldova – în contact cu PSB Bank. <https://newsmaker.md/ro/transferuri-de-pest-39-mln-pentru-a-corupe-masiv-electoratul-igp-circa-138-mii-de-persoane-din-moldova-in-contact-cu-psb-bank>

53. Un grup de scriitori de la Chișinău nu a fost lăsat să intre în Tighina. Reacția Biroului politici de reintegrare, 2024. <https://newsmaker.md/ro/un-grup-de-scriitori-de-la-chisinau-nu-a-fost-lasat-sa-intre-in-tighina-reactia-biroului-politici-de-reintegrare/>

54. Video: Cine v-a trimis, cine stă în spatele vostru, cine vă plătește? Jurnaliștii răpiți la Tiraspol, Viorica Tătaru și Andrei Captarenco, la podcast ZdCe, 2024. <https://www.zdg.md/video/video-cine-v-a-trimis-cine-sta-in-spatele-vostru-cine-va-plateste-jurnalistii-rapiti-la-tiraspol-viorica-tataru-si-andrei-captarenco-la-podcast-zdce/>

55. World Energy Outlook 2024. <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2024>

56. World Energy Trilemma. World Energy Council:

<https://trilemma.worldenergy.org/reports/main/2023/World%20Energy%20Trilemma%20Index%202024.pdf>

57. Yergin D. Ensuring Energy Security. In: Foreign Affairs, Volume 85, nr. 2, March/April 2006, pp. 69-82.

58. Zeci de percheziții în cadrul unei cauze penale privind finanțarea ilegală a partidelor politice, a grupurilor de inițiativă și a concurenților electorali. <https://politia.md/ro/content/zeci-de-perchezitii-cadrul-unei-cauze-penale-privind-finantarea-ilegala-partidelor-politice>

59. Шоровско-кремлёвский проект «Евразия» едет в Молдову — рассказать «молдаванам правду о положении в стране». <https://nokta.md/shorovsko-kremljovskij-proekt-evraziya-edet-v-moldovu-rasskazat-moldavanam-pravdu-o-polozhenii-v-strane/>